

# Young Views on Special Needs Education

Results of the European Parliament Hearing




# **Young Views on Special Needs Education**

***Results of the Hearing  
in the  
European Parliament***

***November 3<sup>rd</sup>, 2003***

**A synthesis of the Young People's views in 17 languages,  
prepared by the European Agency for Development in Special  
Needs Education**



This report has been produced and published by the European Agency  
for Development in Special Needs Education.

The publication of this document has been supported by the DG  
Education, Training, Culture and Multilingualism of the European  
Commission:

[http://europa.eu.int/comm/dgs/education\\_culture/index\\_en.htm](http://europa.eu.int/comm/dgs/education_culture/index_en.htm)

Extracts from the document are permitted provided a clear reference to  
the source is given.

Edited by Victoria Soriano

ISBN: 87-91500-39-7

2005

**European Agency for Development in Special Needs Education**

Secretariat

Østre Stationsvej 33  
DK-5000 Odense C  
Denmark

Tel: +45 64 41 00 20

Fax: +45 64 41 23 03

[secretariat@european-agency.org](mailto:secretariat@european-agency.org)

Brussels Office

3, Avenue Palmerston  
BE-1000 Brussels  
Belgium

Tel: +32 2 280 33 59

Fax: +32 2 280 17 88

[brussels.office@european-agency.org](mailto:brussels.office@european-agency.org)

[www.european-agency.org](http://www.european-agency.org)



<b>ČEŠTINA</b>	<b>7</b>
<b>Pohled Mladeže na Speciální Vzdělávání – Výsledky slyšení v Evropském parlamentu</b>	
<b>DANSK</b>	<b>17</b>
<b>Unge om Specialundervisning – Synspunkter fra høringen i Europa-Parlamentet</b>	
<b>DEUTSCH</b>	<b>27</b>
<b>Wie die Jugendlichen die Sonderpädagogische Förderung sehen – Ergebnisse des Hearings im Europäischen Parlament</b>	
<b>EESTI</b>	<b>39</b>
<b>Noorte Vaated Hariduslikele Erivajadustele – Euroopa Parlamendi istungi tulemused</b>	
<b>ΕΛΛΗΝΙΚΑ</b>	<b>49</b>
<b>Αποψεις Των Νεων Για Την Ειδικη Αγωγή – Αποτελέσματα της Ακρόασης στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο</b>	
<b>ENGLISH</b>	<b>61</b>
<b>Young Views on Special Needs Education – Results of the Hearing in the European Parliament</b>	
<b>ESPAÑOL</b>	<b>71</b>
<b>Opiniones de los Jóvenes sobre la Educación Especial – Resultados de la Audiencia en el Parlamento Europeo</b>	



---

<b>FRANÇAIS</b>	<b>82</b>
<b>L'opinion des Jeunes sur L'éducation des Personnes a Besoins Educatifs Particuliers – Résultats de l'audition au Parlement européen</b>	
<b>ÍSLENSKA</b>	<b>94</b>
<b>Sjónarmið Unga Fólksins Varðandi Sérkennslu – Niðurstöður fyrirspurnabingsins í Evrópuþinginu</b>	
<b>ITALIANO</b>	<b>104</b>
<b>I Giovani Parlano di Handicap – La Giornata al Parlamento Europeo</b>	
<b>LATVISKI</b>	<b>115</b>
<b>Jaunas Idejas Speciālās Izglītības Jomā – Eiropas Parlamenta noklausīšanās rezultāti</b>	
<b>LIETUVIŠKA</b>	<b>125</b>
<b>Jaunimo Požiūris   Specialiųjų Poreikių Turinčių Asmenų Ugdymą – Sąskrydžio Europos Parlamente rezultatai</b>	
<b>NEDERLANDS / VLAAMS</b>	<b>136</b>
<b>Eugdige Standpunten over Speciaal Onderwijs – Resultaten van de bijeenkomst in het Europese Parlement</b>	
<b>NORSK</b>	<b>147</b>
<b>Unge Synspunkter på Særskilt Tilrettelagt Opplæring – Resultater fra høringen i Europaparlamentet</b>	
<b>PORTUGUÊS</b>	<b>157</b>
<b>Perspectivas dos Jovens sobre as Necessidades Educativas Especiais – Resultados da Audição no Parlamento Europeu</b>	



---

**SUOMI**

**168**

**Nuorten Näkökulmia Erityisopetukseen – Euroopan parlamentissa järjestetyn kuulemistilaisuuden tuloksia**

**SVENSKA**

**178**

**Ungas Synpunkter på Specialundervisning – Resultat från hearingen i Europaparlamentet**



---

## ČEŠTINA

### Pohled Mladeže na Speciální Vzdělávání

#### *Výsledky slyšení v Evropském parlamentu*

**Slyšení mládeže se speciálním vzděláním v Evropském parlamentu se odehrálo v Bruselu 3. listopadu 2003. Bylo organizováno Evropskou agenturou za podpory ministerstev školství členských zemí Agentury a Evropské komise. Byla to jedna z hlavních událostí aktivit Evropského roku lidí s postižením.**

Této události se účastnilo 146 zástupců z 23 zemí. Z nich bylo 72 mladých lidí se speciálními vzdělávacími potřebami, 5 z nich byli vysocí představitelé z ministerstev školství a ostatní byli rodinní příslušníci těchto mladých lidí, jejich kolegové a členové Evropské agentury. Mladí lidé byli nominováni ministerstvy školství jednotlivých členských zemí. Měli představit své názory na speciální školství.

Mezi účastníky měli zastoupení mladí lidé s téměř všemi typy postižení. Musíme zdůraznit, že samotní mladí účastníci termín speciální potřeby užívali jen zřídka. Proto v tomto dokumentu ponecháváme termíny, které sami používali. Velká většina účastníků – jejich věk byl mezi 14 a 20 lety – byla vzdělávána v hlavním proudu vzdělávání. Několik z nich byli vysokoškoláci, ale většina byla středoškoláků, popř. učňů.

Celá událost byla monitorována a každá z níže přepsaných prezentací jednotlivých států může být stažena z webových stránek Evropské agentury ve formátu word nebo pdf.

#### **Klíčová témata vznesená mladými lidmi**

Během Slyšení mladí lidé diskutovali o svých zkušenostech ze vzdělávání, o hlavních výzvách, jimž čelili a čelí, o dichotomii mezi hlavním vzdělávacím proudem a speciálním vzděláváním a o jejich vlastní perspektivě. Tato témata odpovídala třem otázkám, které každá delegace dostala dopředu s prosbou o přípravu odpovědí. Byly základem prezentace každé delegace a následující diskuse.

Přesto, že se mladí lidé lišili svou národností i životní situací, jejich prezentace (průměrně jedna řeč na delegaci) ukázaly sdílené pocity, postoje a přání. Jak řekl profesor Richard Rose ve svém shrnutí na konci setkání:





*„Témata, jež se objevila, jsou jasně ta, kterým musíme věnovat plnou pozornost. Mnozí z řečníků byli schopni formulovat pozitivní aspekty svých školních zkušeností. Tito mladí lidé jsou výbornými příklady efektivních studentů, kteří využívají vzdělávacích možností, jež jsou jim poskytovány, jež mohly být odpírány předešlým generacím. Je však stejně tak zřetelné, že jsou stále studenti, kteří mají i nadále problémy se získáním prostředků a podpory nezbytných k zajištění jejich výuky.“*

Klíčová témata vznesená během prezentací mohou být rozdělena do čtyř oblastí: obecné pohledy na vzdělávání; výzvy a změny; vzdělávání v hlavním vzdělávacím proudu versus speciální vzdělávání a budoucnost (perspektiva).

Je důležité podtrhnout, že toto jsou témata, která zdůrazňují samotní mladí lidé. Informace v následujících sekcích jsou otevřeným a upřímným zobrazením všech klíčových témat, která mladí lidé formulovali. Nebyla „filtrována“ nebo cenzurována v žádném směru a to i přesto, že se někdy zdá, že jejich pohledy nekorespondují s pohledy různých odborníků na diskutované téma.

Abychom se vyhnuli různým formám „profesionální interpretace“ pohledů vyjádřených mladými lidmi, byla použita jejich vlastní slova ve formě přímé citace, které respektují jejich názory a jasně vyjadřují jejich pocity a přání.

### Obecné pohledy na vzdělávání

Mladí lidé se shodli, že je pro ně důležité získat dobré vzdělání a kvalitní přípravu na povolání, aby byli na svůj budoucí život v dospělosti dobře připraveni:

*„Vzdělání je velmi důležité v osobním životě“ (Litva).*

*„Vzdělání je velmi důležité pro budoucnost člověka v dnešní společnosti; důležitější než si většina lidí uvědomuje“ (Norsko).*

*„Vzdělání je důležité pro každého, pro postižené i nepostižené“ (Švýcarsko).*

*„Je lehké dostat se na střední školu, pokud máte dobré základní vzdělání“ (Island).*

*„Školní čas pro mě znamenal zásadní čas v růstu na úrovni sociální, morální a intelektuální“ (Itálie).*

---

## Výzvy a změny

Přes sdílený pozitivní pocit týkající se zlepšení a prospěšných změn v jejich vzdělávání a podpoře, kterou dostávají, mladí lidé identifikovali několik výzev. První se soustředila na problémy ve vztahu k *dostupnosti škol a vzdělání*:

*„Je málo bezbariérových škol přístupných vozíčkářům“ (Česká republika).*

*„Některé z potíží, s nimiž jsem se setkal, byl přístup a někteří učitelé nechápající můj úplný potenciál“ (Irsko).*

*„Někteří z nás nemohou studovat co nebo kde chtějí a na co máme schopnosti. Někdy proto, že budovy jsou nedostupné“ (Nizozemsko).*

*„Lidé s postižením musí mít možnost být součástí společnosti stejně jako kdokoli jiný. To vyžaduje dopravu přístupnou pro všechny, veřejné budovy přístupné pro všechny, včetně škol“ (Norsko).*

Potřebná a adekvátní *technická podpora* byla identifikována jako další výzva. Mladí lidé zdůraznili význam takové podpory a fakt, že někdy není dostupná, je zastaralá, omezená nebo nedostatečná. Technologie obecně – nejen počítače, ale také technická podpora – byly vnímány jako velká pomoc v jejich vzdělávání:

*„Moderní technologie nám pomáhá a je také důležitá pro naši budoucnost“ (Finsko).*

*„Stát nebo místní úřady vždy platili za pomoc a zvláštní hodiny pro nás, tak abychom byli schopni navštěvovat vyučování jako ostatní žáci. Ale moji rodiče musí stále platit většinu výdajů za mé brýle z vlastní kapsy a někdy musíme dlouho čekat, než je nám další podpora přiznána“ (Dánsko).*

*„Chybí nám technická podpora ve vyšším vzdělávání, třebaže se věci mění“ (Řecko).*

*„Oceňujeme výhody a možnosti používání počítačů ve výukovém procesu a i v každodenním životě“ (Lotyšsko).*

*„Je velmi obtížné zjistit, jako pro studenta s postižením, co je pro vás možné a k dispozici – jaká asistenční pomoc a podpora je dosažitelná – a jak se k ní dostat. Vy (nebo vaši rodiče) si většinou musíte všechno najít sami. A v okamžiku, kdy víte jaká asistenční pomoc, či jaká podpora je*



*k dispozici, je často velmi těžké nebo dokonce nemožné ji dostat“ (Nizozemsko).*

*„Každý z nás potřebuje jiný druh podpory – technickou pomoc, tlumočnický – aby získal přístup k informacím a mohl studovat“ (Španělsko).*

Jako důležitý a nezbytný předpoklad pro úspěch ve vzdělávání mladí lidé podtrhli poskytování účinné a lehce dostupné *vzdělávací podpory*. Dostatečná úroveň odborných schopností učitelů a dobré porozumění jejich situaci a potřebám bylo vnímáno jako faktory, které zjednodušují studijní poměry:

*„S některými předměty máme potíže, protože se nemůžeme učit tolik věcí najednou a hodiny jdou často příliš rychle. Proto máme lidi, kteří nám pomáhají a doprovází nás“ (Belgie).*

*„Je velmi důležité mít profesionální učitele a podpůrný personál. Potřebují vzdělání a kvalitní přípravu“ (Finsko).*

*„Máme pocit, že každé postižení je jiné a potřebuje být podporováno individuálně. Rozdíly se mohou objevit, co se týká dostupné podpory podle typu postižení: někteří [lidé s postižením] mohou dostávat dobrou technickou podporu; jiným chybí pomoc od personálu, který je kvalifikován, jak zacházet s jejich speciálními potřebami“ (Německo).*

*„Jsem velmi spokojený s mým studiem a vím že mohu ve škole dostat další podporu, pokud ji budu potřebovat. Běžné školy potřebují více učitelů se zkušeností se speciálním vzděláváním. Pak by lidé jako já mohli zůstat v místních školách a vést si dobře“ (Irsko).*

*„Čelil jsem problémům kvůli málo hodinám, které mi byly ze strany učitelů a asistentů k dispozici“ (Itálie).*

*„Myslíme si, že lidé s postižením mohou studovat to samé co ostatní, přesto potřebujeme specifickou pomoc která je různá pro každou osobu a každý druh postižení“ (Španělsko).*

*„Je velmi důležité mít specializované učitele. Je také velmi důležité, že se uplatňují znalosti a zkušenosti na některých veřejných školách“ (Island).*

Mladí lidé také vyjádřili, jak je důležitá *změna postojů* ve společnosti a ve vzdělávání. Identifikovali negativní postoje a předsudky ve školách a ve společnosti obecně. Velmi silně pociťovali nedostatek kvalitních a

---

relevantních informací o tématech týkajících se postižení. Jsou potřebné jako reakce na tyto negativní postoje:

*„Je důležité vysvětlit lidem bez postižení, co různá postižení znamenají: pomohlo by to zbavit se spousty předsudků a přispělo by to k zajištění lepšího porozumění ... ostatních vůči nám“ (Německo).*

*„Dobré zkušenosti by zahrnovaly pomoc ostatním studentům porozumět, že postižení není negativní věc, a nám cítit se plně začleněni ve školní komunitě“ (Irsko).*

*„S lidmi s postižením se stále nezachází stejně v každém směru... Pro postižené lidi na celém světě je velmi důležité být a žít stejně jako většina „normálních“ lidí. Aby toto bylo možné, musíme pracovat na postojích lidí, a možná udělat něco, aby lidé bez postižení měli možnost více poznat lidi s postižením“ (Norsko).*

Mladí lidé jasně vyjádřili, že stále čelí problémům, které mohou být překonány pouze jejich vlastním úsilím a díky „velké pomoci poskytované rodinami a přáteli.“ Zdá se, že čelili podobným problémům a situacím a vyjádřili několik promyšlených *přání*, které by měly být adresovány zejména politikům:

*„Podle našeho názoru, potíže, na které narážejí lidé se speciálními potřebami kvůli jejich handicapu, nemohou být vyřešeny, pokud se o nich jedná jen na národní úrovni. Pokud by všechno know-how mohlo být shromážděno, aby odráželo kombinaci zkušeností a znalostí, které by zajistily opravdový pokrok, pak by se mohla narodit opravdová naděje ve vzdělávacím sektoru, stejně jako na pracovním trhu... Mohli bychom říct, že přístup ke vzdělání, přestože plánovaný zákonem, stále velmi záleží na vůli, porozumění a zapojení hráčů na školním poli, stejně jako na informacích předávaných jiným lidem“ (Francie).*

*„Věříme, že práva požadující dostupnost a rovná práva pro osoby s postižením jsou velmi důležitá, protože jsou často jedinou motivací pro organizace, aby něco zpřístupnily nebo přiznaly lidem s postižením stejná práva“ (Nizozemsko).*

*„V našich školách se někdy cítíme jiní, nešťastní nebo neschopní. Nechceme aby se s námi zacházelo jako s dětmi; jenom potřebujeme víc času na učení. Chtěli bychom mít stejná práva a příležitosti jako ostatní mladí lidé“ (Portugalsko).*



„Tento den nám pomáhá uznat, že my všichni máme právo se učit a v životě dobře prospívat. Ale ještě důležitější je, že máme právo být slyšeni“ (Spojené Království).

### Vzdělávání hlavního proudu versus speciální vzdělávání

Mladí lidé jasně identifikovali výhody a nevýhody obou vzdělávacích situací. Jejich názory byly vyjádřeny otevřeně a přímo, ale zdvořile:

„Když mi bylo šest, šel jsem do internátní školy pro slepé ... Musel jsem do školy cestovat 185 km každý týden a bylo to docela únavné. V té době nebylo zvykem, aby lidé s postižením chodili do běžné školy. Ale já jsme měl štěstí, že jsem vyrůstal v době velkých změn v mé zemi. Po pěti letech jsem se mohl vrátit domů a pokračovat v mých studiích ve škole hlavního proudu, kde jsem měl dobré učitele“ (Estonsko).

„Studoval jsem na škole pro slepé a zrakově postižené děti. V naší zemi jsme integrovali zrakově postižené děti do škol hlavního proudu, ale slepé děti na nich nestudují, protože školy hlavního proudu stále ještě nejsou připraveny vyučovat slepé studenty“ (Lotyšsko).

„My všichni navštěvujeme školy hlavního proudu nebo univerzity. Školy někdy odmítají přijmout studenty s postižením, ale obvykle jsou velmi nápomocny“ (Nizozemsko).

„Jsme poměrně rádi, že máme příležitost pracovat a učit se na chráněném pracovišti a ve speciálních školách...pokud jste někdy chodil do speciální školy, nebude jednoduché opustit tohle chráněné prostředí“ (Švýcarsko).

„Pro všechny žáky s postižením je dobré chodit do školy hlavního proudu blízko jejich domova. Je dobré žít s vašimi rodiči a znát lidi a žáky ve společnosti, kde žijete. Je také důležité dostat příležitosti se naučit, jak se o sebe postarat“ (Švédsko).

Přání mladých lidí být s ostatními mladými lidmi bylo jasně vyjádřeno jako pozitivní aspekt jejich společenského života:

„Chodíme do obyčejných škol jako docela obyčejní žáci. Přestože máme zvláštní vzdělávací potřeby, nikdy se necítíme odlišní od ostatních žáků v naší třídě“ (Dánsko).

„Jsme zcela spokojeni s tím, že jsme integrováni do školního systému hlavního proudu v naší zemi. Hlavní důležitá věc je, být dohromady

---

*s jinými teenagery... S naším studiem nemáme žádný zásadní problém“ (Lucembursko).*

Účastníci měli velmi jasno mezi výzvami, které jim každá situace (zvláště integrace) přinášela. Byly načrtnuty jasné *podmínky* spojené s jejich přáním být dobře připraveni - vzdělání. Tyto podmínky byly často ve spojení s obtížemi, jimž museli čelit:

*„Pokud se týká speciálního vzdělávání, jsme obecně zklamáni. Zprvė, v naší škole, jsou studenti s různými typy speciálních potřeb a žít a studovat dohromady není vždy příliš příjemné. Dále, ve specifické přípravě na povolání, kterou absolvujeme, pozorujeme, že úroveň je příliš nízká, aby nás připravila na další vzdělávání. Nakonec, litujeme nedostatku výběru volitelných kurzů, které bychom rádi navštėvovali“ (Belgie).*

*„Měl jsem to štěstí, že jsme se účastnil poměrně inovačního programu, týkajícího se integrace slepých studentů do vzdělávacího prostředí hlavního proudu v základních školách, používající model dvou učitelů v té samé třídě (co-teaching model) ... Můj kolega však neměl tu samou možnost vyzkoušet si tento model a důsledkem toho musel čelit mnoha překážkám, v souvislosti jeho adaptace a úspěšné integrace ve vzdělávacím prostředí hlavního proudu“ (Řecko).*

*„Protože jsem byl pozdě diagnostikován, chodil jsme do běžné školy až do 18 let. Potom jsem navštėvoval Folk High School třídu pro žáky s vysoce funkčním autismem. Největší rozdíl pro mě, ve srovnání s obvyklou třídou, je srozumitelnost, struktura a plánování... Předtím se mi škola zdála matoucí: bylo mnoho věcí, kterým jsem nerozuměl a jak se zdálo, ostatní děti jim rozuměly automaticky. Většina mých učitelů chápala, že jsme jiní, ale nevěděli, co mají dělat. Pokud by takové znalosti měli, možná bych dostal nějakou podporu dříve“ (Švédsko).*

Mladí lidé také podporovali scénář *svobodného rozhodování*: Osobní právo rozhodnout o nejlepších vzdělávacích možnostech podle potřeb a schopností bez jakýchkoliv předpojatostí či předsudků:

*„Známe obojí, vzdělávání v hlavním proudu nablízku našim rodinám, ale s některými spolužáky, kteří nemají vždy příliš chápající přístup, a pocit „odtržení“, když musíme studovat daleko od domova ve vzdělávacím zařízení více adaptovaném našim potřebám. Chceme podotknout, že je třeba nalézt alternativní řešení, která by nám mohla být v určitém momentě našeho vzdělávání poskytnuta jako dočasná podpora: třídy se zmenšeným počtem žáků, částečná integrace, přizpůsobená pedagogika,*



*podpora poskytovaná školenými odborníky, péče pokud je nutná. Neexistuje typ vzdělávání, který by byl adekvátní každé formě postižení“ (Francie).*

*„S ohledem na integraci, integrace lidí s postižením s nepostiženými lidmi je velmi důležitá. Přesto, každý musí rozhodnou sám za sebe, zda chce být integrován nebo ne a to není možné s každým typem postižení“ (Německo).*

*„Rodiče dětí se speciálními potřebami mají v současné době právo vybrat pro jejich děti jejich řešení, které se zdá nejlépe vyhovovat jeho/její specifické situaci: buď studovat ve škole hlavního proudu nebo vstoupit do speciálního centra“ (Lucembursko).*

### Budoucnost

V této otázce bylo vyjádřeno mnoho obav, ovšem s jasným všeobecným názorem: tito mladí lidé nechtějí zůstat doma; nechtějí být znovu diskriminováni; *oni chtějí dostat práci:*

*„Samozřejmě chceme být nezávislí a žít sami nebo s přítelem“ (Belgie).*

*„Většina z nás chce být aktivní a nepřeje si zůstat doma“ (Belgie).*

*„Přejeme si mít zvláštní instituci specializovanou na podporu všech lidí s postižením při hledání učebních oborů a výběru profese. To by nám pomohlo poznat, které společnosti jsou dobře přizpůsobeny pro lidi s postižením. Tato instituce by měla být v blízkém kontaktu se všemi ekonomickými sektory“ (Rakousko).*

*„Všichni, kdo sem přišli, a navštěvují školy hlavního proudu nebo školy speciální, by chtěli ve studiu tak či onak pokračovat. Pokud jsou lidé spokojeni se svou prací, pak jsou také spokojeni se svým životem a mohou dosáhnout dobrých výsledků ve své kariéře. Postižení lidé nejsou výjimkou“ (Litva).*

Mladí lidé jsou velmi znepokojeni překážkami, se kterými se setkávají, ale jsou připraveni je překonat v zájmu toho, aby dostali práci na volném pracovním trhu:

*„Slepí lidé mohou absolvovat práva, ale pokud jste slepý, není vám dovoleno pracovat jako soudce“ (Rakousko).*

---

„Jak jeden z lidí z naší delegace správně řekl „když jsme jednou dokončili naše vzdělání nebo přípravu na povolání, žádný z nás nechce zůstat doma“. Chceme najít práci vně segregovaných zaměstnaneckých prostředí. Jistě, víme že, s ohledem na naše postižení, některá zaměstnání pro nás nebudou lehce dostupná. Ale vytrvalost může překonat mnoho překážek“ (Francie).

„Po promoci chceme pracovat ve veřejných službách, využívajíc všech právních ustanovení naší Ústavy. Naše dosavadní zkušenost nás naučila, že nic není dáno velkodušně a musíme věřit našim schopnostem, abychom uskutečnili naše sny“ (Řecko).

„Pokud se týká naší budoucnosti, určitě závisí na úrovni vzdělání, které se nám podaří získat. Jsme si vědomi toho, že nyní není jednoduché nalézt pracovní místa a pozice, které by vyhovovaly všem speciálním potřebám. Myslíme si, že po studiích nesmíme zůstat doma, ale musíme si najít místo na pracovním trhu...Bylo by zajímavé být integrování do pracovního prostředí hlavního proudu stejným způsobem jako jsme integrováni do škol hlavního proudu“ (Lucembursko).

„Výhrady zaměstnavatelů a kolegů k zaměstnávání postiženého personálu jsou pro dotčenou osobu podstatným problémem. Je to docela škoda, protože zaměstnanci s postižením jsou v práci často dobře motivováni...skoro všichni z nás sní o práci v soukromé společnosti. Ale pro mnohé z nás se tento sen zdá nedosažitelný kvůli našemu postižení a podmínkám ve společnosti. Získat zaměstnání je často možné jen na chráněném místě. Navíc, vysvědčení ze speciálních institucí jsou v soukromém sektoru často méně akceptovaná“ (Švýcarsko).

Účastníci také vyjádřili jasné přání být plně zapojeni do jakéhokoliv rozhodnutí týkající se jejich budoucnosti:

„Pokud se týká přípravy na povolání a dalšího vzdělávání, jsme kategoricky odrazováni od některých profesí: je důležité, že lidé s postižením mají možnost se ubírat akademickou nebo profesní dráhou, kterou chtějí a také že mohou přijmout pracovní umístění, aby si věci vyzkoušeli...Rady jsou dobré a jsou nám neustále nabízeny, ale bylo by lepší, abychom si utvořili názor na základě našich vlastních zkušeností“ (Německo).

„Potřebujeme si vybrat naše vzdělání na základě našich vlastních zájmů a motivací, stejně jako kdokoliv jiný. Chceme participovat ve společnosti





*jako kdokoliv jiný, a ne být diskriminováni zaměstnavateli kvůli postižení“ (Norsko).*

### **Závěrečné komentáře**

Akce v Evropském parlamentu nabídla zainteresovaným mladým lidem možnost, aby byli opravdu vyslyšeni; aby se s ostatními mladými lidmi podělili o své problémy a přání; aby se učili od ostatních a aby prosazovali změny a zlepšení. Celá událost se jeví jako opravdová příležitost pro podporu jejich práva na rovnost, plnou participaci a rovné příležitosti.

Z příspěvků většiny delegací vyplynul obecný závěr, jak moc je stále potřeba udělat – i když již bylo hodně dosaženo – aby se těmto mladým lidem dostalo stejných příležitostí jako jejich nepostiženým vrstevníkům.

Závěrečná slova od dvou mladých delegátů jsou určena organizátorům po události:

*„Byl to pro nás velký, velký zážitek. Slyšení v parlamentu byl vrchol. Nikdy na něj nezapomeneme. Když jsme dorazili domů, naše těla byla unavená, ale naše srdce byla bohatá“.*

*„Děkujeme za všechno, ale prosím, nezapomeňte na nás“.*

**Pokud se chcete o Slyšení dozvědět víc, prosím, navštivte webovou stránku Evropské agentury: [www.european-agency.org](http://www.european-agency.org)**

---

## DANSK

### Unge om Specialundervisning

#### *Synspunkter fra høringen i Europa-Parlamentet*

Den 3. november 2003 organiserede agenturet, med støtte fra medlemslandenes undervisningsministerier og fra Europa-Kommissionen, en høring i Europa-Parlamentet i Bruxelles for unge handicappede fra hele Europa. Høringen blev én af de mest markante aktiviteter i forbindelse med Det Europæiske Handicapår.

De 23 delegationer udgjorde tilsammen 146 repræsentanter, heraf 72 unge handicappede og fem ministerielle repræsentanter, foruden de unges familier, ledsagere og repræsentanter fra agenturet. De unge var særligt udvalgte af de nationale undervisningsministerier til at fortælle om deres synspunkter ift. specialundervisning.

Mange forskellige slags handicap var repræsenteret - de unge brugte sjældent selv udtrykket "særlige behov", og derfor bruger vi også her deres egne ord. De var alle mellem 14 og 20 år, og de fleste er tilknyttet det almene skolesystem. Nogle få var i gang med en højere uddannelse, men de allerfleste var ved at tage en gymnasial eller en erhvervsrettet uddannelse.

De unges taler findes på agenturets websted som word- eller pdf-dokumenter.

#### **De vigtigste diskussionsemner**

De unges væsentligste interesser drejede sig om de problemer, de oftest støder på som handicappede i forbindelse med deres uddannelsesforløb, det skarpe skel mellem det almene skolesystem og specialundervisningssystemet og deres fremtidsperspektiver i forbindelse med overgangen til erhvervslivet. Disse emner var også centrale i de tre spørgsmål, hver delegation blev bedt om at forberede forud for høringen som udgangspunkt for deres præsentation og den efterfølgende debat.

På trods af de unges vidt forskellige baggrund og nationaliteter afslørede talerne, at de i store træk har de samme holdninger, principper og ønsker. Som Richard Rose, professor i specialundervisning og inklusion fra Northampton University College i Storbritannien, udtrykte det:



*“Det er helt klart, at de unges primære interesseområder, som udtrykt her, skal have vor fulde opmærksomhed. Mange af talerne fremhævede positive oplevelser fra deres skolegang, og dét er gode eksempler på, hvad man kan få ud af de muligheder i undervisningen, som ikke blev deres forgængere til del. Men nogle elever og studerende har stadig problemer med at få de ressourcer og den støtte, som er så væsentlig for en optimal læringsproces”.*

Hovedemnerne for taler og debatter faldt inden for fire områder: generelle synspunkter på undervisning og uddannelse, udfordringer og forandring, undervisning i det almene system kontra specialskolesystemet og fremtidsperspektiver.

De unge understregede selv disse overordnede emner som de vigtigste diskussionspunkter. Denne artikel gengiver helt åbent deres synspunkter, som de blev fremført, og har ikke været gennem nogen form for korrektur eller redigering. Det ses, at deltagernes synspunkter ikke altid falder i tråd med de forskellige fagfolks holdninger. For at sikre en korrekt opfattelse af de unges meninger og undgå enhver form for "faglig fortolkning" har vi valgt at oversætte deres udtalelser direkte.

### Generelle synspunkter på undervisning og uddannelse

De unge var enige om vigtigheden af at få en god undervisning og uddannelse for at være så godt forberedt til voksentilværelsen som muligt:

*“Uddannelse er en vigtig del af livet” (Litauen).*

*“Uddannelse er meget vigtig for en persons fremtid i dag - vigtigere end de fleste tror” (Norge).*

*“Uddannelse er vigtig for alle, både handicappede og ikke-handicappede” (Schweitz).*

*“Det er nemmere at følge en gymnasial uddannelse, hvis man har en god grundskoleuddannelse” (Island).*

*“Skolen har altid været den centrale faktor i min sociale, moralske og intellektuelle udvikling” (Italien).*

---

## Udfordringer og forandring

På trods af den fælles positive opfattelse af, at der er sket en del forbedringer i uddannelses- og støttesystemet, ser de unge også adskillige udfordringer, som skal overvindes. En af dem handler om *tilgængelighed*:

*“Kun få skoler er tilgængelige for kørestolsbrugere” (Tjekkiet).*

*“Jeg havde især problemer med adgangsforholdene og dét, at nogle lærere ikke kunne forstå, at jeg faktisk havde et potentiale som alle andre elever” (Irland).*

*“Nogle kan ikke studere, hvor de vil, hvad de vil og hvad de har evner til, og det kan godt være på grund af adgangsforholdene til visse uddannelsesinstitutioner” (Holland).*

*“Handicappede skal kunne tage del i samfundet på lige fod med alle andre. Det kræver, at transportfaciliteter og offentlige bygninger, herunder skoler, er tilgængelige for alle” (Norge).*


Et andet diskussionsemne handlede om adgangen til den rette form for *teknologiske hjælpemidler*. De unge lagde stor vægt på dette og understregede, at det teknologiske udstyr ofte enten ikke findes eller kun findes i begrænset omfang. Hvor det findes, er det ofte forældet eller simpelthen for dårligt. Teknologien - ikke blot computere, men alle former for tekniske hjælpemidler - er en stor hjælp i de unges uddannelsesforløb:

*“Den moderne teknologi hjælper os, og vil også være en vigtig del af vores fremtid” (Finland).*

*“Staten eller de lokale myndigheder har altid betalt for vores hjælpemidler og ekstratimer, så vi har kunnet følge klassen sammen med de andre. Men mine forældre skal stadig selv betale det meste af udgifterne til mine briller, og nogle gange skal vi vente længe på at få tildelt nye hjælpemidler” (Danmark).*

*“Der sker forbedringer, men vi har stadig mangel på teknologiske hjælpemidler på de videregående uddannelser” (Grækenland).*

*“Vi sætter stor pris på de fordele og muligheder, det giver at bruge computere i undervisningen og i dagligdagen i det hele taget” (Letland).*



---

*“Det er svært at finde ud af, hvilke muligheder, man har, og hvilke hjælpemidler og former for støtte, man kan få som handicappet studerende, og også hvordan man får det. Generelt skal man finde ud af det hele selv, eller éns forældre skal. Og når man endelig finder ud af, hvilke hjælpemidler og støtteformer, man har ret til, er det tit svært og i nogle tilfælde stort set umuligt faktisk at få dem” (Holland).*

*“Vi har brug for forskellige individuelle former for støtte - tekniske hjælpemidler, tolke, etc. - for at få adgang til informationen og være i stand til at studere” (Spanien).*

En effektiv og lettilgængelig støtte i undervisningen blev også fremhævet som en forudsætning for et godt uddannelsesforløb. Lærere, som har den rette kompetence og forståelse for den handicappede og hans eller hendes behov, gør det meget nemmere at følge undervisningen:

*“Nogle gange er det svært, fordi vi ikke kan lære så mange ting på én gang, og der gås for hurtigt frem. Så derfor har vi personale, som kommer og støtter og følger os i timerne” (Belgien).*

*“Det er vigtigt med nogle gode lærere og støttepersoner. De har ligeledes brug for en god uddannelse” (Finland).*

*“Det er vores opfattelse, at hvert handicap er individuelt, og derfor skal man også have individuel støtte. Der kan være forskel på, hvilke former for støtte man kan få, alt efter hvilket handicap man har: nogle handicappede har måske adgang til gode teknologiske hjælpemidler, andre steder kan der være mangel på kompetent personale, som véd, hvordan man tackler bestemte former for handicap” (Tyskland).*

*“Jeg er glad for mit uddannelsesforløb og véd, at jeg kan få ekstra støtte i skolen, hvis jeg har brug for det. De almindelige skoler mangler lærere, som har erfaring med specialundervisning, så sådan nogle som mig kunne forblive i den lokale almindelige skole og klare sig godt dér” (Irland).*

*“Jeg har tit problemer, fordi lærerne og assistenterne har for lidt tid til at hjælpe mig” (Italien).*

*“Handicappede kan sagtens følge samme uddannelsesforløb som alle andre, vi har blot brug for nogle særlige hjælpemidler, som er forskellige i forhold til hvilken person og hvilket handicap, det drejer sig om” (Spanien).*

---

*“Det er vigtigt at have specialuddannede lærere, og det er også vigtigt, at de offentlige skoler får opbygget viden om og erfaring med specialundervisning” (Island).*

Én af de allervigtigste forudsætninger for, at de unge får et godt uddannelsesforløb, er naturligvis, at der sker en *holdningsændring* i systemet og i samfundet generelt. Negative holdninger og fordomme mod handicappede er stadig en del af de unges hverdag. Manglen på ordentlig og relevant information om handicap er et stort problem, da det er den generelle opfattelse, at jo mere samfundet véd om handicappede, jo lettere vil det blive at bekæmpe disse negative holdninger:

*“Det er vigtigt at udbrede information til ikke-handicappede om de forskellige former for handicap - det kan hjælpe med til at afskaffe fordomme og give folk en bedre forståelse for vores situation” (Tyskland).*

*“Det vil være godt, hvis man kan få éns medstuderende til at forstå, at det ikke behøver at være så negativt at skulle leve med et handicap. Det er godt at være en integreret del af skolens miljø” (Irland).*

*“Handicappede diskrimineres stadig i mange tilfælde - De fleste handicappede lægger stor vægt på at være og leve på samme måde, som de fleste "normale" mennesker gør det. Hvis det skal kunne lade sig gøre, skal vi arbejde med folks holdninger og måske gøre noget for at skabe nogle bedre muligheder for, at man kan lære de handicappede at kende” (Norge).*

De unge er udmærket klar over, at mange problemer kun kan løses ved en personlig indsats og den støtte fra familie og venner, som de fleste anser for uvurderlig. De støder ofte på den samme slags problemer og fremlagde under høringen en række vel gennemtænkte ønsker rettet mod de politiske beslutningstagere:

*“Efter vores mening kan de særlige behov, vi har på grund af vores handicap, ikke imødekommes på en tilfredsstillende måde, hvis man kun arbejder på nationalt plan. Hvis man kunne finde ud af at kombinere al den viden og alle de erfaringer, der findes, og dermed skabe virkelige fremskridt, så ville vi turde håbe på forbedringer både i uddannelses- og erhvervssektoren. Selv om retten til uddannelse er sikret gennem lovgivningen, skal der stadig udvises stor vilje, forståelse og engagement, når det drejer sig om undervisning af handicappede og om videreformidling af information om handicappede til det omgivende samfund” (Frankrig).*

*“Tilgængelighed og rettigheder for handicappede skal sikres gennem lovgivningen - vi tror, det er den mest effektive måde, hvorpå man kan sikre, at organisationer og institutioner virkelig gør tingene tilgængelige for os og giver os de samme rettigheder som alle andre” (Holland).*

*“Vi føler os sommetider anderledes, ulykkelige og inkompetente i skolen. Vi ønsker jo ikke at blive behandlet som børn, vi har blot brug for lidt længere tid til at lære. Vi vil gerne have samme rettigheder og muligheder som andre unge” (Portugal).*

*“Dette arrangement viser, at vi alle har ret til at lære og at få mulighed for at klare os godt. Og endnu vigtigere: Vi har alle ret til at blive hørt” (Storbritannien).*

### Almindelig undervisning kontra specialundervisning

Der blev fremført både fordele og ulemper ved begge former for undervisning, og de unge havde nogle helt klare og ligefremme holdninger:

*“Da jeg var seks år, gik jeg på en kostskole for blinde, som lå 185 km fra mit hjem. Det var en lang rejse frem og tilbage hver uge - dengang var det ikke kutyme, at børn med særlige behov gik i en almindelig skole. Men jeg var heldig at vokse op i en tid, hvor der skete store forandringer i mit land, og da jeg havde gået på kostskolen i fem år, havde tingene ændret sig, så jeg kunne få lov til at komme hjem og gå i den almindelige skole, hvor jeg havde nogle rigtig gode lærere” (Estland).*

*“Jeg går i en skole for blinde og svagtseende børn. I vores land har vi integreret svagtseende børn i de almindelige skoler, men ikke blinde børn, for de almindelige skoler har endnu ikke den fornødne kapacitet til at undervise dem ordentligt” (Letland).*

*“Vi går alle på almindelige skoler og universiteter. Det sker, at skoler eller universiteter nægter at modtage handicappede studerende, men normalt er de meget hjælpsomme” (Holland).*

*“Vi er glade for at kunne arbejde og lære i et beskyttet arbejdsmiljø og på specialskoler. Når man først har gået i specialskole, er det svært at skifte til et andet og mindre beskyttet miljø” (Schweitz).*

*“Alle handicappede elever har godt af at gå på en almindelig skole tæt ved hjemmet. Det er godt at bo sammen med sine forældre og at kende*

---

*elever og andre, som bor i nærområdet. Det er også vigtigt at få nogle redskaber med sig, så man kan lære at klare sig selv” (Sverige).*

Deltagerne udtrykte et klart ønske om at få lov til at være sammen med andre unge:

*“Vi går i en almindelig skole med helt almindelige elever. Selv om vi har nogle særlige undervisningsmæssige behov, føler vi os ikke anderledes end de andre i vores klasse” (Danmark).*

*“Vi er glade for at gå i den almindelige skole. Det vigtigste er at være sammen med vore teenage-kammerater. Vi er ikke stødt på de store problemer i forbindelse med studierne” (Luxembourg).*

Deltagerne var desuden meget bevidste omkring de udfordringer, som hver problemstilling (især inklusion) stiller dem over for. De stiller også klare betingelser for at kunne opfylde målsætningerne om et godt uddannelsesforløb – betingelser, som ofte knytter sig til deres egne oplevelser:

*“Generelt er vi skuffede over specialundervisningen. I vores skole går der elever med forskellige former for særlige behov, og det kan godt være svært at bo og studere sammen. Desuden er specialundervisningens niveau ofte for lavt og giver os ikke de nødvendige færdigheder til at følge en videreuddannelse. Der er heller ikke nok muligheder for at vælge tilvalgsfag” (Belgien).*

*“Jeg fik mulighed for at deltage i et ret nyt program for inkludering af blinde elever i den almindelige grundskole ved hjælp af to-lærer-systemet, hvor to lærere underviser den samme klasse på samme tid. Men min kammerat havde ikke den mulighed og har derfor oplevet en del problemer med at tilpasse sig og blive integreret i det almene skolesystem” (Grækenland).*

*“Jeg blev diagnosticeret ret sent og gik derfor i en almindelig skole, helt til jeg blev 18 år. Da min diagnose endelig blev stillet, kom jeg på en folkehøjskole og gik her i en klasse for elever med højt fungerende autisme. Her kunne jeg virkelig mærke forskellen fra den almindelige skole - der var meget mere klarhed, struktur og planlægning i undervisningen. Før virkede alting ret forvirrende på mig i skolen - hvor de andre børn så ud til straks at forstå tingene, var jeg langt bagefter. De fleste af lærerne var godt klar over, at jeg var anderledes, men de vidste bare ikke, hvad de skulle gøre ved det. Hvis de havde vidst noget om autisme, havde jeg måske fået den rette støtte noget før” (Sverige).*





Deltagerne fremhævede også vigtigheden af at kunne vælge frit - altså den enkeltes ret til frit at kunne vælge den uddannelse, der passer bedst til vedkommendes evner og behov, uden at han eller hun støder på forudfattede meninger og fordomme på grund af sit handicap:

*“Vi ved godt, hvordan det er at gå i en almindelig skole tæt på, hvor vi bor, hvor det ikke er alle i klassen, der har lige stor forståelse for vores handicap. Vi véd også, hvordan det er at bryde op, når vi så skulle flytte til en skole, som lå længere væk, men som havde faciliteter og kapacitet til at modtage elever med særlige behov. Det er vigtigt at finde nogle alternative løsninger, så vi kan få støtte på de tidspunkter i vores uddannelsesforløb, hvor vi har brug for det, f.eks. ved oprettelse af klasser med få elever, delvis integration, tilpasset pædagogik, støtte fra uddannede fagfolk og måske en eller anden form for pleje- eller omsorgsordning, hvis det er nødvendigt. Der findes ingen standarduddannelsesforløb, som man bare kan anvende på alle studerende med et handicap” (Frankrig).*

*“Det er vigtigt at integrere handicappede i miljøer med ikke-handicappede. Men alle bør have ret til selv at bestemme, om de vil deltage i inkluderende aktiviteter og undervisning - det er ikke alle, som kan gøre det, det afhænger af éns handicap” (Tyskland).*

*“Forældre til handicappede børn har ret til at vælge den løsning, de mener, passer bedst til deres barn - det kan være at fortsætte i det almene skolesystem eller at blive henvist til specialundervisning” (Luxembourg).*

### Fremtidsperspektiver

De unge er naturligt nok meget optaget af fremtiden, og der blev udtrykt en del bekymring over de problemer, som kan opstå i forbindelse med overgangen til erhvervslivet og voksentilværelsen. Ingen ønsker at blive forskelsbehandlet. De vil ikke blive boende hjemme og leve en beskyttet tilværelse - de vil alle gerne ud og arbejde:

*“Vi ønsker frem for alt at være uafhængige og bo alene eller sammen med venner” (Belgien).*

*“De fleste ønsker sig et aktivt arbejdsliv og ikke et inaktivt liv hjemme” (Belgien).*

*“Vi kunne godt tænke os, at der fandtes en institution eller organisation med speciale i at hjælpe handicappede med at finde lærepladser og*

---

vælge erhverv. Så kunne vi bedre se, hvilke virksomheder, der har faciliteter og kapacitet til at ansætte handicappede. Man skulle så selvfølgelig samarbejde med de relevante sektorer omkring finansieringen af en sådan organisation” (Østrig).

“Alle, som er her i dag, hvad enten de går i en almindelig skole eller en specialskole, vil gerne fortsætte deres studier på den ene eller den anden måde. Det er vigtigt for éns velbefindende at have et arbejde, man kan lide. Så klarer man sig som regel også godt - det gælder jo for handicappede som for alle andre” (Litauen).

Som nævnt tænker de unge meget på, hvilke problemer de vil møde, når de skal ud på arbejdsmarkedet. Men de véd som regel, hvor problemerne ligger, og har viljen til at tackle dem, så godt de overhovedet kan:

“Som blind kan man godt tage eksamen i jura, men man kan ikke blive udnævnt til dommer” (Østrig).

“Som én af deltagerne fra vores delegation udtrykte det: “Når man har afsluttet sin uddannelse eller er blevet udlært, vil man gerne væk hjemmefra”. Vi vil gerne finde arbejde også uden for de beskyttede arbejdsmiljøer. Vi ved selvfølgelig godt, at nogle jobs er svære for os at få, men vi er ihærdige og målbevidste, og så kan man godt nå langt” (Frankrig).

“Efter eksamen vil vi gerne arbejde i den offentlige sektor og udnytte vores grundlovssikrede rettigheder på lige fod med alle andre. Men erfaringen viser, at vi i hvert fald ikke får noget forærende, og at vi skal have en virkelig stærk tro på os selv, hvis vi skal nå vores mål” (Grækenland).

“Vores fremtid afhænger i høj grad af, hvor langt vi når i skolen og med de videre studier. Vi ved, at det er vanskeligt at finde arbejdspladser og stillinger, som kan tilpasses alle former for særlige behov. Når vi er færdige med studierne, er det vigtigt at komme hjemmefra og ud på arbejdsmarkedet. Det ville være godt at kunne blive interegreret på arbejdsmarkedet på samme måde, som vi bliver det i det almene skolesystem” (Luxembourg).

“Arbejdsgivernes tøven med at ansætte handicappet personale er et udpræget problem. Det er synd, for handicappede er ofte meget motiverede og opsatte på at udføre et godt stykke arbejde. Næsten alle drømmer om at få et arbejde i en privat virksomhed, men for mange er det en uopnåelig drøm på grund af handicappet og de betingelser, der er



*forbundet med at få sådan et job. Ofte vil det kun være muligt at få arbejde på en beskyttet arbejdsplads. Eksamensbeviset fra en specialskole er jo heller ikke så eftertragtet i den private sektor” (Schweitz).*

Deltagerne understregede ligeledes, at det er vigtigt, at de selv inddrages fuldt og helt i beslutningerne omkring deres fremtid:

*“I løbet af vores erhvervsuddannelse eller videregående uddannelse er der visse fagområder, vi kategorisk frarådes at gå ind på. Vi synes det er vigtigt, at man får mulighed for at tage den uddannelse, man selv ønsker, og at afprøve sine færdigheder gennem erhvervspraktik. Det er naturligvis godt med råd og vejledning, men det ville være bedre, hvis vi fik lov til at bestemme selv ud fra vores erfaringer” (Tyskland).*

*“Vi skal kunne vælge uddannelse ud fra vore egne interesser og motivation, som andre gør det. Vi ønsker at deltage i samfundet på lige fod med alle andre, og vi vil ikke diskrimineres af arbejdsgiverne på grund af et handicap” (Norge).*

### **Afsluttende kommentarer**

Høringen i Parlamentet gav altså de unge deltagere en enestående mulighed for både at blive hørt og at møde andre unge handicappede og udveksle meninger, erfaringer og ønsker for fremtiden med dem, men også for at skubbe på politikerne for at få gennemført ændringer. Det var en reel mulighed for at promovere retten til uddannelse, ligestilling og lige muligheder i samfundet.

Men, som de fleste delegationer også påpegede, selv om man allerede har opnået meget, så er der lang vej igen, før unge handicappede reelt får de samme muligheder i samfundet som andre unge. To af deltagerne skrev efterfølgende til arrangørerne:

*“Det var en stor oplevelse. Høringen i Parlamentet var turens højdepunkt, og vi vil aldrig glemme det. Da vi kom hjem, var kroppen træt, men sjælen var beriget!”*

*“Tak for arrangementet...Men I glemmer os ikke, vel?”*

**Yderligere information om høringen i Europa-Parlamentet findes på agenturets websted på adressen [www.european-agency.org](http://www.european-agency.org)**

---



## DEUTSCH

### Wie die Jugendlichen die Sonderpädagogische Förderung sehen

#### *Ergebnisse des Hearings im Europäischen Parlament*

**Das Hearing im Europäischen Parlament in Brüssel für junge Menschen mit sonderpädagogischem Förderbedarf fand am 3. November 2003 statt. Es wurde von der Europäischen Agentur mit Unterstützung der Bildungsministerien der Mitgliedsländer der Europäischen Agentur und der Europäischen Kommission organisiert und war eine der wichtigsten Veranstaltungen im Rahmen des Europäischen Jahres der Menschen mit Behinderungen.**

Es nahmen 146 Vertreter/innen aus 23 Länderdelegationen teil. Davon waren 72 junge Menschen mit Behinderungen, fünf Personen waren hochrangige Vertreter/innen aus Bildungsministerien und die übrigen waren Familienmitglieder der jungen Menschen, Begleitpersonen und Mitglieder der Europäischen Agentur. Die Jugendlichen wurden von den jeweiligen Bildungsministerien ausgewählt, um ihre Auffassungen zur sonderpädagogischen Förderung vorzutragen.

Es waren fast alle Arten von Behinderungen vertreten. Der Begriff „besondere Bedürfnisse“ wurde übrigens von den Jugendlichen selbst kaum benutzt, und deshalb werden in diesem Dokument die Ausdrücke verwendet, die sie selbst gebraucht haben. Die große Mehrheit der Teilnehmer/innen (im Alter von 14 bis über 20 Jahre) besuchten Regelschulen. Einige wenige Teilnehmende waren an Hochschulen eingeschrieben, die meisten besuchten Sekundarschulen oder Berufsbildungseinrichtungen.

Das gesamte Ereignis wurde aufgezeichnet, und die Transkripte der Länderpräsentationen können von der Website der Europäischen Agentur herunter geladen werden.

#### **Die wichtigsten Anliegen der Jugendlichen**

Bei dem Hearing sprachen die jungen Menschen über ihre Bildung und Ausbildung, die größten Herausforderungen, die sie bewältigen mussten und müssen, die Vor- und Nachteile eines Regelschulbesuchs bzw. Sonderschulbesuchs und ihre Zukunft. Um diese Themen ging es auch in den drei Fragen, die jeder Delegation zur Vorbereitung der Präsentation



und der darauf folgenden Diskussion beim Hearing vorgelegt worden waren.

Trotz unterschiedlicher Nationalitäten und Situationen brachten die Präsentationen der Jugendlichen (durchschnittlich ein Redebeitrag pro Delegation) ähnliche Gefühle, Grundsätze und Wünsche zum Ausdruck. So stellte dann auch Professor Richard Rose in seiner Zusammenfassung am Ende des Treffens fest:

*„Die Themen, die sich herauskristallisiert haben, verdienen ohne Frage unsere volle Aufmerksamkeit. Viele Sprecherinnen und Sprecher konnten positive Aspekte ihrer Schulerfahrungen nennen. Diese jungen Menschen sind ausgezeichnete Beispiele für erfolgreiche Lernende, die davon profitiert haben, dass ihnen die Bildungschancen geboten wurden, die früheren Generationen möglicherweise verweigert worden wären. Ebenso deutlich zeigt sich aber, dass es für manche Schülerinnen und Schüler und Studierende immer noch schwierig ist, die Ressourcen und die Unterstützung zu erhalten, die sie zum Lernen unbedingt brauchen.“*

Die wichtigsten Anliegen, die in den Präsentationen angesprochen wurden, lassen sich vier Themenbereichen zuordnen: allgemeine Einstellung zur Bildung, Herausforderungen und Veränderungen, Regelschule versus Sonderschule und die Zukunft.

Diese Hauptanliegen wurden wohlgemerkt von den Jugendlichen selbst angesprochen. In den folgenden Abschnitten sollen alle angesprochenen Fragen offen und unverstellt wiedergegeben werden. Die Darstellung wurde in keiner Weise „gefiltert“ oder zensiert, obwohl sich die vertretenen Auffassungen allem Anschein nach nicht immer mit der Auffassung verschiedener Fachleute decken.

Um verschiedene Formen „professioneller Interpretation“ der von den Jugendlichen geäußerten Meinungen zu vermeiden, wurde die Form direkter Zitate gewählt, die Respekt für ihre Gedanken zum Ausdruck bringen und ihre Gefühle und Wünsche unmissverständlich deutlich machen.

### Allgemeine Einstellung zur Bildung

Die Jugendlichen waren sich darüber einig, dass gute Bildung und Ausbildung wichtig sind, um für ihr künftiges Leben als Erwachsene gerüstet zu sein:

*„Bildung ist für das Leben jedes Menschen sehr wichtig“ (Litauen).*

---

*„Bildung ist sehr wichtig für die Zukunft eines Menschen in der heutigen Gesellschaft, wichtiger als den meisten Leuten bewusst ist“ (Norwegen).*

*„Bildung ist wichtig für alle, für Behinderte und Nichtbehinderte“ (Schweiz).*

*„Es ist leicht, auf die weiterführende Schule zu gehen, wenn man eine gute Grundlage von der Grundschule hat“ (Island).*

*„Die Schulzeit war für mich eine entscheidende Zeit des Wachstums in sozialer, moralischer und intellektueller Hinsicht“ (Italien).*

### Herausforderungen und Veränderungen

Obwohl bei den jungen Menschen insgesamt das positive Gefühl vorhanden war, dass sich ihre Bildung und Förderung verbessert und positiv verändert haben, nannten sie auch verschiedene Herausforderungen. Die erste betraf die Probleme der *Zugänglichkeit*:

*„Es gibt wenige Schulen ohne Barrieren, die für Rollstuhlbenutzer zugänglich sind“ (Tschechische Republik).*

*„Ich hatte Probleme mit dem Zugang und manche Lehrkräfte erkannten mein volles Potenzial nicht“ (Irland).*

*„Manche von uns können nicht das lernen, was sie wirklich wollen und wofür sie die Fähigkeiten haben, bzw. den Lernort nicht frei wählen. Manchmal hängt das an der mangelnden Zugänglichkeit der Gebäude“ (Niederlande).*

*„Menschen mit Behinderungen müssen die Möglichkeit haben, an der Gesellschaft genauso teilzuhaben wie alle anderen auch. Das bedeutet, dass die öffentlichen Verkehrsmittel und die öffentlichen Gebäude, einschließlich Schulen, für alle zugänglich sein müssen“ (Norwegen).*

Als weitere Herausforderung wurde die Bereitstellung der erforderlichen und geeigneten *technischen Unterstützung* genannt. Die Jugendlichen betonten die Bedeutung einer solchen Unterstützung und die Tatsache, dass sie zuweilen nicht vorhanden, veraltet, begrenzt oder unzureichend ist. Technologien, und damit sind nicht nur Computer gemeint, aber auch andere technische Hilfsmittel werden als große Hilfe beim Wissenserwerb gesehen.



*„Moderne Technologie hilft uns und ist wichtig für unsere Zukunft“  
(Finnland).*

*„Der Staat bzw. unsere lokale Behörde haben immer für unsere technischen Hilfen und Förderstunden gezahlt, so dass wir genau wie andere Schülerinnen und Schüler den Unterricht besuchen konnten. Doch haben meine Eltern trotzdem immer noch den größten Teil der Kosten für meine Brille aus der eigenen Tasche zahlen müssen, und manchmal mussten wir lange warten, bis neue Hilfsmittel genehmigt wurden“ (Dänemark).*

*„Es fehlt an technischer Unterstützung im Hochschulbereich, auch wenn sich jetzt langsam etwas ändert“ (Griechenland).*

*„Wir wissen die Vorteile und Möglichkeiten zu schätzen, die die Computernutzung im Lernprozess und im Alltagsleben bedeutet“  
(Lettland).*


*„Es ist sehr schwer herauszubekommen, was möglich und was im Einzelfall für einen behinderten Schüler oder eine behinderte Schülerin an technischen Hilfen und Unterstützung verfügbar ist und wie man daran kommen kann. Du (oder deine Eltern) müssen normalerweise alles selbst herausfinden. Und wenn du dann herausgefunden hast, welche technischen Hilfen verfügbar sind, ist es oft sehr schwer oder sogar unmöglich, sie zu bekommen“ (Niederlande).*

*„Jede und jeder von uns benötigt verschiedene Arten von Unterstützung – wie technische Hilfen oder Dolmetscher – um Zugang zu Informationen zu erhalten und lernen oder studieren zu können“ (Spanien).*

Die Bereitstellung effizienter und schnell verfügbarer *pädagogischer Unterstützung* wurde von den jungen Menschen ebenfalls als wichtige Voraussetzung für einen erfolgreichen Schulbesuch genannt. Angemessene berufliche Kompetenzen der Lehrkräfte und eine gute Einschätzung der Situation der jungen Menschen mit Behinderungen und ihrer Bedürfnisse wurden ebenfalls als Faktoren gesehen, die Lernsituationen erleichtern können:

*„In manchen Kursen haben wir Schwierigkeiten, weil wir nicht so viele Dinge gleichzeitig lernen können. Häufig gehen die Lehrkräfte in ihrem Unterricht zu schnell voran. Deshalb haben wir Personen, die uns helfen und begleiten“ (Belgien).*

---



*„Es ist sehr wichtig, professionelle Lehrkräfte und Unterstützungspersonal zu haben. Sie müssen gut ausgebildet sein“ (Finnland).*

*„Beim Thema Bildung haben wir das Gefühl, dass jede Behinderungsart unterschiedlich stark unterstützt wird. Es können je nach Art der Behinderung Unterschiede in Bezug auf die verfügbare Unterstützung bestehen: manche Behinderte sind bestens ausgerüstet, anderen fehlt es häufig an Lehrpersonal mit Fachkompetenzen“ (Deutschland).*

*„Ich lerne sehr gerne und weiß, dass ich in meiner Schule zusätzliche Unterstützung bekommen kann, wenn ich das brauche. Regelschulen benötigen mehr Lehrkräfte mit Erfahrung in der sonderpädagogischen Förderung. Dadurch können Menschen wie ich an ihrer örtlichen Regelschule bleiben und gut zurecht kommen“ (Irland).*

*„Ich hatte einige Probleme, weil den Lehrkräften und Unterrichtshelfern nur wenige Stunden zustanden, um mich zu unterstützen“ (Italien).*

*„Wir glauben, dass Behinderte dieselben Schulen besuchen können wie Nichtbehinderte. Aber wir benötigen spezifische Hilfen, die je nach Person und Art der Behinderung verschieden sind“ (Spanien).*

*„Spezialisierte Lehrkräfte sind sehr wichtig. Wichtig ist auch, dass in bestimmten staatlichen Schulen Wissen und Erfahrungen aufgebaut werden“ (Island).*

Die jungen Menschen erklärten auch, dass eine *Änderung der Einstellungen* in der Gesellschaft und im Bildungsbereich sehr wichtig seien. Sie stellten negative Einstellungen und Vorurteile heraus, die in den Schulen und in der Gesellschaft ganz allgemein präsent sind. Sie vertraten nachdrücklich die Auffassung, dass es an qualitativ hochwertigen und relevanten Informationen über Behinderungen fehlt. Derartige Informationen sind vonnöten, um diese negativen Einstellungen zu überwinden:

*„Es ist uns sehr wichtig, dass nicht behinderte Menschen über verschiedene Behinderungen aufgeklärt werden, um viele Vorurteile aus dem Weg zu räumen und um das Verhalten von Menschen mit Behinderungen zu verstehen.“ (Deutschland).*

*„Es wäre beispielsweise eine gute Erfahrung, anderen Schülerinnen und Schülern vermitteln zu können, dass eine Behinderung nichts Negatives ist, und sich voll und ganz in die Schulgemeinschaft integriert zu fühlen“ (Irland).*





*„Behinderte werden immer noch nicht in jeder Hinsicht gleich behandelt (...). Für Behinderte auf der ganzen Welt ist es sehr wichtig, zu sein und zu leben wie die meisten „normalen“ Menschen. Um dies zu ermöglichen, müssen wir an der Einstellung der Menschen arbeiten und vielleicht etwas tun, damit Nichtbehinderte die Chance erhalten, Behinderte besser kennen zu lernen“ (Norwegen).*

Die jungen Menschen brachten deutlich zum Ausdruck, dass sie immer noch mit Problemen zu kämpfen haben, die oft nur durch ihre persönlichen Anstrengungen und die „große Hilfe von Familie und Freunden“ überwunden werden können. Sie sind ganz offensichtlich mit ähnlichen Problemen und Situationen konfrontiert und brachten einige gut durchdachte Wünsche zum Ausdruck, die sich im Wesentlichen an die Politikerinnen und Politiker richten:

*„In unserer Sicht können die Probleme, die Personen mit besonderen Bedürfnissen aufgrund ihrer Behinderung haben, nicht gelöst werden, wenn sie nur auf nationaler Ebene angegangen werden. Wenn sämtliches Know-how zusammengetragen würde, wenn überlegt würde, wie einschlägige Erfahrungen und Wissen kombiniert werden könnten, um wirkliche Fortschritte zu erreichen, dann könnte sowohl im Bildungs- als auch im Beschäftigungsbereich wirklich Hoffnung wachsen (...). Man kann sagen, dass der Zugang zu Bildung, obwohl gesetzlich festgeschrieben, immer noch sehr vom Willen, dem Verständnis und dem Engagement der schulischen Akteure abhängt wie auch von den Informationen, die nicht behinderte Schüler erhalten“ (Frankreich).*

*„Wir denken, dass Gesetze, mit denen Zugänglichkeit und gleiche Rechte für Behinderte vorgeschrieben werden, sehr wichtig sind, da dies häufig für Unternehmen die einzige Motivation darstellt, etwas zugänglich zu machen oder Behinderten gleiche Rechte einzuräumen“ (Niederlande).*

*„In unseren Schulen fühlen wir uns manchmal anders, unglücklich oder unfähig. Wir wollen nicht wie kleine Kinder behandelt werden. Wir brauchen einfach mehr Zeit, um etwas zu lernen. Wir möchten dieselben Rechte und Chancen haben wie andere junge Leute auch“ (Portugal).*

*„Dieser Tag hilft uns, zu erkennen, dass wir alle das Recht haben, zu lernen und im Leben Erfolg zu haben. Aber noch wichtiger ist: Wir alle haben das Recht, gehört zu werden“ (Vereinigtes Königreich).*

---

## Regelschule oder Sonderschule

Die jungen Menschen benannten eindeutig die *Vorteile und Nachteile* der beiden schulischen Situationen. Sie brachten ihre Ansichten sehr offen und direkt, aber respektvoll zum Ausdruck:

*„Als ich sechs Jahre alt war, kam ich auf ein Internat für Blinde. Ich musste jede Woche 185 km zurücklegen, um die Schule zu erreichen, und das war ziemlich anstrengend. Damals war es nicht üblich, dass Kinder mit sonderpädagogischen Bedürfnissen Regelschulen besuchten. Aber ich hatte das Glück, in einer Zeit großer Veränderungen in meinem Land aufzuwachsen. Nach fünf Jahren konnte ich nach Hause zurückkehren und eine Regelschule besuchen, wo ich gute Lehrkräfte hatte!“ (Estland).*

*„Ich besuche eine Schule für blinde und sehbehinderte Kinder. In unserem Land wurden sehbehinderte Kinder integriert und besuchen Regelschulen, blinde Kinder dagegen besuchen keine Regelschulen, da es dort noch nicht möglich ist, blinde Schülerinnen und Schüler zu unterrichten“ (Lettland).*


*„Wir alle besuchen Regelschulen bzw. reguläre Hochschulen. Manche Schulen weigern sich, Schülerinnen und Schüler mit Behinderungen zuzulassen, doch normalerweise sind die Schulen auf jeden Fall sehr hilfsbereit“ (Niederlande).*

*„Wir sind recht froh, die Möglichkeit zu haben, an einem beschützten Arbeitsplatz bzw. einer Sonderschule zu arbeiten und zu lernen. Wenn du einmal eine Sonderschule besucht hast, ist es nicht leicht, diese geschützte Umgebung wieder zu verlassen“ (Schweiz).*

*„Es ist gut für alle Schülerinnen und Schüler mit Behinderungen, auf eine Regelschule nicht weit von zu Hause zu gehen. Es ist gut, bei den Eltern zu leben und am Wohnort andere Menschen und andere Schülerinnen und Schüler zu kennen. Es ist auch wichtig, die Gelegenheit zu erhalten, zu lernen, wie man allein zurecht kommt“ (Schweden).*

Die Jugendlichen brachten deutlich zum Ausdruck, dass sie mit anderen jungen Menschen zusammen sein möchten und dies als positiven Aspekt ihres *sozialen Lebens* sehen:

*„Wir gehen in eine normale Schule mit ziemlich normalen Schülerinnen und Schülern. Obwohl wir sonderpädagogischen Förderbedarf haben,*



---

*fühlen wir uns nicht anders als die anderen Jugendlichen in unserer Klasse“ (Dänemark).*

*„Wir sind ganz und gar zufrieden mit unserer Integration in das Regelschulwesen in unserem Land. Das Wichtigste ist, mit anderen Teenagern zusammen zu sein (...). Wir hatten keinerlei größere Probleme mit unserer Schulbildung“ (Luxemburg).*

Die Teilnehmer/innen des Hearings wiesen ausdrücklich auf die Herausforderungen hin, die jede dieser Situationen (vor allem die Integration/Inklusion in die Regelschule) für sie bedeutet. Einige wichtige *Voraussetzungen* wurden in Verbindung mit dem Wunsch, eine gute Bildung zu erhalten, genannt. Diese Voraussetzungen hingen oft mit den Schwierigkeiten zusammen, mit denen sie zu kämpfen hatten:

*„Von der Sonderschule sind wir im Allgemeinen enttäuscht. Zunächst besuchen unsere Schule Jugendliche mit verschiedenen Arten von sonderpädagogischem Förderbedarf. Das Zusammenleben und -lernen ist nicht immer sehr angenehm. Außerdem stellen wir fest, dass in unserer speziellen Ausbildung das Niveau zu niedrig ist, um uns den Übergang in weiterführende Bildungseinrichtungen zu ermöglichen. Und schließlich bedauern wir das mangelnde Angebot an Wahlfächern, die wir gerne belegen möchten“ (Belgien).*

*„Ich hatte das Glück, an einem recht innovativen Programm teilzunehmen. Es betraf die Integration von blinden Schülerinnen und Schülern in eine Regelschulumgebung in der Grundschule mit Anwendung des Co-Teaching-Modells (zwei Lehrkräfte in derselben Klasse) (...). Mein Studienkollege dagegen hatte nicht dieselbe Chance, durch Co-Teaching betreut zu werden. Daher musste er mit vielen Hindernissen kämpfen, die seiner Anpassung und erfolgreichen Integration in eine Regelschulumgebung im Weg standen“ (Griechenland).*

*„Da meine Behinderung erst spät erkannt wurde, bin ich bis zum 18. Lebensjahr in die Regelschule gegangen. Danach habe ich in einer Heimvolkshochschule eine Klasse für Schülerinnen und Schüler mit High functioning-Autismus besucht. Der größte Unterschied war für mich, im Vergleich zu einer Regelschulklasse, die Klarheit, Struktur und Planung. (...) Vorher fand ich die Schule verwirrend: Da waren viele Dinge, die ich nicht verstehen konnte, andere Kinder aber selbstverständlich zu begreifen schienen. Die meisten meiner Lehrkräfte haben verstanden, dass ich anders bin, wussten aber nicht, was sie tun sollten. Wenn sie*

---

dieses Wissen gehabt hätten, hätte ich möglicherweise schon früher unterstützt werden können“ (Schweden).

Die Jugendlichen sprachen sich außerdem für ein Szenario der *freien Entscheidung* aus: Das persönliche Recht, ohne Vorurteile oder vorgefasste Meinungen entsprechend den eigenen Bedürfnissen und Fähigkeiten über die beste Bildungsoption zu entscheiden:

*„Wir haben beide Erfahrungen gemacht: den Besuch der Regelschule am Wohnort unserer Familien, in der manche Schulkameraden nicht immer eine sehr verständnisvolle Einstellung hatten, und das Gefühl von „Zerrissenheit“, wenn wir weit weg von zu Hause zur Schule gehen mussten, allerdings in einer schulischen Umgebung, die unseren speziellen Bedürfnissen besser entsprach. Wir möchten zum Ausdruck bringen, dass es nötig ist, alternative Lösungen zu finden, die zu einem bestimmten Zeitpunkt unserer Schullaufbahn als zeitlich begrenzte Unterstützung geleistet werden können: Klassen mit kleinerer Schülerzahl, Teilintegration, angepasste Pädagogik, Unterstützung durch ausgebildete Fachkräfte, und falls erforderlich, Betreuung. Es gibt keine Standardlösungen, die für alle Formen von Behinderungen passen“ (Frankreich).*

*„Eine Integration behinderter Schülerinnen und Schüler an Einrichtungen mit nicht behinderten Menschen ist uns sehr wichtig. Wir möchten sie aber dennoch nicht um jeden Preis. Jeder soll für sich selbst entscheiden, ob er an einer Integrationsmaßnahme teilnehmen will“ (Deutschland).*

*„Die Eltern von Kindern mit sonderpädagogischem Förderbedarf haben heute das Recht, für ihre Kinder die Lösung zu wählen, die ihnen als die beste für die spezifische Situation des Kindes erscheint: entweder Regelschulbesuch oder die Aufnahme in ein Sonderschulzentrum“ (Luxemburg).*

### Die Zukunft

Zu diesem Punkt wurden zahlreiche Anliegen geäußert, wobei die allgemeine Meinung sehr deutlich wurde: Diese jungen Menschen wollen nicht zu Hause bleiben, sie wollen nicht diskriminiert werden, *sie wollen eine Arbeitsstelle finden:*

*„Wir möchten natürlich unabhängig sein und alleine oder mit einem Partner oder in einer Wohngemeinschaft leben“ (Belgien).*



„Die meisten von uns wollen erwerbstätig sein und nicht zu Hause bleiben“ (Belgien).

„Wir wünschen uns eine Einrichtung, die darauf spezialisiert ist, Menschen mit Behinderungen bei der Suche nach Lehrstellen und bei ihrer Berufswahl zu unterstützen. Das würde uns dabei helfen, herauszubekommen, welche Firmen für Menschen mit Behinderungen gut geeignet sind. Diese Einrichtung soll mit den Wirtschaftszweigen in Verbindung stehen“ (Österreich).

„Alle, die hierher gekommen sind und Regelschulen oder Sonderschulen besuchen, möchten ihren Bildungsweg in der einen oder anderen Weise fortsetzen. Wenn die Menschen mit ihrer Arbeit zufrieden sind, sind sie auch mit ihrem Leben zufrieden und können in ihrer beruflichen Laufbahn Erfolg haben. Das gilt auch für Behinderte“ (Litauen).

Die jungen Menschen sahen die *Hindernisse*, die sich ihnen in den Weg stellen, als sehr problematisch an, sind aber bereit, sie zu überwinden, um auf dem offenen Arbeitsmarkt eine Stelle zu finden:

„Blinde können das Jus-Studium zwar komplett abschließen, die Arbeit als Richter ist jedoch nicht gestattet“ (Österreich).

„Wie ein Mitglied unserer Delegation richtig sagte: ‚Wenn wir unsere schulische oder berufliche Ausbildung beendet haben, möchte niemand von uns zu Hause bleiben‘. Wir wollen eine Arbeit außerhalb von beschützenden Werkstätten finden. Natürlich wissen wir, dass je nach unserer Behinderung manche Arbeitsplätze nicht so leicht zugänglich sind. Aber mit unserer Hartnäckigkeit können wir viele Hindernisse überwinden“ (Frankreich).

„Nach dem Abschluss möchten wir im öffentlichen Dienst arbeiten und alle einschlägigen verfassungsrechtlichen Vorschriften nutzen. Unsere bisherige Erfahrung hat uns gelehrt, dass nichts freiwillig gewährt wird und dass wir auf unsere Fähigkeiten vertrauen müssen, um unsere Träume wahr zu machen“ (Griechenland).

„Unsere Zukunft wird sicherlich vom Bildungsniveau abhängen, das wir erreichen können. Wir sind uns bewusst, dass es zurzeit nicht einfach ist, Arbeitsplätze und Positionen zu finden, die für alle Behinderungen geeignet sind. Wir denken, nach unserer Ausbildung sollten wir nicht zu Hause bleiben, sondern auf dem Arbeitsmarkt eine Stelle finden (...). Es wäre interessant, in die reguläre Arbeitsumgebung in derselben Weise

---

*integriert zu werden, wie wir in die Regelschule integriert wurden“ (Luxemburg).*

*„Die Zurückhaltung von Arbeitgebern und Kollegen gegenüber der Beschäftigung von Behinderten ist ein großes Problem für die betroffene Person. Das ist wirklich schade, da behinderte Beschäftigte oft eine gute Arbeitsmotivation haben (...). Fast alle von uns träumen von einer Arbeitsstelle in einem privaten Unternehmen. Doch erscheint dieses Ziel für viele von uns wegen unserer Behinderung und der Bedingungen in der Gesellschaft unerreichbar. Häufig ist eine Beschäftigung nur in einer beschützenden Arbeitsumgebung möglich. Außerdem werden häufig die Bescheinigungen von Sonderschuleinrichtungen im privaten Sektor weniger akzeptiert“ (Schweiz).*

Die Teilnehmenden äußerten außerdem den deutlichen Wunsch, bei jeder Entscheidung über ihre Zukunft *voll involviert* zu sein:

*„Viele Berufsbilder werden behinderten Mitmenschen von vornherein ausgedet. Am wichtigsten ist uns, dass alle behinderten Menschen die Chance haben, jede berufliche oder akademische Richtung einzuschlagen, in sofern sie sinnvoll ist. Um selbst herauszufinden, in wieweit die eigene Behinderung bei der gewünschten Laufbahn einschränkt, muss man sich ausprobieren (...). Beratung ist gut und wird ständig angeboten, doch eigene Erfahrungen sind mehr Wert“ (Deutschland).*

*„Wir müssen in der Lage sein, unsere Ausbildung aufgrund unserer eigenen Interessen und Motivationen zu wählen, wie alle anderen auch. Wir wollten an der Gesellschaft teilhaben, wie alle anderen auch, und nicht von Arbeitgebern aufgrund einer Behinderung diskriminiert werden“ (Norwegen).*

## **Schlussbemerkungen**

Die Veranstaltung im Europäischen Parlament bot den beteiligten Jugendlichen die Möglichkeit, wirklich gehört zu werden, ihre Probleme und Wünsche mit anderen jungen Menschen auszutauschen, von anderen zu lernen und auf Veränderungen und Verbesserungen hinzuwirken. Die gesamte Veranstaltung kann als echte Chance zur Förderung ihres Rechts auf Gleichstellung, volle Teilhabe und Chancengleichheit gesehen werden.



Die große Mehrheit der Delegationen hob hervor, wie viel immer noch zu tun ist - auch wenn schon viel erreicht wurde – , damit diese jungen Menschen dieselben Chancen erhalten wie nicht behinderte Gleichaltrige.

Die abschließenden Worte wurden von zwei jungen Delegationsmitgliedern nach der Veranstaltung an die Organisatoren gerichtet:

*„Wir haben hier eine überwältigende Erfahrung gemacht. Das Hearing im Parlament war absolut großartig. Wir werden das nie vergessen. Als wir heimkamen, waren wir körperlich erschöpft, aber unsere Herzen waren übertoll.“*

*„Vielen Dank für alles – aber bitte vergesst uns nicht.“*

**Wenn Sie mehr über das Hearing erfahren möchten, besuchen Sie die Internetseite der Europäischen Agentur:  
[www.european-agency.org](http://www.european-agency.org)**

---

## EESTI

### Noorte Vaated Hariduslikele Erivajadustele

#### *Euroopa Parlamendi istungi tulemused*

**Euroopa Parlamendi istung hariduslike erivajadustega noortele toimus Brüsselis 3. novembril 2003. Ürituse korraldas Euroopa Agentuur oma liikmesriikide haridusministeeriumide ja Euroopa Komisjoni toel ning tegu oli üle peamise sündmusega Euroopa Puuetega Inimeste Aasta raames.**

Üritusel osales 23 riigi delegatsioonis 146 inimest. Neist 72 olid hariduslike erivajadustega noored, viis haridusministeeriumide kõrged ametnikud ning teised noorte pereliikmed, kolleegid ja Euroopa Agentuuri liikmed. Osalevad noored nimetas nende koduriigi haridusministeerium, et nad esitaksid oma arvamuse hariduslike erivajaduste kohta.

Sündmusel olid esindatud peaaegu igat tüüp puuded. Väärrib märkimist, et noored ise kasutasid harva terminit "erivajadused" ja seetõttu on selles trükises säilitatud noorte kasutatavaid termineid. Enamik osalejaid, kelle vanus varieerus 14-20 eluaastani, saavad haridust tavaharidussüsteemis. Mõned osalejad õpivad kõrgkoolis, aga enamik käib kesk- või kutsekoolis.

Kogu sündmus lindistati ning kõiki riikide ettekannete tekste saab Wordi- või pdf-failina alla laadida Euroopa Agentuuri koduleheküljelt.

#### **Tähtsaimad noorte tõstatatud teemad**

Istungil arutlesid noored oma hariduse, peamiste väljakutsete, tava- ja erihariduse dihhotoomia ja oma tuleviku üle. Need teemad vastasid kolmele küsimusele, mida kõigil delegatsioonidel oli palutud ette valmistada ning oma ettekande ja sellele järgneva arutelu aluseks võtta.

Hoolimata rahvuse ja olukorra erinevustest väljendasid noorte ettekanded (enamasti üks ettekanne delegatsiooni kohta) samu tundeid, põhimõtteid ja soove. Nagu ütles professor Richard Rose oma kokkuvõttes kohtumise lõpul:

*“Just esile kerkinud teemad on need, millele peame kõige enam tähelepanu pöörama. Paljud esinejad võisid oma koolikogemustest välja tuua positiivseid aspekte. Need noored on suurepärased näited tõhusatest õppijatest, kes on saanud kasu haridusvõimalustest, millest varasemad põlvkonnad on pidanud ilma jääma. Siiski võib näha, et on*





*õpilasi, kellel on ikka raskusi õppimiseks hädavajalike vahendite ja toetuse saamisel.”*

Tähtsaimad ettekannete ajal esile kerkinud teemad võib jagada nelja rühma: üldised seisukohad hariduse kohta, väljakutsed ja muutused, tava- versus eriharidus ning tulevik.

Oluline on rõhutada, et tegu on teemadega, mida väljendasid noored ise. Järgmistes osades on avatult ja siiralt esitatud kõik teemad, millest oli juttu. Infot ei ole kuidagi filtreeritud ega tsenseeritud, kuigi tuleb ette seisukohti, mis ei vasta alati professionaalide arvamusele.

Et vältida erinevaid noorte esitatud arvamuste "professionaalse tõlgendamise" vorme, on tsiteeritud nende oma sõnu. Nii peame lugu nende ideedest ning väljendame selgelt nende tundeid ja soove.

### Üldised seisukohad hariduse kohta

Noored jagasid seisukohta, et hea haridus ja koolitus on tähtsad, olemaks hästi ette valmistatud tulevaks täiskasvanueluks:

*“Haridus on inimese elus väga tähtis” (Leedu).*

*“Haridus on tänapäeva ühiskonnas inimese tuleviku seisukohalt väga tähtis; tähtsam kui enamik arvab” (Norra).*

*“Haridus on tähtis kõigi, nii puuetega kui puueteta inimeste jaoks” (Šveits).*

*“Keskkooli on kerge minna, kui põhikool on andnud hea aluse” (Island).*

*“Kooliaeg oli minu jaoks fundamentaalse tähtsusega kasvuperiood nii sotsiaalsel, moraalsel kui intellektuaalsel tasandil” (Itaalia).*

### Väljakutsed ja muutused

Kuigi noored jagasid positiivset tunnet, et nende hariduse ja saadava toetuse tase on paranenud ja muutunud soodsas suunas, nimetasid nad ka mitmeid väljakutseid. Esimese keskmes on *juurdepääsuga* seotud probleemid:

*“Vähe on barjäärideta koole, mis oleksid ratastooli kasutajatele juurdepääsetavad” (Tšehhi Vabariik).*



*“Mõned raskused, millega silmitsi sattusin, olid seotud juurdepääsuga ning oli õpetajaid, kes ei mõistnud minu täit potentsiaali” (Iirimaa).*

*“Mõned meist ei saa õppida, kus tahavad, ja seda, milles nad on võimekad. Mõnikord on põhjuseks see, et ehitised ei ole juurdepääsetavad” (Holland).*

*“Puuetega inimestel peab olema võimalus kõigi teistega võrdselt ühiskonnas osaleda. See nõuab kõigile juurdepääsetavat transporti, kõigile juurdepääsetavaid avalikke hooneid, sh koolid” (Norra).*

Teise väljakutsena nimetati vajaliku ja asjakohase *tehnilise toe* saamist. Noored rõhutasid sellise toetuse tähtsust ja tõsiasja, et mõnikord on see kättesaamatu, vananenud, piiratud või ebapiisav. Tehnoloogiat üldiselt - mitte üksnes arvuteid, vaid ka teisi tehnilisi abivahendeid - peeti suureks abiks hariduse saamisel:

*“Tänapäeva tehnoloogia aitab meid ja on meile tähtis ka tulevikus” (Soome).*

*“Riik või kohalik omavalitsus on alati maksnud meie abivahendite ja lisatundide eest, nii et oleme saanud käia koolis nagu teised õpilased. Mu vanemad peavad aga siiski maksma oma taskust suurema osa mu prillide hinnast ning mõnikord peame uute abivahendite saamist pikka aega ootama” (Taani).*

*“Meil on tehnilisest toest puudu kõrghariduses, kuigi asjad on hakanud muutuma” (Kreeka).*

*“Me hindame kõrgelt arvutite kasutamise eeliseid ja võimalusi õppeprotsessis ja igapäevaelus” (Läti).*

*“Väga raske on teada saada, mis on võimalik ja kättesaadav - milliseid abivahendeid ja millist toetust võib puuetega õpilane saada ja kuidas seda saada. Õpilane (või ta vanemad) peavad tavaliselt kõik ise välja otsima. Ja kui nad kord on välja selgitanud, millised abivahendid ja toetused on saadaval, on sageli väga raske või isegi võimatu neid saada” (Holland).*

*“Igaüks meist vajab eri tüüpi tuge - tehnilisi abivahendeid, tõlke - et pääseda ligi infole ja suuta õppida” (Hispaania).*

Tõhusa ja hõlpsalt kättesaadava *haridustoe* olemasolu rõhutasid noored ka kui tähtsat eeldust edukaks hariduse saamiseks. Õppimist



kergendavate teguritena nimetati ka õpetajate piisavat professionaalset pädevust ning õpilaste olukorra ja vajaduste head mõistmist:

*“Meil on mõnede ainetega probleeme, sest me ei suuda õppida antud ajaga nii paljusid asju ning sageli võetakse ainet liiga kiiresti edasi. Seepärast on meil inimesed, kes meid aitavad ja saadavad” (Belgia).*

*“On väga tähtis, et õpetajad ja tugipersonal oleksid professionaalsed. Neil on vaja head haridust ja koolitust” (Soome).*

*“Meile tundub, et iga puue on erinev ja nõuab individuaalset tuge. Erinevused tähendavad erinevat toetust vastavalt puude tüübile: mõned puuetega inimesed saavad head tehnilist tuge; teistel on oma erivajadusega toimetulekul puudu pädeva tugipersonali abist” (Saksa).*

*“Olen oma õpingutega väga rahul ja tean, et saan vajaduse korral koolis lisatuge. Tavakoolid vajavad rohkem õpetajaid, kellel oleks eripedagoogilisi kogemusi. Nii saavad minusugused õppida kodulähedases tavakoolis ja tulevad seal hästi toime” (Iirimaa).*

*“Mul on olnud probleeme sellega, et mind aitavate õpetajate ja abiliste jaoks oli liiga vähe tunde” (Itaalia).*

*“Me arvame, et puuetega inimesed saavad teistega samu asju õppida. Siiski vajame me spetsiifilist abi, mis erineb sõltuvalt inimesest ja puude tüübist” (Hispaania).*

*“Väga tähtis on eripedagoogide olemasolu. Oluline on ka teadmiste ja kogemuste koondamine kindlatesse tavakoolidesse” (Island).*

Noored rõhutasid samuti hoiakute muutmise tähtsust ühiskonnas ja hariduses. Nad tõid välja negatiivseid hoiakuid ja eelarvamusi koolis ja ühiskonnas üldiselt. Nad olid selgel seisukohal, et puute teemal on puudu kvaliteetsest ja asjakohasest teabest. Sellist teavet on vaja, et võidelda negatiivsete hoiakutega:

*“Puueteta inimestele on tähtis selgitada, millised on erinevad puuded: see aitaks vabaneda paljudest eelarvamustest ning teistel meist paremini aru saada” (Saksa).*

*“Hea kogemus oleks aidata teistel õpilastel aru saada, et puue ei ole negatiivne asi, ning tunda end koolikogukonnas täisväärtusliku osalisena” (Iirimaa).*

---

*“Puuetega inimesi ei kohelda ikka veel igal moel võrdväärselt ... Kogu maailma puuetega inimeste jaoks on väga tähtis olla ja elada nagu enamik "normaalseid" inimesi. Et see saaks võimalikuks, peame me inimeste hoiakutega vaeva nägema ning võib-olla tegema midagi, et inimesed, kellel ei ole puuet, saaksid puuetega inimestest rohkem teada” (Norra).*

Noored väljendasid väga selgelt, et nad seisavad ikka veel silmitsi probleemidega, millest saavad sageli üle vaid tänu isiklikele jõupingutustele ja "suurele abile pereliikmetelt ja sõpradelt". Nad olid kogenud samu probleeme ja olukordi ning sõnastasid mõned hästi läbimõeldud soovid, mis on eelkõige suunatud poliitikutele:

*“Meie arvates ei saa raskusi, millega erivajadustega inimesed oma puude tõttu kokku puutuvad, ületada üksnes riigi tasandi tegevusega. Kui tõelise edasiminekuga kindlustamiseks saaks koondada kõik kogemused ja teadmised, võiks nii haridussektoris kui tööturul tõesti tekkida lootus... Võib öelda, et kuigi juurdepääs haridusele on seaduses kirjas, sõltub see ikka veel väga palju haridustöötajate tahtest, arusaamisest ja pühendumusest ning ka teistele inimestele antavast teabest” (Prantsusmaa).*

*“Me usume, et seadused, mis nõuavad puuetega inimestele juurdepääsu ja võrseid õigusi, on äärmiselt tähtsad, sest need on organisatsioonidele sageli ainsaks motivaatoriks millelegi juurdepääsu loomisel või puuetega inimestele võrdsete õiguste andmisel” (Holland).*

*“Oma koolides tunneme end mõnikord erineva, õnnetu või suutmatuna. Me ei taha, et meid koheldaks nagu lapsi; meil on lihtsalt vaja õppimiseks rohkem aega. Me sooviksime teiste noortega samu õigusi ja võimalusi” (Portugal).*

*“See päev aitab meil tunnistada, et meil on õigus õppida ja elus hästi hakkama saada. Aga mis veel tähtsam - meil kõigil on õigus saada kuulda võetud” (Suurbritannia).*

### Tavaharidus versus eriharidus

Noored määratlesid selgelt mõlema hariduskeskkonna eelised ja puudused. Nende arvamus on väljendatud avatult ja otsekoheselt, kuid väga lugupidavalt:

*“Kuueaastaselt läksin pimedate internaatkooli... See asus 185 kilomeetri kaugusel. Iganädalane koolisõit oli üsna väsitav. Tol ajal ei olnud*



erivajadustega lastel tavaks minna tavakooli. Mul oli aga õnn kasvada üles ajal, mil mu kodumaal toimusid suured muutused, ning viie aasta möödudes võisin ma tulla tagasi koju ja jätkata õpinguid tavakoolis. Mul olid seal head õpetajad” (Eesti).

“Ma õpin pimedate ja nägemispuudega laste koolis. Minu kodumaal on nägemispuudega lapsed integreeritud tavakooli, aga pimedad mitte, sest tavakoolid ei ole pimedate õpilaste õpetamiseks veel valmis” (Läti).

“Me kõik käime tavakoolides/-ülikoolides. Mõnikord koolid keelduvad puuetega õpilast vastu võtmast, aga tavaliselt ollakse seal väga abivalmis” (Holland).

“Me oleme väga rahul, et saame töötada ja õppida kaitstud töökohal ja erikoolis... kui oled käinud erikoolis, ei ole lihtne sellest kaitstud keskkonnast lahkuda” (Šveits).

“Kõigi puuetega õpilaste jaoks on hea, kui nad saavad käia kodulähedases tavakoolis. On hea elada koos vanematega ja tunda inimesi ja õpilasi kogukonnas, milles elad. Tähtis on ka saada võimalusi õppida iseseisvalt toime tulema” (Rootsi).

Seltsielu positiivse aspektina nimetasid noored võimalust olla teiste noortega:

“Me käime tavalises koolis koos täiesti tavaliste õpilastega. Kuigi meil on hariduslikud erivajadused, ei tunne me end kunagi teistest oma klassi õpilastest erinevana” (Taani).

“Me oleme väga rahul, et oleme oma maal integreeritud tavaharidussüsteemi. Kõige tähtsam on see, et nii saame olla koos teiste teismelistega ... Meil ei ole olnud õpingutega suuri probleeme” (Luksemburg).

Osalejad nimetasid väga selgelt väljakutseid, mida kumbki olukord (eriti kaasamine) neile tekitab. Välja toodi *tingimusi*, mis on seotud nende sooviga saada hea haridus. Need tingimused on sageli seotud raskustega, millega noored on kokku puutunud:

“Eripedagoogikas oleme me üldiselt pettunud. Kõigepealt on meie koolis eri tüüpi erivajadustega õpilasi ning koos elamine ja õppimine ei ole alati väga meeldiv. Peale selle oleme tähele pannud, et pakutava erikoolituse tase on liiga madal, et meid edasiõppimiseks ette valmistada. Lisaks on

---

kahju, et meil on puudu alternatiivsetest valikuvõimalustest” (Belgia).

“Mul oli õnn osaleda innovatiivses programmis pimedate õpilaste integreerimisel tavapõhikooli, kus kasutati koosõpetamise mudelit (kaks õpetajat ühes klassis)... Minu kolleegil aga ei olnud võimalust õppida koosõpetamise mudeli järgi ning seetõttu tekkis tal tavaharidussüsteemi integreerimisel palju kohanemiskusi” (Kreeka).

“Et minu erivajadus diagnoositi hilja, käisin ma 18 eluaastani tavakoolis. Siis läksin ma rahvaühikooli autistlike õpilaste klassi. Suurim erinevus võrreldes tavaklassiga on minu jaoks selgus, struktuur ja planeerimine... Varem ajas kool mind segadusse: ma ei saanud aru paljust, mida kõik teised lapsed tundusid mõistvat automaatselt. Enamik mu õpetajaid said küll aru, et ma olen erinev, aga ei teadnud, mida nad peaksid tegema. Kui neil oleks olnud vajalikud teadmised, oleksin võib-olla saanud varem tuge” (Rootsi).

Noored toetasid ka vaba otsustusõigust: personaalset õigust ilma eelarvamuste ja mõjutusteta otsustada, milline noore vajadustele ja võimetele kõige paremini vastav haridusvõimalus:

“Me oleme õppinud tavaharidussüsteemis lähedal oma peredele, kuid kogedes mõnede koolikaaslaste alati mitte kuigi mõistvat suhtumist ning lahkuminekutunnet, kui oleme pidanud õppima kodust kaugel koolikeskkonnas, mis on paremini meie erivajadustele kohandatud. Soovime rõhutada, et vaja on leida alternatiivseid lahendusi, mida saaksime mõnes oma haridustee lõigus kasutada ajutise toena: vähendatud õpilaste arvuga klassid, osaline integratsioon, kohandatud õpe, väljaõppinud professionaalide toetus, vajaduse korral hoolekanne. Standardharidust, mis sobiks kõigile puudevormidele, ei ole olemas” (Prantsusmaa).

“Puuetega inimeste kaasamine puueteta inimeste hulka on väga tähtis. Sellegipoolest peab igaüks ise otsustama, kas ta tahab saada kaasatud, ning kõigi puudetüüpide puhul ei ole see võimalik” (Saksamaa).

“Erivajadustega laste vanematel on praegu õigus valida oma laste jaoks lahendus, mis tundub kõige paremini lapse olukorrale vastavat: kas õppida tavakoolis või minna erikooli” (Luksemburg).

## Tulevik

Sel teemal esitati palju probleeme ning oldi üldiselt selgelt ühel



arvamusel: need noored ei taha koju jääda; nad ei taha, et neid diskrimineeritaks; nad tahavad saada tööd:

*“Muidugi tahaksime me olla iseseisvad ja elada üksi või koos sõbraga” (Belgia).*

*“Enamik meist tahab elada aktiivset elu ega taha koju jääda” (Belgia).*

*“Soovime, et loodaks spetsiaalne asutus, mis toetaks kõiki puuetega inimesi praktikavõimaluste leidmisel ja ameti valimisel. See aitaks meil teada saada, millised ettevõtted on puuetega inimeste töölevõtmiseks valmis. Asutusel peaksid olema majandussektoriga tihedad suhted” (Austria).*

*“Kõik, kes on siia tulnud ja käivad tava- või erikoolis, sooviksid oma õpinguid mingil moel jätkata. Kui inimesed on rahul oma tööga, on nad rahul ka eluga ning võivad tööalaselt hästi edasi jõuda. Puuetega inimesed ei ole erandiks” (Leedu).*

Noored tundsid suurt muret kohatavate takistuste pärast, aga olid valmis neid ületama, et avatud tööturul tööd saada:

*“Pimedad võivad saada juristidiplomi, aga pimedatel ei ole ometi lubatud töötada kohtunikuna” (Austria).*

*“Nagu üks meie delegatsiooni liige kord ütles, ei taha ükski meist pärast hariduse saamist ja ameti omandamist koju jääda. Tahame saada tööd väljaspool eraldatud töökeskkonda. Me saame muidugi aru, et meie puuete tõttu on töid, millega meil on raske hakkama saada, aga meie visadus võib paljudest takistustest üle aidata” (Prantsusmaa).*

*“Pärast kooli lõpetamist tahame me töötada avalikus teenistuses, kasutades kõiki meie riigi põhiseaduses sätestatud võimalusi. Senine kogemus on näidanud, et miski ei tule lihtsalt kätte ning oma unistuste teostegemiseks tuleb uskuda oma võimetusse” (Kreeka).*

*“Meie tulevik sõltub selgelt haridustasemest, mis meil õnnestub saavutada. Oleme teadlikud, et praegu ei ole lihtne leida töökohti ja ameteid, mis sobiksid kõigile erivajadustele. Arvame siiski, et me ei tohi pärast kooli koju jääda, vaid peame tööturul töö leidma ... Oleks huvitav töötada tavalises töökeskkonnas samamoodi, nagu oleme integreeritud tavakooli” (Luksemburg).*

---

*“Tööandjate ja kolleegide kahtlused puuetega töötajate rakendamisel on märkimisväärne probleem. See on kahetsusväärne, sest puuetega inimesed on enamasti väga motiveeritud töötajad... Peaaegu kõik meie hulgast unistavad tööst erattevõttes, aga paljude jaoks tundub see eesmärk olevat meie puude ja ühiskonnas valitsevate tingimuste tõttu kättesaamatu. Sageli on tööd võimalik saada üksnes tagatud töökohas. Lisaks aktsepteeritakse erikoolidest saadud haridustunnistusi erasektoris sageli vähem” (Šveits).*

Osalejad väljendasid ka selget soovi võtta täielikult osa oma tuleviku üle otsustamisest:

*“Kutse- ja kõrghariduses soovitatakse meile kategooriliselt vältida teatavaid elukutseid: on oluline, et kõigil puuetega inimestel oleks võimalus minna mis tahes akadeemilises või professionaalses suunas, kui nad seda soovivad, ning asuda mis tahes tööle, et end proovile panna... Soovitused on head ja neid antakse meile pidevalt, aga meil oleks parem teha otsuseid oma kogemuste põhjal” (Saksamaa).*

*“Peame saama valida oma haridustee vastavalt oma huvidele ja motivatsioonile, nagu kõik teised. Tahame osaleda ühiskonnaelus sarnaselt teistega ja ei taha, et tööandjad meid puute pärast diskrimineeriks” (Norra).*

## **Kokkuvõtteks**

Euroopa Parlamendi istung andis osalevatele noortele võimaluse end tõeliselt kuuldavaks teha, jagada oma probleeme ja soove teiste noortega, õppida teistelt ja aidata kaasa muutustele ja olukorra paranemisele. Kogu sündmust võib pidada heaks võimaluseks edendada erivajadustega noorte õigusi võrdsele kohtlemisele, täielikule osalusele ja võrdsetele võimalustele.

Enamik delegatsioone tõstis esile, et kuigi palju on ära tehtud, on palju vaja veel teha, et need noored saaksid oma puueteta eakaaslastega samad võimalused.

Lõppsõnad jäävad kahele noorele delegaadile, kes pöördusid sündmuse korraldajate poole järgmiselt:

*“See oli meie jaoks suurepärane kogemus. Parlamendiistung oli ürituse kõrgpunkt. Me ei unusta seda kunagi. Kui läheme koju, on meie kehad väsinud, aga südamed rikkamad”.*





---

*“Täname teid kõige eest, aga palun ärge meid unustage”.*

**Lisateavet istungi kohta saab Euroopa Agentuuri kodulehelt  
aadressil: [www.european-agency.org](http://www.european-agency.org)**

---

## ΕΛΛΗΝΙΚΑ

### Αποψεις Των Νεων Για Την Ειδικη Αγωγή

#### *Αποτελέσματα της Ακρόασης στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο*

Η Ακρόαση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για τα νεαρά άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες πραγματοποιήθηκε στις Βρυξέλλες στις 3 Νοεμβρίου 2003. Οργανώθηκε από τον Ευρωπαϊκό Φορέα για την Ανάπτυξη της Ειδικής Αγωγής με τη στήριξη των Υπουργείων Παιδείας των κρατών-μελών του Φορέα και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ως ένα από τα κορυφαία γεγονότα στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Έτους Ατόμων με Αναπηρίες.

Έλαβαν μέρος σε αυτήν την εκδήλωση 146 εκπρόσωποι από 23 αντιπροσωπείες χωρών. Από αυτούς, 72 ήταν νεαρά άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, 5 ήταν υψηλόβαθμα στελέχη των υπουργείων Παιδείας και οι υπόλοιποι ήταν συγγενείς των νέων, συνάδελφοι και μέλη του Ευρωπαϊκού Φορέα. Οι νέοι ορίστηκαν από τα αντίστοιχα Υπουργεία Παιδείας για να παρουσιάσουν τις απόψεις τους σχετικά με την ειδική αγωγή.

Εκπροσωπήθηκαν στην εκδήλωση σχεδόν όλες οι κατηγορίες αναπηρίας. Να σημειωθεί ότι ο όρος «ειδικές ανάγκες» σε ελάχιστες περιπτώσεις χρησιμοποιήθηκε από τους ίδιους τους νέους και για το λόγο αυτό χρησιμοποιούνται σε αυτό το κείμενο οι όροι που χρησιμοποιούσαν οι νέοι. Η συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων - η ηλικία των οποίων κυμαινόταν από τα 14 ως τα 20 – ήταν ενταγμένοι στη γενική εκπαίδευση. Μερικοί ήταν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, αλλά οι περισσότεροι φοιτούσαν στη δευτεροβάθμια ή σε σχολεία επαγγελματικής εκπαίδευσης.

Ολόκληρη η εκδήλωση μαγνητοφωνήθηκε και καθεμιά από τις παρουσιάσεις των χωρών καταγράφηκε στα πρακτικά και μπορείτε να την κατεβάσετε σαν αρχείο word ή pdf από τον δικτυακό τόπο του Ευρωπαϊκού Φορέα.

#### **Ζητήματα-κλειδιά που τέθηκαν από τους νέους**

Κατά τη διάρκεια της Ακρόασης, οι νέοι συζήτησαν για την εκπαίδευσή τους, τις κυριότερες προκλήσεις που έχουν αντιμετωπίσει ή αντιμετωπίζουν, τη διχοτόμηση μεταξύ της ένταξης και της ξεχωριστής εκπαίδευσης, και το μέλλον τους. Αυτά τα θέματα αντιστοιχούσαν στις τρεις ερωτήσεις που ζητήθηκε από κάθε αντιπροσωπεία να ετοιμάσει εκ



των προτέρων σαν βάση για την παρουσίασή τους και για τη συζήτηση κατά τη διάρκεια της Ακρόασης.

Παρά τις διαφορές στην εθνικότητα αλλά και στις καταστάσεις τους, οι παρουσιάσεις των νέων (με έναν μέσο όρο μίας ομιλίας ανά αντιπροσωπεία) ανέδειξαν κοινά αισθήματα, αρχές και προσδοκίες. Όπως είπε ο καθηγητής κ. Richard Rose, συνοψίζοντας, στο τέλος της συνάντησης:

*«Τα θέματα που αναδείχθηκαν είναι σαφώς εκείνα στα οποία πρέπει να επιστήσουμε όλη την προσοχή μας. Πολλοί από τους ομιλητές μπόρεσαν να εκφράσουν θετικές πτυχές της σχολικής τους εμπειρίας. Αυτοί οι νέοι αποτελούν άριστα παραδείγματα ανθρώπων που έμαθαν πραγματικά σωστά διότι είχαν στη διάθεσή τους εκπαιδευτικές ευκαιρίες που πιθανότατα θα είχαν στερηθεί προηγούμενες γενεές. Παρ' όλα αυτά, είναι το ίδιο προφανές ότι υπάρχουν κάποιοι μαθητές που εξακολουθούν να έχουν δυσκολία να εξασφαλίσουν τα μέσα και τη στήριξη που τους είναι απαραίτητα προκειμένου να μάθουν.»*

Τα θέματα-κλειδιά που τέθηκαν κατά τη διάρκεια των παρουσιάσεων μπορούν να κατανεμηθούν σε τέσσερις θεματικές περιοχές: γενικές απόψεις για την εκπαίδευση, προκλήσεις και αλλαγές, ένταξη έναντι απομονωμένου περιβάλλοντος εκπαίδευσης και το μέλλον.

Είναι σημαντικό να τονιστεί εδώ ότι αυτά είναι τα κύρια θέματα που ανέδειξαν οι ίδιοι οι νέοι. Οι πληροφορίες που περιέχονται στις επόμενες ενότητες αποτελούν μια ανοιχτή και ειλικρινή αναπαράσταση όλων των ζητημάτων που έθεσαν και δεν «φιλτραρίστηκε» ή λογοκρίθηκε με κανένα τρόπο, παρά το γεγονός ότι κάποιες φορές αυτές οι απόψεις δεν δείχνουν να ανταποκρίνονται στις απόψεις διαφόρων ειδικών γύρω από τα θέματα που συζητούνται.

Προκειμένου να αποφευχθούν διαφορετικές μορφές «επαγγελματικής ερμηνείας» των απόψεων που εκφράζουν οι νέοι, χρησιμοποιούνται τα ίδια τους τα λόγια, επιδεικνύοντας έτσι σεβασμό στις ιδέες τους και στην σαφή έκφραση των συναισθημάτων και προσδοκιών τους.

### Γενικές απόψεις για την εκπαίδευση

Οι νέοι συμφώνησαν στη σημασία της καλής εκπαίδευσης και κατάρτισης, ώστε να είναι καλά προετοιμασμένοι για τη μέλλουσα ζωή τους ως ενήλικοι:



«Η εκπαίδευση είναι πολύ σημαντική στη ζωή ενός ανθρώπου» (Λιθουανία).

«Η εκπαίδευση είναι πολύ σημαντική για το μέλλον ενός ατόμου στη σημερινή κοινωνία πιο σημαντική απ' ό,τι συνειδητοποιούν οι περισσότεροι άνθρωποι» (Νορβηγία).

«Η εκπαίδευση είναι σημαντική για όλους, για τους ανάπηρους και για τους μη ανάπηρους» (Ελβετία).

«Είναι εύκολο να πας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση αν έχεις μία καλή βάση για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση» (Ισλανδία).

«Τα χρόνια του σχολείου αποτέλεσαν για μένα ουσιαστικά χρόνια ανάπτυξης σε επίπεδο κοινωνικό, ηθικό και πνευματικό» (Ιταλία).

### Προκλήσεις και αλλαγές

Παρόλο που υπήρχε ένα κοινό θετικό αίσθημα σχετικά με βελτιώσεις και βελτιωτικές αλλαγές σχετικά με την εκπαίδευση και το επίπεδο στήριξης που τους παρασχέθηκε, οι νέοι εντόπισαν διάφορες προκλήσεις. Η πρώτη επικεντρώνεται στα προβλήματα που σχετίζονται με την προσβασιμότητα:

«Είναι λίγα τα σχολεία χωρίς εμπόδια, τα οποία είναι προσβάσιμα στους χρήστες αμαξιδίων» (Τσεχία).

«Κάποια από τα προβλήματα που συνάντησα ήταν η προσβασιμότητα, και το να μην καταλαβαίνουν μερικοί δάσκαλοι τις πραγματικές δυνατότητές μου» (Ιρλανδία).

«Μερικοί από εμάς δεν μπορούμε να σπουδάσουμε αυτό ή εκεί που θέλουμε και αυτό για το οποίο έχουμε τις ικανότητες. Μερικές φορές επειδή τα κτίρια δεν είναι προσβάσιμα» (Ολλανδία).

«Οι άνθρωποι με αναπηρίες πρέπει να μπορούν να συμμετέχουν στην κοινωνία ισότιμα με όλους τους άλλους» (Νορβηγία).

Η παροχή απαραίτητης και επαρκούς τεχνικής στήριξης αναδείχθηκε ως άλλη μία πρόκληση. Οι νέοι τόνισαν τη σημασία τέτοιου είδους στήριξης και το γεγονός ότι μερικές φορές δεν τους διατίθεται ή είναι παρωχημένη ή περιορισμένη ή ανεπαρκής. Η τεχνολογία γενικά – όχι μόνο οι υπολογιστές, αλλά και άλλα τεχνικά βοηθήματα – θεωρήθηκε μεγάλη βοήθεια στην εκπαίδευσή τους:



«Η νέες τεχνολογίες μας βοηθούν και θα είναι σημαντικές και για το μέλλον μας» (Φινλανδία).

«Το κράτος ή οι τοπικές αρχές πλήρωναν πάντοτε για τα βοηθήματά μας και για επιπλέον μαθήματα, ώστε να μπορούμε να φοιτούμε στο σχολείο σαν τους άλλους μαθητές. Και πάλι, όμως, οι γονείς μου είναι υποχρεωμένοι να πληρώνουν από την τσέπη τους το μεγαλύτερο μέρος από τα έξοδα για τα γυαλιά μου και μερικές φορές περιμένουμε πολύ καιρό μέχρι να μας δώσουν πιστώσεις για καινούρια βοηθήματα» (Δανία).

«Έχουμε έλλειψη τεχνικής στήριξης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, παρόλο που αλλάζουν πλέον τα πράγματα» (Ελλάδα).

«Εκτιμούμε τα πλεονεκτήματα και τις δυνατότητες της χρήσης υπολογιστών στη διαδικασία μάθησης και στην καθημερινή ζωή» (Λετονία).

«Είναι πολύ δύσκολο να ξέρεις τι είναι δυνατό και διαθέσιμο για σένα – τι υποστηρικτικά βοηθήματα υπάρχουν- ως ανάπηρο μαθητή και πώς να τα αποκτήσεις. Εσύ (ή οι γονείς σου) πρέπει γενικά να τα βρίσκετε όλα μόνοι σας. Και μόλις μάθεις τι είδους βοήθεια είναι διαθέσιμη, είναι συχνά πολύ δύσκολο ή και αδύνατο να την αποκτήσεις» (Ολλανδία).

«Ο καθένας μας χρειάζεται ένα διαφορετικό είδος στήριξης – τεχνικά βοηθήματα, διερμηνείς - για να έχει πρόσβαση στην πληροφορία και για να μπορεί να σπουδάξει» (Ισπανία).

Η παροχή αποτελεσματικής και άμεσα διαθέσιμης εκπαιδευτικής στήριξης αναδείχθηκε επίσης από τους νέους ως μία σημαντική προϋπόθεση για την επιτυχία στην εκπαίδευση. Άλλοι παράγοντες που θεωρήθηκαν ως ικανοί να κάνουν πιο εύκολη τη διαδικασία της μάθησης είναι το επαρκώς ψηλό επίπεδο επαγγελματικών προσόντων του εκπαιδευτικού, και η κατανόηση της κατάστασης των νέων και των αναγκών τους:

«Σε κάποια μαθήματα έχουμε δυσκολία, διότι δεν μπορούμε να μάθουμε τόσα πολλά πράγματα συγχρόνως και η ύλη συχνά προχωρά πολύ γρήγορα. Για το λόγο αυτό έχουμε ανθρώπους που μας βοηθούν και μας συνοδεύουν» (Βέλγιο).

«Είναι πολύ σημαντικό να έχουμε εξειδικευμένους δασκάλους και ειδικό υποστηρικτικό προσωπικό. Οι άνθρωποι αυτοί χρειάζονται εκπαίδευση και καλή κατάρτιση» (Φινλανδία).

---

«Έχουμε την αίσθηση ότι κάθε αναπηρία είναι διαφορετική και πρέπει να υποστηρίζεται εξατομικευμένα. Είναι δυνατό να παρουσιάζονται διαφορές στη βοήθεια και στήριξη που είναι διαθέσιμη, ανάλογα με τον τύπο της αναπηρίας: μερικοί μπορεί να έχουν στη διάθεσή τους καλά τεχνικά βοηθήματα. Άλλοι στερούνται τη βοήθεια που μπορεί να τους προσφέρει προσωπικό ειδικά εκπαιδευμένο για την ικανοποίηση των συγκεκριμένων αναγκών τους» (Γερμανία).

«Είμαι πολύ ικανοποιημένος με τις σπουδές μου και ξέρω ότι μπορώ να έχω επιπλέον βοήθεια στο σχολείο μου όταν τη χρειαστώ. Τα σχολεία της γενικής εκπαίδευσης χρειάζονται περισσότερους δασκάλους με εμπειρία στην ειδική αγωγή. Έτσι, θα μπορούσαν άνθρωποι σαν εμένα να παραμείνουν στο (γενικό) σχολείο της γειτονιάς τους και να τα πάνε μια χαρά» (Ιρλανδία).

«Έχω αντιμετωπίσει προβλήματα εξαιτίας του περιορισμένου χρόνου που είχαν στη διάθεσή τους οι εκπαιδευτική και το υποστηρικτικό προσωπικό για να με βοηθήσουν» (Ιταλία).

«Πιστεύουμε ότι οι ανάπηροι μπορούν να κάνουν τις ίδιες σπουδές με τους υπόλοιπους, χρειαζόμαστε, όμως, συγκεκριμένα βοηθήματα, τα οποία είναι διαφορετικά για κάθε άτομο και για κάθε κατηγορία αναπηρίας» (Ισπανία).

«Είναι πολύ σημαντικό να έχουμε εξειδικευμένους δασκάλους. Επίσης, είναι σημαντικό να καλλιεργηθεί και να εγκαθιδρυθεί η γνώση και η εμπειρία σε κάποια δημόσια σχολεία» (Ισλανδία).

Οι νέοι δήλωσαν επίσης πόσο σημαντική είναι η αλλαγή στάσεων και αντιλήψεων μέσα στην κοινωνία και στην εκπαίδευση. Εντόπισαν αρνητικές στάσεις και προκαταλήψεις οι οποίες εκδηλώνονται στο σχολείο και στην κοινωνία γενικότερα. Συμφώνησαν όλοι ότι υπάρχει ελλιπής και χαμηλής ποιότητας πληροφόρηση σχετικά με τα θέματα της αναπηρίας. Η πληροφόρηση αυτή χρειάζεται για να αντιμετωπίσουμε αυτές τις αρνητικές αντιλήψεις:

«Είναι σημαντικό να εξηγήσουμε στους μη ανάπηρους τι είναι οι διαφορετικές αναπηρίες: θα βοηθούσε να απαλλαγούμε από πολλές προκαταλήψεις και θα συνέβαλε στη διασφάλιση μεγαλύτερης κατανόησης ... εκ μέρους των άλλων προς εμάς» (Γερμανία).

«Οι καλές εμπειρίες θα περιελάμβαναν το να βοηθήσουμε τους άλλους μαθητές να καταλάβουν ότι η αναπηρία δεν είναι αρνητικό πράγμα και το να νιώσουμε εντελώς ενταγμένοι στη σχολική κοινότητα» (Ιρλανδία).



«Οι ανάπηροι εξακολουθούν να μην αντιμετωπίζονται ισότιμα ... Ένα πολύ σημαντικό πράγμα για τους ανάπηρους όλου του κόσμου είναι το να είναι και να ζουν σαν τους περισσότερους «φυσιολογικούς» ανθρώπους. Για να γίνει αυτό πρέπει να κάνουμε κάτι για τη διαμόρφωση των αντιλήψεων και στάσεων του κόσμου, ώστε οι άνθρωποι που δεν είναι ανάπηροι να έχουν την ευκαιρία να μάθουν περισσότερα για τους ανάπηρους» (Νορβηγία).

Οι νέοι ήταν σαφείς σχετικά με το ότι αντιμετωπίζουν ακόμη προβλήματα τα οποία συχνά μπορούν να ξεπεραστούν μόνο με τις προσωπικές τους προσπάθειες και «με τη βοήθεια των οικογενειών και των φίλων τους». Φαίνονται να έχουν ζήσει παρόμοια προβλήματα και καταστάσεις και εξέφρασαν κάποιες ευχές, οι οποίες μπορούν να απευθυνθούν κυρίως σε πολιτικούς:

«Κατά τη γνώμη μας οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι με ειδικές ανάγκες εξαιτίας της αναπηρίας τους δεν μπορούν να λυθούν αν προσεγγίζονται σε εθνικό επίπεδο. Αν μπορούσε να συγκεντρωθεί όλη η τεχνογνωσία για να δούμε πώς μπορούν να συνδυαστούν οι εμπειρίες και η γνώση για τη διασφάλιση της πραγματικής προόδου, τότε θα μπορούσε να γεννηθεί μια νέα ελπίδα τόσο στην εκπαίδευση όσο και στην αγορά εργασίας ... Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η πρόσβαση στην εκπαίδευση, παρόλο που προβλέπεται από το νόμο, έχει ακόμα πάρα πολλή σχέση με τη θέληση, την κατανόηση και την ανάμιξη των παραγόντων του σχολείου, καθώς και με την πληροφόρηση που παρέχεται στους άλλους ανθρώπους» (Γαλλία).

«Πιστεύουμε ότι οι νόμοι που υπαγορεύουν την προσβασιμότητα και την ισότητα των δικαιωμάτων των αναπήρων είναι εξαιρετικά σημαντικοί γιατί συχνά αποτελούν το μόνο κίνητρο που ωθεί τις οργανώσεις να κάνουν κάτι προσβάσιμο ή να δώσουν στους ανάπηρους ίσα δικαιώματα» (Ολλανδία).

«Στα σχολεία μας αισθανόμαστε μερικές φορές διαφορετικοί, δυστυχημένοι και ανίκανοι. Δεν θέλουμε να μας φέρονται σαν να είμαστε παιδιά απλά χρειαζόμαστε περισσότερο χρόνο για να μάθουμε. Θα θέλαμε να έχουμε ίσα δικαιώματα και ευκαιρίες με τους άλλους ανθρώπους» (Πορτογαλία).

«Η σημερινή ημέρα μας βοηθά να αναγνωρίσουμε ότι έχουμε όλοι το δικαίωμα να μάθουμε και να πετύχουμε στη ζωή. Κυρίως, όμως, έχουμε το δικαίωμα να ακουστεί η φωνή μας» (Ηνωμένο Βασίλειο).

---

Ένταξη στη γενική εκπαίδευση έναντι ειδικής εκπαίδευσης σε απομονωμένο περιβάλλον

Οι νέοι εντόπισαν ξεκάθαρα **πλεονεκτήματα** και **μειονεκτήματα** και για τις δύο εκπαιδευτικές καταστάσεις. Οι γνώμες τους εκφράστηκαν με ανοιχτό, διεκδικητικό, αλλά και αξιολογικό τρόπο:

«Όταν ήμουν έξι χρονών πήγα σε οικοτροφείο για τυφλούς ... Έπρεπε να κάνω 185 χλμ κάθε εβδομάδα για να φτάσω στο σχολείο, και ήταν πολύ κουραστικό. Εκείνο τον καιρό δεν συνηθιζόταν να πηγαίνουν σε σχολείο γενικής εκπαίδευσης τα παιδιά με ειδικές ανάγκες. Αλλά είχα την τύχη να μεγαλώνω τον καιρό που γίνονταν μεγάλες αλλαγές στη χώρα μου, και μετά από πέντε χρόνια μπόρεσα να γυρίσω σπίτι και να συνεχίσω τις σπουδές μου σε ένα σχολείο γενικής εκπαίδευσης, όπου είχα καλούς δασκάλους» (Εσθονία).

«Φοιτώ σε σχολείο για τυφλούς και αμβλύωπες. Στη χώρα μας έχουμε εντάξει τους μαθητές που είναι αμβλύωπες και φοιτούν σε σχολεία γενικής εκπαίδευσης, αλλά τα τυφλά παιδιά δεν φοιτούν εκεί γιατί τα σχολεία γενικής εκπαίδευσης δεν είναι ακόμη έτοιμα να εντάξουν τυφλούς μαθητές» (Λετονία).

«Όλοι μας φοιτούμε σε σχολεία και πανεπιστήμια γενικής εκπαίδευσης. Καμιά φορά τα σχολεία αρνούνται την εγγραφή ανάπηρων μαθητών, συνήθως όμως τους βοηθούν πάρα πολύ» (Ολλανδία).

«Είμαστε πολύ χαρούμενοι που έχουμε την ευκαιρία να εργαζόμαστε και να μαθαίνουμε σε προστατευμένο περιβάλλον ...αν έχει πάει κανείς ποτέ σε ειδικό σχολείο δε θα είναι εύκολο να αφήσει αυτό το προστατευμένο περιβάλλον» (Ελβετία).

«Είναι καλό για όλους τους μαθητές με αναπηρία να ανήκουν σε ένα κανονικό σχολείο που βρίσκεται κοντά στο σπίτι τους. Είναι καλό να μένεις με τους γονείς σου και να γνωρίζεις κόσμο και μαθητές της κοινωνίας όπου ζεις. Είναι, επίσης, σημαντικό να έχεις ευκαιρίες για να μάθεις να χειρίζεσαι τον εαυτό σου» (Σουηδία).

Η επιθυμία των νέων να βρίσκονται με άλλους νέους εκφράστηκε ξεκάθαρα σαν μια θετική διάσταση της κοινωνικής ζωής τους:

«Πηγαίνουμε σε φυσιολογικό σχολείο με πολύ φυσιολογικούς μαθητές. Παρόλο που έχουμε ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, ποτέ δεν αισθανόμαστε διαφορετικοί από άλλους μαθητές στην τάξη μας» (Δανία).





*«Είμαστε απόλυτα ευχαριστημένοι που έχουμε ενσωματωθεί στο γενικό σύστημα εκπαίδευσης στη χώρα μας. Το κυρίως σημαντικό πράγμα είναι να είμαστε μαζί με άλλους έφηβους ...Δεν αντιμετωπίσαμε κανένα σημαντικό πρόβλημα στις σπουδές μας» (Λουξεμβούργο).*

Οι συμμετέχοντες ήταν πολύ σαφείς σχετικά με τις προκλήσεις που σήμαινε γι' αυτούς κάθε κατάσταση (ιδιαίτερα η ένταξη). Σκιαγράφησαν ξεκάθαρες συνθήκες σχετικά με την επιθυμία τους να προετοιμάζονται καλά από εκπαιδευτική σκοπιά. Αυτές οι συνθήκες σχετιζόνταν συχνά με δυσκολίες που έχουν αντιμετωπίσει:

*«Σε ό,τι αφορά την ειδική αγωγή είμαστε γενικά απογοητευμένοι. Πρώτα απ' όλα στο σχολείο μας βρίσκονται διαφορετικοί τύποι αναπηρίας, και το να ζεις και να σπουδάζεις μαζί δεν είναι πάντα ευχάριστο. Επιπλέον, παρατηρούμε κατά τη διάρκεια της ειδικής εκπαίδευσης που παρακολουθούμε ότι το επίπεδο είναι πάρα πολύ χαμηλό για να μας προετοιμάσει για τη συνέχεια της εκπαίδευσής μας. Τέλος, μας στενοχωρεί το γεγονός ότι δεν έχουμε το δικαίωμα επιλογής του προαιρετικού μαθήματος που θα θέλαμε να παρακολουθήσουμε» (Βέλγιο).*

*«Είχα την ευκαιρία να λάβω μέρος σε ένα πολύ πρωτοποριακό πρόγραμμα σχετικά με την ένταξη τυφλών παιδιών στη γενική εκπαίδευση στο δημοτικό σχολείο, όπου εφαρμόστηκε το μοντέλο συνεργατικής διδασκαλίας (δύο εκπαιδευτικοί στο ίδιο τμήμα). Ο συνάδελφός μου, όμως, δεν είχε την ίδια ευκαιρία να βιώσει το μοντέλο της συνδιδασκαλίας με αποτέλεσμα να αντιμετωπίσει πολλά εμπόδια στην προσαρμογή του και την επιτυχή ένταξή του στη γενική εκπαίδευση» (Ελλάδα).*

*«Επειδή η αναπηρία μου άργησε να διαγνωστεί, πήγα σε κανονικό σχολείο μέχρι τα 18 μου. Μετά πήγα σε ένα δημόσιο γυμνάσιο σε ένα τμήμα με μαθητές με αυτισμό υψηλής λειτουργικότητας. Η μεγαλύτερη διαφορά για μένα σε σύγκριση με μία κανονική τάξη είναι η σαφήνεια, η δόμηση και ο σχεδιασμός ...Παλιά θεωρούσα το σχολείο πολύ μπερδεμένο: ήταν πολλά εκείνα που δεν καταλάβαινα και που όλα τα άλλα παιδιά έδειχναν να τα καταλαβαίνουν αυτόματα. Οι περισσότεροι δάσκαλοί μου καταλάβαιναν ότι είμαι διαφορετικός όμως δεν ήξεραν τι να κάνουν. Αν είχαν τις απαιτούμενες γνώσεις ίσως θα μπορούσα να είχα βοηθηθεί νωρίτερα» (Σουηδία).*

Οι νέοι στήριξαν επίσης ένα σενάριο ελεύθερης απόφασης: το ατομικό δικαίωμα να επιλέγουν την καλύτερη εκπαιδευτική δυνατότητα ανάλογα με τις ανάγκες και τις ικανότητες του νεαρού ατόμου, χωρίς προκαταλήψεις:

---

«Έχουμε βιώσει τόσο την εκπαιδευτική ένταξη ζώντας με την οικογένειά μας αλλά με μερικούς συμμαθητές οι οποίοι δεν έχουν πάντα στάση κατανόησης απέναντί μας, όσο και τον αποχωρισμό όταν έπρεπε να φοιτήσουμε κάπου μακριά από τα σπίτια μας σε ένα εκπαιδευτικό περιβάλλον περισσότερο προσαρμοσμένο στις ειδικές ανάγκες μας. Θέλουμε να τονίσουμε ότι είναι απαραίτητο να βρούμε εναλλακτικές λύσεις οι οποίες θα μπορούσαν να λειτουργήσουν σαν προσωρινή στήριξη σε δεδομένη στιγμή στην εκπαίδευσή μας: τάξεις με μειωμένο αριθμό μαθητών, μερική ένταξη, προσαρμοσμένες παιδαγωγικές μέθοδοι, παροχή βοήθειας από ειδικά εκπαιδευμένους επαγγελματίες, περίθαλψη αν χρειάζεται. Δεν υπάρχει στερεότυπη μορφή εκπαίδευσης που θα ταίριαζε σε οποιοδήποτε είδος αναπηρίας» (Γαλλία).

«Σε ό,τι αφορά τη ένταξη η ενσωμάτωση των ανάπηρων στους μη-ανάπηρους είναι πολύ σημαντική. Ο καθένας όμως θα πρέπει να αποφασίζει μόνος του αν θέλει να συμμετάσχει σε πρόγραμμα ένταξης και αυτό δεν είναι δυνατό για κάθε είδος αναπηρίας» (Γερμανία).

«Οι γονείς των παιδιών με ειδικές ανάγκες έχουν σήμερα το δικαίωμα να επιλέξουν για τα παιδιά τους την λύση που δείχνει να ταιριάζει καλύτερα στην ιδιαίτερη κατάστασή τους: είτε να ακολουθήσουν σπουδές σε ένα σχήμα ένταξης σε σχολείο της γενικής εκπαίδευσης είτε να παρακολουθήσουν σε κάποιο ειδικό κέντρο» (Λουξεμβούργο).

### Το μέλλον

Εκφράστηκαν πολλές ανησυχίες σχετικά με αυτό το θέμα μέσα από τις οποίες διαφάνηκε μία γενική συμφωνία: οι νέοι αυτοί δεν θέλουν να μείνουν στο σπίτι τους δεν θέλουν να βιώνουν διακρίσεις θέλουν να έχουν μια δουλειά:

«Θα θέλαμε φυσικά να ήμαστε ανεξάρτητοι και να μέναμε μόνοι ή με κάποιο φίλο» (Βέλγιο).

«Οι περισσότεροι από εμάς θέλουν να είναι δραστήριοι και δεν επιθυμούν να κάθονται στο σπίτι» (Βέλγιο).

«Θα θέλαμε να είχαμε κάποια ειδική δομή που να υποστηρίζει όλα τα άτομα με αναπηρία στο να βρουν τον χώρο στον οποίο θα εκπαιδευθούν κάνοντας πρακτική εξάσκηση και να επιλέξουν επάγγελμα. Αυτό θα μας βοηθούσε να ξέρουμε ποιες εταιρείες είναι εξοικειωμένες με τα άτομα με αναπηρία και διαθέτουν τις ανάλογες προδιαγραφές. Η δομή αυτή θα



έπρεπε να διατηρεί στενή επαφή με όλους τους τομείς της οικονομίας» (Αυστρία).

«Όλοι όσοι ήρθαν εδώ και φοιτούν είτε σε σχήματα ένταξης είτε σε ειδικά σχολεία, θέλουν να συνεχίσουν τις σπουδές τους με τον ένα ή τον άλλο τρόπο. Όταν οι άνθρωποι είναι ικανοποιημένοι με τις δουλειές τους είναι ικανοποιημένοι και με τη ζωή τους και μπορούν να σημειώνουν υψηλές επιδόσεις και στην καριέρα τους. Οι ανάπηροι δεν αποτελούν εξαίρεση» (Λιθουανία).

Οι νέοι προβληματίστηκαν πολύ γύρω από τα εμπόδια που θα συναντήσουν, τα οποία όμως είναι έτοιμοι να προσπεράσουν προκειμένου να βρουν μια δουλειά στην ανοικτή αγορά εργασίας:

«Οι τυφλοί μπορούν να πάρουν πτυχίο νομικής, όμως δεν επιτρέπεται να εργαστεί κανείς ως δικαστής αν είναι τυφλός» (Αυστρία).

«Όπως προανέφερε και κάποιος από την αντιπροσωπεία μας, μόλις ολοκληρώσουμε την εκπαίδευσή μας ή την επαγγελματική μας κατάρτιση, κανείς μας δε θα θέλει να μείνει στο σπίτι. Ελπίζουμε ότι θα βρούμε δουλειά εκτός απομονωμένου περιβάλλοντος εργασίας. Φυσικά, γνωρίζουμε ότι ανάλογα με τις αναπηρίες μας, κάποιες δουλειές δε θα είναι εύκολα προσβάσιμες. Η επιμονή μας, όμως, μπορεί να υπερπηδήσει πολλά εμπόδια» (Γαλλία).

«Μετά την αποφοίτησή μας θέλουμε να δουλέψουμε στο δημόσιο τομέα απολαμβάνοντας όλες τις νομικές προβλέψεις του Συντάγματός μας. Η εμπειρία μας μέχρι στιγμής μας δίδαξε ότι τίποτε δεν μας δόθηκε απλόχερα και πρέπει να εμπιστευόμαστε τις ικανότητές μας ώστε να κάνουμε τα όνειρά μας πραγματικότητα» (Ελλάδα).

«Όσο για το μέλλον μας, εξαρτάται σαφώς από σχολικό/ακαδημαϊκό επίπεδο που θα καταφέρουμε να φτάσουμε. Γνωρίζουμε ότι αυτοί τη στιγμή δεν είναι εύκολο να βρούμε χώρους και θέσεις εργασίας που να ταιριάζουν σε όλες τις ειδικές ανάγκες. Μετά τις σπουδές μας πιστεύουμε ότι δεν πρέπει να μένουμε στο σπίτι, αλλά να βρίσκουμε μία δουλειά στην αγορά εργασίας ... Θα ήταν ενδιαφέρον να ενταχθούμε σε γενικό περιβάλλον εργασίας, όπως ενταχθήκαμε στη γενική εκπαίδευση στο σχολείο» (Λουξεμβούργο).

«Η διστακτικότητα των εργοδοτών και των συναδέλφων για την απασχόληση ανάπηρου προσωπικού αποτελεί ένα αξιοσημείωτο πρόβλημα για τον εκάστοτε ενδιαφερόμενο. Αυτό είναι πολύ κρίμα, διότι οι εργαζόμενοι με αναπηρίες έχουν συχνά πολύ μεγάλη διάθεση για δουλειά ... Σχεδόν όλοι μας ονειρευόμαστε μία δουλειά σε ιδιωτική εταιρεία. Για

---

πολλούς, όμως, από εμάς ο στόχος αυτός φαντάζει άπιαστος εξαιτίας της αναπηρίας μας και των συνθηκών που επικρατούν στην κοινωνία. Συχνά, η εργασία είναι δυνατή μόνο σε προστατευμένο χώρο. Επίσης, τα πτυχία από ειδικές σχολές έχουν συχνά μειωμένο κύρος και είναι λιγότερο αποδεκτά στον ιδιωτικό τομέα» (Ελβετία).

Οι συμμετέχοντες εξέφρασαν ακόμη μία ξεκάθαρη επιθυμία για την πλήρη συμμετοχή τους σε οποιαδήποτε απόφαση αφορά στο μέλλον τους:

«Σε ό, τι αφορά την επαγγελματική κατάρτιση και τη συνεχιζόμενη εκπαίδευση μας συμβουλεύουν κατηγορηματικά να αποφύγουμε συγκεκριμένα επαγγέλματα: είναι σημαντικό να έχουν όλοι οι ανάπηροι την ευκαιρία να ακολουθήσουν οποιαδήποτε ακαδημαϊκή ή επαγγελματική κατεύθυνση θέλουν, καθώς και να μπορούν να απασχολούνται σε πραγματικούς χώρους εργασίας ώστε να δοκιμάζουν την επιλογή τους ... Οι συμβουλές είναι καλές και μας προσφέρονται σε μόνιμη βάση, αλλά θα ήταν καλύτερα να αποφασίζαμε βασιζόμενοι στην προσωπική μας εμπειρία» (Γερμανία).

«Πρέπει να μπορούμε να επιλέγουμε την εκπαίδευσή μας βασιζόμενοι στα δικά μας ενδιαφέροντα και κίνητρα, όπως κάνει ο καθένας. Θέλουμε να συμμετέχουμε στην κοινωνία όπως και οι άλλοι και έχει να βιώνουμε διακρίσεις εκ μέρους των εργοδοτών μας εξαιτίας μίας αναπηρίας» (Νορβηγία).

### **Συμπερασματικές παρατηρήσεις**

Η εκδήλωση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο προσέφερε στους νεαρούς που συμμετείχαν τη δυνατότητα να ακουστεί η φωνή τους να μοιραστούν με άλλους νέους τα προβλήματα και τις επιθυμίες τους: να μάθουν από τους άλλους και να πιέσουν για αλλαγές και βελτιώσεις. Η όλη εκδήλωση μπορεί να θεωρηθεί μία πραγματική ευκαιρία για το δικαίωμά τους στην ισότητα, πλήρη συμμετοχή και ίσες ευκαιρίες.

Ένα γενικό θέμα το οποίο τέθηκε από την πλειοψηφία των αντιπροσωπειών εστιάζει στο πόσα πρέπει να γίνουν ακόμα – ακόμα και αν έχουν επιτευχθεί πολλά – ώστε να έχουν αυτοί οι νέοι τις ίδιες ευκαιρίες με τους μη-ανάπηρους ομοίους τους.

Τα τελευταία λόγια ανήκουν σε δύο νεαρούς αντιπρόσωπους που απευθύνθηκαν στους οργανωτές μετά την εκδήλωση:

«Είχαμε μία πραγματικά καταπληκτική εμπειρία εδώ. Η Ακρόαση στο Κοινοβούλιο ήταν κορυφαία. Δε θα την ξεχάσουμε ποτέ. Όταν γυρίσαμε



σπίτι τα σώματά μας ήταν κουρασμένα όμως οι καρδιές μας ήταν πλούσιες.»

«Ευχαριστούμε για όλα, αλλά, σας παρακαλούμε, μη μας ξεχάσετε.»

**Αν θέλετε να μάθετε περισσότερα για την Ακρόαση, επισκεφθείτε τον δικτυακό τόπο του Ευρωπαϊκού Φορέα για την Ανάπτυξη της Ειδικής Αγωγής: [www.european-agency.org](http://www.european-agency.org)**

---



## ENGLISH

### Young Views on Special Needs Education

#### *Results of the Hearing in the European Parliament*

**The European Parliament Hearing of Young People with Special Needs Education took place in Brussels on 3<sup>rd</sup> November 2003. It was organised by the European Agency with the support of the Ministries of Education in Agency member countries and the European Commission as one of the major events within the framework of the European Year of People with Disabilities.**

Participating in this event were 146 representatives from 23 country delegations. From those, 72 were young people with special educational needs, five were high-level representatives from Ministries of Education and the others were the young people's family members, colleagues and members of the European Agency. The young people were nominated by their respective Ministries of Education in order to present their opinions regarding special needs education.

Almost all types of disabilities were represented at the event. It should be pointed out that the term special needs was rarely used by the young people themselves and for this reason throughout this document the terms used by the young people remain. The great majority of the participants - whose ages ranged from 14 to over 20 years - were in mainstream education. A few participants were in higher education, but most were in secondary schools or vocational education provision.

The whole event was recorded and each of the transcribed country presentations can be downloaded from the European Agency website as word or pdf files.

#### **Key Issues raised by the young people**

During the Hearing, the young people debated their education, the main challenges they have faced or are facing, the dichotomy of mainstream versus special education and their future. These issues corresponded with the three questions each delegation was asked to prepare in advance as a basis for their presentation and subsequent discussion during the Hearing.

In spite of their different nationalities and situations, the young people's presentations (with an average of one speech per delegation)



demonstrated shared feelings, principles and wishes. As Professor Richard Rose (University College Northampton, UK) said in his summary at the end of the meeting:

*“The themes which have emerged are clearly those to which we must give our full attention. Many of the speakers were able to articulate positive aspects of their school experiences. These young people are excellent examples of effective learners who have benefited from being provided with educational opportunities that may well have been denied to earlier generations. However, it is equally apparent that there are some students who continue to have difficulties in securing the resources and support which are essential to their learning.”*

The key issues raised during the presentations can be grouped into four areas: general views on education; challenges and changes; mainstream versus special education and the future.

It is important to stress here that these are the key issues highlighted by the young people themselves. The information in the following sections is an open and frank representation of all the issues they raised and has not been “filtered” or censored in any way despite the fact that at times, these views do not always seem to correspond to various professionals’ views on the subjects discussed.

In order to avoid different forms of “professional interpretation” of the views expressed by the young people, their own words have been used in the form of direct quotations that respect their ideas and clearly express their feelings and wishes.

### General views on education


The young people agreed upon the importance of receiving good education and training in order to be well prepared for their future life as adults:

*“Education is very important in a person’s life” (Lithuania).*

*“Education is very important for a person’s future in today’s society; more important than most people realise” (Norway).*

*“Education is important for everyone, for the disabled and the non-disabled” (Switzerland).*

---



*“It is easy to go to secondary school if you have a good basis from primary school” (Iceland).*

*“School time has represented for me a fundamental time of growth at social, moral and intellectual levels” (Italy).*

### Challenges and changes

Although there was a shared, positive feeling about improvements and beneficial changes related to their education and the level of support they have received, the young people identified several challenges. The first one centred upon the problems related to *accessibility*:

*“There are a few schools without barriers that are accessible to wheelchair users” (Czech Republic).*

*“Some of the difficulties I encountered were access and certain teachers not understanding my full potential” (Ireland).*

*“Some of us can’t study what or where we want and what we have the capacities for. Sometimes because buildings are inaccessible” (The Netherlands).*

*“People with disabilities need to have the possibility to participate in society equally with anybody else. This requires accessible transport for all, public buildings accessible for all, including schools” (Norway).*


Receiving necessary and adequate *technical support* was identified as another challenge. The young people highlighted the importance of such support and the fact that sometimes it is not available, out-dated, limited or insufficient. Technology generally - not just computers, but also other technical aids - was perceived as being a great help in their education:

*“Modern technology helps us and will also be important for our future” (Finland).*

*“The State or our local authority has always paid for our aids and extra lessons, so that we have been able to attend classes like other pupils. But still my parents have to pay most of the expenses for my glasses out of their own pocket and sometimes we have to wait for a long time until we are granted new aids” (Denmark).*

*“We lack technical support in higher education, although things are changing” (Greece).*





---

*“We appreciate the advantages and possibilities of using computers in the learning process and everyday life” (Latvia).*

*“It is very hard to know what is possible and available for you - what assistive aids and support are available - as a disabled student and how to get it. You (or your parents) generally have to find out everything by yourselves. And once you know which assistive aid or which support is available, it’s often very hard or even impossible to get it” (The Netherlands).*

*“Each of us needs a different type of support - technical aids, interpreters - to have access to information and to be able to study” (Spain).*

The provision of efficient and readily available *educational support* was also highlighted by the young people as an important pre-requisite for success in education. An adequate level of teachers’ professional competence and a good understanding of their situation and needs were perceived as factors that make learning situations easier:

*“With some courses we have difficulties, because we cannot learn so many things at the same time and often the lessons go too fast. Therefore, we have people who help and accompany us” (Belgium).*

*“It is very important that we have professional teachers and support personnel. They need education and good training” (Finland).*

*“We have the feeling that each disability is different and has to be supported individually. Differences might appear regarding available support, according to the types of disabilities: some [people with] disabilities might receive good technical support; others are lacking the help from competent staff on how to deal with their special needs” (Germany).*

*“I am very happy with my studies and I know that I can get extra support in my school when necessary. Mainstream schools need more teachers with special education experience. That way people like me could stay in their local mainstream school and do well” (Ireland).*

*“I have faced some problems due to the few hours that were available on the part of teachers and assistants helping me” (Italy).*

*“We think that disabled people can follow the same studies as the others, however we need some specific aids that are different for each person and each type of disability” (Spain).*

---

*“It is very important to have specialised teachers. Also it is important that knowledge and experience is built up in certain public schools” (Iceland).*

The young people also stated how important *change of attitudes* is within society and education. They identified negative attitudes and prejudices present in school and in society generally. They felt very strongly that there is a lack of high quality and relevant information related to disability issues. Such information is needed in order to address these negative attitudes:

*“It is important to explain to people without disability what the different disabilities are: it would help to get rid of a lot of prejudices and it would contribute to ensuring a better understanding... of others towards us” (Germany).*

*“Good experiences would include helping other students to understand that disability is not a negative thing and feeling fully included in the school community” (Ireland).*

*“Disabled people are still not treated equally in every way ... A very important thing for disabled people all over the world is to be and live like most ‘normal’ people live. To make this possible, we have to work on people’s attitude and maybe do something so that the people who are not disabled get the chance to know disabled people more” (Norway).*

The young people were clear that they still face problems that can often only be overcome through their personal efforts and the “great help provided by families and friends”. They appear to have experienced similar problems and situations and expressed some well thought out wishes that can mainly be addressed to policy makers:

*“In our opinion, the difficulties encountered by people with special needs due to their handicap cannot be solved if they are dealt with only at the national level. If all the know-how could be put together to reflect on how experiences and knowledge could be combined so as to ensure real progress, then a real hope could be born in the education sector as well as in the labour market... We could say that access to education, although planned by law, is still very much related to the will, the understanding and the involvement of the actors in the school field, as well as to the information given to other people” (France).*

*“We believe that laws demanding accessibility and equal rights for disabled people are extremely important because they will often be the*



*only motivation for organisations to make something accessible or to give disabled people equal rights” (The Netherlands).*

*“In our schools, sometimes we feel different, unhappy or unable. We don’t want to be treated as children; we just need more time to learn. We would like to have the same rights and opportunities as the other young people” (Portugal).*

*“This day helps us acknowledge that we all have the right to learn and do well in life. But more importantly, we all have the right to be heard” (United Kingdom).*

### Mainstream versus special education

The young people clearly identified *advantages and disadvantages* for both educational situations. Their opinions were expressed in an open and forthright, but very respectful way:

*“When I was six I went to a boarding school for the blind...I had to cover 185 kms to reach the school every week and it was quite tiring. In that time it was not customary for the children with special needs to go to an ordinary school. But I had the luck to grow up together with great changes in my country and after five years I was able to come back home and continue my studies in a mainstream school, where I had good teachers” (Estonia).*

*“I study at a school for blind and visually impaired children. In our country we have integrated visually impaired children who study in mainstream schools, but blind children don’t study there because mainstream schools are not ready yet to teach blind students” (Latvia).*

*“All of us attend mainstream schools/universities. Schools sometimes refuse to admit disabled students, but usually they are certainly very helpful” (The Netherlands).*

*“We are quite happy to have the opportunity to work and learn in a sheltered workplace and special school... If you have ever gone to a special school, it will not be easy to leave that protected setting” (Switzerland).*

*“It is good for all pupils with disabilities to belong to an ordinary school close to their homes. It is good to live with your parents and to know people and pupils in the society where you live. It is also important to get opportunities to learn how to manage by yourself” (Sweden).*

---

The young people's desire to be with other young people was clearly expressed as a positive aspect of their *social life*:

*"We go to a normal school with quite normal pupils. Though we have special educational needs, we never feel different from the other pupils in our class" (Denmark).*


*"We are totally satisfied with being integrated in the mainstream school system in our country. The main important thing is to be together with the other teenagers...We have not had any major problem with our studies" (Luxembourg).*

Participants were very clear about the challenges that each situation (particularly inclusion) presented them with. Clear *conditions* linked to their desire to be well prepared from an educational point of view, were outlined. These conditions were often in relation to difficulties they have encountered:

*"Concerning special education, we are generally disappointed. First of all, in our school, different types of special needs are present and living and studying together is not always very pleasant. Furthermore, in the specific training we follow, we observe that the level is too low to prepare us for further education. Finally, we regret a lack of choice for the optional course we want to follow" (Belgium).*

*"I had the chance to participate in a quite innovative programme, regarding integration of blind students in mainstream educational settings in elementary school, applying the co-teaching model (two teachers in the same class)...However, my colleague did not have the same opportunity to experience the co-teaching model and as a result of this he faced many obstacles in terms of his adaptation and successful integration in the mainstream educational setting" (Greece).*

*"Because I was diagnosed late, I went to an ordinary school until I was 18. Then I attended a Folk High School in a class for pupils with high functioning autism. The greatest difference for me, compared to an ordinary class, is the clarity, the structure and the planning...Before I found the school confusing: there was a lot I did not understand that all the other children seemed to understand automatically. Most of my teachers did understand that I was different, but they did not know what they should do. If they had had that knowledge, maybe I would be able to get some support earlier" (Sweden).*



---

The young people also supported a *free decision* scenario: the personal right to decide on the best educational option according to the young person's needs and abilities without any bias or preconceptions:

*"We have known both mainstream education close to our families but with some schoolmates not always having a very understanding attitude, and the feeling of 'breaking up' when we had to study far from our homes in an educational setting more adapted to our special needs. We want to bring out that it is necessary to find alternative solutions that could, at a precise moment in our education, be provided as temporary support: classes with a reduced number of pupils, partial integration, adapted pedagogy, support provided by trained professionals, care if necessary. There is no standard type of education that would fit any form of disability" (France).*

*"With regards to integration, inclusion of disabled people with non-disabled people is very important. However, everybody has to decide for themselves whether they want to get involved in inclusion or not and it is not possible with every type of disability" (Germany).*

*"Parents of children with special needs have currently the right to chose for their children the solution which seems to suit best his/her specific situation: either to follow studies within mainstream school or to enter a special centre" (Luxembourg).*

### The future

Many concerns were raised about this issue with a general agreement being very apparent: these young people do not want to stay at home, they don't want to be discriminated against, *they want to get a job*:


*"We would like to be independent of course and live alone or with a friend" (Belgium).*

*"Most of us want to be active and do not wish to stay at home" (Belgium).*

*"We wish to have a special institution specialised in supporting all people with disabilities in finding apprenticeships and choosing their profession. This would help us to know which companies are well adapted for people with disabilities. This institution should be in close contact with all economic sectors" (Austria).*

*"All who have come here and are attending mainstream or special schools would like to continue studying in one or another way. If people*

---



*are happy with their jobs then they are also happy with their life and may achieve good results in their career. Disabled people are not an exception” (Lithuania).*

The young people were very concerned about the *obstacles* they will meet, but are ready to overcome in order to get a job in the open labour market:

*“Blind people can graduate in law, however working as a judge is not permitted if you are blind” (Austria).*

*“As one of the people from our delegation said well ‘once we finish our education or our professional training, none will want to stay at home’. We wish to find a job outside segregated employment settings. Certainly, we know that, according to our handicaps, some jobs will not be easily accessible. But our tenacity can overcome many obstacles” (France).*

*“After graduation we want to work in public services making use of all the legal provisions of our Constitution. Our experience up to now has taught us that nothing was given generously and we have to trust our abilities in order to make our dreams a reality” (Greece).*

*“As for our future, it certainly depends on the school/academic level we will manage to reach. We are aware that at the moment, it is not easy to find work places and positions that would fit all special needs. After our studies, we think we must not stay at home but find a job in the labour market... It would be interesting to be integrated in the mainstream work environment in the same way as we have been integrated in the mainstream school” (Luxembourg).*

*“The reservation of employers and colleagues about the occupation of disabled staff is a remarkable problem for the person concerned. That is quite a pity since employees with disabilities are often well motivated at work...Nearly all of us dream of a job in a private company. But for many of us this target seems to be unreachable because of our disability and the conditions in society. Frequently, employment is only possible in a sheltered place. In addition, the certificates from special institutions are often less acceptable in the private sector” (Switzerland).*

Participants also expressed a clear desire for their *full involvement* in any decision concerning their future:

*“With regards to vocational training and further education, we are categorically advised against certain professions: it is important that all*



*disabled people have the opportunity to go in any academic or professional direction they want and also that they can undertake work placements to try things out...Advice is good and permanently offered to us, but it would be better that we make up our mind from our own experience” (Germany).*

*“We need to be able to choose our education based on our own interests and motivation, just like anybody else. We want to participate in society like anybody else, and not to be discriminated against by employers because of a disability” (Norway).*

### **Concluding comments**

The European Parliament event offered the young people involved the possibility to be really listened to; to share with other young people their problems and wishes; to learn from others and to push for changes and improvements. The whole event could be seen as a real opportunity for the promotion of their right for equality, full participation and equal opportunities.

A general point raised by the majority of the delegations focuses upon how much still needs to be done - even if a lot has been achieved - in order for these young people to receive the same opportunities as their non-disabled peers.

The final words are from two young delegates addressing the organisers after the event:

*“We had a great, great experience here. The hearing in the Parliament was the height. We will never forget it. When we got home our bodies were tired but our hearts were rich”.*

*“Thank you for everything, but please don’t forget us”.*

**If you would like to hear more about the Hearing, then please visit the European Agency website: [www.european-agency.org](http://www.european-agency.org)**

## **Opiniones de los Jóvenes sobre la Educación Especial**

### ***Resultados de la Audiencia en el Parlamento Europeo***

La Audiencia del Parlamento Europeo de los Jóvenes con Necesidades Educativas Especiales tuvo lugar en Bruselas el 3 de noviembre de 2003. Fue organizado por la Agencia Europea con el apoyo de los Ministerios de Educación de sus países miembros y de la Comisión Europea como uno de los acontecimientos fundamentales dentro del marco del Año Europeo de las Personas con Discapacidad.

En este evento participaron 146 representantes de 23 delegaciones de países. De ellos, 72 eran jóvenes con necesidades educativas especiales, cinco eran representantes destacados de Ministerios de Educación y el resto eran familiares de los jóvenes, colegas y miembros de la Agencia Europea. Los jóvenes fueron designados por sus respectivos Ministerios de Educación para presentar sus opiniones con respecto a la educación especial.

Casi todos los tipos de discapacidad estuvieron representados en esta audiencia. Es necesario destacar que los jóvenes apenas utilizan el término necesidades especiales y por esta razón en este documento hemos mantenido los términos utilizados por ellos. La gran mayoría de participantes –cuyas edades iban de los 14 a los más de 20 años– estaban escolarizados en la educación ordinaria. Unos pocos iban a la universidad y la mayoría pertenecían a centros de secundaria o de formación profesional.

Todo el evento se grabó y se pueden descargar cada una de las presentaciones de los países de la página web de la Agencia como archivos de word o pdf.

### **Temas clave comentados por los jóvenes**

Durante la audiencia, los jóvenes debatieron sobre su educación, los principales retos con los que se enfrentan, la dicotomía entre la educación especial y la ordinaria y sobre su futuro. Estos temas correspondían con las tres preguntas a preparar de antemano por cada delegación como base para sus presentaciones y posterior debate durante la Audiencia.





A pesar de sus distintas nacionalidades y situaciones, las representaciones de los jóvenes (con una media de una intervención por delegación) demostraron tener los mismos sentimientos, principios y deseos. Esto es lo que dijo el profesor Richard Rose en su resumen al final de la reunión:

*“Los temas que han surgido son a los que evidentemente debemos prestar toda nuestra atención. Muchos de los portavoces han podido contar aspectos positivos de sus experiencias escolares. Estos jóvenes son ejemplos excelentes de aprendices eficaces que se han beneficiado de tener las oportunidades educativas que se les habían negado a las generaciones anteriores. Sin embargo, también es igual de significativo que hay algunos alumnos que continúan teniendo dificultades a la hora de conseguir recursos y apoyos que les son esenciales para su aprendizaje.”*

Los temas clave surgidos durante las presentaciones se pueden agrupar en cuatro áreas: visiones generales sobre la educación, retos y cambios, educación ordinaria versus especial y futuro.

Es importante destacar aquí que estos son los temas clave identificados por los jóvenes. La información en las siguientes secciones es una representación abierta y sincera de todos los temas que ellos mismos comentaron y no se han “filtrado” ni censurado de ninguna forma, a pesar de que a veces, esos puntos de vista no siempre corresponden con los de algunos profesionales sobre estos temas.

Para evitar distintas formas de “interpretación profesional” de las opiniones expresadas por los jóvenes, se han utilizado sus propias palabras en forma de entrecomillados directos para respetar sus ideas y transcribir con claridad sus sentimientos y deseos.

### Visiones Generales sobre educación

Los jóvenes estuvieron de acuerdo con la importancia de recibir una buena educación y formación para estar bien preparados para su futura vida como adultos:

*“La educación es muy importante en la vida de una persona” (Lituania).*

*“La educación es muy importante para el futuro de las personas en la sociedad actual; más importante que lo que la mayoría de la gente piensa” (Noruega).*



*“La educación es importante para todos, para los discapacitados y los no discapacitados” (Suiza).*

*“Es fácil llegar a la secundaria si consigues una buena base en la primaria” (Islandia).*

*“La etapa escolar ha representado para mi un tiempo fundamental de crecimiento a nivel social, moral e intelectual” (Italia).*

### Retos y cambios

Aunque había un sentimiento positivo compartido sobre las mejoras y los cambios beneficiosos conseguidos con respecto a su educación y al nivel de apoyo que reciben, los jóvenes identificaron varios retos. El primero se refiere a los problemas relacionados con la accesibilidad:

*“Existen algunos centros sin barreras que son accesibles a los usuarios de sillas de ruedas” (República Checa).*

*“Una de las dificultades con las que me encontré fue el acceso y ciertos profesores no entendieron todo mi potencial” (Irlanda).*

*“Algunos de nosotros no podemos estudiar lo que queremos o donde queremos o para lo que tenemos capacidad. A veces debido a que los edificios son inaccesibles” (Holanda).*

*“Las personas con discapacidad necesitan tener la posibilidad de participar en la sociedad igualmente como todos los demás. Esto implica disponer de transporte para todos y edificios públicos accesibles para todos, incluyendo los centros escolares” (Noruega).*

Otro reto identificado fue recibir el apoyo técnico adecuado y necesario. Los jóvenes destacaron la importancia de ese apoyo y el hecho de que a veces no se encuentra disponible, está anticuado, es limitado o insuficiente. La tecnología en general –no sólo los ordenadores, sino también otras ayudas técnicas- se destacó como una gran ayuda en su educación:

*“La tecnología moderna nos ayuda y también será importante para nuestro futuro” (Finlandia).*

*“El Estado o las autoridades locales siempre han pagado nuestras ayudas y clases de apoyo, por lo que hemos podido asistir a clase como el resto de los alumnos, pero todavía mis padres tienen que pagar la*



*mayoría de los gastos de mis gafas y a veces tenemos que esperar bastante hasta que se nos financian nuevas ayudas” (Dinamarca).*

*“Carecemos de apoyo técnico en la educación superior, aunque las cosas están cambiando” (Grecia).*

*“Apreciamos las ventajas y las posibilidades del uso del ordenador en el proceso de aprendizaje y en la vida diaria” (Letonia).*

*“Es muy difícil saber con lo que puedes contar –qué ayudas de tecnología asistiva y qué apoyo- como alumno discapacitado, y cómo conseguirlo. Tú (o tus padres) normalmente tienes que averiguarlo por ti mismo. Y una vez que sabes la tecnología asistiva o el apoyo del que puedes disponer, a veces es muy difícil o incluso imposible conseguirlo” (Holanda).*

*“Cada uno de nosotros necesita un tipo de apoyo distinto –ayudas técnicas, intérpretes ...- para tener acceso a la información y poder estudiar” (España).*

Los jóvenes también destacaron que la provisión de apoyo educativo eficiente y disponible es un prerrequisito importante para el éxito educativo. Un nivel adecuado de la competencia profesional del profesorado y un buen entendimiento de la situación y de las necesidades son factores que facilitan las situaciones de aprendizaje:

*“Con algunos cursos tenemos dificultades porque no podemos aprender demasiadas cosas a la vez y con frecuencia las explicaciones son muy rápidas. Por otro lado, tenemos personas que nos ayudan y acompañan” (Bélgica).*

*“Es muy importante que tengamos un profesorado profesional y un personal de apoyo con la educación y formación adecuada” (Finlandia).*

*“Tenemos la sensación de que cada discapacidad es distinta y debe ser apoyada individualmente. Las diferencias deberían aparecer con relación al apoyo disponible según los tipos de discapacidad: algunas [personas con] discapacidades deberían recibir un buen apoyo técnico, otras no disponen de personal competente para tratar con las necesidades especiales” (Alemania).*

*“Estoy muy contento con mis estudios y sé que puedo obtener apoyo extra en mi centro si lo necesito. Los centros ordinarios necesitan más profesorado con experiencia en educación especial. De esta forma las*

---

*personas como yo podrían permanecer en sus centros ordinarios locales y hacerlo bien” (Irlanda).*

*“Me he enfrentado con algunos problemas debido a las pocas horas que los profesores y personal auxiliar disponían para ayudarme” (Italia).*

*“Pensamos que los discapacitados pueden cursar los mismos estudios que los demás; sin embargo, necesitamos algunas ayudas específicas distintas para cada persona y para cada tipo de discapacidad” (España).*

*“Es muy importante tener un profesorado especializado y también que el conocimiento y la experiencia se fomente en ciertos centros públicos” (Islandia).*

Los jóvenes asimismo declararon lo importante que es el cambio de actitudes dentro de la sociedad y la educación. Identificaron las actitudes negativas y los prejuicios existentes en los centros educativos y en la sociedad en general. Pensaban que existe una carencia de información adecuada y de calidad sobre los temas de discapacidad. Esta información es necesaria para cambiar las actitudes negativas:

*“Es importante explicar a las personas sin discapacidad lo que son las distintas discapacidades: ayudaría a desterrar un montón de prejuicios y contribuiría a asegurar un mejor entendimiento ... de los demás hacia nosotros” (Alemania).*

*“Con buenas experiencias se ayudaría a otros alumnos a entender que la discapacidad no es algo negativo y a sentirse totalmente incluidos en la comunidad escolar” (Irlanda).*

*“Los discapacitados no están tratados todavía con igualdad en todos los sentidos ... Una cosa muy importante para los discapacitados en todo el mundo es ser y vivir como la mayoría de la gente “normal” lo hace. Para hacer esto posible, tenemos que trabajar sobre las actitudes de las personas y quizás hacer algo para que los no discapacitados tengan la oportunidad de conocer más a los discapacitados” (Noruega).*

Los jóvenes fueron claros a la hora de decir que todavía se enfrentan con problemas que normalmente sólo pueden vencer a través de sus esfuerzos personales y la “gran ayuda ofrecida por las familias y los amigos”. Parecían haber experimentado problemas y situaciones similares y expresaron bastante bien sus aspiraciones maduras dirigidas principalmente a los responsables políticos:



*“En nuestra opinión, las dificultades encontradas por las personas con necesidades especiales debidas a su discapacidad no pueden resolverse si éstas sólo se tratan a nivel nacional. Si se pudiera reunir todo lo que se sabe para reflexionar acerca de cómo se pueden combinar las experiencias y el conocimiento para asegurar un progreso real, entonces podría nacer una esperanza seria en el sector educativo y en el mercado laboral ... Podríamos decir que el acceso a la educación, aunque legislado, todavía pasa por la voluntad, el entendimiento y la implicación de los actores en el campo escolar, así como por la información que se ofrece a otras personas” (Francia).*

*“Creemos que las leyes que exigen accesibilidad e igualdad de derechos para las personas discapacitadas son extremadamente importantes porque normalmente son la única motivación para las organizaciones de hacer algo accesible o de dar a los discapacitados igualdad de derechos” (Holanda).*

*“En nuestros centros, a veces nos sentimos diferentes, infelices o incapaces. No queremos que se nos trate como a niños; sólo necesitamos más tiempo para aprender. Nos gustaría tener los mismos derechos y oportunidades que los demás jóvenes” (Portugal).*

*“Este día nos ayuda a reconocer que todos nosotros tenemos el derecho a aprender y funcionar bien en la vida. Pero lo que es más importante, todos tenemos el derecho a que nos escuchen” (Reino Unido).*

### Educación ordinaria versus especial

Los jóvenes identificaron claramente las *ventajas* y las *desventajas* de ambas modalidades educativas. Expresaron sus opiniones de forma abierta y directa, pero con mucho respeto:

*“Cuando tenía seis años fui a un internado para ciegos ... Tenía que recorrer 185 km. para llegar al centro cada semana y era agotador. En aquel momento no era lo usual para los niños con necesidades especiales ir a un centro ordinario. Pero yo tuve la suerte de crecer con los grandes cambios que se realizaron en mi país y después de cinco años he podido volver a casa y continuar mis estudios en un centro ordinario en el que tengo muy buenos profesores” (Estonia).*

*“Estudio en un centro para ciegos y discapacitados visuales. En nuestro país hemos integrado a los niños con problemas visuales en los centros ordinarios, pero no a los ciegos porque los centros ordinarios no están preparados todavía para enseñarles” (Letonia).*

---

*“Todos nosotros asistimos a centros/universidades ordinarios. A veces los centros se niegan a admitir estudiantes discapacitados, pero la mayoría de las veces son de gran ayuda” (Holanda).*

*“Estamos bastante contentos de tener la oportunidad de trabajar y aprender en un lugar de trabajo con apoyo y en un centro especial ... si alguna vez has estado en un centro especial, sabrás que no es fácil dejar ese tipo de protección” (Suiza).*

*“Es bueno para todos los alumnos con discapacidad pertenecer a un centro ordinario cerca de sus casas. Es bueno vivir con tus padres y conocer gente y alumnos en la sociedad donde vives. También es importante tener oportunidades de aprender a arreglártelas por ti mismo” (Suecia).*

El deseo de los jóvenes de estar con otros jóvenes fue expresado claramente como un aspecto positivo de su vida social:


*“Vamos a un centro normal con alumnos bastante normales. Aunque tenemos necesidades educativas especiales, no nos sentimos diferentes de los demás alumnos en nuestra clase” (Dinamarca).*

*“Estamos totalmente satisfechos de estar integrados en el sistema de educación ordinaria en nuestro país. Lo más importante es estar con otros adolescentes ... No hemos tenido ningún problema grave con nuestros estudios” (Luxemburgo).*

Los participantes tenían muy claro los retos que cada situación (especialmente la inclusión) les ofrecía. Se perfilaron las circunstancias reales de ambos sistemas unidas a su deseo de estar bien preparados desde un punto de vista educativo. Estas circunstancias estaban relacionadas casi siempre con las dificultades encontradas:

*“Con respecto a la educación especial, en general estamos decepcionados. Lo primero es que en nuestro centro existen distintos tipos de necesidades especiales y vivir y estudiar juntos no es siempre muy agradable. Además, en la formación específica que seguimos, hemos observado que el nivel es demasiado bajo para prepararnos para la educación posterior. Finalmente, no tenemos oportunidades de acceder a las optativas que queremos elegir” (Bélgica).*

*“Tuve la oportunidad de participar en un programa bastante innovador de integración de estudiantes ciegos en centros de educación ordinaria en la escuela primaria, en el que se aplicaba el modelo de co-enseñanza (dos*



---

*profesores en la misma clase) ... Sin embargo, mi compañero no tuvo la misma oportunidad de experimentar este modelo y por ello se tuvo que enfrentar con muchos obstáculos en su adaptación e integración en el centro educativo ordinario” (Grecia).*

*“Debido a que se me diagnosticó tarde, fui a un centro ordinario hasta que tuve 18 años. Después asistí a un Instituto especial en una clase para alumnos con autismo. La gran diferencia para mí, comparándolo con una clase ordinaria es la claridad, la estructura y la programación ... En el aula ordinaria las clases eran confusas: había muchas cosas que no entendía y que el resto de los alumnos parecía entender automáticamente. La mayoría de los profesores sabían que yo era diferente, pero no lo que tenían que hacer. Si lo hubieran sabido, quizás hubiera recibido un apoyo antes” (Suecia).*

Los jóvenes también abogaron por tener libertad de elección de centro: el derecho personal a decidir la mejor opción educativa según sus necesidades y capacidades sin ningún prejuicio o ideas preconcebidas:

*“Hemos conocido tanto la educación ordinaria cerca de nuestras familias (aunque con algunos compañeros no siempre existía una actitud de entendimiento) como el sentimiento de “fracaso” cuando teníamos que estudiar lejos de casa en un centro educativo más adaptado a nuestras necesidades especiales. Queremos poner de manifiesto que es necesario encontrar soluciones alternativas que puedan, en un momento específico de nuestra educación, ofrecerse como apoyo temporal: clases con un número reducido de alumnos, integración parcial, metodología adaptada, apoyo ofrecido por profesionales formados y cuidado si es necesario. No existe un tipo estándar de educación que pueda adaptarse a una determinada discapacidad” (Francia).*

*“Con respecto a la integración, la inclusión de los discapacitados con los no discapacitados es muy importante. Sin embargo, todos tienen que decidir por ellos mismos si lo que quieren es participar en la inclusión o no y si no es posible con todos los tipos de discapacidad” (Alemania).*

*“Los padres de los niños con necesidades especiales en este momento ya tienen el derecho a elegir la solución para sus hijos que se adapte lo mejor posible a su situación específica: asistir a una escuela ordinaria o a un centro especial” (Luxemburgo).*

---

## El futuro

Surgieron muchas preocupaciones sobre este tema aunque existía un acuerdo general aparente: estos jóvenes no quieren permanecer en sus casas, no quieren ser discriminados; quieren encontrar un trabajo:

*“Nos gustaría ser independientes, por supuesto y vivir solos o con un amigo/a” (Bélgica).*

*“La mayoría de nosotros queremos ser activos y no deseamos quedarnos en casa” (Bélgica).*

*“Desearíamos tener una institución especializada que apoyara a todas las personas con discapacidades para que aprendieran un oficio y elegir sus profesiones. Esto nos ayudaría a saber qué empresas están bien adaptadas para las personas con discapacidad. Esta institución estaría en estrecho contacto con todos los sectores económicos” (Austria).*

*“A todos los que hemos venido aquí y asistimos a la escuela ordinaria o especial nos gustaría continuar estudiando de una u otra forma. Si las personas están contentas con sus trabajos también estarán contentas con sus vidas y podrán conseguir buenos resultados en sus profesiones. Los discapacitados no son una excepción” (Letonia).*

Los jóvenes estaban muy preocupados por los obstáculos con los que se encontraban, pero están preparados para vencerlos y obtener un trabajo en el mercado laboral abierto:

*“Los ciegos pueden ser licenciados en derecho, aunque no es posible trabajar como juez si lo eres” (Austria).*

*“Como bien dijo una de las personas de nuestra delegación “al terminar nuestra educación o nuestra formación profesional, nadie quiere quedarse en casa”. Nos gustaría encontrar un trabajo fuera de los centros de empleo especiales. Evidentemente, somos conscientes de que, dependiendo de nuestras discapacidades, algunos trabajos no son fácilmente accesibles, pero nuestra tenacidad puede vencer muchos obstáculos” (Francia).*

*“Después de graduarnos queremos trabajar en los servicios públicos utilizando todas las provisiones legales de nuestra Constitución. Nuestra experiencia hasta ahora nos ha enseñado que nada se da sin esfuerzo y que tenemos que confiar en nuestras capacidades para hacer realidad nuestros sueños” (Grecia).*





*“Por lo que se refiere a nuestro futuro, depende en gran medida del nivel que podamos conseguir. Somos conscientes de que ahora no es fácil encontrar lugares y puestos de trabajo que se adapten a nuestras necesidades especiales. Después de acabar nuestros estudios, pensamos que no deberíamos quedarnos en casa, si no encontrar un trabajo en el mercado laboral ... Sería interesante estar integrado en el entorno laboral ordinario de la misma forma en la que nos hemos integrado en la escuela ordinaria” (Luxemburgo).*

*“La reserva de puestos laborales de los empresarios para el personal discapacitado es un problema significativo para la persona en cuestión. Es una pena, ya que los trabajadores con discapacidades tienen una gran motivación en el trabajo ... Casi todos nosotros soñamos con un trabajo en una empresa privada, pero para muchos este objetivo parece inalcanzable debido a nuestra discapacidad y a las condiciones existentes en la sociedad. Normalmente, el empleo es sólo posible en una empresa con apoyo. Además, los certificados de las instituciones especiales casi siempre están menos reconocidos en el sector privado” (Suiza).*

Los participantes también expresaron un claro deseo de participar plenamente en cualquier decisión concerniente a su futuro:

*“Con respecto a la formación profesional y la educación superior, se nos aconseja categóricamente en contra de ciertas profesiones: es importante que todos los discapacitados tengan la oportunidad de elegir cualquier itinerario académico o profesional y también que puedan acceder a lugares de trabajo para intentarlo ... Los consejos son buenos y se nos dan constantemente, pero sería mejor que pudiéramos decidir por nuestra propia experiencia” (Alemania).*

*“Es necesario que podamos elegir nuestra educación según nuestros intereses y motivación, exactamente igual que cualquiera otra persona. Queremos participar en la sociedad como los demás y no estar discriminados por los empresarios por causa de una discapacidad” (Noruega).*

## **Conclusiones**

La audiencia del Parlamento europeo ofreció a los jóvenes participantes la posibilidad de ser escuchados realmente, de compartir con otros jóvenes sus problemas y deseos, de aprender de otros y de exigir cambios y mejoras. Todo el acto fue una oportunidad real para la



---

promoción de su derecho a la igualdad, su completa participación y la equiparación de oportunidades.

Un tema general que surgió de la mayoría de las delegaciones fue lo mucho que todavía quedaba por hacer –aunque también se había conseguido bastante- para que estos jóvenes recibieran las mismas oportunidades que sus compañeros no discapacitados.

Las palabras finales son de dos delegados dirigiéndose a los organizadores después del evento:

*“Hemos tenido una grandísima experiencia aquí. La audiencia en el Parlamento ha sido genial. Nunca lo olvidaremos. Cuando volvamos a casa, nuestros cuerpos estarán cansados, pero nuestros corazones se habrán enriquecido.”*

*“Gracias por todo, pero, por favor, no nos olviden.”*

**Si quieres oír más sobre la audiencia, por favor visita la página web de la Agencia: [www.european-agency.org](http://www.european-agency.org)**



---

## FRANÇAIS

### L'opinion des Jeunes sur L'éducation des Personnes a Besoins Educatifs Particuliers

#### *Résultats de l'audition au Parlement européen*

**La séance d'audition de jeunes à besoins éducatifs particuliers qui s'est tenue au Parlement européen a eu lieu à Bruxelles le 3 novembre 2003. Elle était organisée par l'Agence européenne pour le développement de l'éducation des personnes à besoins éducatifs particuliers ("Agence européenne"), avec le soutien des Ministères de l'éducation des pays membres de l'Agence européenne ainsi que par la Commission européenne. Cette audition fut l'un des événements majeurs qui se sont déroulés dans le cadre de l'Année européenne des personnes handicapées.**

146 représentants de 23 délégations nationales ont participé à cet événement. Parmi eux, en sus des proches des jeunes et des représentants et membres de l'Agence européenne, on pouvait notamment compter 72 jeunes à besoins éducatifs particuliers et cinq représentants occupant une fonction importante au sein de leur Ministère de l'éducation. Les jeunes participant à l'événement avaient été nommés par le Ministère de l'éducation de leur pays respectif, pour qu'ils présentent leur point de vue sur l'éducation des personnes à besoins particuliers.

Presque tous les types de handicap étaient représentés à cet événement. A ce sujet, il faut souligner que l'expression de "besoins particuliers" n'a été que très rarement utilisée par les jeunes eux-mêmes. C'est pourquoi nous avons conservé dans ce document les termes employés par les participants. La majorité des jeunes, âgés de 14 ans à une vingtaine d'années, étaient scolarisés dans l'enseignement ordinaire, la plupart dans l'enseignement secondaire ou professionnel, mais quelques-uns aussi venaient de l'enseignement supérieur.

L'ensemble de la manifestation a été enregistré et retranscrit, de sorte que toute personne intéressée peut télécharger les présentations faites par les différentes délégations sur le site Internet de l'Agence européenne pour le développement de l'éducation des personnes à besoins éducatifs particuliers (documents Word ou documents pdf).



## Principaux enjeux soulevés par les jeunes

Au cours de la séance d'audition, les jeunes ont discuté de leur éducation en se concentrant sur les principales difficultés qu'ils avaient rencontrées et celles qu'il reste à surmonter. Ils ont débattu des différences entre l'enseignement ordinaire et l'enseignement spécialisé et ont aussi exprimé leurs perspectives d'avenir. Ces éléments correspondent aux trois questions que les délégations devaient préparer comme base de leur présentation et de la discussion qui en a suivi.

Malgré leurs différentes nationalités et leurs situations variées, les jeunes ont révélé dans leurs interventions (en général une intervention par délégation) qu'ils avaient des impressions, des principes et des souhaits concordant au sujet de leur éducation. Comme le professeur Richard Rose (University College, Northampton, Royaume-Uni), l'a souligné dans son résumé de conclusion de la séance d'audition,

*“Les thèmes qui ont émergé sont clairement ceux auxquels nous devons consacrer toute notre attention. De nombreux intervenants ont mentionné des aspects positifs de leur expérience scolaire. Ces jeunes sont de bons exemples d'élèves qui ont pu profiter des opportunités éducatives n'ayant peut-être pas été offertes aux générations précédentes. Cependant, il apparaît aussi que d'autres élèves continuent d'avoir des difficultés pour recevoir les ressources et le soutien nécessaires à leur apprentissage.”*

Les principaux enjeux soulevés dans les interventions des jeunes peuvent être regroupés en quatre thèmes repris ci-dessous: opinions générales sur l'éducation; changements et défis; enseignement ordinaire versus enseignement spécialisé; perspectives d'avenir.

Il est important d'insister sur le fait que ces domaines ont été identifiés comme étant essentiels par les jeunes eux-mêmes. Les informations détaillées dans les paragraphes suivants sont le reflet fidèle de tous les aspects que les intervenants ont abordés. Les opinions exprimées par les jeunes n'ont d'aucune manière été filtrées ou censurées, même quand elles semblaient ne pas corroborer le point de vue des professionnels du monde de l'éducation.

Pour éviter toute “interprétation professionnelle” des interventions des jeunes, nous avons repris leurs propres termes sous la forme de citations directes, pour respecter les impressions, les idées et les souhaits des jeunes.



## Opinions générales sur l'éducation

Les jeunes ont d'un commun accord reconnu l'importance de recevoir une éducation et une formation de qualité destinées à les préparer au mieux à leur future vie d'adulte:

*“L'éducation est primordiale dans la vie de quelqu'un” (Lituanie).*

*“Dans notre société actuelle, l'éducation est très importante; plus importante que ne le pensent la plupart des gens” (Norvège).*

*“L'éducation est importante pour tous, handicapés comme non-handicapés” (Suisse).*

*“C'est facile d'aller dans le secondaire si on reçoit d'abord une base solide à l'école primaire” (Islande).*

*“Le temps passé à l'école a représenté pour moi une période fondamentale de croissance au niveau social, moral et intellectuel” (Italie).*

## Changements et défis

Bien qu'ils partagent une impression positive concernant les améliorations et les changements bénéfiques apportés à leur éducation et au niveau de soutien qu'ils reçoivent, les jeunes ont identifié un certain nombre de défis à relever. Tout d'abord, ceux-ci concernent les problèmes d'*accessibilité*:

*“Il y a peu d'écoles accessibles, sans barrières pour les personnes en chaises roulantes” (République Tchèque).*

*“Certaines des difficultés que j'ai rencontrées étaient dues à un manque d'accessibilité, et aussi au manque de compréhension de certains professeurs par rapport à mon vrai potentiel” (Irlande).*

*“Quelques-un parmi nous ne peuvent pas étudier ce qu'ils souhaiteraient, là où ils le voudraient, ni ce qui correspondrait à leurs capacités, parfois à cause du fait que les bâtiments ne sont pas accessibles” (Pays-Bas).*

*“Les personnes handicapées doivent avoir la possibilité de participer à la société, en égalité avec les autres. Cela nécessite des transports accessibles à tous et des bâtiments publics - dont les écoles - accessibles à tous” (Norvège).*



Un autre défi qui a été identifié est celui de donner à chacun le *soutien technique* approprié dont il a besoin. Les jeunes ont souligné combien un tel soutien est essentiel : ils ont déploré le fait que parfois il n'est pourtant pas disponible ou que ce qui leur est fourni est dépassé, trop limité ou insuffisant. Les jeunes perçoivent les technologies en général - pas seulement les ordinateurs, mais aussi d'autres équipements techniques - comme leur étant d'une grande aide au niveau de l'éducation:

*“Les technologies modernes nous aident et seront aussi importantes pour nous dans notre futur” (Finlande).*

*“L'Etat ou les autorités locales ont toujours financé une aide ou des leçons supplémentaires pour qu'il nous soit possible d'aller à l'école comme les autres. Mais ce sont encore mes parents qui doivent payer de leur poche la plupart de mes frais de lunettes, et parfois nous devons attendre pendant très longtemps avant de recevoir de nouvelles aides” (Danemark).*

*“Même si les choses évoluent, nous manquons encore de soutien technique dans l'enseignement supérieur” (Grèce).*

*“Nous apprécions grandement les avantages et les possibilités offertes par l'utilisation de l'ordinateur dans le processus d'apprentissage et la vie de tous les jours” (Lettonie).*

*“Il est très difficile de savoir ce qui existe et ce qui est disponible pour nous en tant qu'élève handicapé : quels soutien, aide et assistance sont fournis et comment les obtenir. Nous (ou nos parents) devons en général trouver les informations par nous-même. Et souvent, quand on sait quelles aides sont disponibles, il est alors très difficile, voire presque impossible, de les obtenir” (Pays-Bas).*

*“Chacun de nous a besoin d'un type de soutien différent - équipements techniques ou interprètes - pour avoir accès à l'information et pouvoir étudier” (Espagne).*

Les jeunes ont également mentionné un *soutien éducatif* adéquat comme pré-requis jouant un rôle essentiel dans la réussite scolaire. Un niveau de compétence approprié pour les enseignants et une bonne compréhension de la situation et des besoins éducatifs des jeunes à besoins particuliers ont été identifiés comme facteurs facilitant l'apprentissage:

*“Nous rencontrons des difficultés dans certains cours car nous ne parvenons pas à apprendre autant de choses en même temps et souvent*



*les leçons sont trop rapides. Nous avons donc des personnes qui nous aident et nous accompagnent” (Belgique).*

*“Il est très important d’avoir des enseignants et du personnel de soutien qui soient professionnels. Ils doivent recevoir une bonne formation et une bonne préparation” (Finlande).*

*“Nous avons le sentiment que chaque handicap est différent et doit bénéficier d’un soutien individuel. Des différences peuvent apparaître concernant le soutien disponible selon le type de handicap: certains handicaps peuvent nécessiter un soutien technique adéquat, d’autres ont besoin d’un personnel enseignant compétent pour gérer leurs besoins particuliers” (Allemagne).*

*“Je suis très satisfait de mes études et je sais que mon école peut me fournir une aide supplémentaire si nécessaire. Les écoles ordinaires ont besoin de plus d’enseignants ayant de l’expérience en éducation spécialisée. De cette façon, les élèves comme moi pourraient rester dans l’école ordinaire de leur quartier et réussir dans leurs études” (Irlande).*

*“J’ai rencontré des problèmes parce que les enseignants et les assistants qui m’aidaient disposaient de trop peu d’heures à pouvoir me consacrer” (Italie).*

*“Nous pensons que les personnes handicapées peuvent suivre les mêmes études que les autres, mais nous avons besoin d’aides spécifiques, différentes pour chaque personne et chaque type de handicap” (Espagne).*

*“Il est crucial d’avoir des enseignants spécialisés. Il est aussi important que certaines écoles publiques acquièrent des connaissances et de l’expérience dans ce domaine” (Islande).*

Par ailleurs, les jeunes ont souligné l’importance d’un *changement d’attitudes* dans la société et dans le milieu éducatif. Ils se sont trouvés en présence de comportements ou de préjugés négatifs à leur rencontre, dans l’école et dans la société en général et ont ressenti qu’il y avait un manque d’informations pertinentes et de qualité sur le handicap. Ces informations sont nécessaires pour aller à l’encontre de ces attitudes négatives:

*“Il est important d’expliquer aux personnes non-handicapées ce que sont les différents handicaps: cela aiderait à se débarrasser de nombreux*

---

*préjugés et contribuerait à permettre une meilleure compréhension ... des autres envers nous” (Allemagne).*

*“De bonnes expériences pourraient consister à aider d’autres élèves à comprendre que le handicap n’est pas une chose négative et à donner à tous le sentiment d’être pleinement inclus dans la communauté scolaire” (Irlande).*

*“Les personnes handicapées ne sont toujours pas traitées de façon complètement égale ... Une demande cruciale des personnes handicapées du monde entier est de pouvoir être et vivre comme la plupart des gens “normaux” le font. Pour rendre ce souhait possible, nous devons travailler sur l’attitude des gens, et éventuellement faire quelque chose pour que les personnes qui ne sont pas handicapées puissent mieux connaître les personnes handicapées” (Norvège).*

Les jeunes ont clairement montré qu’ils doivent encore affronter des obstacles qui ne peuvent souvent être surmontés que grâce à leurs propres efforts et “l’aide précieuse de leur famille et de leurs amis”. Les intervenants semblaient avoir rencontré des situations problématiques similaires et ils ont exprimé un ensemble de *souhais* précis à l’attention des décideurs:

*“A notre sens, les difficultés rencontrées de par le handicap ne trouveront pas de solution à l’échelle d’un seul pays. Si tous les savoir-faire pouvaient être recensés pour réfléchir à la façon dont ils pourraient être combinés ensemble en vue d’une réelle amélioration, cela pourrait soulever un véritable espoir dans le domaine de l’éducation mais aussi dans celui de la rencontre avec le monde du travail .... D’un commun accord, nous pouvons tous dire que pouvoir suivre un cursus scolaire, même si la loi le prévoit, repose encore beaucoup sur le volontariat, la compréhension des acteurs de la vie scolaire, leur implication ainsi que l’information dispensée aux élèves valides” (France).*

*“Nous pensons que les lois imposant l’accessibilité et l’égalité des droits pour les personnes handicapées sont très importantes car elles seront souvent la seule motivation pour les entreprises et organisations à rendre les choses accessibles et à donner les mêmes droits aux personnes handicapées” (Pays-Bas).*

*“A l’école, nous nous sentons parfois différents, malheureux ou incapables. Nous ne voulons pas être traités comme des bébés; nous avons simplement besoin d’un peu plus de temps pour apprendre. Nous*





voudrions avoir les mêmes droits et les mêmes chances que les autres jeunes” (Portugal).

“L'évènement d'aujourd'hui nous aide à réaliser que nous avons tous le droit d'apprendre et de réussir dans la vie. Mais plus important encore: nous avons tous le droit d'être entendus” (Royaume-Uni).

### Education ordinaire versus éducation spécialisée

Les jeunes ont nettement identifié les *avantages et inconvénients* des deux types de situations éducatives. Ils ont exprimé leurs idées de manière franche et ouverte en restant respectueux des opinions des uns et des autres:

“Quand j'avais six ans, je suis entré dans une école pour aveugles... L'école se trouvait à 185 km et c'était fatiguant de devoir faire le trajet toutes les semaines. A cette époque il n'était pas commun que les élèves avec des besoins particuliers fréquentent les écoles ordinaires. Mais j'ai eu la chance de grandir en même temps que mon pays connaissait de grands changements et cinq ans plus tard, je pouvais retourner à la maison et suivre mes études dans une école ordinaire locale, où j'ai eu de bons professeurs” (Estonie).

“J'étudie dans une école pour enfants aveugles et malvoyants. Dans notre pays, il y a des élèves malvoyants qui sont intégrés dans des écoles ordinaires, mais cela n'est pas possible pour les aveugles car les écoles ordinaires ne sont pas encore prêtes à les accueillir” (Lettonie).

“Tous les membres de notre délégation étudient dans des écoles ou des universités ordinaires. Il arrive parfois que des écoles refusent des élèves handicapés, mais d'habitude les établissements scolaires ordinaires nous aident vraiment beaucoup” (Pays-Bas).

“Nous sommes contents d'apprendre dans un établissement spécialisé et de pouvoir travailler en milieu protégé... Si vous êtes entrés dans une école spéciale, ce ne sera pas facile de quitter cet environnement protégé” (Suisse).

“Il est bon pour tous les élèves handicapés de pouvoir aller dans une école ordinaire proche de chez eux. C'est bien de vivre avec ses parents et de connaître les gens et les élèves de la communauté où l'on habite. Il est aussi important d'avoir l'occasion d'apprendre à se débrouiller tout seul” (Suède).

---

Le désir des jeunes de se trouver avec d'autres jeunes a été clairement exprimé comme un aspect positif de leur *vie sociale*:

*“Nous allons dans une école normale, avec des élèves assez normaux. Bien que nous ayons des besoins éducatifs particuliers, nous ne nous sentons jamais différents des autres élèves de la classe” (Danemark).*

*“Nous sommes totalement satisfaits du fait d’être intégrés dans le système scolaire ordinaire de notre pays. Ce qui compte c’est d’être avec les autres adolescents...Nous n’avons pas rencontré de gros problème dans nos études” (Luxembourg).*

Les participants ont clairement identifié les défis qu'ils avaient dû relever dans les différentes situations d'apprentissage (et notamment dans le cas de l'inclusion). Ils ont souligné des *conditions* précises allant dans le sens de leur souhait d'être bien préparés au niveau éducatif. Ces conditions sont souvent liées aux difficultés qu'ils ont rencontrées:

*“Par rapport à l’enseignement spécial, nous éprouvons une déception générale. Premièrement, dans notre école en tout cas, différents types de handicap sont représentés (aussi bien handicap physique que mental ou comportemental) et la cohabitation n’est pas toujours agréable. Ensuite, dans notre section, nous constatons que le niveau est trop faible pour nous préparer à d’éventuelles études supérieures. Enfin, nous regrettons le manque de choix par rapport à l’option” (Belgique).*

*“J’ai eu la chance de participer à un programme assez innovant pour l’intégration d’élèves aveugles dans des écoles élémentaires ordinaires, sur le modèle du co-enseignement (deux enseignants dans la même classe)... Mais mon camarade [au sein de notre délégation ici] n’a pas eu la même occasion de pouvoir bénéficier du système de co-enseignement et il a dû ainsi faire face à de nombreux obstacles, en termes d’adaptation et d’intégration réussie dans le milieu scolaire ordinaire” (Grèce).*

*“Je suis allée dans une école ordinaire jusqu’à l’âge de 18 ans, parce que j’ai été diagnostiquée tard. Puis j’ai fréquenté un établissement d’enseignement secondaire où j’ai étudié dans une classe pour élèves artistes “de haut niveau”. La plus grande différence pour moi, en comparaison avec une classe ordinaire, c’est la clarté, l’organisation structurée, la planification. Avant, je trouvais que l’école était déroutante : il y avait beaucoup de choses que je ne comprenais pas et que les autres élèves semblaient saisir instantanément. La plupart de mes professeurs voyaient que j’étais différente, mais ils ne savaient pas ce qu’ils devaient*



*faire. S'ils avaient eu ce savoir, peut-être aurais-je pu être aidée plus tôt"* (Suède).

Les jeunes ont en outre plébiscité le scénario du *libre choix*: le droit de chacun de décider de la meilleure option éducative en fonction de ses besoins et compétences, sans l'interférence d'aucun préjugé ni idée reçue:

*"Nous avons tous connu alternativement le milieu ordinaire, près de nos familles, avec des camarades pas toujours compréhensifs (d'où la nécessité de sensibiliser, d'expliquer le handicap) puis une rupture, un éloignement pour rejoindre des établissements plus adaptés à nos besoins. Ce que nous souhaitons souligner est la nécessaire existence de solutions alternatives qui peuvent, à un moment de notre parcours scolaire, venir en appui ponctuel (classes à effectif réduit, intégration partielle, pédagogie adaptée, soutien dispensé par des personnels formés, soins si nécessaire). Il n'y a pas de type de scolarité standard qui puisse convenir à toute forme de handicap"* (France).

*"En ce qui concerne l'intégration, l'inclusion de personnes handicapées avec des personnes non-handicapées est cruciale. Cela dit, chacun doit décider pour lui-même s'il veut étudier dans une situation d'inclusion dans le milieu ordinaire ou non ; et l'inclusion n'est pas possible pour tous les types de handicap"* (Allemagne).

*"Les parents d'enfants ayant des besoins particuliers ont actuellement le droit de choisir la solution qui semble le mieux convenir à la situation particulière de leur enfant : soit d'étudier dans une école ordinaire, soit d'entrer dans un centre spécialisé"* (Luxembourg).

### Perspectives d'avenir

Les jeunes ont exprimé un nombre de préoccupations au sujet de leur avenir, en s'accordant tous très nettement sur un point : ils ne veulent pas rester à la maison ; ils ne veulent pas subir de discrimination ; ils *veulent trouver un emploi*:

*"Nous voulons bien sûr être indépendants, vivre seul ou avec un ami"* (Belgique).

*"La plupart des élèves souhaitent être actifs et non rester à la maison sans rien faire"* (Belgique).



*“Nous aimerions qu’il existe une institution spécialisée qui conseillerait les jeunes ayant un handicap et qui pourrait nous trouver un apprentissage ou nous aider dans l’orientation professionnelle. Elle nous aiderait aussi à savoir quelles entreprises sont mieux adaptées pour les personnes handicapées. Cette institution devrait être en contact étroit avec tous les secteurs économiques” (Autriche).*

*“Tous ceux qui sont ici et qui poursuivent leurs études dans une école ordinaire ou dans une école spécialisée voudraient continuer à étudier selon l’une des deux façons. Si les gens sont heureux dans leur travail, alors ils sont aussi heureux dans leur vie en général, et ils peuvent parvenir à de bons résultats dans leur carrière. Les personnes handicapées ne sont pas une exception” (Lituanie).*

Les jeunes se sont montrés conscients et préoccupés par les obstacles qu’ils vont rencontrer, mais se sont dit prêts à les surmonter pour obtenir un emploi sur le marché du travail ordinaire:

*“Les personnes aveugles peuvent obtenir un diplôme universitaire en droit, mais le métier de juge est interdit pour les aveugles” (Autriche).*

*“Comme l’a si bien dit l’une des représentantes de notre délégation, “personne ne souhaite rester à la maison, quand notre parcours scolaire et de formation professionnelle sera achevé”. Nous souhaitons tous exercer un métier hors du domaine du travail protégé. Effectivement, selon le handicap, nous n’ignorons pas que certains métiers nous seront peu ou pas accessibles mais notre ténacité peut faire tomber de nombreux obstacles” (France).*

*“Une fois diplômés, nous voulons travailler dans le service public et utiliser toutes les dispositions légales de notre Constitution. L’expérience nous a appris que rien n’était donné généreusement et nous devons faire confiance à nos compétences pour que nos rêves se réalisent” (Grèce).*

*“Notre futur dépend sans doute du niveau scolaire ou académique que nous parviendrons à atteindre. Nous avons conscience qu’en ce moment, il n’est pas facile de trouver des métiers et des postes qui conviennent à tous les besoins particuliers. Nous pensons qu’après nos études, il ne faut pas que nous restions à la maison, mais nous devons plutôt trouver un emploi sur le marché du travail... Ce serait intéressant d’être intégrés dans l’environnement professionnel comme nous l’avons été dans le milieu scolaire ordinaire” (Luxembourg).*



*“Les réticences de certains employeurs ou collègues concernant le travail du personnel handicapé est un problème énorme pour les personnes concernées. C’est d’autant plus déplorable que les employés handicapés sont souvent très motivés au travail...Nous rêvons presque tous d’avoir un emploi dans une entreprise privée. Mais pour beaucoup, ce rêve semble inaccessible à cause de notre handicap et des conditions d’embauche dans la société. Il est fréquent qu’on ne puisse trouver du travail qu’en milieu protégé. En outre, les diplômés émis par les institutions spécialisées sont souvent moins acceptés dans le secteur privé” (Suisse).*

En outre, les participants ont exprimé un désir très net d’être *totale*ment impliqués dans toute décision concernant leur avenir:

*“En ce qui concerne la formation professionnelle et l’enseignement supérieur, certaines professions nous sont catégoriquement déconseillées : il est important que toutes les personnes handicapées aient accès à n’importe quel parcours professionnel ou académique. Il faut aussi que l’on puisse faire des stages pour essayer différentes choses...Nous conseiller est utile, et cela nous est offert en permanence, mais ce serait mieux que l’on puisse choisir notre orientation professionnelle à partir de nos propres expériences” (Allemagne).*

*“Nous devons pouvoir choisir notre cursus en fonction de nos intérêts et nos motivations, comme n’importe qui d’autre. Nous voulons participer à la société comme tout le monde, et ne pas subir de discrimination de la part des employeurs en raison de notre handicap” (Norvège).*

## **Commentaires de conclusion**

La séance d’audition qui s’est tenue au Parlement européen a donné aux jeunes la possibilité d’être réellement écoutés, de partager avec d’autres jeunes leurs problèmes et leurs souhaits, d’apprendre les uns des autres et de plaider pour que des changements et des améliorations soient apportés. L’ensemble de cet événement a été perçu comme une occasion réelle de promouvoir les droits des jeunes à l’égalité, ainsi que leur pleine participation et le principe d’égalité des chances.

Un élément soulevé par la majorité des délégations concerne la quantité de choses qu’il reste à accomplir - même si beaucoup a déjà été réalisé - pour que ces jeunes aient les mêmes chances que leurs camarades non handicapés.



---

La conclusion revient à deux jeunes participants qui, après l'événement, se sont adressés aux organisateurs en ces termes:

*“Nous avons vécu ici un très grand moment, dont l'audience au Parlement était le sommet. Jamais, nous n'oublierons cette expérience. Quand nous sommes rentrés chez nous, nos corps étaient fatigués mais nos cœurs étaient enrichis”.*

*“Merci pour tout, mais s'il vous plaît ne nous oubliez pas”.*

**Si vous voulez en savoir plus sur la séance d'audition de jeunes au Parlement européen, consultez le site de l'Agence européenne pour le développement de l'éducation des personnes à besoins éducatifs particuliers: [www.european-agency.org](http://www.european-agency.org)**



## ÍSLENSKA

### Sjónarmið Unga Fólksins Varðandi Sérkennslu

#### *Niðurstöður fyrirspurnaþingsins í Evrópuþinginu*

**Fyrirspurnaðing Evrópuþingsins fyrir ungmenni með sérþarfir í námi fór fram í Brussel 3. nóvember 2003. Evrópumíðstöðin stóð að skipulagningu þess með stuðningi menntamálaráðherra allra aðildarlanda míðstöðvarinnar og framkvæmdastjórnar ESB og var það einn helsti viðburðurinn í tilefni af ári fatlaðra í Evrópu.**

146 fulltrúar frá 23 löndum tóku þátt í þinginu. Meðal þeirra voru 72 ungmenni með sérþarfir og fimm háttsettir fulltrúar frá menntamálaráðuneytum, auk fjölskyldumeðlima, samstarfsfólks og aðila frá Evrópumíðstöðinni. Menntamálaráðuneyti viðkomandi landa tilnefndi unga fólkið til að kynna sjónarmið sín varðandi sérkennslu.

Fjallað var um all flestar tegundir fötlunar á þinginu. Vert er að geta þess að unga fólkið sjálf notaði sjaldan hugtakið „sérþarfir“ og því verða þau hugtök sem það notaði látin halda sér í þessari greinargerð. Meirihluti þátttakenda, sem voru á aldrinum 14 til rúmlega 20 ára, voru við nám í almennum skólum. Fáeinir þátttakendur voru í háskólanámi en flestir í framhaldsskólum eða í starfsþjálfun.

Þingið var allt tekið upp og hægt er að nálgast afritað framlag hvers lands á vefsetri Evrópumíðstöðvarinnar sem word- eða pdf-skrá.

#### **Lykilmálefni meðal unga fólksins**

Á þinginu fjallaði unga fólkið um nám sitt, brýnustu málin sem það glímir við eða hefur glímt við, aðgreiningu á almennri kennslu og sérkennslu og framtíðarhorfur sínar. Þessi málefni voru í samræmi við þær þrjár spurningar sem hver sendinefnd var beðin að hafa í huga í kynningu sinni og í eftirfarandi umræðum á þinginu.

Þrátt fyrir ólíkt þjóðerni og aðstæður kom greinilega fram í kynningum unga fólksins (hver sendinefnd flutti yfirleitt eina ræðu) að tilfinningar þeirra, skoðanir og óskir voru samhljóma. Richard Rose prófessor komst svo að orði í lok fundarins:

*„Við verðum augljóslega að gefa þeim málefnum sem fram hafa komið fullan gaum. Margir ræðumanna höfðu frá jákvæðri reynslu af skólagöngu sinni að segja. Þetta unga fólk ber vitni um duglega nemendur sem notið*

---

*hafa góðs af því að hafa fengið ýmis námstækifæri sem fyrri kynslóðir áttu e.t.v. ekki kost á. Þó er einnig ljóst að enn eru til nemendur sem eiga erfitt með að tryggja sér þau úrræði og þann stuðning sem er þeim nauðsynlegur í námi.“*

Lykilmálefni sem fram komu í kynningunum má flokka niður í fjögur svið: Almenn sjónarmið varðandi menntun; brýn verkefni og breytingar; almenna kennslu og sérkennslu og framtíðarhorfur.

Undirstrikað skal að þetta eru þau lykilmálefni sem unga fólkíð sjálft lagði áherslu á. Upplýsingarnar í eftirfarandi köflum eru einlægar og opinskáar kynningar á öllum málefnum sem fjallað var um og hafa ekki verið „síðaðar“ eða ritskoðaðar á nokkurn hátt enda þótt þær stingi stundum í stúf við ýmis fagleg sjónarmið varðandi umrædd efni.

Til að forðast ýmiss konar „faglega túlkun“ á þeim sjónarmiðum sem fram komu meðal unga fólksins er þeirra eigin orðalagi beitt með beinum tilvitnunum til að öllum hugmyndum þeirra sé sýnd full virðing og tilfinningum þeirra og óskum sé tvímælalaust komið á framfæri.

### Almenn sjónarmið varðandi menntun

Unga fólkíð var allt sammála um mikilvægi þess að öðlast góða menntun og starfsþjálfun til að vera sem best búið undir framtíðina og fullorðinsárin:

*„Menntun er afar mikilvægur þáttur í lífi hvers og eins“ (Litháen).*

*„Menntun er manneskjunni afar mikilvæg í nútímasamfélagi, mikilvægari en flestir gera sér grein fyrir“ (Noregur).*

*„Menntun er öllum mikilvæg, fötluðum jafnt sem ófötluðum“ (Sviss).*

*„Það er auðvelt að halda áfram námi í framhaldsskóla ef maður hefur fengið góða undirstöðu í grunnskólanum“ (Ísland).*

*„Skólavistin hefur verið mér mjög þroskandi í grundvallaratriðum, bæði félagslega, siðferðilega og vitsmunalega“ (Ítalía).*

### Brýn verkefni og breytingar

Enda þótt unga fólkíð væri einhuga og jákvætt varðandi framfarir og gagnlegar breytingar í tengslum við menntun sína og þann stuðning sem





því hefur verið veittur, gerði það þó grein fyrir nokkrum brýnum verkefnum. Í fyrsta lagi var fjallað um vandamál varðandi aðgengi:

*„Það eru aðeins fáeinir skólar fyllilega aðgengilegir fyrir fólk í hjólastólum“ (Tékkland).*

*„Aðgengi er meðal þess sem hefur valdið mér erfiðleikum og tilteknir kennarar hafa ekki haft skilning á getu minni“ (Írland).*

*„Sum okkar geta ekki stundað það nám sem þau langar til og eru fær um á þeim stað sem þau vilja. Stundum vegna þess að húsakynnin eru óaðgengileg“ (Holland).*

*„Fatlaðir verða að eiga kost á að vera virkir þjóðfélagsþegnar til jafns við annað fólk. Þá þarf aðgengilegar samgöngur fyrir alla og opinberar byggingar verða að vera öllum aðgengilegar, þar með talið skólarnir“ (Noregur).*

Annað brýnt verkefni var að sjá til þess að viðeigandi *tæknilegur stuðningur* sé veittur. Ungu fólkið lagði áherslu á mikilvægi slíks stuðning og benti á þá staðreynd að stundum sé hann ekki fyrir hendi eða úreltur, takmarkaður eða ófullnægjandi. Tæknibúnaður almennt – ekki bara tölvur heldur einnig önnur hjálpartæki – var talinn afar mikilvægur stuðningur við nám:

*„Nútímatækni er til mikillar hjálpar og er okkur einnig mikilvæg til framtíðar“ (Finnland).*

*„Ríkið eða sveitarfélög hafa alltaf greitt fyrir aðstoð og aukakennslu, þannig að við höfum getað stundað nám eins og aðrir nemendur. En foreldrar mínar þurfa enn að greiða eiginlega allan gleraugnakostnað minn úr eigin vasa og stundum þurfum við að bíða lengi eftir aðstoð á ný“ (Danmörk).*

*„Okkur skortir tæknilega aðstoð í æðra námi, enda þótt hlutirnir séu að breytast“ (Grikkland).*

*„Við kunnum að meta þá kosti og möguleika sem tölvunotkun veitir, bæði í námi og daglegu lífi“ (Lettland).*

*„Sem fatlaður nemandi er mjög erfitt að gera sér grein fyrir því hvaða möguleikar standa til boða – hvaða hjálp og stuðningur er fyrir hendi – og hvernig á að nálgast slíkt. Almennt verður þú sjálfur (eða foreldrar þínir) að grafast fyrir um allt. Og þegar maður loks veit hvaða hjálp eða*

---

stuðningur er veittur, þá er oft mjög erfitt eða jafnvel ómögulegt að fá hann“ (Holland).

„Hvert okkar þarf á mismunandi stuðningi að halda – tæknilegri hjálp, túlkum – til að öðlast aðgang að upplýsingum og geta stundað nám“ (Spánn).

Unga fólkið lagði einnig áherslu á þann hagnýta og aðgengilega námsstuðning sem fyrir hendi er og er mikilvæg forsenda fyrir velgengni í námi. Viðeigandi fagleg kunnátta kennara og góður skilningur á aðstæðum þeirra og þörfum var talið til þeirra þátta sem gera þeim auðveldara fyrir í námi:

„Okkur gengur illa í sumum fögum af því að við getum ekki lært marga hluti í einu og oft er farið of hratt yfir efnið. Þess vegna höfum við aðstoðarfólk sem fylgir okkur eftir“ (Belgía).

„Það er okkur mjög mikilvægt að kennarar og stuðningsaðilar hafi faglega kunnáttu. Þeir þurfa á góðri menntun og starfsþjálfun að halda“ (Finnland).

„Okkar tilfinning er sú að engin fötlun sé eins og veita þurfi einstaklingsbundinn stuðning. Þjónusta getur verið mismunandi eftir því hvaða fötlun er um að ræða: Sumir hinna fötluðu fá e.t.v. góðan tæknilegan stuðning; aðra skortir aðstoð hæfs starfsfólks við að leysa úr sérþörfum sínum“ (Þýskaland).

„Ég er mjög ánægður með það nám sem ég stunda og veit að ég get fengið meiri stuðning í skólanum þegar þörf krefur. Það vantar fleiri kennara með reynslu í sérkennslu í almenna skóla. Ef bætt yrði úr því gæti fólk eins og ég verið áfram í sínum almenna hverfissskóla og gengið vel“ (Írland).

„Ég hef lent í erfiðleikum vegna þess hve naumur tími er skammtaður þeim kennurum og aðstoðarfólki sem hjálpar mér“ (Ítalía).

„Við teljum fatlaða geta stundað sama nám og aðrir, enda þótt við þurfum tiltekna aðstoð sem er mismunandi eftir því hver á í hlut og eftir því hvers eðlis fötlunin er“ (Spánn).

„Það er mjög mikilvægt að hafa sérhæfða kennara. Einnig er mikilvægt að byggja upp þekkingu og reynslu í sumum almennum skólum“ (Ísland).



Unga fólkíð gerði einnig grein fyrir því hve mikilvægt það er að viðhorfsbreyting eigi sér stað í samfélags- og menntamálum. Það ræddi um neikvæð viðhorf og fordóma í skólum og í þjóðfélaginu almennt. Það lagði ríka áherslu á að skortur væri á vönduðum og viðeigandi upplýsingum um málefni fatlaðra. Slíkar upplýsingar eru nauðsynlegar sem andsvar við þessum neikvæðu viðhorfum:

*„Nauðsynlegt er að útskýra fyrir ófötluðum í hverju ýmsar fatlanir eru fólgnar: Slíkt myndi ryðja ýmsum fordómum úr vegi og stuðla að betri skilningi ... annarra á okkur“ (Þýskaland).*

*„Góðir starfshættir myndu m.a. vekja skilning annarra nemenda á því að fötlun er ekki neikvæð og þá liði okkur eins og fullgildum nemendum í skólanum“ (Írland).*

*„Fatlaðir njóta ekki enn jafnræðis að öllu leyti ... Fötluðum um allan heim er afar mikilvægt að lifa lífinu eins og flest „venjulegt“ fólk. Til að slíkt sé hægt þarf að vinna að því að breyta viðhorfi fólks og gera kannski eitthvað til þess að ófatlað fólk fái tækifæri til að kynnast fötluðum betur“ (Noregur).*

Unga fólkíð tók skýrt fram að enn yrðu á vegi þeirra vandamál sem það yrði oft að leysa af eigin rammleik og með „mikilli hjálp fjölskyldu og vina“. Það virtist hafa mætt svipuðum vandamálum og aðstæðum og lét í ljós nokkrar vel ígrundaðar óskir sem beinast fyrst og fremst að stefnumótandi aðilum:

*„Að okkar mati er ekki hægt að leysa vandamál fólks með sérþarfir vegna fötlunar sinnar ef aðeins er fjallað um þau á landsvísu. Ef hægt væri að leggja saman alla tiltæka þekkingu og ígrunda hvernig reynsla og kunnátta nýttust sem best til framfara, þá myndi ný von vakna bæði á sviði menntamála sem og á vinnumarkaðnum. ... Segja má að aðgengi að námi, enda þótt lög mæli fyrir um slíkt, sé enn mjög undir vilja, skilningi og áhuga viðkomandi aðila á sviði skólamála komið, og einnig þeim upplýsingum sem aðrir fá“ (Frakkland).*

*„Við teljum að lög sem kveða á um aðgengi og jafnrétti fyrir fatlaða séu ákaflega mikilvæg því að oft eru þau eini hvatinn að því að stofnanir geri eitthvað aðgengilegt eða veiti fötluðum jafnrétti“ (Holland).*

*„Við finnum stundum fyrir því að við erum öðruvísi en aðrir, erum óánægð og gengur illa í skólanum. Við viljum ekki að komið sé fram við okkur eins og börn; við þörfumst aðeins meiri tíma til að læra en aðrir. Okkur langar til að njóta sama réttar og tækifæra og annað ungt fólk“ (Portúgal).*

---

„Þessi viðburður veitir okkur staðfestingu á því að við eigum öll rétt á að stunda nám og njóta velgengni í lífinu. Og það sem meira er, við eigum öll rétt á að láta rödd okkar heyrast“ (Bretland).

### Almennir skólar í samanburði við sérskóla

Unga fólkið gerði skýra grein fyrir kostum og göllum beggja þessara valkosta í námi. Það setti skoðanir sínar fram á opinskáan, hreinskilinn, en jafnframt mjög kurteislegan hátt:

„Þegar ég var sex ára fór ég á heimavistarskóla fyrir blinda ... ég þurfti að ferðast 185 km í hverri viku til að komast í skólann og það var mjög þreytandi. Á þeim árum tíðkaðist ekki að börn með sérþarfir væru í almennum skólum. En ég var svo heppinn að miklar breytingar áttu sér stað í heimalandi mínu þegar ég óx úr grasi og fimm árum seinna gat ég komist heim til mín aftur og haldið námi mínu áfram í almennum skóla þar sem ég hafði góða kennara“ (Eistland).

„Ég stunda nám í skóla fyrir blind og sjónskert börn. Í okkar landi geta sjónskert börn stundað nám í almennum skólum, en blind börn stunda ekki nám þar því að almennir skólar eru enn ekki í stakk búnir til að taka við blindum nemendum“ (Lettland).

„Við stundum öll nám í almennum skólum/háskólum. Stundum er fötluðum nemendum meinaður aðgangur að skóla, en yfirleitt mætum við mikilli hjálpssemi“ (Holland).

„Við erum mjög fegin að hafa möguleika á að starfa og stunda nám á vernduðum vinnustöðum og í sérskólum ... hafi maður gengið í sérskóla er ekki auðvelt að yfirgefa hið verndaða umhverfi“ (Sviss).

„Það er gott fyrir alla fatlaða nemendur að vera í almennum skólum í grennd við heimili sitt. Það er gott að búa hjá foreldrum sínum og þekkja fólkið og skólafélagana í sínu nánasta umhverfi. Einnig er mikilvægt að fá tækifæri til að læra að bjarga sér sjálfur“ (Svíþjóð).

Löngun ungmennanna til að vera með öðru ungu fólki kom einnig glögglega fram sem mjög jákvæður liður í félagslífi þeirra:

„Við göngum í venjulegan skóla með alveg venjulegum nemendum. Enda þótt við séum með sérþarfir líður okkur aldrei eins og við séum öðruvísi en aðrir nemendur í bekknum“ (Danmörk).



„Við er afskaplega ánægð með að vera þátttakendur í almenna skólakerfinu í okkar landi. Aðalatriðið er að vera með öðrum unglingum ... Við höfum ekki lent í neinum teljandi vandræðum í námi“ (Lúxemborg).

Þátttakendur gerðu skýra grein fyrir þeim erfiðu verkefnum sem mættu þeim á báðum stöðum (einkum í almennum skólum). Tilteknar aðstæður ásamt löngun þeirra til að hljóta góða undirstöðu í námi voru dregin upp. Þessar aðstæður tengdust oft erfiðleikum sem þeir höfðu mætt:

„Við erum almennt mjög óánægð með sérkennsluna. Í fyrsta lagi eru þær sérþarfir sem fyrir hendi í eru í skólanum mismunandi og það er ekki alltaf sérlega skemmtilegt að búa og læra saman. Ennfremur er okkur ljóst að sú sérhæfða þjálfun sem við fáum er of lítil og veitir ekki nægilegan undirbúning fyrir áframhaldandi nám. Síðast en ekki síst er slæmt að okkur standi ekki þær valgreinar til boða sem okkur langar að stunda“ (Belgía).

„Ég átti þess kost að taka þátt í alveg nýrri áætlun þar sem blindir nemendur voru teknir inn í almenna bekki í grunnskóla, og stuðningskennsla fór fram (tveir kennarar í sama bekknum) ... En félagi minn fékk ekki tækifæri til að vera í bekk með stuðningskennslu og þess vegna átti hann í miklum erfiðleikum með að aðlagast og ná árangri í námi án aðgreiningar í almenna skólakerfinu“ (Grikkland).

„Þar sem ég fékk mína sjúkdómsgreiningu seint gekk ég í almennan skóla fram til 18 ára aldurs. Þá fór ég í lýðháskóla og er í bekk með nemendum með einhverfu á háu stigi. Mesti munurinn fyrir mig, í samanburði við almennan bekk, er einfaldleikinn, uppbyggingin og skipulagið ... áður fannst mér námið yfirþyrmandi: Það var svo margt sem ég skildi ekki sem allir hinir virtust skilja fyrirhafnarlaust. Flestir kennaranna gerðu sér ljóst að ég var öðruvísi en aðrir en þeir vissu ekki hvað þeir áttu að gera. Ef þeir hefðu vitað það hefði ég kannski fengið einhvern stuðning fyrr“ (Svíþjóð).

Unga fólkið var einnig hlynnt *frjálsu vali*: Persónulegum rétti allra til að velja besta námskostinn í samræmi við einstaklingsbundnar þarfir og getu, án nokkurrar hlutdrægni eða hleypidóma:

„Við þekkjum bæði til almennra skóla í næsta nágrenni okkar þar sem sumir skólafélagarnir sýna okkur ekki mikinn skilning, og svo „brottfarartilfinningarinnar“ þegar við höfum þurft að sækja nám fjarri heimahögunum í skólum sem eru aðlagðir sérþörfum okkar. Okkur langar að benda á að það er nauðsynlegt að hafa valkosti sem hægt væri að bjóða tímabundið upp á við tilteknar aðstæður: Bekki með fáum

---

*nemendum, aðgreiningu að hluta til, aðferðir sem lagaðar eru að aðstæðum, stuðning þjálfaðra sérfræðinga og umönnun ef þörf krefur. Ekkert staðlað nám getur hentað hvaða fötlun sem er“ (Frakkland).*

*„Hvað nám án aðgreiningar varðar er blöndun fatlaðra og ófatlaðra mjög mikilvæg. En hver og einn verður þó að ákveða sjálfur hvort hann vill stunda nám án aðgreiningar og sumar tegundir fötlunar gera slíkt ógerlegt“ (Þýskaland).*

*„Foreldrar barna með sérþarfir geta núorðið valið þann kost fyrir barnið sitt sem virðist henta því best: annaðhvort að stunda nám í almennum skóla eða fara í sérskóla“ (Lúxemborg).*

### Framtíðarhorfur

Þetta málefni vakti miklar umræður en sameiginleg niðurstaða var mjög augljós: Þetta unga fólk vill ekki búa í foreldrahúsum; það vill ekki að því sé mismunað ... það vill fá vinnu:

*„Við viljum auðvitað vera sjálfstæð og búa ein eða með vini okkar“ (Belgía).*

*„Flest okkar vilja vera virkir þjóðfélagsþegnar og vilja ekki búa í foreldrahúsum“ (Belgía).*

*„Við viljum að til sé stofnun sem sérhæfir sig í að veita öllum fötluðum stuðning við að finna sér nám við hæfi og velja sér starfsvettvang. Þar fengjum við að vita hvaða fyrirtæki henta fötluðum. Þessi stofnun ætti að vera í nánú samstarfi við atvinnulífið í heild“ (Austurríki).*

*„Allir sem hingað eru komnir, og stunda nám í almennum skólum eða sérskólum, vilja fá að halda áfram námi með einum eða öðrum hætti. Ef fólk er ánægt í starfi er það líka ánægt með lífið og getur náð miklum starfsframa. Fatlaðir eru engin undantekning í þeim efnum“ (Litháen).*

Unga fólkíð hafði miklar áhyggjur af þeim hindrunum sem á vegi þeirra kunna að verða, en er tilbúið til að sigrast á þeim til að fá starf á almennum vinnumarkaði:

*„Blindir geta útskrifast sem lögfræðingar, en þó er blindum meinað að starfa sem dómara“ (Austurríki).*

*„Eins og einn úr sendinefndinni okkar sagði vill ekkert okkar dvelja í foreldrahúsum að námi eða starfsþjálfun lokinni. Okkur langar til að starfa*



á almennum vinnumarkaði. Auðvitað er okkur ljóst að sumum störfum er ekki auðvelt að sinna vegna fötlunar okkar. En þrautseigja okkar getur unnið bug á ýmsum hindrunum“ (Frakkland).

„Eftir útskrift úr námi langar okkur til að starfa við opinbera þjónustu og nýta öll lagaákvæðin í stjórnarskránni okkar. Reynsla okkar hingað til hefur kennt okkur að ekkert er sjálfgefið og við verðum að treysta á eigin hæfni til að draumar okkar geti orðið að veruleika“ (Grikkland).

„Framtíð okkar veltur vissulega á því hvaða námsgráðu okkur tekst að ljúka. Við vitum mætavel að núna er ekki auðvelt að finna vinnustaði og störf sem henta öllum með sérþarfir. Okkur finnst við verða að fara að heiman og finna okkur starf á vinnumarkaðnum að námi loknu. ... Það væri gaman að fá að starfa á almennum vinnumarkaði á sama hátt og við höfum fengið að stunda nám í almennum skólum“ (Lúxemborg).

„Fyrirvari vinnuveitenda og starfsfélaga varðandi ráðningu fatlaðra einstaklinga er ótrúlegt vandamál fyrir viðkomandi aðila. Það er mjög miður því að fatlaðir starfsmenn eru oft mjög áhugasamir í starfi ... Nánast öll okkar dreymir um starf í einkafyrirtæki. En því markmiði virðist mörgum okkar ómögulegt að ná vegna fötlunar okkar og þjóðfélagslegra aðstæðna. Oft er aðeins hægt að fá starf á vernduðum vinnustöðum. Auk þess er vitnisburður úr sérskólum oft ekki eins mikils metinn í einkageiranum“ (Sviss).

Þátttakendur létu einnig í ljós ákveðna ósk um að fá að taka fullan þátt í öllum ákvarðanatökum varðandi eigin framtíð:

„Hvað viðvíkur starfsþjálfun og áframhaldandi námi þá er okkur afdráttarlaust ráðlagt að stunda ekki tiltekin störf. Það er mikilvægt að allir fatlaðir einstaklingar eigi kost á að stunda það nám eða starfsgrein sem þá langar og geti fengið vinnu til að reyna hæfni sína á þeim vettvangi. ... við fáum stöðugt ráðleggingar sem eru góðar og gildar, en það væri betra fyrir okkur að geta tekið ákvarðanir út frá eigin reynslu“ (Þýskaland).

„Við þurfum að geta valið okkur nám í samræmi við eigin áhuga og löngun, alveg eins og allir aðrir. Okkur langar til að taka þátt í samfélaginu til jafns við aðra og viljum ekki að okkur sé mismunað af vinnuveitendum vegna fötlunar“ (Noregur).

## Niðurstöður

Þessi viðburður í Evrópuþinginu veitti unga fólkinu sem þátt tók tækifæri til að fá raunverulega áheyrn; deila vandamálum sínum og löngunum með



öðru ungu fólki; læra af öðrum og hvetja til breytinga og umbóta. Líta mátti á allt fyrirspurnaþingið sem tækifæri til að stuðla að jafnrétti þeirra, fullri þátttöku og jöfnum tækifærum.

Það meginatriði sem meirihluti sendinefndanna fjallaði um snerist um það að enda þótt ýmsu hefði verið komið til leiðar, þá skorti enn mikið á að þetta unga fólk nyti sömu tækifæra og ófatlaðir jafnaldrar þeirra.

Lokaorðin eiga tveir ungir þingfulltrúar sem ræddu við skipuleggjendur þingsins að því loknu:

*„Þetta var okkur ómetanleg lífsreynsla. Fyrirspurnaþingið í Evrópuþinginu var hápunkturinn. Því munum við aldrei gleyma. Líkamlega vorum við uppgöfin þegar heim kom, en höfðum öðlast innra ríkidæmi.“*

*„Við þökkum ykkur innilega fyrir, og biðjum ykkur að gleyma okkur ekki.“*

**Þeir sem óska nánari upplýsinga um fyrirspurnaþingið geta farið inn á vefsetur Evrópumíðstöðvarinnar. [www.european-agency.org](http://www.european-agency.org)**





## ITALIANO

### I Giovani Parlano di Handicap

#### *La Giornata al Parlamento Europeo*

**La Giornata dei Giovani Disabili al Parlamento Europeo si è svolta a Brussels il 3 Novembre 2003. E' stata organizzata dall'Agenzia Europea in collaborazione con i Ministeri dell'Istruzione dei paesi membri dell'Agenzia e della Commissione Europea ed è stata uno dei maggiori eventi allestiti per la celebrazione dell'Anno Europeo delle Persone Disabili.**

Hanno partecipato 146 rappresentanti nazionali distinti in 23 delegazioni: 72 ragazzi disabili, 5 rappresentanti di alto livello di Ministeri dell'Istruzione e familiari dei ragazzi, colleghi e personale dell'Agenzia Europea. I ragazzi sono stati scelti dai rispettivi Ministeri dell'Istruzione per presentare le loro opinioni sull'istruzione e la disabilità.

L'evento ha ospitato quasi tutte le tipologie di handicap. Va sottolineato che il termine 'esigenza speciale' è stato usato di rado anche dagli stessi ragazzi e per questa ragione, in questo documento, abbiamo lasciato le parole e i termini che loro stessi hanno utilizzato. La maggior parte dei partecipanti – la cui età oscilla dai 14 ai 20 anni – studia nelle classi comuni. Pochi provengono dai gradi superiori dell'istruzione, ma quasi tutti frequentano scuole secondarie o di istruzione professionale.

L'evento è stato registrato e le presentazioni delle delegazioni nazionali sono state trascritte e possono essere scaricate dal sito web dell'Agenzia Europea in file word o pdf.

#### **I principali temi affrontati dai giovani**

Nel corso dell'Incontro, i ragazzi hanno raccontato la loro istruzione, le principali sfide che hanno dovuto affrontare o stanno ancora vivendo e hanno discusso sulla dicotomia tra sezioni speciali e classi comuni e le loro speranze per il futuro. Questi temi corrispondono a tre domande-base cui ogni delegazione ha dovuto rispondere per preparare in anticipo la propria presentazione e partecipare al dibattito che si è svolto in assemblea.

Malgrado la diversità delle situazioni personali, per nazionalità e tipo di handicap, le presentazioni (in media un discorso per delegazione) hanno

---

rivelato sentimenti, valori e desideri comuni. Come ha detto in sintesi il Prof. Richard Rose al termine dell'Incontro:

*“I temi emersi sono chiaramente quelli cui dobbiamo dedicare tutta la nostra attenzione. Molti ragazzi sono stati in grado di descrivere gli aspetti positivi delle loro esperienze scolastiche. Questi giovani sono esempi eccellenti di alunni che hanno tratto profitto dalle opportunità educative che gli sono state offerte e che sono state negate alle generazioni precedenti. Tuttavia, è altrettanto chiaro che ci sono alcuni studenti che hanno difficoltà a procurarsi le risorse economiche e il sostegno essenziale al loro apprendimento”.*

I temi chiave segnalati nelle presentazioni possono essere raggruppati in quattro aree: opinioni generali sull'istruzione; sfide e cambiamenti; inserimento nelle classi comuni o istruzione nelle classi speciali; il futuro.

È importante notare che questi sono i temi indicati dai ragazzi stessi. Le informazioni presenti nelle prossime pagine sono un'aperta e franca descrizione di tutti gli argomenti che i ragazzi hanno presentato senza alcun 'filtro' o censura sebbene, a volte, non sembrano sempre corrispondere alle opinioni dei professionisti che operano nel settore.

Per evitare diverse forme di 'interpretazione professionale' delle opinioni espresse, le parole dei ragazzi sono state riportate in forma di citazione al fine di rispettarne le idee e esprimere meglio e con maggiore chiarezza i loro sentimenti e desideri.

### Opinioni generali sull'istruzione

I ragazzi concordano sull'importanza di ricevere un buon grado di istruzione e formazione professionale per essere meglio preparati alla futura vita da adulti:

*“L'istruzione è molto importante nella vita di una persona” (Lituania).*

*“Nella società di oggi l'istruzione è molto importante per il futuro; più importante di quanto la maggior parte della gente pensi” (Norvegia).*

*“L'istruzione è importante per tutti, per i disabili e per i non-disabili” (Svizzera).*

*“E' facile andare alle superiori se hai una buona base dalla scuola elementare” (Islanda).*



*“Il tempo-scuola ha rappresentato per me un momento fondamentale di crescita sociale, morale e intellettuale” (Italia).*

### Sfide e cambiamenti

Sebbene ci sia un condiviso sentimento d’ottimismo circa i progressi e i cambiamenti positivi avvenuti nel mondo dell’istruzione e sul piano del sostegno ricevuto, i ragazzi hanno identificato diverse sfide ancora in gioco. La prima riguarda le problematiche dell’*accessibilità*:

*“Sono poche le scuole senza barriere architettoniche accessibili a chi usa la sedia a rotelle” (Repubblica Ceca).*

*“Ho incontrato molte difficoltà di accesso e alcuni insegnanti non hanno colto il mio pieno potenziale di apprendimento” (Irlanda).*

*“Alcuni di noi non possono studiare cosa desiderano e nella scuola di loro preferenza e ciò per cui dimostrano capacità. Talvolta a causa dell’inaccessibilità degli edifici” (Olanda).*

*“Le persone disabili devono avere la possibilità di partecipare alla società civile allo stesso modo di chiunque altro. Questo richiede trasporti accessibili a tutti, edifici pubblici accessibili a tutti, comprese le scuole” (Norvegia).*

Un’altra sfida è riuscire ad ottenere il necessario ed adeguato *supporto* tecnico. I ragazzi hanno sottolineato l’importanza di tale supporto e il fatto che a volte non è disponibile, è datato o disponibile in numero limitato o insufficiente. Si parla di tecnologia in generale – non solo i computer ma anche altre tipologie di strumentazione tecnica – come un grande aiuto per migliorare il proprio livello di istruzione:

*“La tecnologia moderna ci aiuta nella vita quotidiana e sarà importante per il nostro futuro” (Finlandia).*

*“Lo stato o l’ente locale ha sempre finanziato le nostre richieste e le lezioni di recupero così abbiamo potuto frequentare le classi come gli altri alunni. Ma i miei genitori devono sostenere la maggior parte delle spese per i miei occhiali e a volte dobbiamo aspettare molto tempo prima che ci vengano offerti nuovi ausili” (Danimarca).*

*“Ci manca il supporto tecnico nella scuola superiore sebbene molte cose stiano cambiando” (Grecia).*



*“Apprezziamo i vantaggi e le possibilità offerte dall’uso del computer nello studio e nella nostra vita quotidiana” (Lettonia).*

*“E’ difficile, per uno studente disabile, sapere cosa è possibile chiedere e cosa è disponibile – quali sono gli ausili tecnici di assistenza e di quale sostegno si può usufruire – e come ottenerli. In generale, bisogna procurarsi tutto da soli. E una volta che quel sostegno o quell’ausilio è disponibile, è spesso molto difficile o quasi impossibile ottenerlo” (Olanda).*

*“Ognuno di noi usa un tipo diverso di sostegno – ausili tecnici, interpreti – per accedere alle informazioni ed essere in grado di studiare” (Spagna).*

Per i ragazzi, la disponibilità immediata di un efficiente sostegno educativo è un importante prerequisito del successo scolastico. Un adeguato livello di professionalità dell’insegnante e una buona comprensione della situazione dell’alunno e delle sue esigenze sono i fattori che rendono più semplice la dinamica dell’apprendimento:

*“In alcuni corsi di studio incontriamo diverse difficoltà perché non riusciamo ad imparare tante cose tutte insieme e spesso le lezioni vanno troppo velocemente. Per questo ci sono persone che ci aiutano e ci accompagnano” (Belgio).*

*“E’ molto importante avere insegnanti professionisti e personale di accompagnamento. Queste figure hanno bisogno di istruzione e di una buona formazione professionale” (Finlandia).*

*“Ogni handicap è diverso dall’altro e va affrontato sul piano individuale. Le differenze emergono sul piano del sostegno disponibile secondo le tipologie di handicap: alcuni disabili possono ricevere un buon ausilio tecnico; altri non ricevono l’aiuto dello staff competente su come affrontare le loro specifiche esigenze” (Germania).*

*“Sono molto soddisfatta dei miei studi e so che posso ottenere qualunque sostegno extra nella mia scuola, se necessario. Le scuole hanno bisogno di più insegnanti con esperienza nel campo dell’istruzione per disabili. È questo il modo in cui persone come me possono stare nella loro scuola statale locale e imparare bene” (Irlanda).*

*“Ho avuto alcuni problemi a causa delle poche ore a disposizione degli insegnanti e degli assistenti di sostegno” (Italia).*



*“Pensiamo che le persone disabili possono seguire gli stessi corsi degli altri, tuttavia abbiamo bisogno di alcuni ausili specifici che vanno calibrati per ogni persona e per ogni tipo di disabilità” (Spagna).*

*“E’ molto importante avere insegnanti specialisti. È importante anche che la conoscenza e l’esperienza si basi in specifiche scuole pubbliche” (Islanda).*

I ragazzi hanno anche affermato che è importante cambiare l’atteggiamento attuale della società e del mondo della scuola. Hanno identificato le inclinazioni negative e i pregiudizi presenti nella scuola e nella società in genere. Sentono molto profondamente che c’è una carenza di informazioni di alta qualità sulle tematiche connesse all’handicap. Tale informazione è necessaria per indirizzare questi atteggiamenti negativi:

*“E’ importante spiegare alle persone senza disabilità che esistono diverse tipologie di handicap: ciò aiuterebbe a superare molti pregiudizi e contribuirebbe ad assicurare una migliore comprensione...degli altri verso di noi” (Germania).*

*“Le buone esperienze racchiudono l’aiuto agli altri studenti a comprendere che la disabilità non è una cosa negativa e a farci sentire pienamente inseriti nella comunità scolastica” (Irlanda).*

*“Le persone disabili non sono ancora trattate egualmente in ogni settore della vita...una cosa molto importante per le persone disabili di tutto il mondo è essere e vivere come la maggior parte delle persone ‘normali’. Per far sì che questo sia possibile dobbiamo lavorare sull’atteggiamento della gente e forse fare qualcosa che offra la possibilità alle persone non disabili di conoscere meglio le persone disabili” (Norvegia).*

I giovani hanno detto in modo chiaro che i problemi che spesso incontrano possono essere superati grazie agli sforzi personali e “al grande aiuto di familiari e amici”. Rivelano di aver vissuto problemi e situazioni simili e hanno espresso dei desideri ben meditati che possono essere rivolti ai politici:

*“Secondo noi, le difficoltà incontrate dalle persone disabili a causa del loro handicap non possono essere risolte se sono affrontate solo sul piano nazionale. Se, per raggiungere un progresso reale, tutto il know-how potesse essere messo insieme per riflettere su come unire esperienza e conoscenza forse potrebbe nascere una speranza tangibile per la scuola e per il mercato del lavoro...Potremmo dire che l’accesso*



*all'istruzione, sebbene previsto dalla legge, è ancora molto legato alla volontà, alla comprensione e al coinvolgimento del personale della scuola e all'informazione disponibile alle altre persone" (Francia).*

*"Crediamo che le leggi che richiedono l'accessibilità e la parità dei diritti delle persone disabili siano estremamente importanti perchè spesso rappresentano l'unica ragione che impone alle istituzioni di rendere qualcosa accessibile o di riconoscere pari diritti alle persone disabili" (Olanda).*

*"Nelle nostre scuole, a volte, ci sentiamo diversi, infelici o incapaci. Non vogliamo essere trattati come bambini; abbiamo solo bisogno di più tempo per imparare. Vorremmo avere gli stessi diritti e le stesse opportunità degli altri ragazzi" (Portogallo).*

*"Questo giorno ci aiuta a capire che abbiamo tutti il diritto di imparare e di fare il nostro meglio nella vita. Ma soprattutto, abbiamo il diritto ad essere ascoltati" (Regno Unito).*

### Integrazione nelle classi comuni o sezioni speciali?

I ragazzi hanno individuato vantaggi e svantaggi di entrambe le situazioni educative. Le loro opinioni sono state espresse in modo aperto e sincero ma molto rispettoso:

*"Quando avevo sei anni fui iscritto ad una scuola per ciechi...ogni settimana dovevo percorrere 185 chilometri per raggiungere la scuola ed era piuttosto stancante. In quel periodo non era normale che i bambini con disabilità andassero ad una scuola comune. Ma ho avuto la fortuna di crescere insieme ai grandi cambiamenti avvenuti nel mio paese e dopo cinque anni mi è stato permesso di tornare a casa e di continuare i miei studi in una scuola comune dove ho avuto ottimi insegnanti" (Estonia).*

*"Studio in una scuola per ciechi e bambini con disfunzioni dell'apparato visivo. Nel nostro paese abbiamo inserito nelle classi comuni i bambini affetti da disabilità visive ma i bambini ciechi non ci studiano perché le scuole ordinarie non sono ancora pronte ad insegnare a studenti non-vedenti" (Lettonia).*

*"Da noi tutti frequentano scuole ordinarie e università. Le scuole a volte rifiutano l'iscrizione degli studenti disabili ma in genere ricevono molti aiuti" (Olanda).*



*“Siamo molto felici di avere l’opportunità di lavorare e di imparare in un luogo di lavoro protetto e in una scuola speciale..se non si è mai andati ad una scuola speciale, non si può capire quanto è difficile lasciare un ambiente protetto” (Svizzera).*

*“Per tutti gli alunni disabili è ottimo studiare in una scuola comune vicino casa. È ottimo vivere con i propri genitori e conoscere le persone e gli alunni nella società in cui si vive. È importante anche per avere l’opportunità di imparare a gestirsi da soli” (Svezia).*

Il desiderio dei ragazzi di stare insieme agli altri giovani è chiaramente espresso come un aspetto positivo della loro *vita sociale*:

*“Andiamo ad una scuola normale con alunni piuttosto normali. Sebbene abbiamo bisogno di un’attenzione particolare, non ci sentiamo mai diversi dagli altri ragazzi della nostra classe” (Danimarca).*

*“Siamo pienamente soddisfatti di essere stati inseriti nel sistema della scuola comune del nostro paese. La cosa più importante è stare insieme agli altri coetanei...non abbiamo ulteriori problemi con i nostri studi” (Lussemburgo).*

I giovani delegati sono stati piuttosto chiari sulle sfide che presenta ogni ambiente scolastico (e in particolare l’integrazione nella scuola comune). Sono emerse *condizioni* chiare, legate al loro desiderio di essere ben preparati dal punto di vista educativo. Queste condizioni sono spesso legate alle difficoltà che hanno incontrato nel corso degli studi:

*“Riguardo alla formazione specifica per studenti disabili, siamo contrari. Prima di tutto, nella nostra scuola ci sono diverse tipologie di handicap e vivere e studiare insieme non è sempre piacevole. Inoltre, nella formazione che seguiamo, dobbiamo notare che il livello è troppo basso per prepararci ad affrontare un ulteriore grado di istruzione. Infine, ci rammarichiamo per l’assenza di corsi opzionali da scegliere” (Belgio).*

*“Ho avuto la possibilità di partecipare ad un programma abbastanza innovativo riguardante l’integrazione degli studenti ciechi nelle classi comuni di una scuola elementare applicando un modello di co-insegnamento (due insegnanti nella stessa classe)....comunque, il mio collega non ha avuto la stessa opportunità e ha incontrato maggiori ostacoli in termini di adattamento e di successo di integrazione nel sistema scolastico comune” (Grecia).*

---

*“A causa di una diagnosi tardiva ho frequentato la scuola ordinaria fino a 18 anni. Poi ho frequentato una Scuola Statale Superiore in una classe per alunni con alto tasso di autismo. Secondo me la differenza, in confronto ad una classe comune, è la chiarezza, la struttura e la pianificazione...Prima trovavo la scuola confusa: non riuscivo a capire molte cose che tutti gli altri bambini sembravano capire automaticamente. La maggior parte dei miei insegnanti capiva che ero diverso, ma non sapevano cosa fare. Se avessero avuto qualche conoscenza, forse avrei potuto ottenere prima maggiori supporti” (Svezia).*

I ragazzi hanno ribadito l'importanza di uno scenario a *decisione libera*: il diritto della persona di decidere la migliore opzione educativa secondo le proprie esigenze e abilità senza biasimi o preconcetti:

*“Abbiamo vissuto sia la scuola vicina alle nostre famiglie ma con alcuni compagni di classe non sempre comprensivi, sia il sentimento di ‘rottura’ che si avverte quando si va a studiare lontano da casa, in ambienti educativi più adatti alle nostre esigenze. Vogliamo sottolineare che è necessario trovare soluzioni alternative che possano, ad un certo momento della nostra istruzione, essere fruite in forma di sostegno temporaneo: classi a numero ridotto di alunni, integrazione parziale, metodi mirati, sostegno con esperti professionisti, l’assistenza sanitaria se necessaria. Non esiste un tipo standard di scolarizzazione che possa adattarsi a tutte le forme dell’handicap” (Francia).*

*“Dal punto di vista dell’integrazione, l’inserimento di persone disabili tra non disabili è molto importante. Tuttavia, ogni persona ha il diritto di scegliere in autonomia l’inserimento nella classe comune o no e non è possibile decidere a priori per tutti i tipi di disabilità” (Germania).*

*“Oggi i genitori dei bambini disabili hanno il diritto di scegliere la soluzione che sembra meglio adattarsi alla situazione specifica dei loro figli: anche la scelta di seguire gli studi in una scuola comune o di entrare in un centro speciale sta alle famiglie” (Lussemburgo).*

## Il futuro

Su questo argomento sono state espresse molte idee partendo da un assunto comune generale che emerge chiaro e palese: questi ragazzi non vogliono stare a casa; non vogliono essere discriminati; *vogliono un lavoro*:

*“Ci piacerebbe essere indipendenti e vivere da soli o con un amico” (Belgio).*





*“La maggior parte di noi vuole essere attivo e non vuole restare a casa” (Belgio).*

*“Vogliamo avere una istituzione specializzata a sostenere tutte le persone con handicap che sono alla ricerca di un apprendistato e nella scelta della professione. Ci aiuterebbe a conoscere le aziende più adatte alle persone con disabilità. Questa istituzione dovrebbe operare a stretto contatto con tutti i settori economici” (Austria).*

*“Tutti quelli che sono qui e che stanno frequentando le classi comuni o le sezioni speciali vorrebbero continuare gli studi in un modo o nell'altro. Se le persone sono soddisfatte del loro lavoro, lo sono anche nella loro vita privata e possono ottenere buoni risultati per la loro carriera. Le persone disabili non fanno eccezione” (Lituania).*

I ragazzi hanno dedicato molto spazio alla riflessione sugli ostacoli che incontreranno, ma si dicono pronti a superarli per ottenere un lavoro nel mercato aperto della società di oggi:


*“I non-vedenti possono laurearsi in legge ma la legge vieta di esercitare in veste di giudice se sei cieco” (Austria).*

*“Come membro della nostra delegazione posso dire ‘una volta che avremmo completato gli studi o la formazione professionale nessuno di noi vorrà restare a casa’. Vogliamo trovare un'occupazione non negli ambiti protetti del mondo del lavoro. Certamente, sappiamo che, a seconda dei nostri handicap, alcuni lavori non saranno facilmente accessibili. Ma la nostra tenacia può superare molti ostacoli” (Francia).*

*“Dopo la laurea vogliamo lavorare nel pubblico impiego utilizzando tutte le opportunità legali previste dalla nostra Costituzione. Finora la nostra esperienza ci ha insegnato che niente ci è stato regalato e dobbiamo avere fiducia nelle nostre abilità per far sì che i nostri sogni diventino realtà” (Grecia).*

*“Il nostro futuro dipende sicuramente dal grado di istruzione, scolastica o accademica, che riusciremo a raggiungere. Siamo consapevoli che attualmente non è facile trovare posti di lavoro e ruoli che possano adattarsi alle esigenze dell'handicap. Pensiamo che non dobbiamo stare a casa dopo gli studi, ma trovare un lavoro nel mercato aperto del lavoro...sarebbe interessante poter essere inseriti in strutture di lavoro comuni come lo siamo stati nelle aule scolastiche” (Lussemburgo).*

---



*“Le riserve degli impiegati e dei colleghi sull’occupazione delle persone disabili è un problema notevole che tocca le persone coinvolte. È un peccato, dato che spesso gli impiegati con disabilità sono ben motivati al lavoro...Tutti noi sogniamo un lavoro in una azienda privata. Ma per molti di noi questo obiettivo sembra irraggiungibile a causa della nostra disabilità e delle condizioni presenti nella società. Spesso, l’occupazione è possibile solo in strutture protette. Inoltre, le certificazioni rilasciate dalle scuole speciali non sono accettate nel settore privato” (Svizzera).*

I partecipanti hanno espresso anche il chiaro desiderio di ottenere il *pieno coinvolgimento* in qualunque decisione che riguardi il loro futuro:

*“Per la scelta della formazione professionale e di ulteriori specializzazioni, veniamo categoricamente messi in guardia rispetto a determinate professioni: è importante che tutte le persone disabili abbiano l’opportunità di andare in qualunque direzione, accademica o professionale, secondo i propri desideri e che possano sperimentare diversi luoghi di lavoro per capire cosa vogliono fare...L’aiuto che ci viene costantemente offerto è buono, ma sarebbe meglio farci un’idea attraverso la nostra esperienza” (Germania).*

*“Abbiamo bisogno di essere in grado di scegliere la nostra istruzione sulla base dei nostri interessi e della nostra motivazione, come chiunque altro. Vogliamo partecipare alla società come gli altri e non essere discriminati dai lavoratori a causa della nostra disabilità” (Norvegia).*

## **In conclusione**

L’evento al Parlamento Europeo ha offerto ai partecipanti la possibilità di essere realmente ascoltati; di condividere con altri giovani i propri problemi e desideri; di imparare dagli altri e di adoperarsi perché si realizzino ulteriori cambiamenti e sviluppi. Tutta la manifestazione va senz’altro vista come una reale opportunità di promozione dei diritti di uguaglianza, piena partecipazione e pari opportunità.

La maggior parte delle delegazioni ha puntualizzato quanto resta ancora da fare – anche se sono già stati fatti molti progressi – perché questi ragazzi possano avere le stesse opportunità dei loro coetanei non disabili.

Le parole finali di questa edizione speciale sono state rivolte agli organizzatori della manifestazione da due giovani delegati al termine dell’evento:



---

*“Abbiamo fatto una grande, grande esperienza qui. La Giornata al Parlamento è stata il massimo. Non la dimenticheremo mai. Torneremo a casa stanchi ma con il cuore carico di gioia”.*

*“Grazie di tutto, vi prego di non dimenticarci”.*

**Per saperne di più sulla Giornata al Parlamento Europeo, è possibile visitare il sito web dell’Agenzia Europea : [www.european-agency.org](http://www.european-agency.org)**

---

## LATVISKI

### Jaunas Idejas Speciālās Izglītības Jomā

#### *Eiropas Parlamenta noklausīšanās rezultāti*

Jauniešu ar īpašām izglītības vajadzībām noklausīšanās Eiropas Parlamentā notika 2003. gada 3. novembrī Briselē. To organizēja Eiropas Aģentūra ar Aģentūras dalībvalstu izglītības ministriju un Eiropas Komisijas atbalstu, un tas bija viens no svarīgākajiem notikumiem Eiropas gadā cilvēkiem ar traucējumiem (EGCT).

Pasākumā piedalījās 146 pārstāvji no 23 valstu delegācijām. No šiem dalībniekiem, 72 bija jauni cilvēki ar īpašām izglītības vajadzībām, 5 augsta ranga izglītības ministriju pārstāvji, un pārējie bija jauno cilvēku ģimenes locekļi, viņu pavadoņi un Eiropas Aģentūras locekļi. Jaunos cilvēkus nominēja attiecīgās izglītības ministrijas, lai tie varētu izteiktu savus viedokļus speciālo vajadzību izglītības jautājumiem.

Gandrīz visi traucējumu veidi tika pārstāvēti šajā pasākumā. Ir jāpiemin, ka terminu "speciālās vajadzības" jaunie cilvēki izmantoja reti, tādēļ jauniešu izmantotā terminoloģija paliek nemainīga šajā ziņojumā. Lielākā daļa dalībnieku, vecumā no 14 līdz 20 gadiem, bija vispārizglītojošo skolu skolēni. Daži no tiem bija augstskolu studenti, bet pārsvarā jaunieši bija tādi, kas apgūst vidusskolas vai arodizglītības programmas.

Viss pasākums tika ierakstījams, un jebkuru no ierakstītajām valstu prezentācijām var lejupielādēt no Eiropas Aģentūras tīmekļa vietnes WORD vai PDF formātā.

#### **Svarīgākie jautājumi, ko izvirzīja jaunie cilvēki**

Noklausīšanās gaitā jaunie cilvēki apsprieda savu izglītību, galvenās problēmas, ar kurām viņi sastopas, vispārējo izglītību pretstatā speciālajai izglītībai, kā arī savu nākotni. Šie temati atbilda trim jautājumiem, atbildes uz kuriem katrai delegācijai bija iepriekš jāpasagatavo kā savu prezentāciju un kas bija turpmāko diskusiju pamats.

Neskatoties uz jauniešu dažādajām tautībām un dažādajiem apstākļiem, viņu prezentācijas (vidēji viena prezentācija delegācijai) parādīja vienotas izjūtas, principus un vēlmes. Kā teica profesors Ričards Rouzs (Richard Rose) savā kopsavilkumā sanāksmes beigās:



*“Ir skaidrs, ka izvirzītajām tēmām mums ir jāpievērš nedalīta uzmanība. Daudzi runātāji varēja izteikt pozitīvus aspektus par savu pieredzi skolas dzīvē. Šie jaunie cilvēki ir lielisks piemērs tam, ka skolēni ir guvuši labumu no viņiem sniegtajām izglītības iespējām, kādas noteikti netika piedāvātās iepriekšējām paaudzēm. Tomēr, ir tik pat skaidri redzams, ka vēl ir skolēni, kam jāsaņem atbalsts ar grūtībām resursu un atbalsta nodrošināšanā, kas ir pilnīgi nepieciešami viņu mācību procesā.”*

Svarīgākās tēmas, kas tika izvirzītas diskusiju laikā, var sagrupēt četrās jomās: vispārējie uzskati par izglītību, izaicinājumi un izmaiņas, vispārējā izglītība pretstatā speciālajai izglītībai, un nākotnes iespējas.

Ir svarīgi uzsvērt, ka šos galvenos jautājumus jaunie cilvēki izcēla paši. Informācija sekojošajās nodaļās ir visu apspriesto jautājumu atklāts attēlojums, kurš netika “filtrēts” jeb cenzēts, neskatoties uz to, ka šie uzskati nevienmēr sakrīt ar dažādu profesionāļu uzskatiem par apspriestajiem jautājumiem.

Lai izvairītos no jauniešu izteikto uzskatu “profesionālajām interpretācijām” jebkurā formā, citātos tika izmantoti tieši viņu teiktais, un tas atspoguļo viņu idejas un skaidri izsaka viņu izjūtas un vēlēšanās.

### Vispārējie uzskati par izglītību

Jaunie cilvēki vienojās par labas izglītības un apmācību svarīgumu, lai viņi labi sagatavotos pieaugušo cilvēku dzīvei:

*“Izglītība ir ļoti svarīga jebkuras personas dzīvē” (Lietuva).*

*“Šodienas sabiedrībā, izglītība ir ļoti svarīga personas nākotnei, daudz svarīgāka nekā vairums cilvēku domā” (Norvēģija).*

*“Izglītība ir svarīga visiem, gan cilvēkiem ar traucējumiem, gan bez tiem” (Šveice).*

*“Ir viegli apmeklēt vidusskolu, ja ir laba pamatskolas bāze” (Islande).*

*“Priekš manis, skolas gadi bija svarīgākais laiks sociālās, morālās un intelektuālās izaugsmes ziņā” (Itālija).*

### Izaicinājumi un izmaiņas

Lai gan pasākumā valdīja kopēja pozitīva sajūta par uzlabojumiem un labvēlīgām izmaiņām izglītības jomā un saņemtā atbalsta līmenī, jaunie

---

cilvēki identificēja vairākus izaicinājumus. Pirmais no tiem galveno uzmanību pievērta uz *pieejamības* problēmai:

*“Ir tikai dažas skolu bez šķēršļiem, kuras ir pieejamas braucamkrēsla lietotājiem” (Čehijas Republika).*

*“Dažas no problēmām, kuras es sastapu, bija saistītas ar pieejamību un ar to, ka daži pasniedzēji nesaprot manu pilnu potenciālu” (Īrija).*

*“Daži no mums nevar mācīties tur, kur gribam, un to, ko gribam un spējam. Dažkārt tāpēc, ka ēkas nav pieejamas” (Nīderlande).*

*“Cilvēkiem ar traucējumiem ir jābūt iespējai piedalīties sabiedrībā līdzīgi kā visiem pārējiem. Tam nepieciešams visiem pieejams transports un sabiedriskās ēkas, tostarp arī skolas” (Norvēģija).*

Vēl viena problēma, kuru noformulēja jaunie cilvēki, bija nepieciešamā un atbilstoša *tehniskā atbalsta* saņemšana. Jaunie cilvēki atzīmēja tāda atbalsta svarīgumu, kā arī faktu, ka dažkārt tas nav pieejams, ir novecojis, ierobežots vai ir nepietiekams. Tika uzskatīts, ka tehnoloģija kopumā (ne tikai datori, bet arī citi tehniskie palīgīdzekļi) ir milzīga palīdzība viņu izglītībā:

*“Mūsdienīgās tehnoloģijas mums palīdz un būs svarīgas mūsu nākotnei” (Somija).*

*“Valsts vai mūsu vietējā pašvaldība vienmēr ir maksājusi par mūsu palīgīdzekļiem un papildus stundām tā, lai mēs varētu apmeklēt stundas kā citi skolēni. Tomēr maniem vecākiem joprojām ir pašiem no savas kabatas jāapmaksā gandrīz visi izdevumi saistībā ar manām brillēm, un dažreiz mums ir ilgi jāgaida, kamēr mums piešķirs jaunus palīgīdzekļus” (Dānija).*

*“Mums pietrūkst tehniskā atbalsta augstākā izglītībā, kaut gan situācija mainās” (Grieķija).*

*“Mēs augstu vērtējam priekšrocības un iespējas izmantot datorus mācīšanas procesā un ikdienā” (Latvija).*

*“Ir diezgan grūti uzzināt, kas mums, studentiem ar īpašām vajadzībām, ir pieejams, proti, kādi palīgīdzekļi un atbalsts ir pieejams, un kā to var dabūt. Parasti viss ir jāuzzina mums pašiem vai mūsu vecākiem. Kad uzzin par pieejamiem palīgīdzekļiem un atbalstu, bieži ir grūti un pat neiespējami tos dabūt” (Nīderlande).*



*“Katram no mums ir nepieciešams atšķirīgs atbalsta veids, piemēram, tehniskie palīglīdzekļi, tulki, lai nodrošinātu pieeju informācijai un lai būtu iespēja mācīties” (Spānija).*

Jaunie cilvēki arī uzsvēra, ka efektīva un viegli pieejama *izglītības atbalsta* nodrošināšana ir svarīgs priekšnoteikums sekmīgai izglītībai. Viņi uzskata, ka atbilstošs skolotāju profesionālās kompetences līmenis un laba viņu situāciju un vajadzību izpratne padara mācīšanas procesu vieglāku:

*“Mums ir grūtības dažos priekšmetos, jo mēs nevaram iemācīt tik daudz lietu uzreiz, un bieži stundas paiet pārāk ātri. Tāpēc mums ir cilvēki, kas palīdz un pavada mūs” (Beļģija).*

*“Ir ļoti svarīgi, lai mums būtu profesionāli skolotāji un palīgpersonāls. Viņiem ir nepieciešama izglītība un laba apmācība” (Somija).*

*“Mēs jūtam, ka katrs traucējums ir savādāks, un atbalstam jābūt individuālam šajā ziņā. Ir iespējamās atšķirības pieejamā atbalstā attiecībā pret traucējuma veidu: daži [cilvēki ar] traucējumi[em] var dabūt labu tehnisku atbalstu, citiem trūkst kompetentu darbinieku palīdzības attiecībā uz to, kā tikt galā ar viņu speciālajām vajadzībām” (Vācija).*

*“Es esmu ļoti laimīgs par savām studijām un zinu, ka varu dabūt papildu atbalstu, kad tas ir nepieciešams. Vispārizglītojošās skolās ir jābūt vairāk pasniedzējiem ar speciālās izglītības pieredzi. Tādējādi tādi cilvēki kā es varētu palikt vietējās vispārizglītojošajās skolās un veiksmīgi mācīties” (Īrija).*

*“Es sastapos ar dažām problēmām saistībā ar to, ka skolotājiem un viņu asistentiem ir maz laika, kuru viņi varētu veltīt, lai palīdzētu man” (Itālija).*

*“Mēs domājam, ka cilvēki ar traucējumiem var mācīties tā pat kā citi, bet mums ir nepieciešama specifiska palīdzība, kura atšķiras atkarībā no personas un speciālās vajadzības veida” (Spānija).*

*“Ir ļoti svarīgi, lai būtu specializējušies skolotāji. Ir arī svarīgi, lai zināšanas un pieredze tiktu paaugstinātas dažās valsts skolās” (Islande).*

Jaunie cilvēki arī minēja, cik svarīgas ir *izmaiņas attieksmē* gan sabiedrībā gan izglītības jomā. Viņi norādīja uz negatīvu attieksmi un aizspriedumiem, kas pastāv skolā un sabiedrībā kopumā. Viņi bija pārliecināti, ka pietrūkst augstās kvalitātes un būtiskās informācijas par

---

jautājumiem, kas attiecas uz traucējumiem. Šāda informācija ir nepieciešama, lai risinātu negatīvas attieksmes problēmu:

*“Ir svarīgi izskaidrot personām bez traucējumiem to, kādi traucējumu veidi pastāv: tas palīdzētu izvairīties no aizspriedumiem un nodrošinātu labāku citu cilvēku sapratni par mums” (Vācija).*

*“Par labu pieredzi var uzskatīt palīdzību citiem studentiem saprast, ka traucējumi nav nekas slikts, kā arī sajūtu, ka esi pilnībā iekļauts skolas vidē” (Īrija).*

*“Pret cilvēkiem ar traucējumiem vēl ne vienmēr izturas vienlīdzīgi ... Cilvēkiem ar traucējumiem jebkurā pasaules galā ir ļoti svarīgi būt un dzīvot tā pat kā citi ‘normālie’ cilvēki to dara. Lai tas tā notiktu, mums ir jāstrādā pie cilvēku attieksmes un varbūt jādara kaut kas, kas dotu cilvēkiem bez traucējumiem iespēju uzzināt vairāk par cilvēkiem ar traucējumiem” (Norvēģija).*

Jaunie cilvēki izskaidroja, ka viņi vēl joprojām sastopas ar problēmām, kuras bieži var pārvarēt tikai pateicoties savām personīgajām pūlēm un “milzīgajai ģimenes un draugu sniegtajai palīdzībai”. Ir redzams, ka viņi ir sastapušies ar līdzīgām problēmām un situācijām, un viņi izteica ļoti pārdomātas vēlmes, kas galvenokārt domātas politiķiem:

*“Pēc mūsu domām, grūtības, ko sastop cilvēki ar īpašām vajadzībām savu traucējumu dēļ, nevar tikt risinātas tikai valsts līmenī. Ja visas prasmes varētu salikt kopā, lai parādītu, kā apvienot pieredzi un zināšanas, lai nodrošinātu reālu progresu, tad izglītības nozarē, kā arī darba tirgū varētu rasties patiesa cerība ... Mēs varētu pateikt, ka pieeja izglītībai, kaut gan to reglamentē tiesību akti, vēl joprojām ir cieši saistīta ar visu skolas dalībnieku gribu, izpratni un iesaistīšanos, kā arī ar to, kāda informācija tiek sniegta citiem” (Francija).*

*“Mēs ticam, ka ārkārtīgi svarīgi ir tie likumi, ar ko īsteno prasības par pieejamību un vienlīdzīgas tiesības cilvēkiem ar traucējumiem, jo organizācijām tā bieži ir vienīgā motivācija nodrošināt darba pieejamību vai piešķirt cilvēkiem ar traucējumiem vienlīdzīgas tiesības” (Nīderlande).*

*“Savās skolās mēs dažreiz jūtamies citādi, nelaimīgi vai nespējīgi. Mēs negribam, lai pret mums izturas kā pret bērniem, mums vienkārši nepieciešams vairāk laika mācībām. Mēs gribētu, lai mums būtu tādas pašas tiesības un iespējas kā citiem jauniem cilvēkiem” (Portugāle).*





*“Šī diena palīdz mums atzīt, ka mums visiem ir tiesības mācīties un kaut ko sasniegt dzīvē. Bet, vēl svarīgāk, mums visiem ir tiesības būt sadzirdētiem” (Apvienotā Karaliste).*

### Vispārējā izglītība pretstatā speciālajai izglītībai

Jauni cilvēki skaidri noformulēja abu izglītības situāciju priekšrocības un trūkumus. Viņi izteica savus viedokļus ļoti atklātā un tiešā, bet cieņas pilnā veidā:

*“Kad man bija seši gadi, es iestājos internātskolā neredzīgiem bērniem. Man bija jābrauc 185 km katru nedēļu lai tiktu līdz skolai, un tas bija nogurdinoši. Tolaik tas nebija ierasts, ka bērni ar speciālām vajadzībām apmeklē parastu skolu. Bet man paveicās ka es izaugu laikā kad manā valstī ir notikušas lielās pārmaiņas, un pēc pieciem gadiem es varēju atgriezties mājās un turpināt mācības vispārizglītojošajā skolā, kur mani mācīja labi skolotāji” (Igaunija).*

*“Es mācos skolā neredzīgiem un vājredzīgiem bērniem. Mūsu valstī, vājredzīgie bērni, kas mācās vispārizglītojošajās skolās, ir integrēti, bet neredzīgie bērni tur nevar mācīties, jo skolas vēl nav gatavas mācīt neredzīgus skolēnus” (Latvija).*

*“Mēs visi apmeklējam vispārizglītojošās skolas un augstskolas. Dažreiz skolas atsaka uzņemt skolēnus ar traucējumiem, bet parasti viņi tomēr ir ļoti izpalīdzīgi” (Nīderlande).*

*“Mēs esam ļoti priecīgi, ka mums ir iespēja strādāt aizsargātā darbavietā un mācīties speciālajā skolā ... Ir grūti pamest aizsargāto vidi, ja tu kādreiz esi apmeklējis speciālo skolu” (Šveice).*

*“Bērniem ar traucējumiem ir labi piederēt vispārizglītojošajai skolai tuvu viņu mājām. Ir labi dzīvot ar saviem vecākiem un pazīt cilvēkus un skolēnus tajā vietā, kurā dzīvo. Svarīgi ir arī iegūt iespēju iemācīties dzīvot patstāvīgi” (Zviedrija).*

Jauno cilvēku vēlme būt kopā ar citiem jauniem cilvēkiem ir viņu sabiedriskās dzīves pozitīvais aspekts:

*“Mēs apmeklējam vispārizglītojošo skolu kopā ar gluži normāliem skolēniem. Neskatoties uz to, ka mums ir speciālās izglītības vajadzības, mēs nekad nejutamies atšķirīgi no pārējiem mūsu klases biedriem” (Dānija).*

---

*“Mēs esam pilnīgi apmierināti ar to, ka esam integrēti vispārizglītojošo skolu sistēmā mūsu valstī. Galvenais ir būt kopā ar citiem pusaudžiem ... Mums nebija nav bijušas nopietnas problēmas ar mācībām” (Luksemburģa).*

Pasākuma dalībnieki skaidri izteicās par tiem izaicinājumiem, kurus izraisa katra situācija (jo īpaši iekļaušanas problēmas). Tika skaidri norādīti tie apstākļi, kas saistīti ar jauniešu vēlmi būt labi izglītotiem. Šie apstākļi tika bieži saistīti ar sastaptajām grūtībām:

*“Runājot par speciālo izglītību, mēs kopumā esam vīlušies. Pirmkārt, mūsu skolā ir pārstāvēti dažādi speciālo vajadzību veidi, un dzīvot un mācīties kopā ne vienmēr ir ļoti patīkami. Turklāt, mēs novērojam, ka mūsu speciālās apmācības līmenis ir pārāk zems, lai mūs kārtīgi sagatavotu tālākai izglītībai. Un beidzot, mums ir žēl, ka mūs interesējošo fakultatīvo kursu izvēle ir tik maza” (Beļģija).*

*“Man izdevās piedalīties ļoti novatoriskā programmā, kura ir saistīta ar neredzīgu skolēnu integrēšanu vispārizglītojošajās sākumskolas izglītības vidē, pielietojot līdzpasniegšanas modeli (t.i. divi skolotāji vienā klasē). Taču manam biedram neizdevās izbaudīt šo modeli, un tā rezultātā viņam bija jāstāpās ar vairāk šķēršļiem attiecībā uz pielāgošanos un veiksmīgu integrēšanos vispārējās izglītības vidē” (Grieķija).*

*“Tā kā man noteica diagnozi vēlu, es apmeklēju parastu skolu līdz 18 gadu vecumam. Pēc tam es apmeklēju Tautas vidusskolu skolēniem ar izteiktu autismu. Lielākā atšķirība, manuprāt, salīdzinot ar parasto klasi, ir skaidrība, struktūra un plānošana ... Pirms tam es domāju, ka skola ir ļoti mulsinoša: bija daudz kā tāda, ko es nesapratu un ko citi bērni, liekas, saprata automātiski. Lielākā daļa manu skolotāju apzinājās, ka es biju citāds, bet viņi nezināja, kas viņiem būtu jā dara. Ja viņiem būtu bijušas tādas zināšanas, varbūt es būtu varējis saņemt palīdzību agrāk” (Zviedrija).*

Jaunie cilvēki arī atbalstīja brīvā lēmuma scenāriju: personas tiesības lemt, bez jebkādiem aizspriedumiem, par vislabāko izglītības iespēju atbilstoši jaunā cilvēka vajadzībām un spējām:

*“Mēs esam pazīstami gan ar vispārējo izglītību tuvu mūsu ģimenēm, ar ne sevišķi saprotošo dažu skolas biedru attieksmi, gan ar “pārrāvuma” sajūtu, kad mums bija jā mācās tālu no mājām mūsu speciālajām vajadzībām atbilstošā izglītības iestādē. Mēs gribētu uzsvērt, ka ir nepieciešams atrast alternatīvus risinājumus, kas varētu noteiktos mūsu izglītošanas posmos sniegt pagaidu atbalstu, tādu kā, klases ar*



*samazinātu skolēnu skaitu, daļējā integrācija, adaptēta pedagoģija, atbalsts, kuru sniedz zinoši profesionāļi, un aprūpe, ja tā ir nepieciešama. Nav tādas standartizglītības, kas derētu visiem traucējumu veidiem” (Francija).*

*“Runājot par integrāciju, cilvēku ar traucējumiem iekļaušana vidē ar cilvēkiem bez traucējumiem ir ļoti svarīga. Taču katram cilvēkam pašam ir jānolemj vai viņi grib iesaistīties iekļaušanas procesā vai nē, un tas nav iespējams ar katru traucējumu veidu” (Vācija).*

*“Vecākiem, kam ir bērnu ar traucējumiem, pašlaik ir tiesības izvēlēties saviem bērniem to risinājumu, kuru viņi uzskata par labāko konkrētajā situācijā: vai nu mācīties vispārīgglītojošā skolā, vai iestāties speciālajā centrā” (Luksemburga).*

### Nākotne

Attiecībā uz šo jautājumu, tika izteiktas daudz bažu, tomēr vispārējā vienošanās bija acīmredzama: šie jaunieši nevēlas palikt mājās, viņi nevēlas būt diskriminēti, *viņi vēlas dabūt darbu:*

*“Mēs, protams, gribētu būt neatkarīgi un dzīvot vieni paši vai ar draugu” (Beļģija).*

*“Vairums no mums grib būt aktīvi un negrib sēdēt mājās” (Beļģija).*

*“Mēs vēlamies, lai pastāvētu īpašā institūcija, kura specializējas atbalsta sniegšanā jauniem cilvēkiem ar traucējumiem, lai tiem būtu vieglāk atrastu mācekļa darbu un izvēlēties profesiju. Tas mums palīdzētu uzzināt, kādas organizācijas ir labi pielāgotas cilvēkiem ar traucējumiem. Šai institūcijai būtu jābūt ciešā kontaktā ar visiem ekonomikas sektoriem” (Austrija).*

*“Visi, kas šodien ir ieradušies šeit un kas apmeklē vispārīgglītojošās vai speciālās skolas, gribētu turpināt mācīties tādā vai citādā veidā. Ja cilvēkus apmierina viņu darbs, tad viņi ir laimīgi arī dzīvē un var daudz ko sasniegt savā karjerā. Cilvēki ar traucējumiem nav izņēmums” (Lietuva).*

Jaunie cilvēki bija nobažījušies par *šķēršļiem*, kurus viņi sastaps, bet bija arī gatavi tos pārvarēt, lai dabūtu darbu atvērtā darba tirgū:

*“Neredzīgi cilvēki var saņemt diplomu jurisprudencē, tomēr neredzīgajiem nav atļauts ieņemt tiesneša posteni” (Austrija).*

---

*“Kā labi teica viens cilvēks no mūsu delegācijas, ‘kad mēs pabeigsim mūsu izglītību vai arodmācību, neviens negribēs palikt mājās’. Mēs vēlamies atrast darbu ārpus segregētajām nodarbinātības iestādēm. Protams, mēs zinām, ka, atkarībā no traucējuma veida, daži darbi mums nebūs pieejami. Bet mūsu mērķtiecība palīdzēs mums pārvarēt daudzus šķēršļus” (Francija).*

*“Pēc universitātes beigšanas mēs gribam strādāt valsts sektorā, izmantojot visu, kas noteikts mūsu konstitūcijā. Līdz šim mūsu pieredze ir mūs iemācījusi, ka nekas netiek dots cēlsirdīgi, un mums ir jātic savās spējās, lai padarītu mūsu sapņus par realitāti” (Grieķija).*

*“Runājot par nākotni, tā noteikti ir atkarīga no izglītības līmeņa, kuru mums izdosies sasniegt. Mēs saprotam, ka uz šo brīdi ir grūti atrast darba vietas un amatus, kuri būtu piemēroti visām speciālajām vajadzībām. Mums šķiet, ka pēc studijām mums nevajadzētu palikt mājās, bet būtu jāatrod darbs darba tirgū ... Būtu interesanti integrēties vispārējā darba vidē līdzīgi tam, kā mēs bijām integrēti vispārizglītojošā skolā” (Luksemburga).*

*“Darba devēju un kolēģu aizspriedumi par cilvēku ar traucējumiem nodarbinātību rod tam cilvēkam ievērojamas problēmas. Tas ir skumji, jo darba ņēmējiem ar traucējumiem bieži ir liela motivācija strādāt ... Gandrīz visi no mums sapņo dabūt darbu privātā kompānijā. Bet daudziem no mums šis mērķis ir neaizsniedzams mūsu traucējumu un sabiedrības attieksmes dēļ. Bieži nodarbinātība ir iespējama tikai aizsargātā darba vietā. Turklāt sertifikāti no speciālajām iestādēm diezgan bieži ir mazāk pieņemami privātsektorā” (Šveice).*

Pasākuma dalībnieki arī skaidri izteica savas vēlēšanos būt pilnībā iesaistītiem jebkura lēmuma pieņemšanā attiecībā uz savu nākotni:

*“Runājot par arodmācību un tālākizglītību, mums kategoriski iesaka nespécializēties dažās profesijās: ir svarīgi, lai visiem cilvēkiem ar traucējumiem būtu iespēja izvēlēties jebkuru akadēmisko vai profesionālo virzienu pēc viņu vēlēšanās un lai viņi varētu iestāties darba vietās pieredzes gūšanai ... Padoms ir labs un tiek pastāvīgi mums piedāvāts, bet būtu labāk, ja mēs paši izvēlētos, ko darīt, ņemot vērā savu pieredzi” (Vācija).*

*“Mums ir jābūt spējīgiem izvēlēties savu izglītību, izejot no savām interesēm un motivācijas, tā pat kā to var izdarīt jebkurš cits. Mēs gribam piedalīties sabiedrības dzīvē tāpat kā jebkurš cits un negribam, lai darba devēji mūs diskriminētu traucējumu dēļ” (Norvēģija).*



## Nobeiguma komentāri

Pasākums Eiropas Parlamentā piedāvāja iesaistītajiem jaunajiem cilvēkiem iespēju patiešām būt sadzirdētiem, dalīties ar savām problēmām un vēlmēm ar citiem jauniem cilvēkiem, mācīties no citiem un veicināt izmaiņas un uzlabojumus. Uz šo pasākumu var skatīties kā uz reālu iespēju veicināt šo jauniešu līdztiesību, neierobežotu dalību un vienlīdzīgas iespējas.

Vairākums delegāciju minēja vispārīgo jautājumu par to, cik daudz vēl ir jāizdara, kaut gan daudz jau ir paveikts, lai šie jaunie cilvēki varētu saņemt tādas pašas iespējas, kā viņu vienaudži bez traucējumiem.

Nobeigumā vārdi, ko teica divi jaunie delegāti, kas tika adresēti organizatoriem pēc pasākuma:

*“Tā bija lieliska pieredze. Noklausīšanās Parlamentā bija kulminācija. Mēs to nekad neaizmirsīsim. Kad mēs atgriezāmieš mājās, mūsu ķermeņi bija noguruši, bet mūsu sirdis bija kļuvušas bagātākas.”*

*“Liels paldies par visu, bet lūdzu neaizmirstiet mūs.”*

**Ja jūs vēlaties uzzināt vairāk par noklausīšanos, lūdzu apmeklējiet Eiropas Aģentūras tīmekļa vietni: [www.european-agency.org](http://www.european-agency.org)**

---

## LIETUVIŠKA

### Jaunimo Požiūris | Specialiųjų Poreikių Turinčių Asmenų Ugdymą

#### *Sąskrydžio Europos Parlamente rezultatai*

Jaunuolių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, sąskrydis vyko Briuselyje 2003 m. lapkričio 3 d. Renginį organizavo Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra, padedama šalių, Agentūros narių, švietimo ministerijų bei Europos Komisijos. Šis sąskrydis tapo vienu ryškiausių įvykių Europos neįgaliųjų metų kontekste.

Šiame sąskrydyje 146 dalyviai atstovavo 23 delegacijas. Jų tarpe buvo 72 jaunuoliai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, penki švietimo ministerijų aukšto rango pareigūnai, o likusieji dalyviai buvo jaunuolių šeimos nariai bei draugai ir Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūros nariai. Jaunuolius į sąskrydį delegavo atitinkamos švietimo ministerijos, jie buvo paprašyti pristatyti savąjį požiūrį į specialiųjų poreikių turinčių asmenų ugdymą.

Sąskrydyje būta beveik visų rūšių negalių turinčių jaunuolių. Būtina pabrėžti, kad patys jaunuoliai retai vartojo terminą „specialieji poreikiai“. Taigi, būtent dėl šios priežasties vartojami pačių sąskrydžio dalyvių terminai. Dauguma dalyvių, kurių amžius svyravo nuo 14 iki 20 metų, mokėsi bendrojo lavinimo mokyklų bendrojo ugdymo klasėse. Keli dalyviai buvo aukštųjų mokyklų studentai, bet dauguma mokėsi vidurinėse arba profesinio mokymo mokyklose.

Renginys buvo įrašomas į vaizdajuostę, todėl yra galimybė iš Agentūros interneto svetainės atsisiųsti kiekvienos šalies prisistatymą Word arba Pdf formatu.

#### **Svarbiausi klausimai, kuriuos iškėlė jaunuoliai**

Sąskrydžio metu jaunuoliai diskutavo apie mokymosi problemas, sunkumus, su kuriais daugelis jų susiduria, mokymosi bendrojo ugdymo klasėje ir specialųjį ugdymą bei savo ateitį. Visos sąskrydžio diskusijų metu gvildentos temos atitiko tuos tris klausimus, kuriuos aptarti kiekvienos šalies delegacija buvo iš anksto paprašyta aptarti ir kurie atsispindėjo visų delegatų pranešimuose.

Nepaisant skirtingų tautybių bei gyvenimo sąlygų jaunuolių pranešimuose (vienas pranešimas vienai delegacijai) atsispindėjo panašūs jausmai,



principai bei ateities lūkesčiai. Profesorius Richard Rose šitaip apibendrina delegacijų pranešimų turinį renginio pabaigoje:

*“Išryškėjusios temos – tai yra būtent tie klausimai, į kuriuos mes turime atkreipti kuo rimčiausią dėmesį. Dauguma kalbėjusiųjų pabrėžė galintys teigiamai įvertinti savo mokyklinę patirtį. Šie jaunuoliai – puikus pavyzdys mokančių efektyviai mokytis mokinių, kurie puikiai sugebėjo pasinaudoti jiems suteiktomis galimybėmis, kurių neturėjo ankstesnių kartų jaunimas. Tačiau lygiai akivaizdu, kad esama moksleivių, kuriems ir nūdienos laikais vis dar sunku gauti reikiamos pagalbos, kuri yra esminė sąlyga jiems siekiant įgyti išsilavinimą”.*

Pagrindinės temos, aptarinėtos delegatų pranešimuose, galėtų būti apibendrintos ir suskirstytos į keturias grupes: požiūris į išsilavinimą; iššūkiai bei pokyčiai; mokymasis bendrojo ugdymo klasėse vs specialusis ugdymas bei ateities perspektyvos.

Būtina pabrėžti, kad šios raktinės temos, nagrinėtos jaunuolių pranešimuose bei diskusijų metu, buvo jų pačių pasirinktos. Informacija, pateikta sekančiuose leidinio skyriuose – tai atviras ir nuoširdus visų iškeltų problemų, kurias iškėlė delegatai, pristatymas. Ši informacija nebuvo “filtruojama”, ji nenukentėjo nuo jokios cenzūros. Turinys liškio labai autentiškas, todėl bus nesunku pastebėti, kad kartais jaunuolių požiūris į tam tikrus dalykus skiriasi nuo įprasto specialistų požiūrio.

Norėta išvengti galimų “profesionalų interpretacijų”, todėl pateikiamos jaunuolių pasisakymų ištraukos, kurių kalba nėra redaguota. Tokiu būdu išreiškta pagarba delegatų pažiūroms, jausmams bei lūkesčiams, kurie perteikti jų pačių žodžiais.

### Požiūris į išsilavinimą

Jaunuoliai vieningai sutarė, jog yra be galo svarbu įgyti gerą išsilavinimą ir profesinį parengimą, norint būti pasirengus įžengti į suaugusiųjų pasaulį ir tvirtai jaustis gyvenime:

*“Išsilavinimas vaidina labai svarbų vaidmenį kiekvieno žmogaus gyvenime” (Lietuva).*

*“Šiuolaikinėje visuomenėje išsilavinimas yra labai svarbus žmogaus ateičiai, jis daug svarbesnis, negu šitai suvokia daugelis žmonių” (Norvegija).*

---

*“Išsilavinimas svarbus kiekvienam, ir neįgaliesiems ir negalių neturintiems” (Šveicarija).*

*“Nesunku mokytis vidurinėje mokykloje, jei pradinėje esi įgijęs gerus žinių pagrindus” (Islandija).*

*“Mokykloje praleisti metai man reišė esminį vystymąsi socialinėje, etikos bei intelektualinėje plotmėse” (Italija).*

### Iššūkiai bei pokyčiai

Nors visi delegatai minėjo teigiamus pokyčius švietimo sistemoje, įvardino paramą bei paslaugas, kurias yra gavę arba kurios jiems yra teikiamos pastaruoju metu, jaunuoliai išskėlė keletą spręstinių problemų. Pirmoji yra susijusi su aplinkos *prieinamumu*:

*“Esama mažai mokyklų, neturinčių jokių barjerų ir pritaikytų asmenims, judantiems invalido vežimėlių pagalba” (Čekijos Respublika).*

*“Sunkumai, su kuriais esu susidūręs galėtų būti apibūti prieinamumo stoka bei kai kurių mokytojų negebėjimas suprasti mano turimą potencialą” (Airija).*

*“Kai kurie mūsų negali mokytis dalykų, kuriems turi gabumų, ir tose mokyklose, kuriose mokytis pageidautų. Tiesiog dėl to, kad kartais neįmanoma patekti į pastato vidų” (Olandija).*

*“Neįgalieji privalo turėti galimybę dalyvauti visuomenės gyvenime lygiai taip pat kaip ir bet kurie kiti piliečiai. Norint šitai užtikrinti, būtina, kad visuomeninio transporto paslaugos būtų prieinamos visiems, visuomeninės paskirties pastatai būtų prieinami visiems, tame tarpe ir mokyklos” (Norvegija).*

Reikiamų *techninės pagalbos priemonių* stoka – dar viena sąskrydžio dalyvių įvardinta problema, kurią būtina spręsti. Jaunuoliai pabrėžė technologijų bei techninių priemonių svarbą ugdymosi procese ir papasakojo, kad kartais, deja, jų neįmanoma gauti: arba priemonės neatitinka nūdienos reikalavimų, arba aprūpinima jomis ne laiku arba pasirinkimas yra ribotas. Minėta didžiulė techninių priemonių – ne tik kompiuterių, bet ir kitokios techninės įrangos – taikymo ugdymo procese svarba:

*“Modernių technologijų dėka mums lengviau mokytis, jos taip pat vaidins svarbų vaidmenį mūsų gyvenime ateityje” (Suomija).*



*“Valstybė arba mūsų vietos administracijos institucijos visuomet sumokėdavo už mums būtinas kompensacines priemones arba papildomas pamokas. Taigi, mes turėjome galimybę mokytis bendrojo ugdymo klasėje drauge su kitais mokiniais. Tačiau mano tėvai privalo apmokėti didžiąją dalį mano akinių kainos ir kartais tenka labai ilgai laukti, kol mums bus paskirta išmoka įsigyti naują techninę kompensacinę priemonę” (Danija).*

*“Mums vis dar trūksta techninės pagalbos, nors reikalai šioje srityje gerėja” (Graikija).*

*“Mes labai džiaugiamės kompiuterių naudojimo teikiamais privalumais ir galimybėmis naudotis kompiuteriais mokymosi procese ir kasdieniniame gyvenime” (Latvija).*

*“Nelengva neįgaliam moksleiviui sunku sužinoti, kokių kompensacinių techninių priemonių iš tiesų reikia, o kokių galima įsigyti. Tu pats (arba tavo tėvai) dažniausiai turi patys viską sužinoti ir susirasti. O kai jau tampa aišku, kokių kompensacinių priemonių reikia arba kokios pagalbos galima būtų tikėtis, dažnai tampa labai sunku arba netgi neįmanoma šito gauti” (Olandija).*

*“Kiekvienam mūsų reikia vis kitokio pobūdžio pagalbos – techninių kompensacinių priemonių, vertėjų paslaugų – būtina užsitikrinti sau informacijos prieinamumą ir galimybę mokytis” (Ispanija).*

Galimybė prireikus gauti *pedagoginės pagalbos* taip pat buvo paminėta sąlygų, įtakančių sėkmingą mokymąsi, tarpe. Mokytojų profesinė kompetencija, moksleivių ugdymosi poreikių supratimas irgi buvo priskirti faktoriams, kurie palengvina mokymosi procesą:

*“Mes turime sunkumų, mokydamiesi kai kurių disciplinų, kadangi mes negalime tuo pat metu aprėpti tiek daug įvairių dalykų, o pamokose viskas vyksta pernelyg greitai. Todėl mes turime padėjėjų, kurie mums padeda” (Belgija).*

*“Labai svarbu tai, kad mes turime gerų mokytojų bei mums padedančių darbuotojų. Jie turi būti gerai išsilavinę bei parengti dirbti tokį darbą” (Suomija).*

*“Mes manome, kad kiekviena negalia yra ypatinga, skiriasi nuo kitų, todėl neįgaliajam reikia individualios pagalbos. Priklausomai nuo neįgalumo rūšies skiriasi įvairių rūšių pagalbos prieinamumo lygis: Kai kurie neįgalieji gali gauti gana gerų techninės pagalbos priemonių; bet esama tokių,*



*kuriems sunku sulaukti paslaugų tinkamai parengtų specialistų, kurie galėtų patarti, kaip patenkinti šių asmenų specialiuosius poreikius” (Vokietija).*

*“Aš esu labai patenkint savo mokymosi rezultatais ir aš žinau, kad kaskart prireikus, mano mokykloje man bus suteikta pagalba. Bendrojo lavinimo mokyklose turėtų dirbti daugiau mokytojų, turinčių patirties specialiojo ugdymo srityje. Jeigu taip būtų, tai tokie kaip aš galėtų mokytis savo bendrojo lavinimo mokykloje. Jiems niekur nereikėtų vykti ir jie gerai mokytųsi” (Airija).*

*“Tai, kad mokytojai ir jų padėjėjai negalėjo skirti pakankamai savo darbo valandų, kad man padėtų, aš susidūriau su mokymosi sunkumais” (Italija).*

*“Manoma, kad neįgalieji galėtų mokytis ir studijuoti tą patį kaip ir kiti, tačiau būtina nepamiršti, kad mums reikia specifinių priemonių, kurių esama skirtingų, o poreikis priklauso nuo negalios tipo bei individualių žmogaus ypatumų” (Ispanija).*

*“Svarbu, kad mokytojai būtų įvairių specializacijų bei būtų užtikrinta, kad žinios ir patirtis koncentruotųsi tam tikrose mokyklose” (Islandija).*

Jaunuoliai pabrėžė, kad visuomenėje bei švietimo sistemoje vyraujančios nuostatos turėtų keistis. Jie paminėjo kai kurias vyraujančias negatyvias nuostatas ir prietarus. Delegatai pabrėžė, kad jų tvirtu įsitikinimu visuomenė aiškiai stokoja kokybiškos ir objektyvios informacijos apie neįgaliuosius bei negalias. Šias spragas būtina užpildyti, jei norima jas išgyvendinti:

*“Būtina žmonėms pateikti informacijos apie įvairių rūšių negales: tai padėtų jiems atsikratyti prietarų, padėtų formuoti tinkamesnį požiūrį į mus” (Vokietija).*

*“Reikėtų padėti kitiems mokiniams suvokti, kad negalia savaime nėra kažkas negatyvaus ir jaustis visaverčiu mokyklos bendruomenės nariu” (Airija).*

*“Neįgalieji vis dar nėra laikomi tokios pat vertės žmonėmis, kaip visi kiti. Neįgalieji visame pasaulyje norėtų būti laikomi tokiais kaip kiti žmonės. Jie siekia gyventi tokį gyvenimą, kokį gyvena „normalūs“ piliečiai. Norėdami šiuos siekius įgyvendinti mes privalome įtakoti žmonių nuostatų keitimąsi, o taip pat daryti kažką, kas padėtų tiems, kas neturi negalės daugiau bendrauti ir pažinti neįgaliuosius” (Norvegija).*



Jaunuoliai aiškiai pabrėžė, kad jie ligi šiol susiduria su įvairiomis problemomis, kurias įmanoma išspręsti tik didžiulių savo pačių pastangų dėka arba „pasitelkus savo artimųjų bei draugų pagalbą“. Jie visi išreiškė pamatuotą *pageidavimą*, kurių dauguma adresuoti politikos formuotojams:

*“Mūsų nuomone tos problemos, su kuriomis susiduria žmonės, turintys specialiųjų poreikių dėl savo neįgalumo, negali būti išspręstos, jeigu jas bus mėginama spręsti vien tik aukščiausiam valstybės lygmenyje. Tik tuo atveju, jeigu sukauptos žinios bei patirtis bus apibendrintos, papildys viena kita, bus pasiekta realios pažangos, o švietimo sektoriuje bei darbo rinkoje nušvis viltis... Mes teigiame, kad švietimo sistemos prieinamumas, nors ir yra deklaruotas įstatymuose, vis dar stipriai priklauso tiek nuo mokykloje dirbančių žmonių geranoriškumo, supratimo bei požiūrio, tiek ir nuo informacijos, kuri pateikiama aplinkiniams” (Prancūzija).*

*“Mes esame įsitikinę, kad įstatymai, reikalaujantys prieinamumo ir lygių galimybių neįgaliesiems žmonėms, yra nepaprastai svarbūs, kadangi būtent įstatymų nuostatos dažnai būna tuo lemiamu veiksmu, verčiančiu institucijas bei organizacijas padaryti nors kažką prieinamumo vardan ar suteikti neįgaliesiems lygias teises” (Olandija).*

*“Kartais mūsų mokyklose mes jaučiamės esą skirtingi, nelaimingi ar negebantys. Mes nenorime būti traktuojami nelyginant vaikai; bet mums tiesiog reikia daugiau laiko, kad kažko išmoktume. Mes norėtume turėti tas pačias teises ir galimybes kaip ir visi jauni žmonės” (Portugalija).*

*“Ši diena mums padeda suvokti, jog mes visi turime teisę į mokslą bei sėkmę gyvenime. Bet esama kažko dar svarbesnio – mes turime teisę būti išklausyti ir išgirsti” (Jungtinė Karalystė).*

### Ugdymasis bendrojo ugdymo klasėje vs specialioji klasė/mokykla

Jaunuoliai aiškiai apibrėžė abiejų mokymosi situacijų *privalumus bei trūkumus*. Jų nuomonės buvo reiškiamos labai atvirai, bet tuo pat metu pagarbiai:

*“Kai buvau šešerių, pradėjau lankyti akliesiems skirtą internatinę mokyklą. Atstumas nuo namų buvo 185 km. taigi važinėti į mokyklą kasdien buvo gana nepatogu. Anais laikais nebuvo įprasta, kad turintys specialiųjų poreikių mokiniai lankytų paprastą mokyklą. Tačiau man pasisekė, nes aš augau, ir pokyčiai mano šalyje taip pat augo. Taigi, praėjus penkiems metams aš galėjau sugrįžti namo ir tęsti mokymąsi bendrojo lavinimo mokykloje, kur dirbo puikūs mokytojai” (Estija).*

---

*“Aš mokausi aklujų mokykloje. Mano šalyje bendrojo ugdymo klasėse gali mokyti silpnaregiai, tačiau neregiai kol kas neintegruojami į bendrojo ugdymo klases, nes mokyklos nėra pasirengusios mokyti tokius mokinius” (Latvija).*

*“Mes visi mokomės bendrojo lavinimo mokyklose arba studijuojame universitetuose. Pasitaiko, kad mokyklos nenori priimti kokio nors neįgalaus moksleivio, tačiau dažniausiai jos geranoriškos” (Olandija).*

*“Mes esame laimingi turėdami galimybę dirbti ir mokyti specialiai mums pritaikytoje darbovietėje bei specialiojoje mokykloje...jeigu kažkas yra baigęs specialiąją mokyklą, nėra paprasta apleisti specialią vietą, nes ji yra saugesnė” (Šveicarija).*

*“Puiku, kad neįgalieji mokiniai gali lankyti šalia kiekvieno jų namų esančias paprastas mokyklas. Gera gyventi kartu su tėvais, jausti, kad tave supa pažįstami žmonės, priklausantys tai pačiai bendruomenei. Tačiau svarbu, kad tau būtų leista išmėginti savo jėgas, išmokti savarankiškumo” (Švedija).*

Sąskrydžio dalyviai teigė, jog jų troškimas ir galimybė bendrauti su įvairiais žmonėmis yra būtina jų socialinės patirties sąlyga:

*“Mes lankome mokyklą kartu su kitais mokiniais, ir jie tikrai gana normalūs. Taigi, nors mes ir turime specialiųjų ugdymosi poreikių, nesijaučiame esą kažkokie kitokie, negu mūsų klasės draugai” (Danija).*

*“Mes esame patenkinti tuo, kad esame integruoti į šalies bendrojo lavinimo mokyklas. Juk paaugliams svarbiausia – būti kartu savo bendraamžiais ... Mes nesame turėję jokių problemų, susijusių su mokymusi” (Liuksemburgas).*

Dalyviai aiškiai įvardino iššūkius, kuriuos neišvengiamai jiems keldavo kiekviena ugdymosi situacija (ypač inkliuzija). Jie išvardino būtinybę turėti tinkamas ugdymosi sąlygas, užtikrinančias jų mokymosi kokybę ir susijusias su jų troškimu įgyti gerą išsilavinimą. Šių sąlygų užtikrinimo būtinybė dažniausiai būdavo minima, vardinant sunkumus su kuriais yra susidūrę šie mokiniai:

*“Mes esame visiškai nusivylę specialiojo ugdymo organizavimu. Visų pirma, norime atkreipti dėmesį į tai, kad mūsų mokykloje mokosi mokiniai, turintys pačių įvairiausių specialiųjų poreikių. Tikrai ne visuomet malonu gyventi bei mokyti kartu. Be to, mes mokomės pagal specialiąją programą, taigi pastebime, kad jos lygis yra pernelyg žemas, mums*



sunku pasirengti tolesniam mokymuisi. Pagaliau, mums skaudu, kad neturime galimybės rinktis dalykų, kurių norėtume mokytis, trūksta laisvai pasirenkamųjų kursų” (Belgija).

“Man pasisekė – aš patekau į tokią modernią ugdymo programą, skirtą neregijų mokinių integravimui į bendrojo ugdymo klases pagrindinėje mokykloje. Ši programa reiškė, kad klasėje, kurioje mokėsi neregys, dirbo du mokytojai ... Tačiau mano draugas mokėsi bendrojo ugdymo klasėje, kuriai ši nuostata nebuvo taikoma. Gaila, bet jis patyrė daugybę adaptacijos mokykloje ir integravimosi mokykloje sunkumų” (Graikija).

“Mano problemas diagnozavo tik po gana ilgo laiko, todėl aš lankiau paprastą mokyklą kol man sukako 18. Po to aš ėmiau mokytis vidurinėje mokykloje, specialiojoje klasėje, skirtoje asmenims, turintiems ryškiai išreikštą autizmą. Jeigu reikėtų palyginti mokymąsi bendrojo ugdymo klasėje ir specialiojoje, sakyčiau, kad tai – ugdymo proceso aiškumas, struktūra ir veiklos planingumas...Prieš tai mokykla mane tiesiog trikdė, viskas joje man atrodė chaotiška: būta daugybės dalykų, kuriuos, atrodo, visi mokiniai suprasdavo automatiškai, išskyrus mane. Dauguma mane mokiusių mokytojų suvokė, jog aš skiriuosi nuo kitų, tačiau jie nežinojo, kaip jiems elgtis ir ką jie turėtų daryti. Jeigu jie būtų turėję reikiamų žinių, gal būt, aš būčiau sulaukęs pagalbos žymiai anksčiau” (Švedija).

Jaunuoliai palaikė sprendimo laisvę: asmenišką kiekvieno asmens teisę laisvai pasirinkti ugdymosi formą priklausomai nuo jaunuolio poreikių bei gebėjimų. Šitokio pasirinkimo laisvė neturėtų, anot sąskrydžio dalyvių, būti saistoma jokiais iš anksto numatytais apribojimais ar išlygomis:

“Mes esame matę mokinių, lankančių bendrojo lavinimo mokyklas arti jų namų, tačiau kenčiančių nuo netinkamo požiūrio į juos pasekmių. Mes taip pat pažįstame mokinių, kurie lanko pritaikytas jų specialiesiems poreikiams mokyklas toli nuo namų ir yra „ant ribos“, atrodo, palūš. Taigi mes manome, kad būtina rasti sprendimus, kurie šiuo metu mūsų švietimo sistemoje galėtų tapti išeitimi: sumažintas mokinių skaičius klasėse, dalinė integracija, pritaikytos programos, pagalba teikiama parengtų specialistų, globa, jeigu ji būtina. Nėra tokio ugdymo organizavimo standarto, kuris tiktų visoms negalios tipams” (Prancūzija).

“Be abejo, neįgalųjų integracija bei inkluzija su neturinčiais negalios žmonėmis yra labai svarbus dalykas. Tačiau visų pirma kiekvienas pats turėtų nuspręsti, ar nori šito ar ne. Be to, ne visų tipų neįgalieji gali būti integruoti” (Vokietija).

---

*“Tėvai, turintys specialiųjų poreikių vaikų, dabar turi teisę priimti sprendimą, kuris, jų manymu, jiems labiausiai tinka: arba pasirinkti ugdymąsi bendrojo ugdymo klasėje arba leisti vaiką į specialiojo ugdymo centrą” (Liuksemburgas).*

### Ateitis

Daug kalbėta apie ateities lūkesčius: buvo akivaizdu, kad šie jaunuoliai nenori būti diskriminuojami, *jie nori turėti darbą:*

*“Žinoma, mes norime būti nepriklausomi ir gyventi vieni arba su draugu” (Belgija).*

*“Dauguma mūsų nori aktyviai gyventi, o ne sėdėti namuose” (Belgija).*

*“Mes norėtume, kad būtų tokia institucija, kuri padėtų neįgaliems jaunuoliams pasirinkti profesiją ir vietą, kur jos galima išmokti. Tai padėtų mums sužinoti, kurios firmos turi pritaikytų vietų neįgaliesiems. Šitokia institucija turėtų palaikyti glaudų ryšį su visais ekonomikos sektoriais” (Austrija).*

*“Visi šičia atvykę mokosi arba paprastose bendrojo lavinimo mokyklose arba specialiosiose ir tikrai norėtų tęsti mokymąsi vienokiu ar kitokiu būdu. Jeigu žmogus jaučiasi laimingas dirbdamas mėgiamą darbą, jis jaučiasi laimingas gyvenime. Toks žmogus gali pasiekti didelių laimėjimų savo profesinės karjeros srityje. Neįgalieji – jokia išimtis” (Lietuva).*

Jaunuoliams kėlė nerimą tos *kliūtys*, su kuriomis jie mano susidurs ateityje. Tačiau jie buvo kupini ryžto jas nugalėti, nes norėtų įsitvirtinti atviroje darbo rinkoje:

*“Aklieji gali baigti teisės studijas, tačiau, jei esi neregys, tau draudžiama dirbti teisėju” (Austrija).*

*“Kaip vienas delegatų yra pasakęs „kai tik baigsime studijas aba profesinio parengimo programą, niekas iš mūsų nenorės likti namie“. Mes trokštame gauti darbą ne atskirtoje nuo visų darbo įmonėje neįgaliesiems, o dirbti kaip visi. Aišku, ir mes tai žinome, kad dėl savojo neįgalumo nelengva bus įsidarbinti. Bet mūsų atkaklumas gali nugalėti daugybę kliūčių” (Prancūzija).*

*“Baigę mokyti mes norėtume pasinaudoti visomis teisėmis, kurias mums suteikia Konstitucija ir dirbti. Mūsų ligi šiol įgyta patirtis rodo, kad jokios*

gėrybės nėra dosniai dalinamos, kad galime pasikliauti tik savo gebėjimais, jeigu norime, kad svajonės taptų tikrove” (Graikija).

“Mūsų ateitis priklauso nuo to, kokių akademinio išsilavinimo standartų mes sugebėsime pasiekti. Mes puikiai žinome, kad dabar sunku rasti darbo vietų arba pareigų, tinkančių turintiems specialiujų poreikių. Baigę mokytis, mūsų manymu, neturėtume užsidaryti tarp namų sienų, bet rasti darbą ir dirbti... Būtų tikrai įdomu būti integruotam į darbo aplinką taip pat kaip buvai integruotas į paprastą mokyklą” (Liuksemburgas).

“Darbdavių nenoras įdarbinti neįgaliuosius, nepalankus aplinkinių požiūris – yra opi problema. Apmaudu, kadangi dauguma neįgalių žmonių turi stiprią motyvaciją ir gerai dirba...Beveik visi mes svajojame gauti darbą privačioje firmoje. Tačiau daugeliui mūsų atrodo, kad bus neįmanoma šį siekį įgyvendinti dėl turimo neįgalumo bei visuomenės nuostatų. Dažniausiai darbą galima gauti tik neįgaliesiems skirtoje įmonėje. Beje, specialiųjų mokyklų baigimo pažymėjimus privačių įmonių darbdaviai žymiai menkiau vertina, negu išduotus paprastų mokyklų” (Šveicarija).

Dalyviai taip pat išreiškė pasiryžimą aktyviai dalyvauti visose procedūrose, kurių metu bus priimami kokie nors sprendimai, galintys įtakoti jų ateities perspektyvas:

“Neįgaliesiems primygtinai patariama nestudijuoti tam tikrose profesinio mokymo programose, nesirinkti tam tikrų specialybių ar studijų krypčių: mes manome, kad neįgaliejiems turėtų būti leista rinktis bet kurią akademinio ar profesinio mokymosi kryptį, o taip pat jiems turi būti sudarytos sąlygos išmėginti savo jėgas įvairiose darbo vietose... Patarimai yra geras dalykas, mums nuolat patarinėjama, bet būtų daug geriau, jeigu mums patiems leistų pamėginti. Mes įgytume patirties ir ja vadovaudamiesi, priimtume galutinį sprendimą” (Vokietija).

“Mums privalo būti sudarytos galimybės rinktis studijų kryptį ar profesinio rengimo programą, priklausomai nuo mūsų pačių norų, tiesiog taip pat, kaip daro visi kiti. Mes norime dalyvauti visuomenės gyvenime drauge su visais, o ne būti darbdavių diskriminuojami dėl to, jog turime negalią” (Norvegija).

## **Apibendrinančios pastabos**

Šis Europos Parlamente vykęs renginys suteikė galimybę jame dalyvavusiems jaunuoliams iš tiesų būti išklaudytiems; aptarti su kitų šalių jaunais žmonėmis savo problemas bei lūkesčius; pasimokyti vieniems iš kitų bei įgyti daugiau pasiryžimo siekti pažangių pokyčių bei permainų.



Visas šis renginys gali būti vertinamas kaip reali galimybė, siekiant įtvirtinti šių jaunuolių teisę į lygias galimybes dalyvauti visuomenės gyvenime, švietimo prieinamumą.

Visos delegacijos vieningai pabrėžė, kad, nepaisant didelių pasiekimų, esama daugybės sričių, kurias būtina tobulinti, jeigu norima, kad šie jaunuoliai turėtų tokias pačias galimybes kaip ir jų bendraamžiai, neturintys specialiųjų ugdymosi poreikių.

Du sąskrydžio dalyviai yra padėkoję renginio organizatoriams štai tokiais žodžiais:

*“Mes patyrėme nuostabių įspūdžių, įgijome unikaliuos patirties. Susitikimas Parlamente tapo viso šio renginio viršūne. Mes niekuomet šito nepamiršime. Kai mes grįžome namo, mūsų kūnai buvo pavargę, bet mūsų širdys – praturtėjusios”.*

*“Ačiū už viską, tik labai prašome mūsų nepamiršti”.*

**Jeigu norėtumėte daugiau sužinoti apie sąskrydį, prašome apsilankyti Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūros interneto svetainėje: [www.european-agency.org](http://www.european-agency.org)**





## NEDERLANDS / VLAAMS

### Eugdige Standpunten over Speciaal Onderwijs

#### *Resultaten van de bijeenkomst in het Europese Parlement*

**De bijeenkomst in het Europese Parlement van Jongeren met een beperking vond plaats in Brussel op 3 november 2003. Het was georganiseerd door het European Agency met steun van de Ministeries van Onderwijs in de bij het Agency betrokken landen en de Europese Commissie als één van de belangrijke evenementen in het kader van het Europese Jaar van Mensen met Beperkingen.**

Aan dit evenement - georganiseerd door het European Agency als één van de activiteiten in het Europese Jaar van mensen met beperkingen – werd deelgenomen door 146 vertegenwoordigers gegroepeerd in 23 delegaties. Deze vertegenwoordigers bestonden uit 72 jonge mensen met beperkingen, 5 hoge ambtenaren van Ministeries van onderwijs en de anderen waren familieleden van de groep jonge mensen, hun begeleiders en leden van het European Agency.

De jongeren werden genomineerd door hun verschillende Ministeries van Onderwijs om hun standpunten aangaande het onderwijs aan mensen met beperkingen te presenteren.

Bijna alle typen stoornissen – opmerkelijk was dat de deelnemers zelf zelden in termen van beperkingen of speciale onderwijsbehoeften praatten! – waren vertegenwoordigd bij deze gebeurtenis. In dit verslag wordt aangesloten bij het spraakgebruik van de jongeren zelf. De overgrote meerderheid van de deelnemers, in leeftijd variërend van 14 tot meer dan 20 jaar, gingen naar reguliere scholen. Enkelen bezochten vormen van hoger onderwijs, maar de meeste volgden voortgezet onderwijs of beroepsonderwijs.

De hele gebeurtenis is opgenomen en elk van de landenpresentaties kan van de European Agency website als word of pdf file gedownload worden.

#### **Hoofdpunten aan de orde gesteld door de jongeren**

Tijdens de bijeenkomst hebben de jongeren gesproken over hun onderwijs, de grootste uitdagingen waar ze voor stonden of staan, de tweedeling regulier versus speciaal onderwijs en hun toekomst. Deze onderwerpen corresponderen met de drie vragen die elke delegatie

---

voorgelegd kreeg als voorbereiding voor hun presentatie en de daarop volgende discussie tijdens de bijeenkomst.

Ondanks de verschillende nationaliteiten en omstandigheden, lieten de presentaties van de jongeren (met een gemiddelde van één presentatie per delegatie) overeenkomstige gevoelens, uitgangspunten en wensen zien. Professor Richard Rose zei daarover in zijn samenvatting aan het einde van de bijeenkomst:

*“De onderwerpen die vandaag zijn besproken zijn het waard aandachtig bekeken te worden. Veel van de sprekers konden positieve ervaringen uit hun schoolloopbaan melden. Deze jonge mensen zijn duidelijke voorbeelden van effectieve studenten die geprofiteerd hebben van mogelijkheden in het onderwijs die wellicht voor eerdere generaties niet beschikbaar waren. Maar het is ook duidelijk dat er studenten zijn die nog steeds problemen hebben om de middelen en ondersteuning te krijgen die voor hun onderwijs nodig zijn.”*

De hoofdpunten die in de presentaties aan de orde gesteld zijn, zijn in te delen in vier terreinen: algemene standpunten over onderwijs; uitdagingen en veranderingen; regulier versus speciaal onderwijs en de toekomst.


Het is belangrijk hier te benadrukken dat dit de thema's zijn die door de jongeren zelf naar voren gebracht zijn. De informatie in de volgende paragrafen is een open en eerlijke presentatie van alle door hen ingebrachte onderwerpen en is op geen enkele wijze “gefilterd” of gecensureerd. Dit ondanks het feit dat in een aantal gevallen hun standpunten niet overeen komen met de standpunten van verschillende professionals met betrekking tot dezelfde onderwerpen.

Om vormen van mogelijke “professionele interpretatie” van de meningen van de jonge deelnemers te voorkomen, is zoveel mogelijk gebruik gemaakt van hun eigen bewoordingen in de vorm van directe aanhalingen om zo hun ideeën te respecteren en hun gevoelens en wensen duidelijk te verwoorden.

### Algemene standpunten over onderwijs

De jongeren waren het er over eens dat goed onderwijs en training belangrijk zijn om goed voorbereid te worden op een toekomstig leven als volwassene:

*“Onderwijs is erg belangrijk in ieder's leven” (Litouwen).*



---

*“Onderwijs is erg belangrijk voor ieder’s toekomst in de samenleving, belangrijker dan veel mensen zich realiseren” (Noorwegen).*

*“Onderwijs is belangrijk voor iedereen, voor mensen met en zonder beperkingen” (Zwitserland).*

*“Het is gemakkelijker deel te nemen aan voortgezet onderwijs als je goed basisonderwijs gehad hebt” (IJsland).*

*“De tijd op school is voor mij een essentiële periode van groei in sociaal, moreel en intellectueel opzicht geweest” (Italië).*

### Uitdagingen en veranderingen

Ondanks dat er een gedeeld, positief gevoel was over verbeteringen en gunstige veranderingen aangaande het onderwijs en het niveau van ondersteuning dat geboden wordt, wezen de jongeren toch op verschillende uitdagingen. De eerste heeft te maken met problemen rond *toegankelijkheid*:

*“Er zijn maar weinig scholen zonder hindernissen die toegankelijk zijn voor rolstoel gebruikers” (Tsjechië).*


*“Enkele van de problemen die ik tegen kwam, hadden te maken met toegang, en enkele leerkrachten die mijn mogelijkheden niet zagen” (Ierland).*

*“Enkelen van ons kunnen niet studeren wat of waar ze willen, maar waarvoor ze wel de capaciteiten hebben. Soms is dat omdat gebouwen ontoegankelijk zijn” (Nederland).*

*“Mensen met beperkingen moeten de mogelijkheid hebben op gelijkwaardige wijze deel te nemen aan de samenleving. Dat vereist toegankelijk transport voor iedereen, en openbare gebouwen die voor iedereen toegankelijk zijn, waaronder scholen” (Noorwegen).*

Het verkrijgen van de noodzakelijke en adequate *technische ondersteuning* werd geïdentificeerd als een andere uitdaging. De jonge deelnemers benadrukten het belang van die ondersteuning en merkten op dat het soms niet beschikbaar, achterhaald, beperkt of onvoldoende is. In het algemeen werd technologie – niet alleen computers, maar ook andere technische hulpmiddelen – beschouwd als een belangrijk hulpmiddel in het onderwijs:

---



*“Moderne technologie helpt ons en zal ook voor onze toekomst belangrijk zijn” (Finland).*

*“De centrale of lokale overheid heeft altijd onze hulpmiddelen en onze extra lessen gefinancierd, zodat we in staat waren net als andere leerlingen naar school te gaan. Maar mijn ouders moeten nog steeds zelf het grootste deel van de kosten voor mijn bril betalen en soms moeten we lang wachten voordat we nieuwe subsidies krijgen” (Denemarken).*

*“We hebben gebrek aan technische ondersteuning in het hoger onderwijs, maar dat is aan het veranderen” (Griekenland).*

*“We ervaren de voordelen en mogelijkheden van het gebruik van computers in het leerproces en het leven van alledag” (Letland).*

*“Het is als student met beperkingen moeilijk om er achter te komen wat voor jou mogelijk en beschikbaar is – welke hulpmiddelen en ondersteuning beschikbaar zijn – en hoe je er aan kunt komen. Je (of je ouders) moet in het algemeen alles zelf uitzoeken. En als je een keer weet wat aan hulpmiddelen of ondersteuning beschikbaar is, is het vaak vreselijk moeilijk of zelfs onmogelijk het te krijgen” (Nederland).*

*“Elk van ons heeft een ander type steun nodig – technische middelen, tolken – om toegang tot informatie te krijgen en te kunnen studeren” (Spanje).*

Het verstrekken van efficiënte en kant en klare *onderwijs ondersteuning* werd door de deelnemers ook benoemd als een belangrijke voorwaarde voor succes in het onderwijs. Een toereikend niveau van professionele competentie van docenten en een goed inzicht in de situatie en behoeften van mensen met beperkingen werden beschouwd als factoren die het leerproces vergemakkelijkten:

*“Met bepaalde cursussen hebben we problemen, omdat we niet zoveel dingen tegelijkertijd kunnen leren en omdat de lessen vaak te snel gaan. Daarom hebben we mensen die ons helpen en begeleiden” (België).*

*“Het is erg belangrijk dat we professionele docenten hebben en ondersteunend personeel. Zij hebben onderwijs en een goede training nodig” (Finland).*

*“We hebben het gevoel dat elke beperking weer anders is en individueel ondersteund moet worden. Er kunnen verschillen ontstaan aangaande de beschikbare ondersteuning, afhankelijk van het type beperking: sommige*



*[mensen met] beperkingen kunnen goede technische ondersteuning krijgen; anderen krijgen geen hulp gericht op hun speciale behoeften van competente professionals” (Duitsland).*

*“Ik ben heel blij met mijn studie en ik weet dat ik extra steun kan krijgen op mijn school als dat nodig is. Reguliere scholen moeten meer leerkrachten met ervaring met speciaal onderwijs hebben. Op die manier kunnen mensen zoals ik op hun lokale school blijven en gaat het goed met ze” (Ierland).*

*“Door het beperkte aantal uren hulp beschikbaar voor leerkrachten en assistenten heb ik verschillende problemen gehad” (Italië).*

*“We denken dat mensen met beperkingen dezelfde studies als anderen kunnen volgen, maar we hebben specifieke hulpmiddelen nodig die per persoon en per type beperking anders kunnen zijn” (Spanje).*

*“Het is heel belangrijk om gespecialiseerde leerkrachten te hebben. Het is ook belangrijk dat kennis en ervaring opgebouwd worden in bepaalde reguliere scholen” (IJsland).*

De jonge deelnemers benadrukten hoe belangrijk een *verandering van attitudes* is in de samenleving en het onderwijs. Ze wezen op negatieve attitudes en vooroordelen in scholen en in de samenleving in het algemeen. Ze waren er van overtuigd dat er een gebrek is aan relevante informatie van hoge kwaliteit met betrekking tot het leven met een beperking. Die informatie is nodig om negatieve attitudes te veranderen:

*“Het is belangrijk mensen zonder beperkingen uit te leggen wat de verschillende beperkingen inhouden: het zou een hoop vooroordelen opruimen en bijdragen aan een beter begrip....van anderen voor ons” (Duitsland).*

*“Goede ervaringen leiden er toe dat andere studenten leren begrijpen dat een beperking niet iets negatiefs is en dat je je opgenomen voelt in de schoolgemeenschap” (Ierland).*

*“Mensen met beperkingen worden nog steeds niet op gelijke wijze behandeld... Voor mensen met beperkingen in de hele wereld is het heel belangrijk om te leven zoals de meeste andere ‘normale’ mensen dat doen. Om dat mogelijk te maken moeten we de attitude van mensen beïnvloeden, en misschien er voor zorgen dat mensen zonder beperkingen de kans krijgen mensen met beperkingen beter te leren kennen” (Noorwegen).*

---

De jongeren waren het er over eens dat ze regelmatig met problemen geconfronteerd worden die vaak alleen door hun persoonlijke inspanning en de “fantastische hulp gegeven door familie en vrienden” overwonnen kunnen worden. Ze lijken vergelijkbare problemen en situaties mee gemaakt te hebben en verwoorden een aantal doordachte wensen vooral gericht aan beleidsmakers:

*“Naar ons oordeel, kunnen de problemen waar mensen met beperkingen mee te maken hebben niet opgelost worden door ze alleen op nationaal niveau aan te pakken. Als alle know-how samengebracht zou kunnen worden om na te denken over de wijze waarop ervaring en kennis ingezet kan worden om echte vooruitgang te boeken, dan is er hoop voor zowel het onderwijs als de arbeidsmarkt... Het is duidelijk dat de toegang tot onderwijs, hoewel voorgeschreven bij wet, nog steeds heel erg afhangt van de bereidheid, het begrip en de betrokkenheid van de actoren in het onderwijs, en van de informatie beschikbaar voor andere mensen” (Frankrijk).*

*“We denken dat wetten die toegankelijkheid en gelijke rechten voor mensen met beperkingen regelen heel erg belangrijk zijn, omdat ze vaak de enige motivatie voor organisaties zijn om dingen toegankelijk te maken en mensen met een beperking gelijke rechten te geven” (Nederland).*

*“In het onderwijs voelen we ons soms verschillend, ongelukkig en te kort schieten. We willen niet behandeld worden als kinderen; we hebben alleen meer tijd nodig in het leerproces. We willen graag dezelfde rechten en mogelijkheden hebben als andere jonge mensen” (Portugal).*

*“Deze dag onderstreept nog eens dat we allemaal het recht hebben op onderwijs en op een goed leven. Maar nog veel belangrijker, we hebben er ook recht op om gehoord te worden” (Engeland).*

### Regulier versus speciaal onderwijs

De deelnemers waren goed in staat de voor- en nadelen van beide onderwijsmogelijkheden aan te geven. Hun oordeel werd duidelijk en zonder omwegen, maar met respect geformuleerd:

*“Toen ik zes werd ging ik naar een internaatsschool voor blinde kinderen ...Ik moest 185 kilometer reizen naar school elke week en dat was nogal vermoeiend. Het was toen niet gewoon voor leerlingen met een beperking om naar een reguliere school te gaan. Maar ik had het geluk op te groeien in een tijd met grote veranderingen in mijn land en na vijf jaar kon*



*ik thuis wonen en naar een gewone school met goede leerkrachten gaan” (Estland).*

*“Ik studeer op een school voor blinde en slechtziende kinderen. In ons land volgen slechtziende kinderen regulier onderwijs, maar blinde kinderen kunnen dat niet omdat reguliere scholen nog niet voorbereid zijn op het onderwijs aan blinde leerlingen” (Letland).*

*“Wij gaan allemaal naar gewone scholen of universiteiten. Scholen weigeren soms leerlingen met beperkingen toe te laten, maar in het algemeen zijn ze erg behulpzaam” (Nederland).*

*“We erg blij met de mogelijkheid om te werken en te leren in een beschermde werkomgeving en een speciale school...als je ooit naar een speciale school geweest bent, is het niet gemakkelijk die beschermde omgeving te verlaten” (Zwitserland).*

*“Het is goed voor leerlingen met beperkingen deel uit te maken van een gewone school dicht bij huis. Het is goed bij je ouders te wonen en de mensen en kinderen in je eigen leefomgeving te kennen. Het is ook belangrijk de kans te krijgen te leren hoe je je zelf moet redden” (Zweden).*

De wens van de jongeren om met andere jongeren om te gaan werd als een positief aspect van hun *sociale leven* verwoord:

*“We gaan naar een gewone school met redelijk gewone leerlingen. Hoewel we soms een ander onderwijsaanbod nodig hebben, voelen we ons nooit anders dan de andere leerlingen in de klas” (Denemarken).*

*“We zijn heel tevreden met de integratie in het gewone onderwijs systeem in ons land. Het belangrijkste daarin is dat je samen bent met de andere teenagers...We hebben geen serieuze problemen met onze studie gehad” (Luxemburg).*

De deelnemers spraken zich duidelijk uit over de problemen die zich in verschillende situaties (vooral integratie) voordoen. Ze wezen op een aantal *voorwaarden*, dat belangrijk is bij een goede voorbereiding voor het te volgen onderwijs. Deze voorwaarden zijn veelal direct gerelateerd aan de moeilijkheden die de deelnemers ervaren hebben:

*“Als het gaat om speciaal onderwijs, zijn we teleurgesteld. Ten eerste, op onze school zijn leerlingen met verschillende beperkingen aanwezig en samen studeren is niet altijd prettig. Verder is het zo dat in de specifieke*

---

*training die we volgen, het niveau te laag is om ons goed voor te bereiden op vervolgonderwijs. Tenslotte vinden we het jammer dat er maar een beperkte keuze van mogelijke extra cursussen voor ons is” (België).*

*“Ik had de mogelijkheid deel te nemen aan een tamelijk innovatief programma met betrekking tot de integratie van blinde studenten in het regulier basisonderwijs met een co-teaching model (twee leerkrachten in de klas)...Helaas had mijn collega niet dezelfde mogelijkheden om deel te nemen aan het co-teaching model en als gevolg daarvan had hij verschillende problemen bij de aanpassing en succesvolle integratie in het gewone onderwijs” (Griekenland).*

*“Doordat de diagnose bij mij laat gesteld werd, ging ik naar een gewone school tot ik 18 werd. Toen ging ik naar het voortgezet onderwijs in een klas met andere leerlingen met autisme. Vergeleken met de reguliere klas is het grootste verschil voor mij de duidelijkheid, structuur en planning...Vroeger vond ik de school verwarrend: er waren veel dingen die ik niet begreep en die de andere kinderen wel vanzelf leken te begrijpen. De meeste van mijn leerkrachten begrepen dat ik anders was, maar ze wisten niet wat ze moesten doen. Als zij die kennis hadden gehad, had ik misschien eerder wat extra ondersteuning kunnen krijgen” (Zweden).*

De jonge deelnemers ondersteunden verder een *vrij beslissingsmodel*: het persoonlijke recht te beslissen over het onderwijs best passend bij hun behoeften en mogelijkheden zonder enige vooringenomenheid:

*“We kennen zowel het gewone onderwijs dicht bij onze families, maar met een aantal medeleerlingen met een soms niet erg begripvolle houding en het gevoel van ‘isolatie’ toen we ver van thuis gingen studeren bij een onderwijs setting meer aangepast aan onze behoeften. We willen duidelijk maken dat het nodig is alternatieve oplossingen te vinden die op het gewenste moment als een tijdelijke ondersteuning in ons onderwijs aangeboden kan worden: klassen met een beperkt aantal leerlingen, partiële integratie, aangepaste didactiek, ondersteuning van getrainde professionals, zorg als het nodig is. Er bestaat geen standaard type onderwijs dat geschikt is voor elke vorm van beperking” (Frankrijk).*

*“Als het gaat om integratie, het samen zijn van mensen met beperkingen en mensen zonder beperkingen is erg belangrijk. Maar, iedereen moet zelf beslissen of ze aan een geïntegreerde vorm van onderwijs willen deelnemen en het is niet met elk type beperkingen mogelijk” (Duitsland).*





*“Ouders van kinderen met een beperking hebben tegenwoordig het recht voor hun kinderen het onderwijs te kiezen dat het best past bij zijn/haar specifieke situatie: ofwel onderwijs in de reguliere school ofwel in een speciaal centrum” (Luxemburg).*

### De toekomst

Er werden vele zorgen over dit thema uitgesproken met één heel duidelijk gemeenschappelijk standpunt: deze jonge mensen willen niet thuiszitten, ze willen niet gediscrimineerd worden; ze *willen een baan*:

*“We willen natuurlijk onafhankelijk blijven en alleen of met een vriend leven” (België).*

*“De meerderheid hier wil actief blijven en wenst niet thuis te blijven” (België).*

*“Er zou een speciale instelling moeten komen gericht op de ondersteuning van mensen met een beperking bij het vinden van stage plaatsen en het kiezen van een beroep. Dat zou ons helpen uit te vinden welke bedrijven geschikt zijn voor mensen met een beperking. Deze instelling zou nauw contact moeten onderhouden met alle economische sectoren” (Oostenrijk).*

*“Alle hier aanwezige deelnemers, die nu naar een reguliere of speciale school gaan, zouden hun studie graag op de één of andere wijze willen voortzetten. Als mensen gelukkig zijn met hun werk zijn ze ook gelukkig in hun leven en kunnen ze wat bereiken in hun carrière. Mensen met een beperking zijn daarin geen uitzondering” (Litouwen).*

De jongeren waren heel bezorgd over de *hindernissen* die ze zullen tegenkomen, maar zijn vast besloten die te overwinnen om een plaats op de arbeidsmarkt te verwerven:

*“Blinde mensen kunnen rechten studeren, maar werken als rechter is niet toegestaan als je blind bent” (Oostenrijk).*

*“Één van de leden van onze delegatie zei het mooi: ‘na afsluiting van ons onderwijs of onze beroepsopleiding wil niemand thuis blijven’. We willen een baan vinden buiten de gesegregeerde werkplaatsen. Zeker, we weten dat door onze beperkingen bepaalde banen niet gemakkelijk toegankelijk zullen zijn. Maar onze vasthoudendheid kan veel hindernissen wegnemen” (Frankrijk).*

---

*“Na het afstuderen willen we werken in overheidsdienst en gebruik maken van alle mogelijkheden die de wet ons geeft. Onze ervaringen tot nu toe hebben uitgewezen dat we niets voor niets krijgen en dat we op onze eigen mogelijkheden moeten vertrouwen om onze dromen waar te maken” (Griekenland).*

*“Onze toekomst wordt deels bepaald door het school/academisch niveau dat we uiteindelijk weten te bereiken. We zijn ons er van bewust dat het nu niet gemakkelijk is voor alle typen beperkingen werkplaatsen en -posities te vinden. Na onze studies moeten we niet thuis blijven zitten, maar een baan op de arbeidsmarkt proberen te vinden... Het zou goed zijn net zo geïntegreerd te worden in een reguliere werkomgeving, als dat in het regulier onderwijs gebeurd is” (Luxemburg).*

*“De aarzelingen van werkgevers en collega’s ten aanzien van het aanstellen van mensen met beperkingen is voor de betreffende persoon een groot probleem. Dat is erg jammer, want werknemers met een beperking zijn vaak zeer gemotiveerd voor hun baan...Vrijwel iedereen hier droomt van een baan in een onderneming. Maar voor velen van ons lijkt dat een onbereikbaar doel vanwege onze beperkingen en de omstandigheden in de samenleving. Maar al te vaak is er alleen in beschermde werkomgeving een baan te vinden. Daar komt bij dat de diploma’s van het speciaal onderwijs minder geaccepteerd worden in de private sector” (Zwitserland).*

De deelnemers gaven ook duidelijk aan dat ze volledig betrokken willen worden bij beslissingen over hun toekomst:

*“Als het gaat om beroepsopleiding en onderwijs, wordt ons de keuze voor bepaalde beroepen steeds afgeraden: het is belangrijk dat alle mensen met een beperking de mogelijkheid krijgen elke gewenste academische of beroepsopleiding te volgen en dat ze de kans krijgen middels stages eigen ervaringen op te doen...Advies is goed en het wordt ons voortdurend gegeven, maar het zou beter zijn als we zelf konden beslissen op basis van eigen ervaringen” (Duitsland).*

*“We moeten in staat zijn onderwijs te kiezen passend bij onze eigen interesses en motivatie, net zo als ieder ander. We willen net zo als andere mensen deelnemen aan de samenleving, en niet gediscrimineerd worden door werkgevers omdat we een beperking hebben” (Noorwegen).*



## Afsluitende opmerkingen

Het evenement in het Europese Parlement bood de betreffende jongeren de mogelijkheid echt aangehoord te worden; hun problemen en wensen uit te wisselen met andere jonge mensen; te leren van elkaar en druk uit te oefenen gericht op veranderingen en verbeteringen. Het evenement kan gezien worden als een echte mogelijkheid voor het bevorderen van hun recht op gelijkheid, volledige deelname en gelijke kansen.

Een algemeen punt aangeroerd door vele delegaties is, hoeveel er nog gedaan moet worden – ondanks alles dat al is gerealiseerd – om deze jonge mensen dezelfde kansen te bieden in vergelijking met hun leeftijdgenoten zonder beperkingen.

Het laatste woord komt van één van de jonge deelnemers die – sprekend namens zijn delegatie – de organisatoren na thuiskomst een bericht stuurde:

*“Dit is voor ons een heel bijzondere ervaring geweest. De bijeenkomst in het Parlement was een hoogtepunt. Dat zullen we nooit vergeten. Toen we thuis kwamen waren onze lichamen moe, maar onze harten waren rijk.”*

*“Hartelijk dank, maar vergeet ons alstublieft niet.”*

**Als u meer over dit evenement wilt horen, bezoek dan de European Agency website: [www.european-agency.org](http://www.european-agency.org)**

---

## NORSK

### Unge Synspunkter på Særskilt Tilrettelagt Opplæring

#### *Resultater fra høringen i Europaparlamentet*

Høringen i Europaparlamentet om ungdom med behov for særskilt tilrettelagt opplæring ble holdt 3. november 2003 i Brussel. Den ble organisert av European Agency med støtte fra utdanningsministrene i European Agencys medlemsland og Europakommisjonen som et av de viktigste arrangementene innenfor rammen av Funksjonshemmedes år i Europa.

146 representanter fra 23 delegasjonsland deltok. Av disse var 72 ungdommer med behov for særskilt tilrettelagt opplæring, fem var representanter på høyt nivå fra utdanningsdepartementer, mens de øvrige var de unges familie og kolleger samt medlemmer av European Agency. De unge ble nominert av sine respektive utdanningsdepartementer for å presentere sine synspunkter på særskilt tilrettelagt opplæring.

Nesten alle typer funksjonshemming var representert på høringen. Det bør nevnes at uttrykket særskilte behov sjelden ble brukt av de unge selv, og vi vil derfor bruke de unges egne uttrykk i dette dokumentet. De fleste deltakerne, som var fra 14 til over 20 år, var elever og studenter i det ordinære utdanningssystemet. Noen få deltakere tok høyere utdanning, men de fleste gikk på ungdomsskoler eller tok allmenn- eller yrkesfaglig videregående utdanning.

Det ble gjort opptak av hele arrangementet, og utskrifter fra de enkelte landenes presentasjoner kan lastes ned fra European Agencys nettside som Word- eller pdf-fil.

#### **De unges hovedsaker**

Under høringen diskuterte ungdommene utdanning, hvilke hovedutfordringer de har stått eller står overfor, delingen mellom ordinær og særskilt tilrettelagt opplæring og deres fremtid. Disse temaene gikk også igjen i de tre spørsmålene som hver delegasjon ble bedt om å forberede på forhånd som grunnlag for presentasjonen og senere drøftinger under høringen.

Til tross for ulike nasjonaliteter og livssituasjoner, viste ungdommenes presentasjoner (i gjennomsnitt ett innlegg per delegasjon) at de hadde



sammenfallende følelser, prinsipper og ønsker. Som professor Richard Rose sa i sin oppsummering på slutten av møtet:

*“Temaene som er blitt satt på dagsordenen er noe vi må vie full oppmerksomhet. Mange av representantene kunne fortelle om positive sider ved sine erfaringer fra skolen. Disse ungdommene er strålende eksempler på effektive elever som har fått muligheter til skolegang som tidligere generasjoner ikke alltid har hatt. Det er imidlertid også helt klart at noen studenter fortsatt har vansker med å sikre seg de ressursene og den støtten de trenger for å kunne lære.”*

Hovedtemaene i presentasjonene kan grupperes i fire områder: generelle synspunkter på utdanning; utfordringer og endringer; ordinær opplæring vs. særskilt tilrettelagt opplæring og fremtiden.

Her er det viktig å understreke at dette er de temaene som ungdommene selv la vekt på. Informasjonen i de neste avsnittene er en åpen og direkte presentasjon av alle temaer som ble tatt opp og er ikke “filtrert” eller sensurert på noen måte, til tross for at synspunktene ikke alltid er i samsvar med den holdningen ulike fagfolk har til temaene som ble drøftet.

For å unngå ulike former for “profesjonell fortolkning” av ungdommenes synspunkter, har vi brukt deres ord i form av direkte sitater som respekterer deres ideer og klart gjenspeiler deres følelser og ønsker.

### Generelle synspunkter på utdanning

Ungdommene var enige om at det er viktig å få en god utdanning og opplæring slik at de står godt rustet til fremtiden som voksne:

*“Utdanning er svært viktig i et menneskes liv” (Litauen).*

*“Utdanning er svært viktig for et menneskes fremtid i dagens samfunn, viktigere enn de fleste er klar over” (Norge).*

*“Utdanning er viktig for alle, både for funksjonshemmede og funksjonsfriske” (Sveits).*

*“Det er lett å gå på ungdomsskolen hvis du har et godt grunnlag fra barneskolen” (Island).*

*“Skoletiden har for meg vært en viktig tid der jeg har utviklet meg både sosialt, moralsk og intellektuelt” (Italia).*

---

## Utfordringer og endringer

Selv om det fantes en felles, positiv følelse av forbedringer og endringer til det bedre når det gjaldt opplæringen og hvor mye støtte de har fått, pekte de unge på en rekke utfordringer. Den første dreide seg om problemer i forbindelse med *tilgjengelighet*:

*“Det er få skoler uten hindringer som er tilgjengelige for rullestolbrukere” (Tsjekkia).*

*“Noen av problemene for meg var adkomsten, og at enkelte lærere ikke så mitt fulle potensial” (Irland).*

*“Noen av oss kan ikke studere det eller der vi vil og det vi har forutsetninger for. I enkelte tilfeller fordi byggene ikke er tilrettelagt” (Nederland).*

*“Mennesker med funksjonshemninger må kunne delta i samfunnet på lik linje med alle andre. Dette forutsetter transport som er tilgjengelig for alle, offentlige bygninger som er tilgjengelige for alle, også skoler” (Norge).*

Det å få nødvendige og adekvate *tekniske hjelpemidler* ble identifisert som en annen utfordring. Ungdommene understreket betydningen av slike hjelpemidler og det at de noen ganger ikke er tilgjengelige, foreldede, begrensede eller utilstrekkelige. Teknologi generelt – ikke bare datamaskiner, men også andre tekniske hjelpemidler – ble oppfattet som en stor hjelp i utdanningen:

*“Moderne teknologi hjelper oss og vil også være viktig i fremtiden” (Finland).*

*“Staten eller kommunen har alltid betalt for hjelpemidler og ekstratimer, slik at vi har kunnet følge undervisningen på samme måte som andre elever. Men foreldrene mine må likevel dekke det meste av utgiftene til briller fra sin egen lomme, og noen ganger må vi vente lenge før vi får nye hjelpemidler” (Danmark).*

*“Vi mangler tekniske hjelpemidler i høyere utdanning, selv om situasjonen er i ferd med å endre seg” (Helles).*

*“Vi ser store fordeler og muligheter ved å bruke datamaskiner i læreprosessen og i hverdagen” (Latvia).*



*“Det er svært vanskelig å vite hva som er mulig og tilgjengelig for deg – hva slags hjelpemidler og støtte som finnes – som funksjonshemmet student og hvordan man skal få det. Du (eller foreldrene dine) må generelt finne ut alt selv. Og når du så vet hva slags hjelpemidler eller støtte som finnes, er det ofte svært vanskelig eller umulig å få det” (Nederland).*

*“Hver enkelt trenger forskjellig støtte – tekniske hjelpemidler, tolker – for å få tilgang til informasjon og for å kunne studere” (Spania).*

Ungdommene fremhevet også effektiv og tilgjengelig støtteopplæring som en viktig forutsetning for en vellykket skolegang. Lærere med nødvendig profesjonell kompetanse og god forståelse for deres situasjon og behov ble sett på som faktorer som gjør læresituasjonen enklere:

*“I noen fag har vi problemer fordi vi ikke kan lære så mange ting på én gang, og undervisningen går ofte for fort frem. Derfor har vi mennesker som hjelper og ledsager oss” (Belgia).*

*“Det er svært viktig at vi har profesjonelle lærere og støttespillere. De trenger utdanning og god opplæring” (Finland).*

*“Vi mener at hver type funksjonshemming er forskjellig og må støttes individuelt. Det kan være forskjeller når det gjelder hva slags støtte som er tilgjengelig for de enkelte formene for funksjonshemming: noen funksjonshemmede kan få god teknisk støtte, andre mangler kompetent hjelp til å håndtere sine særskilte behov” (Tyskland).*


*“Jeg er svært fornøyd med studiene og vet at jeg kan få ekstra støtte på skolen når jeg trenger det. De ordinære skolene trenger flere lærere med erfaring fra særskilt tilrettelagt opplæring. På den måten kan elever som meg bli på sin lokale skole og gjøre det bra” (Irland).*

*“Jeg har hatt en del problemer på grunn av at lærere og assistenter hadde få timer til å hjelpe meg” (Italia).*

*“Vi mener at funksjonshemmede kan følge de samme studiene som andre, men vi trenger en del spesifikke hjelpemidler som er forskjellige for hver person og hver type funksjonshemming” (Spania).*

*“Det er svært viktig å ha spesialiserte lærere. Det er også viktig at kunnskap og erfaring bygges opp på en del offentlige skoler” (Island).*

---



Ungdommene gav også uttrykk for betydningen av *holdningsendringer* i samfunn og skolevesen. De påpekte negative holdninger og fordommer i skolen og i samfunnet generelt. De følte svært sterkt at det er mangel på relevant informasjon av høy kvalitet når det gjelder funksjonshemming. Slik informasjon er nødvendig for å ta et oppgjør med disse negative holdningene:

*“Det er viktig å forklare funksjonsfriske mennesker hva de ulike funksjonshemmingene er: det vil bidra til å fjerne mange fordommer og til å gi andre en bedre forståelse... av oss” (Tyskland).*

*“Gode erfaringer er også å hjelpe andre studenter til å forstå at funksjonshemming ikke er noe negativt, og til å føle seg helt inkludert i skolemiljøet” (Irland).*

*“Funksjonshemmede blir fremdeles ikke likebehandlet på alle områder ... Det er svært viktig for funksjonshemmede over hele verden å være og leve på samme måte som de fleste “normale” mennesker gjør. For at dette skal bli mulig, må vi jobbe med holdningene og kanskje gjøre noe slik at funksjonsfriske får sjansen til å bli bedre kjent med funksjonshemmede” (Norge).*

Ungdommene var klare på at de fremdeles står overfor problemer som ofte bare kan løses gjennom deres personlige innsats og “god hjelp fra familie og venner”. De synes å ha møtt de samme problemene og situasjonene og uttrykte noen vel gjennomtenkte *ønsker* som kan rettes til de som utformer politikken:

*“Etter vår oppfatning kan ikke problemene som møter mennesker med særskilte behov løses hvis de bare håndteres på nasjonalt nivå. Hvis all ekspertise kunne legges sammen for å diskutere hvordan erfaringer og kunnskap kan kombineres for å sikre virkelig fremgang, så ville det virkelig være håp for utdanningssektoren og på arbeidsmarkedet... Vi kan si at tilgang til utdanning, selv om den er lovregulert, i svært stor grad er avhengig av viljen, forståelsen og engasjementet til aktørene i skolen, og av informasjonen som gis til andre mennesker” (Frankrike).*

*“Vi mener at det er svært viktig med lover som krever tilgjengelighet og like rettigheter for funksjonshemmede, fordi dette ofte vil være den eneste motivasjonen for organisasjonene til å gjøre noe tilgjengelig eller gi funksjonshemmede like rettigheter” (Nederland).*

*“Vi føler oss noen ganger annerledes, ulykkelige eller utilstrekkelige på skolen. Vi vil ikke bli behandlet som barn, vi trenger bare mer tid til å*





*lære. Vi ønsker de samme rettighetene og mulighetene som andre ungdommer” (Portugal).*

*“Denne dagen hjelper oss å erkjenne at vi alle har rett til å lære og gjøre det bra i livet. Men enda viktigere er at vi alle har rett til å bli hørt” (Storbritannia).*

### Ordinær vs. særskilt tilrettelagt opplæring

Ungdommene identifiserte klare *fordeler og ulemper* med begge opplæringssituasjonene. Synspunktene deres ble uttrykt åpent og direkte, men svært hensynsfullt:

*“Da jeg var seks år reiste jeg til en internatskole for blinde... Hver uke måtte jeg reise 185 km for å komme til skolen, noe som var temmelig slitsomt. På den tiden var det ikke vanlig for barn med særskilte behov å gå på vanlig skole. Men jeg var så heldig å vokse opp med store endringer i hjemlandet mitt, og etter fem år kunne jeg komme hjem og fortsette skolegangen på en vanlig skole, der jeg hadde gode lærere” (Estland).*

*“Jeg går på en skole for blinde og synshemmede barn. I hjemlandet mitt har vi integrert synshemmede barn i ordinær skole, men blinde går ikke der fordi de vanlige skolene ennå ikke er klare til å undervise blinde elever” (Latvia).*

*“Vi går alle på ordinære skoler/universiteter. Enkelte ganger nekter skolene å ta inn funksjonshemmede studenter, men vanligvis er de absolutt svært hjelpsomme” (Nederland).*

*“Vi er fornøyde med muligheten til å jobbe og lære på en skjermet arbeidsplass og spesialskole... hvis du alltid har gått på spesialskole, er det ikke enkelt å forlate det beskyttede miljøet” (Sveits).*

*“Det er positivt for alle funksjonshemmede elever å tilhøre en vanlig skole i nærmiljøet. Det er godt å bo sammen med foreldrene og kjenne menneskene og elevene i samfunnet du lever i. Det er også viktig å få mulighet til å lære å klare seg selv” (Sverige).*

Ungdommenes ønske om å være sammen med andre ungdommer ble klart uttrykt som en positiv side ved deres *sosiale liv*:

---

*“Vi går på en normal skole med helt normale elever. Selv om vi har spesielle lærebehov, føler vi oss aldri annerledes enn de andre elevene i klassen” (Danmark).*

*“Vi er hundre prosent fornøyd med å være integrert i det ordinære skolesystemet i hjemlandet vårt. Det viktigste er å være sammen med andre tenåringer... Vi har ikke hatt noen større problemer med studiene” (Luxemburg).*

Deltakerne var svært klare på hvilke utfordringer de ble stilt overfor i den enkelte situasjon (særlig inkludering). De gav klare *betingelser* ut fra ønsket om å være godt forberedt til opplæringen. Disse betingelsene stod ofte i sammenheng med problemer de har møtt:

*“Når det gjelder spesialundervisning er vi generelt sett skuffet. På vår skole er det for det første slik at det finnes forskjellige former for særskilte behov, og det å leve og studere sammen er ikke alltid så hyggelig. I den særskilt tilrettelagte opplæringen er det dessuten slik at nivået er for lavt til å forberede oss på videre utdanning. Til slutt er det slik at vi ikke har mulighet til å velge det faget vi ønsker” (Belgia).*

*“Jeg fikk mulighet til å delta i et ganske nyskapende program for integrering av blinde elever i ordinær opplæring i grunnskolen, der det skulle være to lærere i samme klasse... Kollegaen min fikk ikke samme mulighet til å ha to lærere, og møtte derfor en rekke hindringer med tanke på tilpasning og vellykket integrering i det ordinære skolesystemet” (Hellas).*

*“Fordi jeg fikk diagnosen sent, gikk jeg på vanlig skole til jeg var 18. Da begynte jeg på en folkehøgskole i en klasse for elever med høyt fungerende autisme. Den største forskjellen for meg, sammenlignet med en vanlig klasse, er klarheten, strukturen og planleggingen... Før syntes jeg skolen var forvirrende: det var mye jeg ikke skjønnte, men som de andre barna så ut til å skjønne automatisk. De fleste av lærerne jeg hadde skjønnte at jeg var annerledes, men visste ikke hva de skulle gjøre. Hadde de visst det, ville jeg kanskje fått støtte tidligere” (Sverige).*

Ungdommene støttet også opp om *frie valg*: den personlige retten til å bestemme det beste utdanningsalternativet ut fra ungdommens behov og evner uten fordommer eller forutinntatthet:

*“Vi har både gått på ordinær skole i nærmiljøet, men har opplevd enkelte skolekamerater som ikke alltid er så forståelsesfulle, og følelsen av å “bryte opp” når vi måtte studere langt hjemmefra i en opplæringsssituasjon*



*som var mer tilpasset våre særskilte behov. Vi vil gjerne si at det er nødvendig å finne alternative løsninger som, på et bestemt punkt i utdannelsen, kan fungere som en midlertidig støtte: klasser med færre elever, delvis integrering, tilpasset pedagogikk, støtte fra spesialpedagoger, omsorg ved behov. Det finnes ingen standard utdanning som passer alle funksjonshemninger” (Frankrike).*

*“Når det gjelder integrering, er det svært viktig å inkludere funksjonshemmede med funksjonsfriske. Alle må imidlertid kunne velge om de ønsker inkludering eller ikke, og det er ikke mulig med alle former for funksjonshemming” (Tyskland).*

*“Foreldre til barn med særskilte behov har i dag rett til å velge for sine barn den løsningen som ser ut til å passe best for hans/hennes spesifikke situasjon: enten å følge opplæringen i det ordinære skolesystemet eller velge et spesialisenter” (Luxemburg).*

## Fremtiden

Det kom frem mange bekymringer rundt dette temaet, der en generell enighet var svært tydelig: disse ungdommene ønsker ikke å bli boende hjemme, de ønsker ikke å bli diskriminert, *de ønsker å få en jobb:*

*“Vi ønsker selvsagt å være uavhengige og bo alene eller sammen med en venn” (Belgia).*

*“De fleste av oss ønsker å være aktive og vil ikke bo hjemme” (Belgia).*

*“Vi ønsker en spesialinstitusjon som er spesialisert på å hjelpe alle funksjonshemmede med å finne lærlingplasser og velge et yrke. Dette ville hjelpe oss til å finne ut hvilke firmaer som er godt tilpasset for funksjonshemmede. Denne institusjonen burde stå i nær kontakt med alle økonomiske sektorer” (Østerrike).*

*“Alle som har kommet hit, og som går på ordinære eller spesialskoler vil gjerne fortsette å studere på en eller annen måte. Hvis man trives med jobben, trives man også med livet og kan oppnå gode resultater i yrkeslivet. Funksjonshemmede er intet unntak” (Litauen).*

Ungdommene var svært opptatt av hvilke *hindringer* de vil møte, men er klare til å overvinne dem for å få en jobb på det åpne arbeidsmarkedet:

*“Blinde kan bli jurister, men det er ikke tillatt å arbeide som dommer hvis du er blind” (Østerrike).*

---

*“Som en av representantene i vår delegasjon sa det: 'når vi er ferdige med utdannelsen eller yrkesopplæringen, er det ingen som vil bli sittende hjemme'. Vi ønsker en jobb utenfor de segregerte arbeidsplassene. Vi vet selvsagt at enkelte jobber ikke er enkle å få på grunn av våre funksjonshemninger. Men iherdigheten vår kan overvinne mange hindringer” (Frankrike).*

*“Etter eksamen vil vi gjerne jobbe i det offentlige og benytte alle lovfestede rettigheter. Erfaringen hittil har lært oss at ingenting kommer av seg selv og vi må stole på våre egne evner for å gjøre drømmene til virkelighet” (Hellas).*

*“Fremtiden avhenger definitivt av hvilket skole-/akademisk nivå vi klarer å nå. Vi vet at det per i dag ikke er enkelt å finne arbeidsplasser og stillinger som tar hensyn til alle spesialbehov. Etter studiene mener vi at vi ikke må bli sittende hjemme, men finne en jobb på arbeidsmarkedet... Det ville være interessant å bli integrert i det ordinære arbeidslivet på samme måte som vi har vært integrert i den ordinære skolen” (Luxemburg).*

*“Den reserverte holdningen hos arbeidsgivere og kolleger når det gjelder å ansette funksjonshemmede er et betydelig problem for den det gjelder. Dette er synd, fordi funksjonshemmede ofte er svært motiverte for å jobbe... Nesten alle drømmer om en jobb i et privat firma. Men for mange av oss virker dette målet uopnåelig på grunn av vår funksjonshemming og forholdene i samfunnet. Ofte kan man bare få jobb i vernede bedrifter. Dessuten er vitnemålene fra spesialskolene ofte mindre akseptable i det private næringslivet” (Sveits).*

Deltakerne gav også uttrykk for et klart ønske om *full medvirkning* i alle avgjørelser som gjelder fremtiden:

*“Når det gjelder yrkesopplæring og høyere utdanning blir vi kategorisk rådet til ikke å velge bestemte yrker. Det er viktig at alle funksjonshemmede kan gå i den akademiske eller yrkesmessige retningen de ønsker, og også at de kan prøve ting ut gjennom utplasseringer i arbeidslivet... Vi får stadig mange gode råd, men det ville være bedre å kunne bestemme seg ut fra egen erfaring” (Tyskland).*

*“Vi må kunne velge utdanning på grunnlag av egne interesser og egen motivasjon, akkurat som alle andre. Vi ønsker å delta i samfunnet på lik linje med andre, og ikke bli diskriminert av arbeidsgiverne på grunn av en funksjonshemming” (Norge).*



## Konkluderende kommentarer

Høringen i Europaparlamentet gav de unge som deltok en mulighet til virkelig å bli hørt, dele med andre unge hvilke problemer og ønsker de har, lære av andre og være pådrivere for endringer og forbedringer. Hele arrangementet kan ses som en reell anledning til å fremme deres rett til likhet, full deltakelse og like muligheter.

Et generelt punkt som ble påpekt av de fleste av delegasjonene er hvor mye arbeid som gjenstår – selv om mye er oppnådd – for at disse ungdommene skal få de samme mulighetene som sine funksjonsfriske jevnaldrende.

Avslutningsordene fra to unge delegater var rettet mot de som hadde organisert høringen:

*“Vi har hatt en fantastisk opplevelse her. Høringen i Parlamentet var høydepunktet. Vi kommer aldri til å glemme det. Da vi kom hjem var vi fysisk slitne, men følte oss rike”.*

*“Tusen takk for alt, men vær så snill ikke å glemme oss”.*

**Vil du høre mer om høringen, kan du gå inn på European Agencys internettside: [www.european-agency.org](http://www.european-agency.org)**

---



## PORTUGUÊS

### **Perspectivas dos Jovens sobre as Necessidades Educativas Especiais**

#### ***Resultados da Audição no Parlamento Europeu***

**A Audição no Parlamento Europeu de Jovens com Necessidades Educativas Especiais teve lugar em Bruxelas, a 3 de Novembro de 2003. Foi organizada pela Agência Europeia com o apoio dos Ministros da Educação dos países membros da Agência e da Comissão Europeia, tendo sido um dos mais importantes eventos no enquadramento do Ano Europeu das Pessoas com Deficiência.**

Participaram neste evento 146 representantes de 23 delegações de países, dos quais 72 eram jovens com necessidades educativas especiais, 5 altos representantes dos Ministérios da Educação e os restantes, familiares dos jovens, colegas e membros da Agência Europeia. Os jovens foram indicados pelos respectivos Ministérios da Educação para apresentarem as suas opiniões sobre a educação especial.

Estiveram representadas, no evento, quase todo o tipo de deficiências. Importa referir que o termo necessidades especiais raramente foi utilizado pelos próprios jovens e, por essa razão, permanecem, neste documento, os termos usados pelos jovens. A grande maioria dos participantes – com idades dos 14 aos 20 anos – frequentavam o ensino regular. Alguns estudantes frequentavam o ensino superior, mas a maioria encontrava-se no ensino secundário e na formação vocacional.

O evento foi gravado na totalidade e as apresentações dos países podem ser descarregadas do *website* da Agência Europeia como ficheiros Word ou pdf.

#### **Principais questões colocadas pelos jovens**

Durante a Audição, os jovens debateram a sua educação, os principais desafios que se lhes colocaram ou colocam, a dicotomia ensino regular versus educação especial e o seu futuro. Estas questões corresponderam às três questões previamente preparadas por cada delegação para servirem de base à sua apresentação e subsequente debate durante a Audição.



Não obstante as suas diferentes nacionalidades e situações, as apresentações dos jovens (uma média de um orador por delegação) demonstraram sentimentos, princípios e desejos comuns. Como referiu o professor Richard Rose na sua síntese no final da reunião:

*“Os temas que emergiram são exactamente aqueles a que devemos dar maior atenção. Muitos dos jovens apresentaram aspectos positivos das suas experiências escolares. Estes jovens são excelentes exemplos de estudantes que beneficiaram de oportunidades educativas negadas às gerações anteriores. Contudo, é igualmente evidente que há alguns alunos que continuam a ter dificuldades em conseguir o apoio necessário para a sua aprendizagem”.*

As questões-chave colocadas durante as apresentações podem ser agrupadas em quatro áreas: perspectivas globais sobre educação, desafios e mudanças, ensino regular versus educação especial e futuro.

Importa aqui referir que estas foram as questões enfatizadas pelos próprios jovens. A informação constante das secções seguintes constitui uma fiel apresentação das questões emergentes, a qual não foi, de forma alguma, “filtrada” ou censurada, não obstante o facto de, por vezes, estas perspectivas nem sempre corresponderem às perspectivas dos vários profissionais sobre os assuntos debatidos.

De forma a evitar diferentes “interpretações” sobre as perspectivas expressas pelos jovens, as suas próprias palavras foram usadas sob a forma de citações para que as suas ideias os seus sentimentos e desejos sejam respeitados e claramente expressos.

### Perspectivas gerais sobre educação

Os jovens estiveram de acordo sobre a importância de receberem uma boa educação e formação de forma a ficarem melhor preparados para a sua vida futura, como adultos:

*“A Educação é muito importante na vida das pessoa” (Lituânia).*

*“A Educação é muito importante para o futuro das pessoas na sociedade de hoje, mais importante do que muitas pessoas pensam” (Noruega).*

*“A Educação é importante para todos, para os com e os sem deficiências” (Suíça).*

---

*“É fácil ir para o ensino secundário se se tiver uma boa base do ensino primário” (Islândia).*

*“O tempo de escola representou para mim um tempo fundamental de crescimento aos níveis social, moral e intelectual” (Itália).*

### Desafios e mudanças

Embora tenha sido notado um sentimento positivo comum sobre as melhorias e mudanças na educação e no apoio recebido, os jovens identificaram vários desafios. O primeiro centra-se nos problemas relacionados com a *acessibilidade*:

*“Existem algumas escolas sem barreiras, acessíveis a utilizadores de cadeiras de rodas” (República Checa).*

*“Algumas das dificuldades que encontrei foram: acesso e certos professores não compreenderem o meu total potencial” (Irlanda).*

*“Alguns de nós não podem estudar onde querem e o que querem e para o que têm capacidades. Muitas vezes porque os edifícios são inacessíveis” (Holanda).*

*“As pessoas com deficiências necessitam de ter possibilidade de participar na sociedade nas mesmas condições de igualdade das restantes pessoas. Isto exige transportes acessíveis para todos, edifícios públicos acessíveis, incluindo escolas” (Noruega).*

Receber o apoio técnico necessário e adequado foi identificado como um outro desafio. Os jovens sublinharam a importância de tal apoio e o facto de, muitas vezes, não ser disponibilizado ou ser limitado ou insuficiente. As tecnologias em geral – não apenas computadores, mas também outras ajudas técnicas – são consideradas uma enorme ajuda para a sua educação:

*“A tecnologia moderna ajuda-nos e será, igualmente, importante para o nosso futuro” (Finlândia).*

*“O Estado ou a nossa autoridade local pagou sempre as nossas ajudas técnicas e as nossas aulas extra, pelo que foi possível frequentarmos as turmas como os restantes alunos. Mas mesmo assim os meus pais têm, ainda, de pagar do seu bolso a maioria dos custos dos meus óculos e muitas vezes tivemos de esperar muito tempo pela concessão de novas ajudas técnicas” (Dinamarca).*





*“Temos falta de apoio técnico no ensino superior embora as coisas estejam a mudar” (Grécia).*

*“Reconhecemos as vantagens e as possibilidades da utilização de computadores no processo de aprendizagem e no dia-a-dia” (Letónia).*

*“É difícil saber, enquanto aluno com deficiência, o que está disponível – que ajudas técnicas e que apoio está disponíveis – e como consegui-lo. Tu (ou os teus pais) tens, geralmente, de descobrir tudo por ti próprio. E uma vez conhecida a tecnologia de apoio ou o apoio disponível, é muitas vezes, difícil ou mesmo impossível consegui-lo” (Holanda).*

*“Cada um de nós necessita de um tipo diferente de apoio – tecnologias de apoio, intérpretes – para ter acesso à informação e ser capaz de estudar” (Espanha).*

Os jovens sublinharam igualmente o apoio educativo eficiente e rápido como um importante pré-requisito para o sucesso da educação. A adequada formação dos professores e uma boa compreensão da sua situação e das suas necessidades são factores facilitadores da aprendizagem:

*“Temos dificuldades em alguns cursos porque não conseguimos aprender tantas coisas ao mesmo tempo e, muitas vezes, as aulas correm muito depressa. Por isso, temos pessoas que nos ajudam e acompanham” (Bélgica).*

*“É muito importante termos professores profissionalizados e pessoal de apoio. Eles precisam de uma boa formação” (Finlândia).*

*“Sentimos que cada deficiência é diferente e tem que ser apoiada individualmente. Devem ser consideradas as diferenças no apoio disponibilizado, de acordo com os tipos de deficiências: Algumas [pessoas com deficiências] devem receber apoio técnico adequado, outros necessitam de ajuda de pessoal com competências para lidar com as necessidades educativas especiais” (Alemanha).*

*“Estou muito feliz com os meus estudos e sei como conseguir apoio na minha escola, quando necessário. As escolas regulares precisam de mais professores com experiência em educação especial. Pessoas como eu podem ficar na escola regular da sua área de residência e ter sucesso” (Irlanda).*

---

*“Enfrentei alguns problemas devido às poucas horas disponibilizadas por parte dos professores e auxiliares para me ajudarem” (Itália).*

*“Pensamos que as pessoas com deficiência podem seguir os seus estudos como os outros, contudo necessitamos de algumas ajudas específicas que são diferentes de acordo com as pessoas e o tipo de deficiência” (Espanha).*

*“É muito importante ter professores especializados. É, igualmente, importante que as escolas construam o seu próprio conhecimento e experiência” (Islândia).*

Os jovens referiram, igualmente, como muito importante, a mudança de atitudes na sociedade e na educação. Identificaram atitudes negativas e as discriminações presentes na escola e na sociedade em geral. Referenciaram a falta de informação relevante e de alta qualidade sobre as questões da deficiência. Tal informação é necessária para obviar às atitudes negativas:

*“É importante explicar às pessoas sem deficiências quais são as diferentes deficiências: ajudar a evitar muitos preconceitos e contribuirá para garantir uma melhor compreensão ...dos outros para conosco” (Alemanha).*

*“As boas experiências incluem a ajuda a outros alunos para compreenderem que a deficiência não é uma coisa negativa e para se sentirem completamente incluídos na comunidade escolar” (Irlanda).*

*“As pessoas com deficiência não são ainda tratadas igualmente... a coisa mais importante para as pessoas com deficiência em todo o mundo é ser e viver como a maioria das pessoas “normais” vive. Para que isto seja possível temos que trabalhar sobre as atitudes das pessoas e fazer alguma coisa para que as pessoas que não são deficientes tenham a hipótese de conhecer mais sobre as pessoas com deficiência” (Noruega).*

Os jovens referiram, claramente, que ainda se confrontam com problemas que apenas podem ser ultrapassados através dos seus esforços pessoais e a “grande ajuda proporcionada pelas famílias e amigos”. Têm experienciado problemas e situações semelhantes e expressaram alguns desejos que podem ser endereçados, principalmente, aos responsáveis políticos:

*“Na nossa opinião as dificuldades com que as pessoas com necessidades especiais se confrontam, devidas às suas deficiências, não*



*podem ser colmatadas se apenas forem tratadas a nível nacional. Se todo o conhecimento existente for posto em comum, se se reflectir sobre de que forma as experiências e os saberes podem ser combinados para assegurar o progresso, pode, então, surgir uma esperança tanto no sector da educação como no mundo do trabalho. ...Podemos dizer que o acesso à educação, embora estabelecido por lei, depende essencialmente do desejo, da compreensão e do envolvimento dos actores no campo da educação, bem como da informação dada a outras pessoas” (França).*

*“Acreditamos que as leis exigem acessibilidades e igualdade de direitos para pessoas com deficiência são extremamente importantes porque, muitas vezes, constituem a única motivação para as organizações fazerem qualquer coisa acessível ou para proporcionarem igualdade de direitos às pessoas com deficiência” (Holanda).*

*“Nas nossas escolas, muitas vezes, sentimo-nos diferentes, infelizes ou incapazes. Não queremos ser tratados como crianças, apenas precisamos de mais tempo para aprender. Queremos ter os mesmos direitos e oportunidades que os restantes jovens” (Portugal).*

*“Este dia ajudou-nos a reconhecer que temos o direito de aprender e de fazer o melhor na vida. Mas, ainda mais importante, é que todos temos o direito de ser ouvidos” (Reino Unido).*

### Ensino regular versus educação especial

Os jovens identificaram, claramente, as *vantagens* e as *desvantagens* de ambas as situações educativas. As suas opiniões foram expressas de forma aberta, mas muito respeitosa:

*“Aos seis anos entrei para uma escola para cegos, em regime de internato ... tinha que percorrer 185 kms por semana para chegar à escola e era muito cansativo. Nessa altura não era usual que as crianças com necessidades especiais frequentassem a escola regular. Mas eu tive a sorte de crescer com grandes mudanças no meu país e cinco anos mais tarde foi possível voltar para casa e continuar os meus estudos numa escola regular, onde tive bons professores” (Estónia).*

*“Eu estudo numa escola para cegos e para crianças com limitações visuais. No nosso país as crianças com limitações visuais estão integradas nas escolas de ensino regular mas as crianças cegas não estudam lá porque as escolas regulares não estão ainda preparadas para ensinar alunos cegos” (Letónia).*



*“Todos nós frequentamos escolas regulares e universidades. Algumas vezes as escolas recusam admitir alunos com deficiência, mas normalmente têm muito boa vontade” (Holanda).*

*“Estamos muito felizes por termos a oportunidade de trabalhar e aprender num local de trabalho protegido e escola especial ... se alguma vez frequentar uma escola especial, não será fácil deixar esse ambiente protegido” (Suíça).*

*“É bom para todos os alunos com deficiências frequentarem uma escola perto das suas casas. É bom viver com os pais e conhecer pessoas e alunos na comunidade onde vives. É, igualmente importante, ter oportunidades para aprender como lidar com os assuntos, sozinho” (Suécia).*

O desejo dos jovens estarem com outros jovens foi, claramente, expresso como um aspecto positivo da sua vida social:

*“Nós vamos para uma escola normal com alunos normais. Embora tenhamos necessidades educativas especiais nunca nos sentimos diferentes dos restantes alunos da turma” (Dinamarca).*

*“Estamos satisfeitos por estarmos integrados no sistema regular de ensino no nosso país. A coisa mais importante é estar junto dos outros jovens da mesma idade... Nunca tivemos grandes problemas com os nossos estudos” (Luxemburgo).*

Os participantes tinham ideias muito claras sobre os desafios que cada situação (particularmente inclusão) lhes colocava. Foram sublinhadas as condições relacionadas com o seu desejo de serem bem preparados sob o ponto de vista académico. Estas condições relacionam-se, muitas vezes, com as dificuldades com que se depararam:

*“Relativamente à educação especial, estamos genericamente desapontados. Em primeiro lugar, na nossa escola, coexistem diferentes tipos de necessidades especiais. Viver e estudar juntos, nem sempre é muito agradável. Para além disso observamos que o nível da nossa formação é bastante baixo para nos preparar para o ensino de adultos. Finalmente, lastimamos não poder escolher o curso que gostaríamos de seguir” (Bélgica).*

*“Tive a oportunidade de participar num programa inovador sobre integração de alunos cegos em contextos educativos em escolas do ensino básico regular, que utilizava o modelo de ensino a pares (dois*



professores na mesma sala)... Contudo, o meu colega não teve a mesma oportunidade de experienciar o modelo de ensino a pares e, conseqüentemente, confrontou-se com muitos obstáculos em termos da sua adaptação e do seu sucesso na sua integração na escola regular” (Grécia).

“Porque fui tardiamente diagnosticado, andei numa escola regular até aos 18 anos. Frequentei, então, a Folk High School, numa turma para alunos com autismo. Para mim, a maior diferença, comparativamente com uma classe regular, é a clareza, a estrutura e o planeamento... Anteriormente a escola, para mim, era confusa: havia um conjunto de coisas que não compreendia e que todas as outras crianças percebiam automaticamente. A maioria dos meus professores percebia que eu era diferente, mas não sabiam o que deviam fazer, o que levou a que eu não tivesse a oportunidade de ter apoio mais cedo” (Suécia).

Os jovens também apoiaram um cenário de *livre decisão*: o direito pessoal de decidir a melhor opção de acordo com as necessidades e as capacidades e sem preconceitos:

“Nós conhecemos tanto a educação integrada perto das nossas famílias mas com alguns colegas que nem sempre têm uma atitude compreensiva, como o sentimento de “romper” quando tínhamos de ir estudar longe das nossas casas, num contexto educativo mais adaptado às nossas necessidades. Queremos referir que é necessário encontrar soluções alternativas que possam, num preciso momento da nossa educação, servir de apoio temporariamente: turmas com reduzido número de alunos, integração parcial, pedagogia adaptada, apoio de profissionais competentes, carinho, se necessário. Não existe um tipo de educação padronizada que responda a todos os tipos de deficiência” (França).

“Quanto à integração, a inclusão de pessoas com deficiência no meio das pessoas sem deficiência é muito importante. Contudo, cada um tem de decidir, por si próprio, se quer estar integrado ou não e isso não é possível com todo o tipo de deficiência” (Alemanha).

“Os pais das crianças com deficiência têm o direito de escolher a melhor solução para a situação específica do seu/sua filho(a): prosseguir estudos numa escola regular ou numa escola especial” (Luxemburgo).

---

## O futuro

Relativamente a esta questão surgiram muitas preocupações tendo sido notada uma concordância generalizada: estes jovens não querem ficar em casa, não querem ser discriminados, querem um emprego:

*“Queremos ser independentes e viver sós ou com um amigo” (Bélgica).*

*“A maioria de nós quer ser activo e não deseja ficar em casa” (Bélgica).*

*“Queremos ter uma instituição especializada para apoiar todas as pessoas com deficiência na procura de estágios e na escolha de profissão. Isto ajudar-nos-ia a conhecer as empresas melhor adaptadas para pessoas com deficiências. Esta instituição deveria estar em contacto com todos os sectores económicos” (Áustria).*

*“Todos os que aqui vieram e que frequentam escolas regulares ou escolas especiais gostariam de continuar a estudar num ou noutro contexto. Se as pessoas estão felizes com os seus empregos, estão, igualmente, felizes com a sua vida e podem conseguir bons resultados nas suas carreiras. As pessoas com deficiência não são excepção” (Lituânia).*

Os jovens com deficiência mostram-se preocupados com os obstáculos com que se irão confrontar, mas prontos para os ultrapassar de forma a conseguirem um emprego no mercado normal de trabalho:

*“As pessoas cegas podem obter licenciatura em direito, contudo não lhes é permitido trabalhar como juiz” (Áustria).*

*“Tal como muito bem disse uma pessoa da nossa delegação “após terminarmos a nossa educação ou a nossa formação profissional não queremos ficar em casa”. Queremos encontrar um emprego em contexto não segregado. Certamente que sabemos que, dependendo das nossas deficiências, alguns empregos não são acessíveis. Mas a nossa tenacidade pode ultrapassar muitos obstáculos” (França).*

*“Após a licenciatura queremos trabalhar em serviços públicos utilizando todas as disposições legais da nossa Constituição. A nossa experiência, até agora, diz-nos que nada nos foi dado generosamente e que temos que acreditar nas nossas capacidades para fazer dos nossos sonhos realidade” (Grécia).*



*“O nosso futuro depende, certamente, do nível académico que alcançarmos. Estamos conscientes de que, neste momento, não é fácil encontrar postos de trabalho para pessoas com necessidades especiais. Pensamos que não devemos ficar em casa após terminar os estudos, mas devemos encontrar um emprego no mercado normal de trabalho ... Seria interessante ser integrado no mercado normal de trabalho da mesma forma que fomos integrados na escola regular” (Luxemburgo).*

*“A reserva dos empregadores à colocação de profissionais com deficiência constitui um problema para a pessoa em questão. Isto é uma pena porque os empregados com deficiências estão, muitas vezes, muito motivados para o trabalho. ...Quase todos nós sonhamos com um emprego numa companhia privada. Mas para muitos de nós este objectivo parece inalcançável dada a nossa deficiência e as condições na sociedade. Frequentemente, o emprego apenas é possível num local protegido. Paralelamente, os certificados emitidos pelas instituições especiais são, muitas vezes, menos aceitáveis no sector privado” (Suíça).*

Os jovens também expressaram um claro desejo de *participar em todas* as decisões relativas ao seu futuro:


*“Quanto à formação vocacional e à educação de adultos, somos aconselhados a não seguir certas profissões: é importante que todas as pessoas com deficiência tenham a oportunidade de seguir o caminho profissional que pretendam e que também possam ocupar postos de trabalho numa tentativa de aquisição de experiência ... São-nos dados, permanentemente, conselhos mas seria melhor que nos orientássemos de acordo com a nossa experiência” (Alemanha).*

*“Precisamos de ser capazes de escolher a nossa educação com base nos nossos interesses e motivação, tal como qualquer outra pessoa. Queremos participar na sociedade como qualquer outra pessoa e não queremos ser discriminados pelos empregadores devido a uma deficiência” (Noruega).*

## **Comentários Finais**

O Parlamento Europeu ofereceu aos jovens participantes a possibilidade de serem ouvidos; de partilharem com outros jovens os seus problemas e desejos; de aprenderem com os outros e de forçarem mudanças e melhorias. O evento pode ser visto como uma real oportunidade para a promoção dos seus direitos à igualdade, à total participação e à igualdade de oportunidades.

---



A maioria das delegações focalizou o muito que ainda há a fazer – embora muito já tenha já sido feito – para que estes jovens tenham as mesmas oportunidades que os seus pares sem deficiência.

As palavras finais são de dois jovens delegados e foram dirigidas aos organizadores, após o evento:

*“Tivemos aqui uma grande, grande experiência. A Audição no Parlamento foi o auge. Nunca a esqueceremos. Quando regressámos a casa os nossos corpos estavam cansados mas os nossos corações ricos”.*

*“Obrigado por tudo, mas por favor, não se esqueçam de nós”.*

**Se pretender mais informação sobre a Audição, consulte o website da Agência Europeia: [www.european-agency.org](http://www.european-agency.org)**



## SUOMI

### Nuorten Näkökulmia Erityisopetukseen

#### *Euroopan parlamentissa järjestetyn kuulemistilaisuuden tuloksia*

**Erityistarpeisten nuorten kuuleminen Euroopan parlamentissa oli eräs Euroopan vammaisten teemavuoden päätapahtumista. Kuuleminen pidettiin Brysselissä 3.11.2003, ja sen järjesti Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskus jäsenmaidensa opetusministerien ja Euroopan komission tuella.**

Tapahtumaan osallistui yhteensä 146 edustajaa 23 maan valtuuskunnista. Edustajista 72 oli erityistarpeisia nuoria, viisi opetusministeriöiden korkean tason edustajia ja muut nuorten perheenjäseniä, lähipiiriä ja Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskuksen edustajia. Kunkin maan opetusministeriöt olivat valinneet nuoret, jotka esittivät näkemyksensä erityisopetuksesta.

Erilaiset vammat olivat erittäin kattavasti edustettuina tapahtumassa. On huomattavaa, että nuoret itse käyttivät harvoin termiä 'erityistarpeet', joten myös tässä asiakirjassa on käytetty nuorten itsensä käyttämiä ilmauksia. Valtaosa osallistujista, jotka olivat 14–20-vuotiaita, osallistuivat yleisopetukseen. Muutamat opiskelivat korkea-asteella, mutta useimmat opiskelivat toisen asteen oppilaitoksissa tai ammatillisessa koulutuksessa.

Tilaisuus nauhoitettiin kokonaisuudessaan, ja nauhalta puretut eri maiden edustajien puheenvuorot ovat ladattavissa Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskuksen sivustosta Word- tai pdf-tiedostoina.

#### **Nuorten esittämiä avainkysymyksiä**

Kuulemistilaisuudessa nuoret pohtivat koulutustaan, olennaisimpia kohtaamiaan haasteita, jakoa yleisopetukseen ja erityisopetukseen sekä tulevaisuudennäkymiään. Näitä teemoja käsiteltiin myös niissä kolmessa kysymyksessä, jotka jokainen valtuuskunta oli valmistanut etukäteen esityksensä ja kuulemistilaisuuden keskusteluosuuden pohjaksi.

Jokaisella valtuuskunnalla oli yleensä yksi puheenvuoro, ja vaikka nuoret edustivat eri maita ja erilaisia lähtökohtia, puheenvuorot kuvastelivat yhtäläisiä tuntemuksia, periaatteita ja toiveita. Professori Richard Rose kiteytti tämän päätöspuheenvuorossaan seuraavasti:

---

*”Meidän on selvästikin paneuduttava esitettyihin teemoihin huolella. Monet puhujista kertoivat koulutuksen myönteisistä puolista. Nämä nuoret ovat erinomaisia esimerkkejä tehokkaista oppijoista, ja he ovat hyötäneet saamistaan koulutusmahdollisuuksista, jollaisia aiemmilla sukupolvilla ei välttämättä ole ollut. Kuitenkin joukossa on myös oppijoita, joilla on edelleenkin vaikeuksia saada opiskelulle välttämättömiä resursseja ja tukea.”*

Esitysten avainteemat voidaan jakaa neljään ryhmään: yleiset näkemykset koulutuksesta, haasteet ja muutokset, yleisopetus ja erityisopetus sekä tulevaisuudennäkymät.

Nämä ovat nuorten itsensä esille tuomat painopistealueet. Seuraavissa kappaleissa kuvataan nuorten itsensä avoimesti ja rehellisesti korostamia seikkoja. Puheenvuoroja ei ole mitenkään siistitty tai sensuroitu vaikka nuorten näkemykset eivät aina olekaan linjassa alan ammattilaisten näkemysten kanssa.

Nuorten ajatukset, tunnot ja toiveet on esitetty suorina lainauksina, jottei viesti värittyisi asiantuntijoiden tulkintojen mukaisiksi.

### Yleisiä näkemyksiä koulutuksesta

Nuoret pitivät hyvää koulutusta ja opetusta tärkeänä aikuisuuteen valmistavana tekijänä:

*”Koulutus on todella tärkeä osa elämää” (Liettua).*

*”Nyky-yhteiskunnassa koulutus vaikuttaa erittäin paljon yksilön tulevaisuuteen – enemmän kuin useimmat käsittävätään” (Norja).*

*”Koulutus on tärkeä kaikille – niin vammaisille kuin muillekin” (Sveitsi).*

*”Toisen asteen koulutukseen on helppo siirtyä, jos on saanut hyvän pohjan peruskoulusta” (Islanti).*

*”Koulu-aika oli minulle olennaisen tärkeää sosiaalisen, moraalisen ja älyllisen kasvun aikaa” (Italia).*

### Haasteet ja muutokset

Vaikka koulutukseen ja tukeen liittyvät parannukset ja edistysaskeleet nähtiin myönteisenä kehityksenä, nuoret kuvasivat myös monia haasteita, kuten koulutuksen *saatavuuteen* liittyviä ongelmia:



*”Vain harvoissa kouluissa voi liikkua esteettömästi pyörätuolilla” (Tšekin tasavalta).*

*”Myös koulutuksen saatavuudessa oli ongelmia, eivätkä kaikki opettajat ymmärtäneet täyttä potentiaaliani” (Irlanti).*

*”Kaikki meistä eivät pääse opiskelemaan kykyjään ja toiveitaan vastaaviin paikkoihin. Toisinaan syynä on rakennusten esteellisyys” (Alankomaat).*

*”Vammaisten on saatava mahdollisuus toimia yhteiskunnassa tasa-arvoisesti muiden kanssa. Sen edellytys on, että julkiset kulkuvälineet ja rakennukset – myös koulut – ovat esteettömiä” (Norja).*

Tarkoituksenmukaisen teknisen tuen saaminen koettiin myös ongelmalliseksi. Nuoret korostivat asianmukaisen tuen merkitystä ja tuen saantivaikeuksia sekä apuvälineiden vanhentuneisuutta, riittämättömyyttä ja puutteita. Tekniset apuvälineet yleensä – ei pelkästään tietokoneet vaan muutkin tekniset apuvälineet – koettiin erittäin hyödyllisiksi koulutuksen tukena:

*”Nykytekniikasta on meille apua, ja sillä tulee olemaan tärkeä asema myös tulevaisuudessa” (Suomi).*

*”Valtio ja kunta ovat aina maksaneet apuvälineet ja lisäopetuksen, joten vammaiset ovat voineet osallistua opetukseen siinä missä muutkin oppilaat. Vanhempani joutuvat kuitenkin maksamaan valtaosan silmälasistustannuksista omasta pussistaan, ja toisinaan uusien apuvälineiden saamista voi joutua odottamaan pitkään” (Tanska).*

*”Korkeakouluopintojen tekninen tuki on puutteellista, mutta tilanne on muuttumassa” (Kreikka).*

*”Tietotekniikasta on hyötyä, ja se avaa uusia mahdollisuuksia oppimisprosessille ja jokapäiväiselle elämälle” (Latvia).*

*”On todella vaikea tietää, mikä ylipäättään on mahdollista ja mitä apuvälineitä ja tukea vammaiset opiskelijat voivat saada ja miten. Kaikesta joutuu yleensä ottamaan selvää itse (tai vanhemmat joutuvat). Ja kun on selvittänyt, mitä apuvälineitä tai tukea on olemassa, niitä on yleensä joko erittäin hankala tai suorastaan mahdotonta saada” (Alankomaat).*

*”Me kaikki tarvitsemme tiedonhankkimiseen ja opiskeluun jonkinlaista tukea, kuten teknisiä apuvälineitä tai tulkkausta” (Espanja).*

---

Nuoret korostivat myös tehokkaan ja tarvittaessa saatavan *opetuksen ja opiskelun tuen* merkitystä tärkeänä menestyksekkään opiskelun edellytyksenä. Opettajien riittävää ammattitaitoa ja oppijoiden tilanteen ymmärtämistä pidettiin oppimistilanteita helpottavina tekijöinä:

*”Joillakin kursseilla on vaikeaa, kun pitäisi keskittyä moneen asiaan yhtä aikaa, ja usein tunneilla mennään liian nopeasti eteenpäin. Siksi me tarvitsemme avustajia” (Belgia).*

*”Opettajien ja avustajien ammattitaito on erittäin tärkeää. Heidän tulee olla koulutettuja ja päteviä” (Suomi).*

*”Koska vammat ovat erilaisia, myös tuen tulee olla yksilöllistä. Tuessa on eroja vammasta riippuen: tiettyjä vammoja varten on saatavilla teknisiä apuvälineitä, toisten vammojen kohdalla on pulaa vammaan liittyviä erityistarpeita tuntevista pätevistä avustajista” (Saksa).*

*”Olen todella tyytyväinen opintoihini ja tiedän, että minulla on mahdollisuus saada tarvittaessa lisätukea oppilaitoksessani. Yleisopetuksen kouluissa tarvitaan enemmän opettajia, joilla on kokemusta erityisopetuksesta. Sen avulla minun kaltaiseni opiskelijat voisivat jatkaa opintojaan paikallisissa yleisopetusta antavissa oppilaitoksissa ja pärjätä opinnoissaan” (Irlanti).*

*”Opettajien ja avustajien pienet tukeen varatut tuntimäärät ovat aiheuttaneet jonkin verran ongelmia” (Italia).*

*”Meidän mielestämme vammaiset pystyvät seuraamaan samaa opetusta kuin muutkin, siihen vain tarvitaan erilaisia apuvälineitä tai tukea vamman laadun mukaan” (Espanja).*

*”On erittäin tärkeää, että opettajat ovat erityisopetukseen erikoistuneita. Lisäksi on tärkeää, että tietoa ja kokemuksia kerätään tietyissä yleisissä kouluissa” (Islanti).*

Nuoret kertoivat myös *asennemuutoksen* merkityksestä yhteiskunnassa ja koulutuksessa ja mainitsivat kielteiset asenteet ja ennakkoluulot koulussa ja yhteiskunnassa yleensä. He olivat painokkaasti sitä mieltä, että asiallista ja relevanttia tietoa vammaisuudesta ei ole riittävästi saatavilla, jotta sillä voitaisiin vaikuttaa negatiivisiin asenteisiin:

*”Henkilöille, jotka itse eivät ole vammaisia, olisi tärkeää kertoa erilaisista vammoista. Se auttaisi vähentämään ennakkoluuloja, jolloin muiden olisi helpompi ymmärtää meitä” (Saksa).*



*"Myönteiset kokemukset auttaisivat muita opiskelijoita ymmärtämään, että vammaisuus ei ole kielteinen asia, jolloin voisimme tuntea olevamme aidosti osa kouluyhteisöä" (Irlanti).*

*"Vammaisia ei vieläkään kohdella kaikin puolin tasa-arvoisesti... Kaikkialla maailmassa vammaisille on todella tärkeää voida olla ja elää niin kuin useimmat "normaalit" ihmiset. Jotta siihen päästäisiin, meidän on ryhdyttävä asenteiden muuttamiseksi toimiin, joiden avulla ne, jotka eivät itse ole vammaisia, voisivat tutustuisivat vammaisiin" (Norja).*

Nuorten puheenvuorojen perusteella oli ilmeistä, että he kohtaavat edelleenkin ongelmia, joiden voittaminen vaatii henkilökohtaisia ponnistuksia ja "perheen ja ystävien merkittävää tukea". Nuorten ongelmat ja vaikeudet olivat pitkälti samantyyppisiä, ja puheenvuorot kertoivat syvällisten pohdintojen tuloksena muotoutuneista etenkin päättäjille suunnatuista toiveista:

*"Meidän mielestämme vammaisuudesta johtuvia erityistarpeita ei voida ratkaista pelkästään kansallisella tasolla. Olisi rohkaisevaa, jos kaikki olemassa oleva alan tietous ja kokemus voitaisiin kerätä yhteen ja yhdistää todellisten koulutusta ja työllisyyttä edistävien toimenpiteiden suunnittelemista varten... Voidaan sanoa, että koulutuksen saatavuus – vaikka se on lakisääteistä – riippuu edelleen paljolti tahdosta ja koulutusalan toimijoiden käsityksistä ja paneutumisesta aiheeseen sekä yleisestä tiedotuksesta" (Ranska).*

*"Uskomme, että lait, jotka edellyttävät yhtäläisiä palveluja ja oikeuksia vammaisille, ovat erittäin tärkeitä, sillä ne ovat usein ainoa syy tarjota vammaisille palveluja tai varmistaa vammaisten tasa-arvo yhteiskunnassa" (Alankomaat).*

*"Koulussa me tunnemme toisinaan olevamme poikkeavia, onnettomia ja avuttomia. Me emme halua, että meitä kohdellaan lapsina – me vain tarvitsemme enemmän aikaa oppimiseen. Me haluaisimme samat oikeudet ja mahdollisuudet kuin muillakin nuorilla" (Portugali).*

*"Tämä päivä auttaa meitä näkemään, että meillä kaikilla on oikeus oppia ja menestyä. Ennen kaikkea, meillä kaikilla on oikeus saada äänemme kuuluviin" (Iso-Britannia).*

---

## Yleisopetus vs. erityisopetus

Kuulemistilaisuuden osallistajat toivat esiin molempien opetusmuotojen *hyviä ja huonoja puolia*. Nuoret kertoivat mielipiteensä avoimesti ja suoraan mutta kohteliaasti:

*"Menin kuusivuotiaana näkövammaisten sisäoppilaitokseen... Koulu sijaitsi 185 kilometrin päässä kotoa, ja jouduin tekemään matkan joka viikko, mikä oli suhteellisen raskasta. Siihen aikaan erityisopetusta tarvitsevat oppilaat eivät yleensä osallistuneet yleisopetukseen. Onneksi minun kouluajanani maassamme tapahtui suuria muutoksia, ja viiden vuoden kuluttua pääsin kotipaikkakuntani yleisopetuksen kouluun, jossa oli hyvät opettajat" (Viro).*

*"Käyn sokeille ja heikkonäköisille tarkoitettua näkövammaisten koulua. Minun kotimaassani heikkonäköiset oppilaat käyvät koulua yleisopetuksessa, mutta sokeat lapset eivät, sillä yleisopetuksen kouluissa ei toistaiseksi pystytä opettamaan sokeita oppilaita" (Latvia).*

*"Kaikki vammaiset opiskelevat yleisopetuksen piiriin kuuluvissa oppilaitoksissa. Joskus koulut kieltäytyvät ottamasta vammaisia oppilaita, mutta yleensä vammaiset otetaan oppilaitoksissa huomioon todella hyvin" (Alankomaat).*

*"Olemme tyytyväisiä siihen, että meillä on mahdollisuus käydä työssä suojatyöpaikassa ja käydä erityiskoulua ... kun on käynyt erityiskoulua, ei ole enää helppo lähteä suojatusta ympäristöstä" (Sveitsi).*

*"On hyvä, että vammaiset oppilaat voivat käydä tavallista koulua kotipaikkakunnallaan. On hyvä asua kotona ja tuntee oman yhteisönsä jäsenet ja koululaiset. On myös tärkeää saada tilaisuuksia oppia pärjäämään itsenäisesti" (Ruotsi).*

Nuoret ilmaisivat selkeästi, että yhdessäolo muiden nuorten kanssa oli myönteinen sosiaalinen tekijä:

*"Me käymme tavallista koulua aivan tavallisten oppilaiden kanssa. Vaikka me tarvitsemme erityisopetusta, emme tunne olevamme erilaisia kuin muut oppilaat" (Tanska).*

*"Me olemme kaikin puolin tyytyväisiä siihen, että erityisopetusta tarvitsevien oppilaiden opetus on maassamme integroitu yleisopetukseen. Tärkeintä on, että saa olla yhdessä muiden nuorten kanssa... Meillä ei ole ollut mitään suurempia ongelmia opiskelussa" (Luxemburg).*

Osallistujat selvittivät myös niitä haasteita, joita molemmat opetusmuodot – erityisesti yleisopetukseen integrointi – heille asettavat. *Olosuhteiden* vaikutus näkyi erityisen selvästi halussa saada hyvät koulutukselliset valmiudet. Olosuhteet mainittiin yleensä vaikeuksien yhteydessä:

*”Olemme yleisesti ottaen tyytymättömiä erityisopetukseen. Ensinnäkin erityiskoulujen oppilailla on eri tyyppisiä erityistarpeita, eikä yhdessä asuminen ja opiskelu ole aina erityisen miellyttävää. Lisäksi, erityisopetuksen tavoitteet ovat niin alhaisia, että ne eivät valmista jatko-opintoihin. Myös kurssitarjonnassa on liian vähän valinnaisuutta”* (Belgia).

*”Pääsin ala-asteella varsin innovatiiviseen ohjelmaan, jossa sokeat oppilaat osallistuivat yhteistoiminnallista opetusta (kahden opettajan johdolla) soveltavaan yleisopetukseen...Koulutoverini ei päässyt yhteistoiminnalliseen opetukseen, ja sen seurauksena hänen oli vaikea sopeutua ja osallistua yleisopetukseen”* (Kreikka).

*”Koska sain diagnoosin varsin myöhään, kävin tavallista koulua 18-vuotiaaksi saakka. Sen jälkeen siirryin kansanopistoon korkealla tasolla toimivien autistien luokalle. Minulle suurin ero tavalliseen luokkaan verrattuna on opetuksen selkeydessä, rakenteessa ja suunnitelmallisuudessa... Aikaisemmin koulunkäynti oli tuntunut minusta hämmentävältä: en ymmärtänyt monia asioita, jotka tuntuivat olevan muille itsestään selviä. Useimmat opettajistani ymmärsivät erilaisuuteni, mutta he eivät tienneet, miten toimia. Olisin ehkä saanut jonkinlaista tukea aikaisemmin, jos opettajilla olisi ollut enemmän tietoa”* (Ruotsi).

Nuoret myös kannattivat omaa päätäntävaltaa; oikeutta saada itse päättää omien tarpeittensa ja kykyjensä mukaisista koulutusvalinnoista ilman ennakoasenteita ja ennakkoluuloja:

*”Olemme törmänneet ennakkoluuloihin koulutovereiden keskuudessa kotipaikkakunnan yleisopetuksessa ja toisaalta kokeneet ahdistusta opiskellessamme kaukana kotoa erityistarpeita paremmin vastaavissa oppimisympäristöissä. Mielestämme tarvitaan vaihtoehtoisia ratkaisuja, jotka tarjoaisivat tilapäistä tukea vaikeuksissa, kuten pienet luokkakoot, osittainen integraatio, sovellettu pedagogiikka, tuki alan koulutuksen saaneilta asiantuntijoilta ja tarvittaessa avustaja. Erilaisiin erityistarpeisiin ei voida soveltaa yhtä vakiomuotoista koulutusta”* (Ranska).

*”Osallistamisen kannalta vammaisten ja vammattomien integraatio on todella tärkeää. Jokaisen on kuitenkin itse päätettävä haluaako osallistua yleisopetukseen vai ei. Käytännössä se ei kuitenkaan ole kaikkien vammojen kohdalla mahdollista”* (Saksa).

---

*”Tällä hetkellä erityistarpeisten lasten vanhemmilla on oikeus valita lapselleen tämän tilanteeseen parhaiten sopiva ratkaisu – joko yleisopetukseen osallistuminen tai erityiskoulu” (Luxemburg).*

## Tulevaisuus

Nuoret toivat esiin monia tulevaisuuteen liittyviä huolenaiheita, jotka olivat pitkälti samantyyppisiä: nuoret eivät halua istua kotona eivätkä tulla syrjityksi – he haluavat työtä:

*”Tietenkin haluaisimme olla itsenäisiä ja asua yksin tai yhdessä kumppanin kanssa” (Belgia).*

*”Useimmat meistä haluavat olla aktiivisia eivätkä istua kotona” (Belgia).*

*”Toivoisimme, että olisi olemassa erityinen taho, joka olisi erikoistunut auttamaan vammaisia ammatinvalinnassa ja löytämään oppisopimuspaikkoja. Sieltä saisimme myös tietoa siitä, millä yrityksillä on valmiuksia ottaa vammaisia töihin. Tällaisen tahon tulisi toimia kiinteässä yhteistyössä talouden eri sektoreiden kanssa” (Itävalta).*

*”Kaikki osallistujat ja kaikki jotka opiskelevat yleisopetuksessa tai erityisoppilaitoksissa haluaisivat jatkaa opintojaan tavalla tai toisella. Ihmiset, jotka ovat tyytyväisiä työhönsä ovat tyytyväisiä myös elämäänsä, ja saavat tuloksia aikaan myös urallaan. Tämä pätee myös vammaisiin” (Liettua).*

Nuoret olivat erittäin huolissaan esteistä, joita he tulisivat kohtaamaan, mutta olivat valmiita voittamaan ne saadakseen työtä avoimilta työmarkkinoilta:

*”Sokea henkilö voi suorittaa oikeustieteen tutkinnon, mutta ei toimia tuomarina” (Itävalta).*

*”Kuten eräs valtuuskuntamme jäsen osuvasti sanoi: ’Kukaan ei halua jäädä kotiin valmistuttuaan.’ Me haluamme muutakin kuin suojatyötä. Totta kai me tiedämme, että vammaisuutemme vuoksi joihinkin tehtäviin on vaikea päästä, mutta sitkeydellä voi voittaa monia esteitä” (Ranska).*

*”Haluamme päästä valmistumisen jälkeen julkisiin tehtäviin, joissa voimme hyödyntää perustuslaillisia oikeuksiamme. Kokemuksesta olemme oppineet, että mitään ei saa ilmaiseksi, ja että meidän on luotettava kykyihimme voidaksemme tehdä unelmistamme totta” (Kreikka).*





*"Tulevaisuutemme riippuu suuresti siitä, miten pitkälle kouluttaudumme. Olemme tietoisia siitä, että erilaisia erityistarpeita omaavien ei ole nykyään helppo saada työtä. Opintojen jälkeen ei pidä jäädä kotiin vaan on lähdettävä etsimään työtä... Integraatio normaaliin työelämään yleisopetuksen tapaan on kiinnostava ajatus" (Luxemburg).*

*"Se, että työnantajat ja työtoverit suhtautuvat varautuneesti vammaisten työllistämiseen on merkittävä ongelma ennakkoluulojen kohteeksi joutuville vammaisille. Asenneongelma on ikävä asia, sillä vammaiset työntekijät ovat yleensä hyvin motivoituneita. Lähes jokainen meistä unelmoi pääsevänsä töihin johonkin yritykseen. Monilla tavoite jää vammaisuuden ja olosuhteiden vuoksi saavuttamatta. Usein suojatyö tarjoaa ainoan työskentely mahdollisuuden. Lisäksi erityisoppilaitosten todistuksia pidetään yrityksissä usein vähempiarvoisina" (Sveitsi).*

Osallistujat ilmaisivat selkeästi myös halunsa päästä täysipainoisesti vaikuttamaan tulevaisuuttaan koskeviin päätöksiin:

*"Ammatillisessa koulutuksessa ja jatko-opinnoissa meitä ohjataan järjestelmällisesti olemaan valitsematta tiettyjä ammatteja. Olisi tärkeää, että vammaiset saisivat mahdollisuuden valita minkä tahansa akateemisen tai ammatillisen uran ja tilaisuuden päästä kokeilemaan eri tehtäviä. Meille annetaan jatkuvasti hyviä neuvoja mutta olisi parempi, jos saisimme tehdä päätöksemme itsenäisesti omien kokemustemme pohjalta" (Saksa).*

*"Meidän pitäisi voida valita opintoala sen perusteella, mikä kiinnostaa ja mihin on motivaatiota, niin kuin muutkin. Me haluamme toimia yhteiskunnassa samanarvoisina kuin muutkin ilman, että meitä syrjitään työmarkkinoilla vammaisuuden takia" (Norja).*

## **Yhteenveto**

Euroopan parlamentissa järjestetty kuulemistilaisuus antoi nuorille osallistujille mahdollisuuden kertoa ongelmistaan ja toiveistaan ja keskustella niistä muiden nuorten kanssa, oppia toinen toisiltaan sekä edistää muutosten ja parannusten aikaansaamista. Kuulemistilaisuus tarjosi mahdollisuuden edistää vammaisten oikeutta tasa-arvoon, yhtäläisiin mahdollisuuksiin ja täysivaltaiseen osallistumiseen.

Valtaosa delegaatioista toi kuitenkin keskeisenä viestinä esiin sen, että vielä on paljon tehtävää ennen kuin vammaiset nuoret ovat yhdenvertaisessa asemassa muiden nuorten kanssa, vaikka kehitys onkin ollut myönteistä.



---

Lopuksi kahden nuoren osallistujan sanat tilaisuuden järjestäjille:

*"Kokemus oli kerta kaikkiaan mahtava. Parlamentin kuulemistilaisuus oli koko vierailun kohokohta. Emme koskaan unohda sitä. Kotiin palattuamme olimme väsyneitä mutta hyvin onnellisia."*

*"Kiitos kaikesta – mutta älkää unohtako meitä!"*

**Lisätieto** kuulemistilaisuudesta **Euroopan** erityisopetuksen  
**kehittämiskeskuksen** **Internet-sivustossa** **osoitteessa**  
**[www.european-agency.org](http://www.european-agency.org)**



## SVENSKA

### Ungas Synpunkter på Specialundervisning

#### *Resultat från hearingen i Europaparlamentet*

Den 3 november 2003 ägde en hearing rum i Europaparlamentet i Bryssel för unga personer i behov av särskilt stöd i undervisningen. Den organiserades av European Agency med stöd av utbildningsministerierna i European Agency's medlemsländer och EU kommissionen som en av de stora evenemangen inom ramen för det Europeiska Handikappåret.

146 representanter från 23 länder deltog i evenemanget. Av dessa var 72 ungdomar i behov av särskilt stöd, fem var representanter för utbildningsministerier och andra var familjemedlemmar eller kollegor till de unga deltagarna, eller representanter för European Agency. Ungdomarna var utsedda av utbildningsministerierna i sina länder för att presentera sina uppfattningar om specialpedagogisk verksamhet.

Nästan alla typer av funktionshinder fanns representerade under evenemanget. Det ska framhållas att begreppet "särskilda behov" knappast användes av ungdomarna själva och av den anledningen används i det här dokumentet de begrepp som ungdomarna själva använde. Den stora majoriteten av deltagarna, som var mellan 14 och 20 år gamla, gick i den ordinarie sammanhållna skolan i sina länder. Deltagarna studerade inom högre utbildning, en del inom yrkesförberedande program, i gymnasiet eller senare åren av grundskolan.

Hela evenemanget spelades in och alla länders presentationer kan laddas ner från European Agency's webbplats som word- eller pdf- filer.

#### **Frågor som fördes fram av ungdomarna**

Under hearingen debatterade ungdomarna sin utbildning, de största utmaningarna de hade mött eller fortfarande möter, motsättningen mellan sammanhållen, inkluderande undervisning och specialskolor samt sin framtid. Dessa frågor motsvarade de tre frågor som varje delegation var ombudda att förbereda som utgångspunkt för sin presentation och den följande diskussionen.

---

Trots sina olika nationaliteter och situationer, visade ungdomarnas presentationer på gemensamma känslor, principer och önskemål. Som professor Richard Rose sa i sin sammanfattning i slutet av mötet:

*“De teman som har utkristalliserats måste vi rikta all vår uppmärksamhet på. Många av talarna uttryckte positiva erfarenheter av sin skolundervisning. Dessa ungdomar är utomordentliga exempel på studerande som har kunnat ta tillvara på de möjligheter till utbildning som mycket väl kan ha förnekats tidigare generationer. Det är dock lika uppenbart att det finns studerande som fortfarande har svårigheter att få tillgång till de resurser och det stöd som behövs för deras lärande.”*

De huvudfrågor som togs upp under presentationerna kan delas in i fyra områden: ”Allmän syn på utbildning”; ”Utmaningar och förändringar”; ”Inkluderande kontra segregering specialundervisning” samt ”Framtiden”.

Det är viktigt att poängtera att detta var de vanligast förekommande frågorna i ungdomarnas presentationer. Informationen i följande avsnitt är en öppen och direkt redogörelse för alla frågor som togs upp och har inte ”filtrerats” eller censurerats trots att dessa synpunkter inte alltid överensstämmer med många yrkesverksammars syn på frågan.

För att undvika olika former av ”yrkesmässig tolkning” av de synpunkter som uttrycktes av ungdomarna, har deras egna ord använts i direkta citat.

### Allmän syn på utbildning

Ungdomarna var överens om betydelsen av god utbildning för att bli väl förberedd för det framtida livet som vuxen:

*“Utbildning är mycket viktigt i en människas liv” (Litauen).*

*“Utbildning är mycket viktigt för en människas framtid i dagens samhälle; mer viktigt än vad de flesta inser” (Norge).*

*“Utbildning är viktigt för alla, för dem med funktionshinder och dem utan funktionshinder” (Schweiz).*

*“Det är att lätt att gå vidare till högre klasser om du har en bra grund från tidigare år” (Island).*

*“Skolan representerar för mig en oersättlig period för växande på social, moralisk och intellektuell nivå” (Italien).*



## Utmaningar och förändringar

Trots att det fanns gemensamma positiva erfarenheter av förbättringar relaterade till den egna utbildningen och det stöd man hade fått, visade ungdomarna på flera utmaningar. Den första gällde de problem som finns i förhållande till tillgänglighet:

*“Det finns några skolor som inte har hinder och är tillgängliga för rullstolsanvändare” (Tjeckien).*

*“Några av de svårigheter jag mötte gällde tillgänglighet, och att några lärare inte förstod mina förmågor” (Irland).*

*“En del av oss kan inte studera vad vi vill eller var vi vill eller vad vi har förmågan till. Ibland därför att byggnaderna inte är tillgängliga” (Nederländerna).*

*“Personer med funktionshinder behöver ha möjlighet att delta i samhället på samma villkor som alla andra. Detta kräver tillgängliga transporter för alla och att offentliga byggnader är tillgängliga för alla, även skolor” (Norge).*

Att få nödvändigt och lämpligt tekniskt stöd identifierades som en annan utmaning. Ungdomarna lyfte fram betydelsen av sådant stöd och det faktum att detta ibland inte finns tillgängligt eller är otidsenligt eller otillräckligt. Teknologi, inte bara datorer, utan också andra tekniska hjälpmedel, uppfattades generellt som en stor hjälp i utbildningen:

*“Modern teknologi hjälper oss och kommer också att vara viktigt för vår framtid” (Finland).*

*“Staten eller våra lokala myndigheter har alltid betalat för våra hjälpmedel och extra lektioner, så att vi har kunnat vara med på lektioner som andra elever. Men mina föräldrar är tvungna att betala det mesta för mina glasögon själva och ibland måste vi vänta länge innan vi får hjälpmedel” (Danmark).*

*“Vi saknar tekniskt stöd i högre utbildning, men det håller på att förändras” (Grekland).*

*“Vi uppskattar fördelarna och möjligheterna med att använda datorer i inlärningen och det dagliga livet” (Lettland).*

---

*“Det är svårt att veta vad som är möjligt och tillgängligt, vilka hjälpmedel som finns tillgängliga för studerande med funktionshinder och hur man ska få tag på det. Du (och dina föräldrar) måste oftast ta reda på allting själva. När du sedan väl har upptäckt vilka hjälpmedel som finns är det oftast svårt eller t.o.m. omöjligt att få tag på dem” (Nederländerna).*

*“Var och en av oss behöver olika former av stöd, tekniska hjälpmedel eller tolkar för att få tillgång till information och kunna studera” (Spanien).*

Tillhandahållandet av effektivt och lättillgängligt stöd i undervisningen lyftes också fram av ungdomarna som en viktig förutsättning för framgång i undervisningen. God lärarkompetens och en bra förståelse för elevernas situation och behov var också faktorer som underlättade lärandet:

*“Med en del kurser har vi problem eftersom vi inte kan lära oss så mycket på en gång och ofta går lektionerna för fort. Därför har vi personer som hjälper och är med oss” (Belgien).*

*“Det är viktigt att vi har professionella lärare och stödpersonal. De behöver bra utbildning” (Finland).*

*“Vi har en känsla av att varje funktionshinder är olika och behöver olika slags stöd. Det finns olikheter vad gäller vilket stöd som finns tillgängligt beroende på vilket funktionshinder man har: vissa får bra tekniska hjälpmedel medan andra saknar stöd från kompetent personal” (Tyskland).*

*“Jag är väldigt nöjd med mina studier och jag vet att jag kan få extra stöd i min skola om jag behöver det. De sammanhållna skolorna behöver fler lärare med erfarenhet av särskilda behov. På så vis skulle personer som jag kunna gå kvar i sina sammanhållna skolor och klara sig bra” (Irland).*

*“Jag har stött på en del problem som berodde på brist på tid för lärare och de assistenter som hjälpte mig” (Italien).*

*“Vi tror att personer med funktionshinder kan följa samma studier som andra, men vi behöver särskilda hjälpmedel som är olika för varje person och varje typ av funktionshinder” (Spanien).*

*“Det är viktigt att ha specialiserade lärare. Det är också viktigt att kunskaper och erfarenheter byggs upp i en del offentliga skolor” (Island).*

Ungdomarna slog också fast hur viktigt det är med attitydförändringar i samhället och i skolorna. De pekade på negativa attityder och fördomar i



skolor och samhället i allmänhet. De upplevde starkt att det saknas kvalitativ och relevant information om handikappfrågor. Sådan information behövs för att bemöta sådana negativa attityder:

*“Det är viktigt att förklara för folk utan funktionshinder vad funktionshindren innebär: det skulle hjälpa till att få bort många fördomar och det skulle bidra till en bättre förståelse ...för oss, av andra” (Tyskland).*

*“Bra erfarenheter skulle bl.a. vara att hjälpa andra studerande att förstå att funktionshinder inte är något negativt och att känna sig helt inkluderad i skolgemenskapen” (Irland).*

*“Personer med funktionshinder behandlas fortfarande inte jämlikt på alla sätt ... Något väldigt viktigt för personer med funktionshinder över hela världen är att vara och leva som de flesta ‘normala’ människorna lever. För att göra detta möjligt måste vi arbeta med folks attityder och kanske göra något för att människor som inte har funktionshinder får chansen att lära känna människor med funktionshinder” (Norge).*

Ungdomarna var tydliga med att de fortfarande får problem som de ofta bara kan lösa eller kringgå genom personliga ansträngningar och den stora hjälp de får av familj och vänner. De verkar ha upplevt liknande problem och situationer och uttryckte väl sina önsknings som huvudsakligen riktas till beslutsfattare:

*“Enligt vår uppfattning kan de svårigheter som personer i behov av särskilt stöd möter p.g.a. sitt handikapp inte lösas om problemen bara bemöts på en nationell nivå. Om all kunskap kunde samlas och man reflekterade över hur erfarenheter och kunskaper kunde användas för att åstadkomma verkliga förändringar, skulle det finnas verkliga förhoppningar inom utbildningsområdet och på arbetsmarknaden ... Tillgång till utbildning är, även om den är lagstadgad, väldigt mycket beroende av förståelse och engagemanget av aktörerna inom utbildningsområdet, liksom av den information som ges till andra” (Frankrike).*

*“Vi tror att lagar som slår fast tillgänglighet och lika rättigheter för personer med funktionshinder är väldigt viktiga därför att de ofta är den enda motivationen för organisationer att göra saker tillgängliga eller ge personer med funktionshinder lika rättigheter” (Nederländerna).*

*“I skolorna känner vi oss ibland annorlunda eller olyckliga eller oförmögna. Vi vill inte bli behandlade som barn; vi behöver bara mer tid*

---

för att lära oss saker. Vi vill ha samma rättigheter och möjligheter som andra ungdomar” (Portugal).

“Den här dagen hjälper oss att uppmärksamma att vi alla har samma rättigheter till lärande och att lyckas väl i livet. Men ännu viktigare är att vi har samma rättigheter att bli hörda” (Storbritannien).

### Sammanhållen/Inkluderande specialundervisning kontra segregering specialundervisning/specialskolor

Ungdomarna uttryckte tydligt fördelar och nackdelar med båda systemen. De uttryckte sina uppfattningar på ett öppet och rakt, men ändå respektfullt sätt:

“När jag var sex år började jag i en internatskola för blinda ...Jag var tvungen att åka 185 km för att komma till skolan varje vecka och det var ganska tröttsamt. På den tiden var det inte vanligt att barn i behov av särskilt stöd gick i vanliga skolor. Men jag hade turen att växa upp i en tid av förändringar i mitt land och efter fem år kunde jag komma hem igen och fortsätta i en vanlig sammanhållen skola där jag hade bra lärare” (Estland).

“Jag går i en skola för blinda och synskadade barn. I vårt land finns det barn med synskada som går i vanliga sammanhållna skolor, men blinda barn går inte där eftersom de vanliga skolorna inte är redo att undervisa blinda barn än” (Lettland).


“Vi går alla i vanliga sammanhållna skolor och universitet. Iband nekar skolor att ta emot elever med funktionshinder, men vanligtvis är de väldigt hjälpsamma” (Nederländerna).

“Vi är ganska glada att vi får möjlighet att arbeta och studera i skyddade verkstäder och i specialskolor ...om du en gång gått i en specialskola, är det inte lätt att lämna den skyddade miljön” (Schweiz).

“Det är bra för alla elever med funktionshinder att tillhöra en vanlig skola nära hemmet. Det är bra att få bo med sina föräldrar och känna folk och elever i det området där man bor. Det är också bra att få möjlighet att lära sig att klara sig själv” (Sverige).

Ungdomarnas önskan att få vara med andra ungdomar uttrycktes tydligt som en positiv del av det sociala livet:





---

*“Vi går i en normal skola med ganska normala elever. Trots att vi är i behov av särskilt stöd, känner vi oss aldrig annorlunda än andra elever i vår klass” (Danmark).*

*“Vi är helt nöjda med att vara integrerade i det vanliga sammanhållna skolsystemet i vårt land. Det viktigaste är att vara tillsammans med andra tonåringar ... Vi har inte haft några större problem med våra studier” (Luxembourg).*

Deltagarna var tydliga med de utmaningar som olika situationer (särskilt inkludering) medförde. Tydliga villkor fanns i samband med deras önskan att vara väl förberedda vad gäller utbildning. Dessa villkor var ofta relaterade till de svårigheter de hade mött:

*“Vad gäller specialundervisning är vi i allmänhet missnöjda. För det första finns det olika slags behov av särskilt stöd i vår skola och att leva och studera tillsammans är inte alltid roligt. För det andra är nivån i den särskilda utbildning vi får, för låg för att förbereda oss för vidare utbildning. Slutligen saknar vi möjligheten att välja kurser” (Belgien).*

*“Jag hade möjligheten att delta i ett ganska innovativt program för integrering av blinda elever i de ordinarie sammanhållna skolorna i grundskolan, med modellen att ha två lärare i varje klass ... Min kamrat hade dock inte samma möjlighet att få erfarenhet av modellen med två lärare och därför mötte han många problem när det gällde anpassning och integration i den ordinarie sammanhållna skolan” (Grekland).*

*“Eftersom jag fick min diagnos sent, gick jag i en vanlig skola tills jag var 18. Sen gick jag på en folkhögskola i en klass för studerande med högfungerande autism. Den största skillnaden för mig, jämfört med en vanlig klass, är tydligheten och strukturen i planeringen ...Innan tyckte jag att skolan var förvirrande: det var mycket jag inte förstod som de andra barnen verkade förstå på en gång. De flesta av mina lärare förstod att jag var annorlunda, men de visste inte vad de skulle göra. Om de hade haft den kunskapen, hade jag kanske fått stöd tidigare” (Sverige).*

Ungdomarna stödde också tanken om fritt val: den personliga rätten att bestämma om sin utbildning på grundval av de egna behoven och förmågor utan några förbehåll:

*“Vi har erfarenhet av sammanhållen undervisning i vår familjs närhet, men med klasskamrater som inte alltid hade en särskilt förstående attityd, men också av känslan av att behöva bryta upp när vi var tvungna att studera långt från våra hem i utbildningsmiljöer som var mer anpassade*

---

*efter våra behov. Vi vill lyfta fram att det är nödvändigt att hitta alternativa lösningar som vid ett specifikt tillfälle kan erbjuda tillfälligt stöd: klasser med färre elever, delvis integration, anpassad pedagogik, stöd av utbildad personal, vård om nödvändigt. Det finns ingen standardundervisning som passar alla former av funktionshinder” (Frankrike).*

*“Vad gäller integration, är inkluderingen av personer med funktionshinder bland personer utan funktionshinder väldigt viktig, men människor måste få bestämma själva om de vill bli inkluderade och det är inte möjligt med alla funktionshinder” (Tyskland).*

*“Föräldrar till barn i behov av särskilt stöd har för närvarande rätt att välja den situation som de tycker passar deras barn bäst: antingen att gå i en vanlig sammanhållen skola eller att gå i en specialskola” (Luxembourg).*

### Framtiden

Många hade funderingar kring detta ämne och det fanns en tydlig enighet kring att dessa ungdomar inte vill stanna hemma, de vill inte bli diskriminerade och de vill ha ett arbete:

*“Vi vill förstås bli självständiga och bo själva eller med en vän” (Belgien).*

*“De flesta av oss vill vara aktiva och inte stanna hemma” (Belgien).*

*“Vi vill ha en särskild instans som är specialiserad på att stödja personer med funktionshinder att hitta lärlingsplatser och välja ett yrke. Detta skulle hjälpa oss att få reda på vilka företag som är anpassade för att ta emot personer med funktionshinder. En sådan instans skulle ha kontakt med alla slags sektorer på arbetsmarknaden” (Österrike).*

*“Alla som har kommit hit vill fortsätta att studera på ett eller annat sätt, vilken skolform de än har gått i. Om människor trivs med sina jobb trivs de också i livet och kan åstadkomma bra resultat i sitt arbete. Personer med funktionshinder är inget undantag” (Litauen).*

Ungdomarna var bekymrade över de hinder de skulle möta, men var beredda att komma över dessa för att få ett arbete på den öppna arbetsmarknaden:

*“Blinda personer får ta en examen i juridik, men det är inte tillåtet att arbeta som domare om du är blind” (Österrike).*



*“Som en av deltagarna i vår delegation väl uttryckte det ‘när vi väl avslutat vår utbildning, vill ingen av oss stanna hemma. Vi vill hitta jobb utanför segregerade arbetsplatser. Det är klart att vi vet att på grund av vårt handikapp, kommer en del arbeten inte vara lätta att nå. Men vår målmedvetenhet kan riva många hinder” (Frankrike).*

*“Efter examen vill vi arbeta inom den offentliga sektorn och dra nytta av alla rättigheter lagen ger oss. Våra erfarenheter hittills har lärt oss att inget kommer gratis och vi måste förlita oss på våra förmågor för att förverkliga våra drömmar” (Grekland).*

*“Vad gäller vår framtid, kommer den att vara beroende av vilka utbildningsmässiga nivåer vi kan nå. Vi är medvetna om att för närvarande är det inte lätt att hitta arbetsplatser och tjänster som skulle passa alla behov. Efter studierna tror vi inte att vi behöver stanna hemma utan hitta ett jobb på arbetsmarknaden ... Det skulle vara intressant att vara integrerad på en vanlig arbetsplats på samma sätt som vi varit integrerade i en vanlig skola” (Luxembourg).*

*“Arbetsgivares och kollegors reservation mot att anställa personal med funktionshinder är ett stort problem för den person det gäller. Det är synd eftersom anställda med funktionshinder ofta är mycket motiverade att arbeta... Nästan alla av oss drömmer om ett arbete i ett privat företag. Men för många av oss är det ett omöjligt mål att nå p.g.a. vårt funktionshinder och förhållandena i samhället. Vanligtvis är anställning bara möjliga på skyddade arbetsplatser. Dessutom är betygen från specialskolor mindre värda inom den privata sektorn” (Schweiz).*

Deltagarna uttryckte också en tydlig önskan om att vara fullt delaktiga i alla beslut som rör deras framtid:

*“Vad gäller vidare utbildning och yrkesutbildning, får vi kategoriskt rådet om vissa särskilda yrken: det är viktigt att alla personer med funktionshinder får möjlighet till vilken akademisk eller yrkesmässig inriktning de vill och att de får möjlighet att pröva olika arbeten ... Råd är bra och erbjuds oss alltid, med det skulle vara bättre om vi kunde få fatta beslut utifrån egna erfarenheter” (Tyskland).*

*“Vi måste få möjlighet att välja vår utbildning utifrån våra egna intressen och motiv, precis som alla andra. Vi vill delta i samhället som vem som helst och inte diskrimineras av arbetsgivare p.g.a. ett funktionshinder” (Norge).*



## Sammanfattande kommentarer

Evenemanget i parlamentet erbjöd de ungdomar som deltog möjligheten att verkligen bli hörda; att dela sina svårigheter och önskemål med andra ungdomar; att lära sig av andra och kunna påverka för att förbättringar ska ske. Hela evenemanget var en möjlighet att stärka rätten till jämlikhet, fullt deltagande och lika möjligheter.

En allmän uppfattning bland deltagarna var att det fortfarande finns mycket att göra, även om mycket redan har gjorts för att dessa ungdomar ska få samma möjligheter som sina jämnåriga utan funktionshinder.

Slutorden kommer från två unga delegater som riktade sig till organisatörerna av evenemanget:

*“Det här var en mycket bra erfarenhet för oss. Hearingen i Parlamentet var höjdpunkten. Vi kommer aldrig att glömma det. När vi kommer hem kommer våra kroppar vara trötta, men våra hjärtan kommer att vara rika”.*

*“Tack för allt, men glöm oss inte”.*

**Om du vill veta mer om hearingen, besök European Agency's webbplats: [www.european-agency.org](http://www.european-agency.org)**